

భారతి

న చి త్ర మా న వ త్రి క

BHARATHI

(A TELUGU MONTHLY)

సంపాదకుడు:

శి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్ర సత్తి కా ముద్రా లయము,
మద్రాసు.

౧౯౪౦

సంపుటము ౧౭, సంచిక ౩

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్ల వారికి ఈనెల భారతి (1940 సం. మార్చి నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన వందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు వందా మాకు చేరునట్లు ఈనెలాభిరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ ప్రతికను పంపుచుందుము. అట్లు తమ యొద్దనుండి 30-వ లేదా లోపుగ సొమ్మరానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమునకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1940 సం. ఏప్రిల్ 10-వ లేదా రూ. 4-0-0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెవ్వటివలెనే ప్రతికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ కమికి ప్రతిక ప్రస్తుత మనవనరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నాపుదుము.

H 2, 3, 5, 6, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 34, 38, 68. J 1, 2. L 1. M 1.
O 1. P 1, 2, 19. R 9. S 1, 2, 3, 25, 34, 48. T 3. V 2, 3, 14, 18. W 1.

వ్యాసవిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. కాగితానికి ఒకపేజీ వ్రాయాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వివరాలూ లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యపాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్లు సులభంగాను, మనస్సును కథలా ఆకట్టేటట్లు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పదిపన్నెండు పుటలకు మించేయెడల రెండు సంచికలలో ప్రకటింపవలసినచ్చును.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించి, మనఆంధ్రుల ప్రత్యేకసమస్యలనుగురించి ప్రత్యేకవ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచే దృష్టిలోను, రచించే రచనలోను కొత్తదనంకావాలి. మన ఉద్యమాలు, మనదేశం, మనసంఘం, మనఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్లు చూడవలసినదని వ్యాసకర్తలకు మనవి.—భా. సం.

సంపుటం. ౧౭

ప్రచుడి, ఫాల్గునమాసము (మార్చి 1940)

సంఖ్య. 3

పట్టాభివేకము

(శ్రీ) వేలూరి శివరామశాస్త్రి

౧

నేను దర్శిండుడ నంచును

నేనాఁడేనియును మదిని నెంచంగాలే

దీనాఁడు ముజ్జగంబుల

నేనే నిలుపేద నంచు నెఱిగితి నెదలో.

౨

నా యాయవ్యయపుస్తకం బెపుడు జన్మంబెత్తె నాఁటంగొల్లె,
నాయాయంబును మ్రింగి నావ్యయ మనంతంబై కనంబట్టు నా
కీయంగాఁదగువాఁ డొకండుయిన లేఁ దీ విశ్వమం దెందు, నే
సీయంగాఁదగనట్టివాఁ డొకఁడుఁగానీ లేఁడు లోకంబునన్.

3

చదు వసలు రాదు విద్యా
మద మెక్కువ జాత రాగ్నిమందము జిహ్వ
కదనము భయదము నన్నుం
ప్రదులంగాఁజేయు నొకదరిద్రుఁడు కలఁడే ?

౪

నాదు సంసారచరిత మంతయును గుట్టు
పరుల సంసారభండాభరము రట్టు
నాకు రొట్టియకును రొట్టి సీకు మట్టి
నాకు నన్నంబు సీకు సున్నంబు చూపె.

౫

‘పరిభోజ్యంబగు యౌవరాజ్యపదవిం బట్టాభిషేకం బరుల్
విరియన్ నా కొసరింపవమ్మ’ యని నేఁ బెద్దమ్మ నర్థింపఁగా
‘సరి సీకంటెను బెద్ద లీభరతవర్షం బేలువా రెండఱో
దొర లున్నా’రని యామె వీడ్కొనియె నా దుర్లోభముం జూపుచుః

కవితాభిరుచి : పరిణామము

శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ

తెనుగుకవులు తమకవితయం దగుపరచిన యభిరుచులనుగుఱించి వివరించుటయే, ఈ వ్యాసముభ్యోద్దేశము. ఒక్కొక్క కవికి నొక్కొక్కయభిరుచి యుండును అదిమారుటయు సంభవించును. ఆంధ్రసారస్వతమును సూక్ష్మదృష్టితో పరిశీలించినప్పు డిట్టి యభిరుచు లసంఖ్యాకముగ నుండుటచే నీవ్యాసమునకు. ముగింపని యుండ దని తోచుచున్నది. కాన ప్రధానాభిరుచులనుమాత్రమే నేకరింతును.

'అభిరుచి' అనుపదము సారస్వతమందు బహుళముగ వ్యాప్తిగలది. వాఙ్మయమందు శిక్షబొందినవారి కెల్లరకును ఇది శ్రుతపూర్వము. దీనినే యాంగ్లేయవిమర్శకులందరును 'Taste' అని వ్యవహరింతురు. ఆభాషాతత్వశాస్త్రజ్ఞులీ Taste అనుపదమును 'Tangere' = to touch అను ధాతువు యొక్క రూప మందురు. రుచి (To like or to be pleased) యన, జీహ్వేంద్రియములతో నే వస్తువు వైసను స్పృశింపగామనకుగల్గు జ్ఞానమని యర్థము. అట్లే సారస్వతవిషయములందు నభిరుచి యనునది యొకానొకనికి గల విహితము, లేక యిష్టమును సూచించును. ఇది ప్రతిమానవునకును, లేదా యదృష్టవంతులయిన చాలమందికి జన్మతః యేకొలదిగనో లభించుచున్నది. అది యెట్లు ప్రవర్తమాన మగునో వివరించుట దుస్సా

ధ్యము. ఒకానొకనియం దిది యాయా దేశకాలపరిస్థితులబట్టి ప్రవర్తిల్లుచున్నది.

కారణపరంపరల నరయలేముగాని, ఈ కవితాభిరుచి దినదినమును వృద్ధి నొందుట మాత్రము సత్యము. లోతుపాతు లాలోచించినచో నొకవిషయము మాత్రము పొడచూపును.

సామాన్య విద్యార్థి బాహుళ్యమునకు రమారమి పదునారువత్సరముల లోపుననే కవిత్యము నానందింపగల యోగ్యతకల్గును. ఈ ఉపజ్ఞ జన్మసిద్ధమగు నభిరుచియొక్క ఫలితము.

కాని వారిలో ననేకులం దిది యుక్తవయస్సు పొడసూపియు, జూపకపూర్వమే నశించుటయు కద్దు. తక్కిన యల్పసంఖ్యాకులందుమాత్ర మీ యభిరుచి కేవలము కవిత్యము నానందించు దశనుండి క్రమముగ కవితారచనాభిలాషలోనికి పరిణమించుచుండును.

హిందీభాషలో 'పహ్లా పచ్చీస్' (The first twenty five) అనగా మొదటి పాతికవంవత్సరము అని యర్థము. మన దేశమం దీవయస్సే యావనప్రాదుర్భావమును సూచించును. ఈదశయందు యువకుడు, అందును కవిత్యానందియు, నేతద్రచనాభిలాషియు నగువాడు, బహు గ్రంథనిష్ఠాతుడై యుండుటచే నతని యభిరుచి

యాద్యంతము లెఱుగక, స్థిరత నెఱుగక, యాత్మీయత నెఱుగక, దైవందినపరివర్తన లకు లోనగుచుండును. చాకలివానియొద్ద మోపెడుబట్ట లున్నను నవి వానివి కావు. ఇట్లే స్వక్రియమైన యభిరుచి లేనివారును సని గ్రాహ్యము. కాని కొంతకాలము గడచి యీ రెండవదశతుదియందు ఈతని కేదేని యొకకవిత యాదర్శముగ గన్పడి హృద యము నాకర్షించి యీతని వెన్నంటును. సర్వసాధారణముగ నీకవితోత్సాహి, యీ రచన ననుకరించి కొన్నిపద్యముల వ్రాయుటయే దీనికి పర్యవసానము.

ఒకదాని నితరు లుద్గ్రంథ మనిరిగదా యని వారిపై గల గౌరవముచే నాగ్రంథ మును చూచియు జూడకనే పరవశత నొందక, కృతికర్తతో కేవల మేకీభావము దాల్చక, స్వతస్సత్త్వముతో నలవరచికొనిన విమర్శకదృష్టిని భద్రముగ నుపయోగించుచు నితడు కావ్యపఠనము చేయునది మూడవదశ. ఏకవి యెట్టియానందము నీయగలఁడో, యప్పు డతనికి నిశ్చయముగ దెలియును. అంత సత డిక నితరకవి ననుసరించి వ్రాయుట యుండదు. అతనికి నభిరుచి వికసించియాతని కొక వ్యక్తిత్వము నేర్పరచును.

అచ్చమై పెంపొందిన యిట్టి యీయన కవి యభిరుచినుండి యీతని మూర్తిమత్త్వ మునుగాని, వ్యభిక్త్యమునుగాని (Personality or Individuality) మనము వేరుపరప లేము. ఎవ్వనికవితాభిరుచియందు వానివ్యక్తి త్వ మచ్చొత్తినట్లు (Stamps of Personality) పొందుపడదో, యట్టివానితోడి కవిత్వ విషయవివాద ముత్సాహమును కల్గించదు. అనగా నొక యభిరుచి, వ్యక్తిత్వ మల

వరచుకొనునంత దృఢముగ లేనిచో నది యొకను ప్రారంభదశయందే యున్నదని విశ్వసింపవచ్చును. ఇదియుగాక యొకొక విషయము. మన యభిరుచులు పాదుకొను దినములలో వానిపై మన వాతావరణస్థితి ప్రభావము కొంతకొంత ప్రసరించును. మన వాతావరణము స్వప్రయోజనాభిలాషాదుల చేత నావరింపబడియుండుటచే మన యభి రుచివలన వాతావరణమును, వాతావరణ మువలన నభిరుచియు కొంతగ పరివర్తన నొందుచుండును. ఇది మనయూహ కతీతము. కాని వాస్తవము. మనుష్యప్రకృతికి నిసర్గ మైన యాత్మంభరిత్యము మన దృష్టి నెట్లు సంకుచితము చేయుచున్నదో, యట్లే వాతా వరణప్రభావముకూడ మనయభిరుచిని సంకుచి తము చేసితిరను.

ఇట్లు మన హృదయాంతరస్థమైయున్న యభిరుచి, పస్తునందర్శనాభినందనరూపమున బహిర్గత మగుచు నాడునాటికి ప్రబలమై 'విమర్శ'గా నెపుడు పరిణమించుచున్నదో చెప్పలేము. కాని యెట్లు మారుచున్నదోమా త్రము క్వాచిత్కముగ చెప్ప యత్నింప వచ్చును. ఇది యొకకవిరచన నింకొక కవి రచనతో బోల్చిచూచుట, యొకదానికి నిం కొకదానికిని తారతమ్యనిరూపణము చేసి వానిని విగ్గీకరించుట (Classifying), యొకే రచననే క్రాంతదృష్టితో పరిశీలించుట, మొదలుగాగల శక్తిసామర్థ్యములను గుదుర్చు కొని చివరకు తన తలకు మించిన పరివర్తన లకు లోనగును. దీనినే సామాన్యముగ విమ ర్శ మందుము. ఇట్టి యానుషంగిక పరీక్ష (Comparision) విమర్శ కాదని వాదించు వారును గలర. పైన జెప్పిన యీ యీదశా

విభజనమునకు స్పష్టమైన రేఖలేవియు నేర్ప
డియుండవు. కాని కొందఱ తాంగ్లవిమర్శకుల
వలె 'అరుభిచి'యే విమర్శ మనుకొని వాని
రెంటికి సభేదత్వమును వాదించుకూడదు.
సాధ్యమైనంతవఱ కీ రెండుసామర్థ్యములను
మనస్సునందు ప్రత్యేకించి యుంచుట యత్య
ధికావశ్యము.

'పద్మవర్తు' మహాకవి యూహించినట్లు
మనస్సు స్వాధ్యమును భజించునపుడు పునః
పునరనుభూతికై వచ్చుభావావేగమే యథా
ర్థమైన యభిరుచి (True taste is an emotion
recollected in tranquillity). భావావేగము
నకును దాని పునరనుభూతికిని కాలవ్యత్యాస
మెంత యున్నను, స్వచ్ఛమైన యభిరుచి
వికాసము నొందుటకు సంస్కరణ యనునది
మాత్ర ముండితిరును. రుచి చూచుట యన
నేమో యెఱుగని మన చిన్ననా డేవదార్థ
ముల కేరుచి యున్నదో గ్రహించికొని
యాయాగుచుల వ్యత్యాసమును వివరించుట
కుద్యమించునపుడు మనబుద్ధి కొంత ప్ర
యాసపడును! పోనుపోను అనుభవ మెక్కువ
యగుకొలదియు నీరుచి వివేచనయందు
మన బుద్ధిపడుచున్న శ్రమ యల్పమగుటచే
గుర్తెఱుగలేకుందుమే గాని యది కొంత
శ్రమపడుచున్న విషయముమాత్రము కాద
నలేము. అట్లే మనము గుర్తింపలేకపోవుచు
న్నను, అభిరుచికి నూడ కొంత బుద్ధినిశేష
ము నుపయోగించి చిరానుభూతమైన రస
భావమును జ్ఞప్తికి తెచ్చికొనుట యనునది
యుండును.

కనుక నభిరుచికి బుద్ధి తోడ్పడుచున్నది.
కాగా యింకొక విషయము. మతాచార్యు
లలో పెక్కురు బుద్ధినైశిత్యము గలవారు

న్నను మతావినీవేశమునకు ప్రధానముగ
బుద్ధిశక్తియే అవశ్యకము గాదు. ఎంతలో బుద్ధి
శాలు లేమతమునకును జెందనివారు కలరు.
ముఖ్యముగ మతజీవికి కావలసినవి యాత్మా
ర్పణము, సంపూర్ణ వైవవిశ్వాసమును. కొం
దఱు కొందఱు మతగురువులకు తీక్ష్ణమైన
బుద్ధి గలిగినచో నది యవాంతరప్రయోజన
ముగలదేగాని ప్రధానోపయోగము గలది
గాదు. అట్లే కవితాశిల్పవిషయము కూడ
నని తెలిసికొనుట యవసరము. దీని యాధా
ర్యమును విచారించి చూతము.

ధర్మోపదేష్టభావముతో మేళవించి
చకవధయందు శిల్పాచార్యకాశలము వెలా
ర్చుట యనునది తిక్కనార్యుని యభిరుచి
శ్రేష్ఠతకు సూచకము. అత డట్లు తనకుగల
యభిరుచిని వ్యక్తముచేయుటకు ధిషణాచాక
చక్యము తోడ్పడుచునేయున్నది. అయ్యును
నిశితమైన బుద్ధి కవితత్వకళకు సాహాయ్యకారి
మాత్రమే గాని ప్రముఖమైన కారణము
కాజాలదు. ప్రపంచలీల కాచికారణమైన
ప్రణయభావ మెన్నేనివిధముల నుండు నని
సూచించుటకై దేశకాలపరిస్థితుల కెదురీది
పింగళిసూరనార్యుడు కళాపూర్ణోదయములో
చతుర్విధశృంగార వాహినీలను బ్రవహింప
జేయుటకు కారణభూత మైనది యాతని
యభిరుచియేగదా! ఈ యభిరుచిని నిర్వ
హించుకొనుటకు బుద్ధి తోడ్గును. ఇట్లే
మహాకవు లందఱకును నాణ్యమైన యభి
రుచియే మార్గదర్శక మైనది.

మిల్లిక మహాకవియొక్క 'పేరడైక్
లాప్టు'ను పరిశీలించినను కవితాశిల్ప మభి
రుచికి సంబంధించియుండుననియే తేటపడును.
అందు కవియొక బుద్ధిశక్తి మహాకవియొక

స్వప్నముగ పొడగట్టుచునే యున్నది. అది యద్భుత మైనది ; అత్యంత మైనదియు. కాని యతని యభిరుచికి యిది కేవల సాహాయ్య మాత్రోపకారిగనే యున్నది. ఆత్మార్పణ మునదక్క, బుద్ధిమార్గమున నన్వేషించిన భగవత్సాలోక్య సారూప్య సామీప్య సాయుజ్య సిద్ధి లెట్లు లభింపవో యట్లే కవితాశిల్పవిషయమునను జన్మసిద్ధమైన యభిరుచి యనునది లేక కేవల బుద్ధి క్లేశముచే రసానుభూతి గలుగదు. మతపరముగ కవితావిషయమును ప్రస్తావించుటచేత మతవిషయముగాని రచనకు కవితాగౌరవము లేదని 'న్యూమక' పండితునివలె ఊహించుచుంటి నని పాఠకులు మోసపోరాదు. ఇంతకు విస్తరించు విషయ మేమనగా మతము జీవనపద్ధతికి సంబంధించినది. (Religion is a matter of living; it should be lived but not read or told.) అది విద్యావతనమువల్ల వచ్చునది కాదు. ఏటేటను గురియు వర్షము పంచాంగమునందు ముందుగనే సూచింపబడును. కాని యా పంచాంగమును మెలిపెట్టి పండిన నొక్కసిటిచుక్కయు రాలదు. ఇట్లే మత గ్రంథస్థ జ్ఞానచాయకవిషయము సంగతియు. మత మనునది మతజీవిగా జీవించుటవలననే తెలిసికొనదగినది. అనగా మతాంగీకృతమైన యొకవిలక్షణ ప్రవర్తన గలిగియుండుట. దీనికి తీర్థమైన బుద్ధి ముఖ్యము కాదు. అట్లే కవితాభిరుచియు ననుభవైకవేద్యము. (It is also a life to be lived; but not read) కవితాభిమానము, కవితాప్రియత్వము, కవిత్వము (Poet-ship) ననునవి యనుభూత వేద్యములు గనుక మన కభిరుచి ప్రధానము. కావున నేయభిరుచిగలిగి యొకకావ్యార్థమును గ్రహించు విద్యార్థికి నాకావ్యకర్తకు గల

యంత మేధాశక్తి యక్కరలేకయే సాగి పోవుచున్నది. సాధారణమైన గ్రహణ శక్తియు, నచ్చమైన యభిరుచియు నుండిన చాలును. ఇది యభిరుచివిషయము.

ఇక నభిరుచిప్రవృద్ధిహేతువులను గురించి విచారితము. చిన్ననాడు మనకొక వస్తువు యొక్క చూకారానాకారములను, సుగుణావగుణములనుబట్టి, యిష్టానిష్టము లేర్పడుటేగాక, యా వస్తువులను సూచించు, లేక యావస్తువులకు సంజ్ఞగా నేర్పడునట్టి పదము లవైగూడ నిష్టానిష్టములు కుదురుకొనును. ఇట్లు మనకు ప్రేమాసహ్యతలను విస్పష్టముగ బాల్యమందే తెలియజేయు నుపజ్ఞయే పురాణనిక్రమాగతమైన యభిరుచి యని తెలిసికొంటిమి. ఈ యభిరుచిసాహాయ్యము ననే మన మొకగ్రంథమును విమర్శనతో చదువుదుము. కొంత కొంతగ తలచూపిన ఈ యభిరుచి యింకొక గ్రంథపఠనముచే దోహదమై యాచదివినరెంటికిని తారతమ్యమును నిరూపించుకొనుచు ప్రవర్ధమాన మగుననిగూడ గ్రహించితిమి. కాని యొకవిషయముమాత్రము మరువరాదు. మన మెన్ని కారణముల నన్వేషించి పొందుపరచినను నభిరుచి యనునది యేర్పడుటకుగల కారణ సర్వస్వమును చెప్పితి మనుకొనరాదు.

గ్రంథ పఠనాది దోహదముల నెన్నింటిని జెప్పినను నభిరుచి ప్రవృద్ధియగుటకు మన యూహాతీతములైన యింక కొన్నియనుకూల ప్రతికూలాదికారణవిశేషము లుండకపోవు. కనుక మన మూహింపగల్గినట్టి కొన్ని కారణములచేతను, నొక్కొకప్పుడూహింపలేనట్టియు నూహింప రానట్టియు మఱి కొన్ని కారణ

ములచేతను, సభిరుచి యేర్పడుచున్న దను కొనవలెను.

దీనివరివర్తన నింకయోచింతము. అనేక ప్రధానాప్రధాన, అనుకూల ప్రతికూల కారణభావ సన్యములచే సభివృద్ధిని జెందుచున్న యీయభిరుచికేదారమునుండి కొన్ని సన్యముల నెత్తి చూపి, యివియే తదభివృద్ధికి కారణము లని చెప్పజూచుట యెంత యసంభావ్యముగ, నసమగ్రముగ నుండునో యట్లే యభిరుచివరివర్తనమందను మానవశక్త్య తీతమైన యావత్కారణపరంపరను నిరూపించుటకై కొన్నికొన్ని కారణములను జూపుటయు, నసమగ్రము నసంభావ్యము, హాస్యాస్పదముగ నుండును.

అయ్యును సాధ్య మైనంతవఱకు సభిరుచివరివర్తనకు గలకారణముల నన్వేషింతును. సూక్ష్మముగ యోచించినచో మనజీవితానుభవము, మనోవికసనము, వాఙ్మయశిక్ష, యనేకభాషావేత్తత్వ, స్వజాతిధర్మము, పోషణరీతి (పెంపుతీరు), వంశపరంపర (ఆన వాయిత) వ్యాపారోద్యోగములు (వృత్తి) మొదలైన బహుత్వ నానావిధత్వములు కారణముగా సారస్వతాభిరుచి యేర్పడుటగాని, క్రమవికాస మొందుటగాని, పరివర్తనలకు తలయొద్దుటగాని తటస్థించుచున్నది. 'టైక్, సెంట్ బూయి,' ప్రభృతులు శరీరకాస్త్రసిద్ధాంతముల బ్రయోగించి కావ్యము నెద్దాని పరిశీలించినను రచయితయొక్క దేశకాల పయోశీలమనస్థిత్వద్యోగవిద్యాప్రావీణ్యారోగ్యాదులే గాక, స్త్రీపుంసవిభేదమునుగూడ నిర్ధారింపవచ్చునని విశ్వసించిరి.

ఈయుదాహరించిన కారణసంచయము భిన్నభిన్న వ్యక్తులందు భిన్నభిన్నముగ

సంకర మొందుచుండుటచేత నొకకవి రచించినగ్రంథ మేయిద్వరి వ్యక్తులందును సర్వవిధముల సమానము, సమానాంతరమునగు సభిరుచిని గల్గింపలేదు. ఒకటే దేశకాలపరిస్థితులయందు పెంపబడిన కవల (Twins) కైన నొకటే కవికృతిలోని ప్రతి సూక్ష్మాతీసూక్ష్మాంశము నొకటే గుణము నొకటే పరిమాణము గల తాత్పర్యమును కల్గించుట మానుషాతీతము, లోకాతీతము వైనవిషయము. ఇట్లే యేరచయితకు, నేపథితకు సనన్యత్వము లేక తాదాత్మ్యము సమస్తవిషయములందును కుదురుటయు ససంభవము, దుస్సాధ్యము ననవచ్చును.

కవియు నొక వైద్యునివంటివాడు. ఏ మహావైద్యుడును తన యనుభవమునందు శరీర మనోవిషయాది వ్యాధిచిహ్న సర్వస్వములో సామ్యము గల యే యిద్వరు మనుజులను చూచియుండడు. చూచినచో నేరెండువస్తువులను సర్వసమానముగ నృజింపనట్టి భగవంతునియొక్క సృష్టికౌశలమునందు లోపము గనిపెట్టినవాడగును. కనుక నది యసంభవము. కాగా నీసృష్టిలో నేకత్వము నందు భేదత్వమును, భేదత్వమునం దేకత్వమును పొందుపరచిన భగవంతునివలె వైద్యుడేరెండు మనుష్యప్రకృతులును, సర్వసమానము గాకపోయినను, ప్రధానమైన వ్యాధిచిహ్నముల ననుసరించి చాలమంది కొకటే యాచధముచే, నొకటిగా కన్పించువ్యాధినివారణ చేయుదున్నాడు.

ఈ విషయమే కవికిని చెల్లును. ప్రపంచమునందే యిద్వరు పాశకులు సర్వసామ్యాన్యమైన యభిరుచి గలవారు లేనప్పటికిని వారివారి భిన్నత్వము పోగా నిశ్చలము

సామ్యములను గుర్తెరిగి యాయాయభిరుచులకు వచ్చునట్లే కవి రచించును. అందువలననే మహాకవి Keats,

“.....Sure a poet is a sage,
A humanist, Physician to all men”—

అని యన్నాడేమో! అట్టివాడే సర్వ సిద్ధులను బొందగల కవి. మానవప్రకృతికి సామాన్యమైన యభిరుచిని గుర్తెరిగి తదనుకూలముగ తమ కవితా విషంచి స్వస్థమును మేళవించుటయే మహాకవుల యాశయము.

ప్రకృతము ననుసరింతును. ప్రకృతి యందలి ప్రతివస్తువును పరిణామము నొందుచున్నదని తత్వజ్ఞుల సిద్ధాంతము. అన్నిటను మనకు ప్రస్తుత ములవడుచున్న పాశ్చాత్య నాగరికతయే దీనికి దృష్టాంతము. ఈయభిరుచి యొక్క యుత్పత్తి ప్రవర్ధనములకు కారణముల నెట్లు వితర్కించి యేర్పరుపలేమో, యట్లే పరివర్తనమునకు హేతువుల జూపుట దుర్లభము; దుస్తరమునై యున్నది. గాలి యేల వీచుచున్నది? సూర్యు డేల ప్రకాశించుచున్నాడు? అనినచో నేమని ప్రత్యుత్తరము నిత్తుము?

ఇట్లే అభిరుచికి పరివర్తన మనునది వైసిగ్గికము. ఇది చెప్పక యెన్ని కారణముల ప్రతిపాదించినను ఆ విమర్శన మనమగ్రము. అభిరుచికి పరివర్తనము, మానవునకు పొరబడుటయంతటి సహజము; ద్రువమును. ఒకానొక విధమగు సారస్వతాభిరుచి యొకానొకజాతియం దొకానొకకాలమున నశ్లేయమగు మహాగ్నివలె చెలరేగి, యట్లే చిహ్నన చల్లారిపోవుచుండును. ఎన్నియో యిట్టి ప్రత్యక్షదృష్టాంతము లుండ, నభిరుచి పరిణామ

ములకు లోనగుట లేదని యెవ్వరైన పత్కినచో వారి కన లభిరుచియనునదియే యేర్పడలేదని చెప్పవచ్చును.

మన కెంత యిష్టమున్నను, తినగతినగ తీసియైనగాని, మొగము మొత్తును. అంత కొంత కాలము స్వాదువస్తువునే ముట్టము. అప్పుడు మన యభిరుచిలో పరివర్తన కల్గిన దనకుందుమా? సారస్వతమందును చిత్రవిచిత్రాభిరుచులు వచ్చిపోవుటయు పోయివచ్చుటయు కననగును. ఆర్థికశాస్త్రవేత్త లనేకులు ఈ పరిణామము తచ్చాస్త్రమునందును కలదని యొప్పుకొని దానిని పర్యాయతత్త్వము (Cyclic theory) అనుచున్నారు.

కొందఱు కిట్టిదానియందు విశ్వాసముండదు. ప్రపంచము చలనము నొందక స్థిరముగ నున్నదని వారియూహ కావలెను. ఇట్లే యభిరుచిపరివర్తన నవిశ్వసించువారి సంగతియు. కాని వారియం దాయవిశ్వాసము పైతము నిత్యము మభివృద్ధి నొందుట సిద్ధము. ఇట్టి యవిశ్వాసాభివృద్ధియు పరిణామమే యగును. ప్రత్యేకవ్యక్తులందును, పోనుపోను యుగయుగములందును నభిప్రాయములు పరివర్తనజెందుచుండ కవితాభిరుచులం దేల అది పొడచూపకుండును? ‘కొ ఆ’ పండితుడు తన ‘Critic and Artist’ అను గ్రంథమునం దిట్టి విషయములను బాగుగ చర్చించెను. ‘ఫాస్సెట్, బ్రూనెమరీ, లెటోరో, పైమస్టెన్’ ప్రభృతు లీ విషయముపై నభిప్రాయములు.

ఏదో యొక మహాయుద్ధమో, రాజకీయవిప్లవమో, సంఘసంస్కారమో, యిట్టి మార్పులకు ప్రధానకారణముగ నుండును. ఆ యుగమునందలికవిత్యములో నది ప్రతిబింబ

వించును. ప్రతి నూత్నయుగారంభమును గత యుగమునకు ప్రతిఘాత (Reaction). మనదగును సర్వసాధారణముగ నీ ప్రతిఘాతము వాఙ్మయోపసములకుగల స్పర్థ వంటిది (Rivalry between the youth and the old people). ఒకప్పుడు ప్రకాశించిన యభిరుచి నాడునాటికి తన పరిమళమును కోల్పోవును. యువయుగారంభముతో తత్పూర్వాభిరుచి వాడిపోయి నూత్నాభిరుచి వికసించును. ఇదియు తనకాలముచెల్లిన వసివాల్లువాడును. దీనికి ప్రతిఘాతముగ నింకొక యభిరుచి పొడసూపును. ఇదియే పరిణామము. అస్తమించిన భానుడు తిరిగి యుదయించినట్లు గతించిన యభిరుచియే యొక్కొకప్పుడు పునఃప్రతిష్ఠితమగుట తటస్థించును. ఇది యావృత్తి తత్త్వము.

కాని యొకత్రిభుజము (Triangle) నందలి రెండు కోణములు (Two angles) 90° అయినచో మూడవ కోణము 30° అయితరునది

విస్పష్టముగ రేఖాగణితము (Geometry) నందు నిర్ధారణ చేసినట్లు సారస్వతవిషయములందు భవిష్యత్తును నొక్క పక్కాఁగించి యావృత్తి సూత్రము లెల్లప్పుడును నిరూపింపలేముగాని, యేదో యొకవిధమగు పరివర్తన యుగ యుగమునకు పొడగట్టుననిమాత్రము చెప్పగలము.

కనుక ముఖ్యాంశము లివి:—అభిరుచి జనించుటకును, అభివృద్ధిని పొందుటకును, పరిణామము నొంది నశించుటకును, పునఃపునరుద్భవించుటకునుగల సర్వకారణములను లెక్కింపలేముగాని, యది యకారణముగ సంభవింప దని మాత్రము చెప్పగలము. కవిత్వమందెట్టివి పుట్టిగిట్టుచుండుట యాయాకపుల యభిరుచివిశేషముల ననుసరించి యుండు ననియు మరువరాదు. అందుచే వేర్వేరు కవులకు, ఆయాకాలానుసరణముగ గల్గిన యభిరుచులను, లేక 'కవితాత్మ'లను వివరముగ మున్ముందు గ్రహింపగలము.

యుద్ధగీతి

శ్రీ అబ్బారి వరదరాజేశ్వరరావు

“ముసరు చీకట్లలో
విసుపు వేసట లేక
ఈ నిర్జనస్థలాల
ఈ మార్గమధ్యమున
ఎవరికోసము నిరీ
క్షింతువో కామిసి!

కురియు మంచుజడులకు
శరీరమ్మే నణకు
ఈ దారి తొలగి పో
వే విషాదపదనా!”

“నా వయసుకాదు యి
న్నాళ్ల కిప్పుడే వచ్చు
ఈ దారి నెదురేగి
ఇచట గలియగవచ్చు”

“ఏ దూరసీమకో
ఏగి వచ్చిన ప్రియుడు
అలసించెడున నీ
అనందమే మరచి?”

“కలనైన జూడని య
ఖండభూభాగాల
సాగిపోయెను నాడు
సాగరములే దాటి.
ఎన్నినా ల్లాయెనో!
ఏతెంచు నీనాడు

నా ప్రాణవల్లభుడు
ఈ ప్రాద్వికపథాన
అతనిబ్రతుకే నాది
అతనికోసమే నేను
అనందసమయాల
ఆపదల మే మొకటి!”

“అతనికోసము మరెవ
రైన నీప్రాంతాల
నెదురు చూతుర పడతి!
బెడరుగుండెలతోడ?”

“ఈ మినుకుమినుకు మను
తారలే ఘూకాలె
ఆ జీర్ణమందిరా
భ్యంతరములో వెలుగు
దీపికాసహస్రమే
ఈ పాడుజీవికయె
ఈ ద్వారబంధాలె
ఈ యంధలోకమ్మె
వేచియున్నా రిచట
కాచియున్నా రిచట
సమరక్షేత్రమునుండి
స్వగృహగమనమృత్యు
కళేబరమునకు స్వా
గత మిచ్చి తెచ్చికొన!”

అ పి - ఇ పి

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

మోహరివాడ

౧౯౩౯-వ సం. సవంబరు భారతిలో 'దోహరి' పదమునుగూర్చి, దాని యర్థమును గూర్చి, వ్రాసితిని. క్రిడాభిరామములోని 'మోహరివాడ'ను గూడ 'దోహరివాడ' జేయవలెనేమో అని వ్రాసితిని. మహారాష్ట్ర దేశమున గొడారులకు, (దోహారులకు) 'మోహారులు' అని పేరున్న దని, చరిత్ర విశారదులు ఆనంద ముద్రణాలయపండితులు శ్రీ వెంకటేశయ్యగారు తెల్పిరి. దీనిబట్టి 'మోహరివాడ' యన్న పదముగూడ సుర ఖీతమయినది. దిద్దనక్కఱి యుండదు.

చెవపు

హరవిలాసమున 'చిలుబంతివసుపుతోఁ జెవపు నలది' అని యున్నది. పసిబాలుర, మేననుండు నెత్తిమచ్చలకుఁ దెలుంగున 'చెవ, చెవ్వ' అని వాడుక. ఇక్కడకూడ నదే యర్థము కాఁదగునుగాని, 'చెవపు' వ్రాత ప్రతులలో నున్నది. అఱవమున ఎఱ్ఱఁడన మునకు శివప్ప 'సెగపు' అని వ్యవహారము. అఱవపు 'శివప్ప' తెలుంగున 'చెవపు' అయినది కాఁబోలును.

చిగురుగొమ్మ

మనుచరిత్రములోని పద్యములకుఁ గొన్నింటికి నాశంటికిఁ గానవచ్చినపాఠభేదములను, నాబుద్ధికిఁ దోచిన యర్థవిశేషములను ఇక్కడ వెల్లడించుచున్నాఁడను :

అరుణాస్పదపురవర్ణన మిట్లు గలదు—

సీ. "అచటివిప్రులు మెచ్చ రభిలవిద్యాప్రాధి
ముది మదిదప్పిన మొదటివేల్పు
నచటిరాజులు బంటు వంటి భార్గవునైన
లింకానఁ దిలిపింతు రంకమునకు
నచటిపేటికిరాటు లలికాధిపతివైన
మును సంచిమొద లిచ్చి మనుప దశు
లచటిపాలవహారి హలముఖాత్తవిధూతి
నాదిభిక్షువులై మైన మామృ
నచటివెలయాండ్రు రంభాదులైన నారయఁ
గా పెకొంగున వారింది కడపఁగలరు
నాట్యశేఖాకళాధరంధరనిరూధి
నచటఁ బుట్టిన చిగురుగొమ్మైన జేన."

పై సీనపద్యము తొలి నాల్గుచరణములలో నాల్గువర్ణములవారివర్ణన మున్నది. ఎత్తుగీతి మూఁడుచరణములు వెలయాండ్ర వర్ణనముగాను, నాల్గుచరణము "అయూరఁ బుట్టినది సర్వమును సారవంతమే" యని సర్వ వస్తుసామాన్య వర్ణనాత్మకముగాను ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతలు వ్యాఖ్యానించిరి. కాని యిట్టి యన్వయమునఁ గూర్చుసొంపు గొంత కొఱవదును. సీనచరణములు నాల్గింట వేర్వేలుగా నాల్గు వర్ణములున్నట్లు, ఎత్తుగీతి నాల్గు చ ర ణ ము ల ను నాల్గు వర్ణ్యములు వేర్వేలుగా నుండుట గాని, రెండేసిచరణముల కొక్కటియొప్పున నాల్గు చరణములకు రెండువర్ణ్యములుండుటగాని, లేక నాల్గింట నొక్కటేవర్ణ్య ముండుట గాని నేర్చుగలకూ ర్పనిపించును. ఎత్తుగీతిరెం

డవచరణము తుదిని సమాపకక్రియ గలదు. వాక్య మక్కడికి సమాప్తమైనది. వ్యాఖ్యానల వ్యాఖ్యానరీతికి మూడవచరణము నా సమాప్తవాక్యము లోని కీడ్పుకొనిపోయి యన్వయింపవలెను. పెద్దనామాత్యున కిట్టి యన్వయ మభీప్రేతమయేని అతఁ డామూడవ చరణమును రెండవచరణముగానే నిలిపి యుండఁగలఁడు. అప్పు డన్వయసారశ్యము పొనఁగును. పెద్దన పయిపద్యమున నొక్కొక్కవర్ణమును 'అచటి' ఇత్యాదిగా వేర్పఱచి వర్ణించినాఁడు. ఈతీరును గుర్తింపవలసినదే.

ఇవి యెల్లఁ బర్యాలోచించినపై నాకుఁ దోచినయన్వయపద్ధతి నిదె తెల్పుచున్నాఁడను: ఎత్తుగీతి నాల్గుచరణములందును వర్ణ్యమొక్కటే — వెలయాండ్రే. కాని నాల్గుచరణములలోను తొలి రెండుచరణములు నొకవాక్యము; తుదిచరణమింకొకవాక్యము. మూడవచరణము దేహభీ దీపన్యాయమున రెండు వాక్యములందును బొందుపడును. తొలి రెండుచరణములు వేశ్యాసామాన్య వర్ణనము; తుది చరణమువందుఁ దద్విశేషవర్ణనము. తొలి వాక్యమునకు—అచటి వెలయాండ్రు (దేవలోకమునుండి దిగివచ్చి) రంభాద్యపురసలయినను వంతున కెక్కఁజూచినఁ దమ పృష్ఠభాగపుఁ గోక (గోచి) కొంగుతో పెనుకకుఁ దొలఁగఁద్రోచి తాము ముందడుగు వేయఁగలరు; కడవఁగలరు = ముందడుగు వేయఁగలరు. ఇక్కడ 'కడవ', 'కదుమ', 'కడవ' - పాఠము లున్నవి. ముద్రణమున 'కడవ' గలదు. నేను 'కడవ' నైకొంటిని. ఇట్లే రెండుచరణములందును వేశ్యాసామాన్య వర్ణనముచేసి పెద్దన కడపటి చరణమునఁ

దద్విశేషవర్ణనము చేయుచున్నాఁడు. 'నాట్యరేఖా కళాధురంధరనిరూఢి'ని 'అచటఁ బట్టినఁ జిగురుఁగొప్పైనఁ జేవ.' అచట = ఆయూర, పట్టిన = పరిక్షింపఁగా — నాట్యమాడించిచూడఁగా—వంచిపట్టి చూడఁగా, చిగురుఁగొప్పైన = పుష్పితకాని - అంగసౌష్ఠవ మింకను సరిగా విరియని పసితనపు (వెల) కొమ్మ = ఆడుదికూడ, (కొనసాగుచున్న తలిరు (లేత) గొమ్మకూడ) చేవ = చేప గలదే—గట్టితనము కలదే.

ఇంచుక వివరణము: ప్రాధలగు నాయూరివెలయాండ్రు రసికులకలయికలం దాటి తేటి యనుభవజ్ఞానము గడించినవారు గాన రంభాదులతో నొరసి శృంగారరసనంప్రదాయవిశేషములను నాట్యాభినయములందుఁ జూపి నేర్పు మెఱయింపవచ్చును. అది విశేషము గాదు. రసానుభవమునకుఁ దగ్గవయసింకను రాకముందే—పసిప్రాయమందే—ఆయూరివెలకన్నెలు నాట్యాదులందుఁ గడుచతురలు. అథాంతరన్యాసముగా నాల్గవచరణము మాత్రము వేర్పఱచిన నాయూరఁ బట్టి (వంచి) చూచిన లేతకొమ్మలుగూడఁ జేవ గలవే. పసివారుగూడఁ గడుఁబ్రోడలేయనియు నేర్పడును.

ఈపద్యమున 'కాసెకొంగున వారింది కడవఁగలరు' అన్న పాఠము 'గదుమఁగలరు' అన్న పాఠముకంటెను, 'కడవఁగలరు' అన్న ముద్రితపాఠముకంటెను మందరతమము. మరియు 'అచటఁ బట్టిన చిగురుఁ' అను పాఠము కంటె 'అచటఁ బట్టినఁ జిగురుఁ' అన్న పాఠము సుందరతరము. తెనుఁగున 'పట్టిన... కొమ్మ' పలుకుబడికల్మికి 'నేపట్టింది మునగకొమ్మ' కాదులే' అని రామదాసుకీర్తన తార్కాణ.

ఈపద్యమునుగూర్చి కడపవాస్తవ్యులు, కలాప్రపూర్ణులు, శ్రీశేషాద్విశర్మగారు కడప మండలమున సిగరచెట్లని చెట్లు కలవనీ, వానికి శేవయుండదనీ, అసిగరచెట్లకొమ్మలే చిగురుకొమ్మ లనబడెననీ, పెద్దన, కడప మండలము వాడు గాన, తదనుస్మరణమున వరణానదీతీరపు టరుణాస్పద పురవర్ణనమున వాని బేర్హొనెననీ యనిరి. ఈ పద్యమున వేశ్యలుగూడఁ గడపమండలమువారు గా వచ్చును. 'కడపఁగలరు'పాత మున్నదిగదా!

ఆనందో బ్రహ్మ

కా. "ఎంచే డెందము గందళించురహితే
శేకాగ్రతా నిర్వృతికా
తెండునీ, సంభగతప్రదీపకళికా
శ్రీ దోచు పండించు బో
కెంచే నింద్రియముల్ సుఖంబు గను, నా
యింటే పరబ్రహ్మ మా
పందోబ్రహ్మ యటన్నప్రాజనువు వాం
తం బర్థ మూహించుమా !"

నాకు నచ్చినపాతప్రకారమునఁ బైపద్యము నుదాహరించితిని. అచ్చులోను వ్రాత లోను దీన మఱికొన్ని పాతాంతరములు గలవు. 'కందళింప', 'నేకాంతతే', 'నెం దెంచు బోక', 'సుఖంబుగను', 'అంతర్బుద్ధి', అనునవి యా పాతాంతరములు.

ఇందు— 'ఎంచేడెందము' - అదిగా 'సుఖంబుగను' వఱకు రెండువాక్యములు. తొలివాక్యమున 'కందళించు'కు శ్రీ జయ పురాధీశ్వరులు పొసఁగించిన ధాతుజ విశేష ణత్వము నుండరము. ఈ విషయము కాదు ప్రధానముగా నే నీపద్యమునఁ జెప్పఁబూని నది.

'ప్రాజనువు నంతర్బుద్ధి నూహించుమా' అన్న పాతముకంటె 'ప్రాజనువు నాంతం బర్థ మూహించుమా' అన్న పాతము చాలనుందర మయినది. ఎట్లనఁగా : పయి పద్యోపన్యాస ముఁబట్టి ఆనందమే బ్రహ్మమన్న యర్థము వ్యక్తపడును. కాని యింతమాత్రమున వరూ థినివాదము నెగ్గదు. ప్రవరుఁ డనఁగలఁడు : 'ఇది యథార్థమే. ఆనందమే బ్రహ్మము. ఆ యానందము నాకు గృహ్యచారశర్మానుష్ఠా నమువలన లభించును' అని. అట్లునుటకు వీలులేకుండ- 'ఆనందమే బ్రహ్మము. ఆయా నందము సంభోగరూపము.' అని నిరూపించు టకు 'ఆనందో బ్రహ్మ' అన్న యుపనిష న్మంత్రప్రతీకము నిచ్చి యా మంత్రమును కడముట్టఁ జనువుకొని యర్థ మూహించి చూడు మనుచున్నది. ఆమంత్ర మిది :

"ఆనందో బ్రహ్మతీ వ్యభావాత్,
ఆనందాద్వైక భక్తిమాని భూతాని జాయంతే,
ఆనందేవ జాతాని జీవంతి,
ఆనందం ప్రయ త్యభిసరికీ న్నీతి."

దీనికి వరూథిని తలఁపులో నున్నయర్థ మిట్టిది:

"ఆనందమే బ్రహ్మమని తెలిసికొనెను. ఆనందముననుండియే (సంభోగ నందమున నుండియే) భూతములు జనించుచున్నవి. పుట్టిన యాభూతములెల్ల నా(సంభోగా)నంద ముచేతనే వర్ధిల్లుచున్నవి; ఆయానందము లోనికే ప్రవేశించుచున్నవి. ఆయానందము నకే యభిముఖినితిని బొందుచున్నవి." ఇంత కింకను బచ్చిగా వివరించి చెప్పఁదగినట్టిది వరూథినితలఁపులోనియర్థము.

వరూథిని యచ్చరపువ్వుఁబోడి; స్వా ధ్యాయానుష్ఠానపరులగు విప్రవర్యు లెందఱో

స్వర్గమునకు రాఁగా వారితోఁ బ్రసంగములు
గావించి ప్రాధి కెక్కినది. అద్వైతులు జీవ
బ్రహ్మైక్య ప్రతిపాదకశ్రుతులను, ద్వైతులు
జీవబ్రహ్మవిభేద ప్రతిపాదకశ్రుతులను, ఇంక
నాయావైదికమతములవారు తమతమ మత
ముల కనుకూలములగుశ్రుతులను నేకరించి
యుందుకొనునట్లు, వరూధిని తృతీయపురు
షార్థమే పరమార్థమని నిరూపించుటకుఁ దగ్గ
శ్రుతులను గూర్చికొని నేర్చుకొనియున్నది
గావలయు. పయిశ్రుతికి వరూధిని నిర్ణయించు
కొన్న యర్థముచొప్పుననే నన్ని వోడమహా
కవి యొకపద్యము రచించినాఁడు.

సీ. " పృథులవిక్వంభరారగమున కెదురుగాఁ
బూన్పించె నెవ్వఁడు పువ్వుఁడేరు,
కాంచనావలకాయుకమునకు పాటిగాఁ
కేపట్టె నెవ్వఁడు చెఱబువిల్లు,
అవిదళ(తభ?)పాశుపతాస్త్రమువకు వాఁడి
మిగిలించె నెవ్వఁడు చిగురుఁదూపు
అతులితామరదాసవాదిబలంబుల
గెలిపించె నెవ్వఁ డయ్యలిబలమ్ము
నట్టిజగ తెట్టి మన్మథుఁ డభిలలోక
ములకు మోగంగ జీవులవాలకంద
మకనియులు పొచ్చి చెడలనియకఁడు గలఁడె
యకనియమ్ములఁ బడకున్న యదియుఁ గలఁడె? "

వరూధిని యుపనిషత్సంక్రమమునకు గోచ
రింపించిన క్రొత్తయర్థమును బర్యాలోచిం
పఁగా ప్రవరునకు సిగ్గును, వెగటును బాడ
మినవి. సంభోగవిషయమని సిగ్గు; పవిత్ర
మైన మంత్రార్థము పాడుపడినదని వెగటు.

పాత్యాగమ సూక్తపంక్తి

కా. " ఈపాండిత్యము నీకుఁ దక్కు మతయెం
డే గంటిమే కామకా
స్తోత్రాధ్యాయవి నా వచిం చెదవు మే
లోహో శ్రయీధర్మముల్
పాపంబుల్ రతి పుణ్య మంచు విరఁ చే
లా శర్కముల్ మోక్షల
క్షీపణ్యాగమనూత్రపంక్తి కివిహా
మీసంప్రదాయార్థముల్.

అన్నాఁడు. ఈపద్యమున "మోక్షలక్ష్మీపాత్యా
గమ సూక్త (త్ర) పంక్తి కివిహా మీసంప్రదా
యార్థముల్" అన్నపాతము సుందరము.
మోక్షలక్ష్మీని - అచ్చరపూజోఁడినికాదు -
బడయుటకుగాను పాత్యమయిన యుపనిష
త్సంక్రమమునకు మీసంప్రదాయమువారు
-తృతీయపురుషార్థమే పరమార్థమనువారు -
చెప్పెడునర్థ మిట్టిదియో యనుట నేజూపిన
పాతమున కర్థము.

—ఇంకను గలవు.

అ భా గి ని

శ్రీ దురీశేటి వెంకటరామాచార్యులు

ఎలఁబ్రాయంపుమిటారి యోర్తు దనలో నేమేమొ మాటాడుఁ; బా
త్తులఁ బన్నుండిన లేతపాపఁ గను; నేదో పెన్నిధిం బాయు దృ
క్కులనేమో కని చప్పరించు; శ్రమలోఁగుఁ; తెప్పలల్లార్చు; ని
ట్టుల గంగానదియొడ్డుఁజేరె నెవరో షోలాయితస్వాంతయె.

తామరపాకుసెజ్జ నొకదాని నమర్చి, చివుళ్లు వేర్చి, తా
నామనిలేతగాడ్పు నలనల్లనఁ గన్నులఁ దేల్పువానిఁ; గం
దామరమోము గ్రొంగురులదాపున ముద్దులు గుల్కువాని; న
క్కోమలి బిగ్గ హత్తుఁ; గొనగోరుల నశ్రుల మీటు; మాటికిన్.

అటుల నందు వాని, నప్రాప్త గుంతున
నపరబాలభానునట్ల వెలుఁగు
కొమరుఁ తేర్చి; కొంత గుములుభానుని జూచి;
కొంత గుములు ముద్దుకొడుకుఁ జూచి.

పిల్లతెమ్మెర చెక్కుల మెల్లఁ దాఁక
నాయమాయికపుత్రుఁ డౌరా! యదేమొ?
ఎంతయో నగుఁ, జూడలే దంత; కడకుఁ
బయ్యెద మొగంబుఁ గప్ప నప్పాన మేమొ?

లేతవయసు; దానిరీతి పెద్దయు మిన్న;
తూతలేజ మున్న జూడ దోచు;
నలరుగుత్తులందు నగు నిష్పకలు వడె;
బూవుఁదేనె విసము పొరలిపడియె.

“కొమరుల నెత్తుట; మన్మథకోమల మైన కడానిమేనుఁ తే
నిమురుటా; బిగ్గమూర్కొని, ధ్వనించెడి వీణీయడెందమందు రా
గములను మేళవించుటయొ; కాక, మతే యమ యేని నింత ద్రో
హము నొడిగట్టునే యెచటనైన మదన్య? యథాగ్యపుత్రుఁడా!

ఏటికి నవ్వెదో? ఎటుగ వీతోవగన్నులమోము మాటికిన్
మాటికి విచ్చుచుండిన రమారమి యంతకు మించి నాయెడం
వీటికి లెత్తుచున్నవి సుమీ! చెడుగెంతయుఁ జేసినావు; నా
బోటికిఁ బుట్టి; తేమి పడిపోయిన దోయి? యద్భుష్టహీనుఁడా!

ఎటుగలే, దింత నీ లేతయెడఁద; అదిగో!

ప్రళయజీమూత ఘూర్ణితార్ణవతరంగ
నిస్వనమునఁ దుపాను, దా నిన్ను నిపు, జె
డరిఁ గొంపోవుఁ దల్లియెడందఁ బాపి.

చూడకుమోయి! తేనియలసోనలఁ జమ్ముట మానివైచి, యీ
నాఁడు విసాలఁ గ్రక్కు నిదె నాయెడ; తల్లులకెల్ల మచ్చ; నీ
వేడ? నదన్నపీజల మిదేడ? శిరీషసుమంబు మాయురే!
వేడివెలుంగుముందు పడవేయుట; దేనియల్గిఁ గొట్టుటల్."

అని యాముద్రియ, యొండుమందనమునం దాసెజ్జతో డించి వా
నిని; జెంగల్వలరేకులం బయిపయిన్నిండారఁగాఁ గప్పి; కొ
న్నన సీరుగ్గులు పెట్టి; మూతనిడి; యంతం బూర్ణగంగానదీ
ఘనతోయంబుల నుంచి; తాలు గరగంగా ముక్తకంఠంబుతో.

"ఓయీ! పోవుచునుంటివే? కొడుక! అయ్యో! ఘోరనీరంబు! కొం
తేయుం డెన్నఁడుఁ గాకుమోయి! ఇది హేతీభూతదుస్స్వాంత; గాం
గేయుండో మఱియెవ్వఁడో యగుము! నీకేప్రాద్దు గంగానదీ
తోయంబు ల్పుఖముండుఁ గాత! ఇనుఁడెంతో నిన్నుఁగాపాడుతన్."

అని పడియె నాపె; భానుఁ డల్లంత దానిఁ
జూడ నోర్వక తోడ నచ్చోటు వాసె;
బట్టు లెగసెను; దుంపురు ల్వడియె రెండు;
పొరిఁబొరిఁ దమంబు లంతంతఁ బొదిపె జగము.

స మా జ మూ: క ళా శ్రీ లి

శ్రీ దేవగుప్తాచ విశ్వేశ్వరరావు

A Poet's mission is to attract the voice which is yet inaudible in the air; to inspire faith in the dream which is unfulfilled; to bring the earliest tidings of the unborn flower to a sceptic world. ....Prudent men and unbelievers have created dissensions, but it is the eternal child, the dreamer, the man of simple faith, who has built up great civilizations.

—Poet Rabindranath,

ప్రతిమానవజీవీ ఏదో ఒక 'వ్యక్తి'ని పొంది ఉంటాడు. 'ఆర్థికవ్యక్తి' కాని 'కళా వ్యక్తి' కాని ప్రతిజీవీలోనూ మొదటినించి అభివృద్ధి చెందుతాయి. 'ఆర్థికవ్యక్తి' గల జీవీ సంసారతాపత్రయంలో నిమగ్నుడై, వర్తకమో, ఉద్యోగమో ఏదో ఒకటి సంపాదించుకొని ప్రాపంచికమైన అభివృద్ధి చెందడానికి జీవితాన్నంతా వ్యయపరుస్తాడు. రెండవమాదిరీ వ్యక్తి 'కళాజీవీ', సంపూర్ణ వ్యక్తిత్వంలో ప్రకాశిస్తాడు. ఇతడు స్నేహ సాహృద్యాలకై జీవితంలో కాంక్షిస్తాడు; కళాసాధనచేస్తూ, మానవకోటిని ప్రేమించి తన జీవితాన్ని ఉత్తమపథాలలో నడిపించి ధన్యత చెందడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. విశాల దృష్టి, ఆదర్శవాదమూ, విజ్ఞాన తృప్తి ఇతనిలో నిండుకొని మానవసేవ చేయిస్తాయి.

ఈ రెండురకాల మానవులకూ గల వ్యత్యాసాన్ని శ్రీ. శ్రీ 'వ్యత్యాసం' అనే

కావ్యంలో చక్కగా చిత్రించాడు సంఖా పణ రూపంలో 'కళాజీవీ' చెబుతున్నట్లు :—

అదృష్టవంతులు మీరు.
వెలుగును ప్రేమిస్తారు; ఇరులను ద్వేషిస్తారు.
మంచికీ చెడ్డకీ నడుమ
కంచుగోడలున్నాయి మీకు.
మంచిగదిలోనే
సంచరిస్తాయి మీ డోహాలు,
ఇదివరకే ఏర్పడిన రాగది.
అందుకే వడ్డించిన విస్తరి మీ జీవితం.
నిశ్చల నిశ్చితాలు మీవి.
మంచిని గురించి,
మర్యాద, మప్పితంగురించి,
పడతా, నాణ్యం, నిలువల విషయం
నిశ్చల నిశ్చితాలు మీవి.
మీ కమ్మల చూపులు సరళరేఖలో
రేఖ చెదిరితే గొల్లు మనిపోతారు.
రేఖ కవరలి వార్లంతా నేరగాళ్లు.
రేఖను రక్షించడానికే
వ్యాయస్థానాలు, రక్షకధటవర్గాలు.
చెరపాలలు, ఉరి కొయ్యలు!
రేఖను కాపాడక తీరదు.
అభాగ్యులం మేము,
సరిహద్దులు దొరకని సంధ్యలలో మా సంచారం.
అన్నీ సమస్యలే, సందేహాలే మాకు,
వెలుగులోని చిక్కజే
ఇరులలోని మిణుగురులే చూస్తాం.
మారు దోహాలలోని ఒక సుగుణం
మారు పుణ్యాలలోని ఒక మోక్షం!

దృశ్యపాటా, వ్యాఘాతాలే
అడుగడుగువా మాకు.
మా వంట మేమే వండుకోవాలి.
ఒక్కొక్కమారు విస్తరే దొరకదు.
జీవితపు సన్నని సందులకే
ఆకర్షణ మాకు.
మా దృష్టిది వర్తులమార్గం.
ఆద్యంతరహితం.
సంధ్యాజీవులం. సందేహభావులం.
ప్రశ్నలే! ప్రశ్నలే!
జవాబులు సంశ్లేప్తి పరచవు.
మాకు గోడలే లేవు.
గోడలను పగులగొట్టడమే మా పని.
అలజడి మా జీవితం.
అందోళన మా ఊపిరి.
తిరుగుబాటు మా వేదాంతం.
ముగ్ధా, కాగ్ధా, అనాంతకాలెన్ని
ఉన్నా ముందుదారి మాది.
ఉన్నచోటు చాలును మీకు.
ఇంకా చెనక్కీ పోతా మంటారు కూడా
మీలో కొందరు.
ముందుకుపోతాం మేము.
ప్రపంచం మా పెంట వస్తుంది.
శృప్తిగా చచ్చిపోతారు మీరు.
ప్రపంచం మిమ్మల్ని మరచిపోనుంది.
అభిప్రాయాల కోసం
భాగలు లక్ష్యపెట్టనివాళ్లు
మాలోకి వస్తారు.
అభిప్రాయాలు మాట్టుకొని
సుఖాలు కామించేవాళ్లు
మీలోకి పోతారు.

—‘ప్రతిభ’ జనవరి, ౧౯౭౮.

సా మా వ్య ‘ఆర్థిక’ జీవి’ వెలుగును
ప్రేమిస్తాడు; ఇరులను ద్వేషిస్తాడు. ‘మంచి
గదిలోనే సంచరిస్తాయి’—అతని ‘ఊహలు’.
‘అందుకే నడ్డించిన విస్తరి’ లాంటిది అతని

‘జీవితం’! ఆర్థికజీవి సమాజమర్యాదలకి
కట్టుబడి ఉంటాడు. ‘కళాజీవి’ సవ్యభావాలకి
అవి వ్యతిరేకమైతే తిరుగుబాటు చేస్తాడు.
ఆ ‘రేఖను’ కాపాడడానికి ‘న్యాయస్థానాలూ,
రక్షకభటవర్గాలూ, చెరసాలలూ, ఉరి
కొయ్యలూనూ!’ ప్రభుత్వంకూడా ఇలాంటి
వారిని ఏరగాచూసి, సమాజంతో కలుస్తుంది
నారిని శిక్షించడానికి. అందుకే ‘సరిహద్దు
దొంగని సంధ్యలలో’ కళాజీవుల ‘సంచారం’.
ఆర్థికజీవి సమాజనిబంధనలనీ, సాంప్రదాయాలనీ
ప్రశ్నించక తిరసాపహిస్తాడు. కాని కళా
శీలికి ‘అన్నీ సమస్యలే, సందేహాలే.’ ‘జీవితపు
సన్నని సందులకే ఆకర్షణ’ వారికి. ‘రిస్కూ’,
సంఘటనా మార్గమూ వారివంతు. ‘వ్యత్యాసాలూ,
వ్యాఘాతాలే అడుగడుగునా’ వారికి.
‘మావంట మేమే వండుకోవాలి. ఒక్కొక్క
మారు విస్తరే దొరకదు’ అంటాడు అందుకే
కళాశీలి.

కళాశీలి ‘దృష్టిది, వర్తులమార్గం. ఆ
ద్యంతరహితం.’ కళాజీవులు ‘సంధ్యాజీవులు,
సందేహభావులు వారికి గోడలులేవు’. ‘గోడ
లను పగులగొట్టడమే’ వారి ‘పని’. ఇన్నామీ
గౌరవింపబడిన సమాజ నిబంధనలనీ, విజ్ఞాన
కళామూల్యాలనీ (Cultural Values) నాశనం
చేసి, ఈ యుగభావాల కనుగుణమైన సాంప్ర
దాయాలనీ, విజ్ఞాన కళామూల్యాలనీ ఏర్పర
చడమే నేటి కళాశీలుల వ్యాపారం. ‘అలజడి
మాజీవితం. అందోళన మా ఊపిరి’. నూత
నోద్యమాలూ, నూతనాందోళనలూ ప్రారం
భించి, నడిపించడమూ, మానవాభ్యుదయాలనీ,
విజ్ఞాన నాగరికతాభివృద్ధికీ దోహదం
చేసే సర్వకార్యకలాపాలూ నిర్వహించ
డమూ నేటి కళాశీలి జీవితాశయం. ‘తిరుగు

బాటు మా వేదాంతం.' 'రెబెల్' కానివాడు కవికాడని, మానవకోటికి నూతనసందేశాన్ని ఈయలేడని ఇతనివాదం. ఈనాటి వికృత పరిస్థితులమీద తిరగబడి, నూతనపరిస్థితులని స్థాపించడానికి కృషిచేయడానికి, ఈపిన్లవతత్వం. 'ముల్లూ, రాల్ఫూ, అవాంతరా లెన్ని ఉన్నా ముందుదారి మాది, ఉన్న చోటు చాలును మీకు ఇంకా వెనక్కిపోతా మంటారుకూడా మీలో కొందరు!' ఆర్థికజీవి ఉన్న పరిస్థితులతో సంకృప్తి పొందుతాడు. అందులో కొందరు ప్రతికూలం (reactionary) గా కూడా ఉంటారు. కాని, కథాజీవి నమ్మిన ధర్మానికై ముందుకు సాగడానికి ఎంత త్యాగానికైనా సంసిద్ధుడు. "ప్రపంచం మావెంట వస్తుంది. తృప్తిగా చచ్చిపోతారు మీరు. ప్రపంచం మిమ్మల్ని మరిచిపోతుంది." సామాన్య సామాజికజీవిని మానవకోటి స్మరింప వలసరంలేదు—అతడు వారిగురించి చేసినకృషి ఏమీ లేదుకాబట్టి. కాని కథాశీలిని మానవకోటి చరిత్రకాలం గౌరవించి, అనుసరిస్తుంది. మానవాభ్యుదయానికి అతడు చేసినత్యాగం, కృషి అతన్ని అమరజీవునిగా చేస్తుంది. 'అభిప్రాయాల కోసం బాధలు లక్ష్యపెట్టనివాళ్లు మాలోకి వస్తారు. అభిప్రాయాలు మార్చుకొని సుఖాలు కామించేవాళ్లు మీలోకి పోతారు.' ఇదీ 'కథాజీవి'కి 'ఆర్థికజీవి'కి గల 'వ్యత్యాసం'!

ఈ 'వ్యత్యాసం' ప్రపంచస్పృష్టి మొదలుకొని ఇప్పటివరకూ పరంపరంగా వస్తున్నదే. మానవాభ్యుదయవాదులు సమకాలిక సమాజంచేతా, ప్రభుత్వంచేతా హింసించబడటం—చరిత్ర మానవాభ్యుదయవాదినే ప్రపంచం సించడమూ, వింతవిషయం కాదు. సోక్రటీస్

మరణదండన, జాన్ బన్ యాన్ కారాగార వాసమూ, ప్రాచీన మధ్య కాలములనాటి పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞుల కష్ట నిష్ఠురాలూ, వారి చారిత్రక ఫలితాల నిచ్చిన కృషి, అబ్రహం లింకన్ తిలక్ గాంధీల జీవితసందేశాలూ, ప్రభుత్వదండన—ఇవన్నీ కూడా నేడు చారిత్రక ప్రాముఖ్యాన్ని పొందాయి. మానవచరిత్రలో వీరి సేవానిరతి సువర్ణాక్షరాలతో లిఖింపబడతాయి. సమకాలిక ప్రభుత్వమూ, సమాజమూ తాత్కాలికంగా నిరసించినా, విశ్వజనమైన, అన్నియుగాలకూ, దేశాలకూ వర్తించే వీరికృషి, సందేశాలూ మానవకోటికి నిరంతరమూ ఆవశ్యకమైన పెన్నిధులు.

మానవుని అనుభవం నిర్మించే సంకుచితప్రపంచంలో అతని మనస్సు ఎల్లప్పుడూ పరిభ్రమిస్తుంది. ఆవ్యక్తి ఎక్కడ ఉన్నాననే, స్వీయానుభవాన్ని మరువలేడు. భూతకాలంలోని అనుభవాలని జ్ఞానకళక్తి రూపాన్నజాగ్రత్తచేసే శావంలాంటిది అది. సుందరాతి సుందరమైన ప్రకృతిశోభలూ, ఆనందమయమయిన స్త్రీపురుషుల వదనాలూ, వీనులకు విందుగానుండేసంగీతమూ, నరనసల్లాపాలాడే మిత్రులూ—అంతా, కూరమయిన భూత విషయాలని స్మరణకు తెచ్చే సాధనమాత్రాలే. మహాసముద్రం రీతిగా ఏకాంతవాసం మానవుణ్ణి ఆవరిస్తుంది. ఈ సంకటం నుంచి బయటపడడానికి దరిగానక ఆ సముద్రంలోనే ఈడుతాడు. మిత్రుల సహవాసం కోసం పరితపిస్తాడు; వారి సహవాసంలో అయినా తన కీచికాకు మాయమవడా అనుకుంటాడు. స్వేచ్ఛాపిపాసి ఐ పరిభ్రమిస్తాడు. అంతా నిష్ఫలం.

అయినా, అంత అసాధ్యంకాదు, ఆనంద ప్రాప్తి. అప్పుడప్పుడు శారీరమానసిక మయిన స్వేచ్ఛకోసం మానవజీవికి తట్టిల్లర రీతిగా కొన్ని సమయాలు దొరకకపోవు. సల్లమందు అలవాటున్న వ్యక్తి, వృద్ధాప్యంతో వచ్చిన బలహీనతను విస్మరించడానికని అది నేనుకొంటాడు! అవి ఆనంద ఘడియలు కావో! టాగోరు గీతాల్ని చదివి ఆనందించడం, హైగల్ సంగీతాన్ని విని ఆనందించడం — స్వర్గ సౌఖ్యాన్ని చూరగొనడమే. కాని, చింతల్లో చింత, మానవుని వక్రబుద్ధి ఇలాంటివాటిని ఆమోదింపదు! ఎవరిది వక్రబుద్ధి? బురదలోపడి కొట్టుకుంటానని తెలిసే, పైకి తప్పించుకొని రావడానికి ప్రయత్నించని వాడిదా, లేక, బురదలో పాతుకుపోయినా తానున్న హీనస్థితిని గ్రహించి, తప్పించుకొని రావడానికి ప్రయత్నం చేసేవాడిదా?

కాని, ఇందులో రెండోరిక మయిన వ్యక్తి నే, జీవిత సుగమపథాల నించి తప్పిన వానిగా భావిస్తుంది సమాజం. అతడు సమాజ వృత్తాన్ని నాశనంచేసే విషక్రిమిగా వర్ణిస్తారు. అతన్ని జీవితమాధుర్యా న్నంతా పీల్చి పిప్పిచేసి, తిరిగీ ప్రతిసేవ చేయలేని పరాన్న భుక్కుగా చూస్తుంది. అతని ఆలోచనా పథం, స్వప్నాలు, నేవానిరతి, పారలౌకికదృష్టి సమాజానికి చెప్పరాని విషయాలు. ఇట్లాంటి 'నిరుపయోగులు' పస్తయినా పడుండాల్సి, లేదా, దేశాంతరం పోవాలి. అంతే.

కళాశీలిమీద ఇట్లాంటివైఖరి సమాజం చూపడానికి ఒకటే సమాధానం కనబడుతున్నది. సామాన్య సామాజికజీవి జీవిత

వ్యథలలోనుంచి తప్పించుకొని, భోగరుచిని గ్రహింపలేడు. అతడు, ప్రతివాడూ తనవలే ఉండాలని కోరడం సహజం. ఈసభకథలలోని తోకతెగిన నక్కను బోలి ఉంటుంది అతనివైఖరి. కాని, ఆకథలో చెప్పబడినట్లు కాక, ఈ నాటి వాస్తవప్రపంచంలో 'తోక లేని నక్కలే' జయిస్తున్నట్లు కానవస్తోంది. కవీ, కళాశీలి, స్వాష్టి కుడూ, శిల్పీ-తమతమ జీవితాశయాల్ని గూర్చి గర్విం చే ఏరికి నేటి సంఘంలో ఎక్కడ స్థానం? జడదారులు, దివ్యదర్శులూ గౌరవింపబడే దినాలు గతించాయి. ఈ రోజుల్లో, వారిని చూస్తే సమాజం ఎగతాళి చేస్తుంది. రిస్ వాన్ వింకిల్ మాదిరిగా ఉంటుంది వారి అవస్థ! నలుగురూ వెంటబడి అల్లరి చేస్తారు. ఎక్కడికి వెళ్లినా అతనికి ఆహ్వానంలేదు. అతన్ని ఏ గొడవా లేకుండా ప్రపంచం బ్రతకనియదు. అతని జీవితాన్ని దుఃఖిమయం చేయడానికి సమాజం యత్నిస్తుంది. సమాజం చేస్తూన్న పని ఘోరమైనదే! కాని, ఈ రీతిగా చేస్తూన్న తమ వినాశకార్యపు దుష్ఫలితాలు భావన చేయక సమాజం తమని నిర్దోషులుగా చూస్తుం దని అనుకుంటారు. వారు చేస్తున్న పాపకార్యం ఏమిటి? జీవితాభ్యుదయ సాధనమయిన నూతన కళాసృష్టిని పోగొట్టుకోడమే కాకుండా, సౌందర్య నిర్మాణమూ, కళాసారస్వత సృష్టి అయే మార్గాలన్నీ కూడా నిరోధిస్తున్నారు! జీవిత వ్యథలోనుంచి తప్పించుకోడానికే కళారాధన. 'కళా శీలి' సుకుమారమైన తన కళాసాధనలో విశ్రాంతి కావాలనడు. అతని హృదయం కళా శ్రీ చరణాంకితమూ, ఆనంద స్థానితమూ అయి ఉంటుంది. విశ్వవీణాధ్వనులను

అకర్షించి పునఃప్రదర్శించడానికి చేసే అతని కళాతపస్సు నమాజాభ్యుదయానికే నిజంగా ఉపయోగపడుతుంది. మానవ నాగరికతా పరిణామాన్ని సరిదిద్దగల ప్రావీణ్యం అతని కళాసాధనలో ఉన్నది. కాని, తా నున్న వాతావరణం తనవైఖరికి వ్యతిరేకమయితే శాయశక్తులా నిరోధిస్తాడు. అవసర మయితే, నమాజాన్నే వదులుకుంటాడు — 'లోకము తో మన కేటికేసి, లోలాక్షీ వద పోదము' అనే నేటి కవిధోరిణిలో. స్వనిర్మితమైన ప్రపంచంలో ఆనందంగా జీవించాలనుకొన్న అతని నాజూకు జీవితాకర్షణని మోటుగా చూడగూడదు. అందుకే ఒక యువకవి

‘ఏటిమలుపుల ఇసుకలంకల
ఇల్లు గట్టిన ప్రేమయోగిని
పట్నవానం దుమ్ములోమా
బ్రతక మంటారా?’

అన్నాడు. కళాజీవి స్వేచ్ఛాపిపాసి. కళారా మంలో ప్రతిదీ ఆస్వాదించాలివలె. తాను ఆశించిన స్వేచ్ఛ లభించనే లభించింది. పెల్లివర్ణించిన భరతపక్షివలే స్వేచ్ఛా విహారముచేయవచ్చు. అతన్ని మృత్యుముఖాన్న పెట్టే కత్తెరబోనులూ, జాగిలాలూ అక్కడ లేవు. కాని దుష్టనమాజం ఊరుకుంటుందా? మిన్నూ, మన్నూ ఏకం చేస్తుంది. అఖరుకు, ఈ సామాజికవ్యక్తే జయిస్తాడు. భవబంధాలను త్రెంచుకోలేని అశక్తరలో మ్రగ్గి ఉన్న అతడు, తనవలే ఈ ప్రపంచంలోనే జీవిస్తూ ఉన్న మరోవ్యక్తి సుఖజీవనం చేస్తూండడం చూసి, ఓర్వలేడు. జీవితాదర్శాలలో తనకీ అతనికి బోలెడు వ్యత్యాసం ఉందని గమనించడు. కొన్ని సమయాల్లో నత్యం గోచరిం

చినా, ఏదో 'శెలసీ' పోదరవ్యక్తి ఆనంద సాధాన్ని కూల్చుమని ప్రోత్సహిస్తుంది.

ఇలాంటి ఘోరకార్యాలలో, ప్రజాశక్తి విపరీతంగా విజృంభిస్తుంది. తత్ఫలితంగా ఈ కళాజీవి జీవితసౌఖ్యం పటాపంచ లవుతుంది. సామాజికజీవి విజయుడయి, సగర్వంగా ఆనందిస్తాడు! ఒక కవి లిండిలేక పస్తుపడి ఉంటే మరోకవి మృతక లేబరాన్ని — ఏదీ వాకిలిలో దిక్కుమాలి పడి ఉన్న మృతక లేబరాన్ని — కాకులూ, గెద్దలూ లింటూంటే — ఎంత సుందరదృశ్యం ఈమానవునికి! మంచి పనయింది! అందరిలాగూ మనలకూడదూ, మనందరికంటే ఘనుడులాగ సంచరిస్తాడు, వీడితరమా? జీవితంలోని బాధలని అనుభవింపడుట! ఆనందాన్నేషి! మంచిగుణ పాఠం నేర్పాం! మంచి శాస్త్రీ జరిగింది! ఇవీ లోకంలో వినవచ్చే మాటలు.

ఈ విధంగా, పొందదగిన కాస్త ఆనందాన్ని కోలుపోతున్నది జీవితంలో ఈనమాజం. సరి ఐవమార్గం కనబడుతూనే ఉన్నది. కాని, బుద్ధి ఆమార్గాన వెళ్లనీయదు. కళోపాసనయొక్క సద్యఃపలితం లిండిలేక మల మల మాడడమే అని లేనిపోని సామెతలు ప్రచారం చేస్తారు లోకంలో. తలిదండ్రులు, తమ పిల్లలలో ఇలాంటి జీవితవైఖరిపై భయమూ, సిగ్గు కలిగిస్తారు. మార్గం సుగమమే, ద్వారం తెరిచేఉంటుంది. కాని 'దర్వాజా బండ్ కరో!' అంటారు. తాము కట్టుకొన్న చీకటికొట్లలోనే జేవుల్లాడడం దారితెలియక వెలుతురు లేక ఆ క్క జే మసులుతారు. సౌఖ్యాన్వేషణలో పెరిగా పరిభ్రమిస్తారు. కాని, వారి ప్రస్తుతవైఖరులూ, సాధనాలూ, కళా-వ్యతంత్రీతుల వెగటూ, ఎన్నడు

వారిని చిరవాంఛిత ఆదర్శం పాలిమేరకు
కూడా తిసుకొనిపోలే నని మాటి మాటికి
గోచర మవుతూనేఉంటుంది. ఆశాశ్శోలి
వెలిగించి ఉన్న ఒకేమార్గాన్ని వారు మూసి
వేశారుకాని, మానవుడు చేసినవనినీ, అన్నమా
టనూ ఉపసంహరించుకోడు! ప్రతిష్ఠావాంఛి
అయిన మానవుడు విపాదజీవి! అనవసర
మయిన ప్రతిష్ఠకోసం ప్రాకులాడి, జీవిత
మూల్యాలని తనకు కాకుండా చేసుకొన్న
మానవుడు, అవివేకి, జీవితంలో దుఃఖాను
భవం పొందుతాడని బుద్ధిమంతు డనుకోవాలి.

Riches I spurn with contempt,
Love my heart cannot ensnare,
Power my soul cannot tempt,
But for poesy I do care
For it's so divine and so rare!
Given it, misery I can bear.
Let him, the fool call me vain,
Idiotic and lacking in sense,
So much as a glance at me let him

not deign;

I know he is miserably wrong,
The spark of life will not hold long,
The while it lasts let it burn bright
and intense.

After he and I have ceased,
Oblivion will swallow him quite,
But my name in work will increase.
Posterity, I'm sure, will be pleased
With the melody and hope-yielding
might
Of my verse and its pain-healing ease.
'The song of the deathless bard.'

They it is who shatter the silences
To music: poets, painters, servants
whose labors
Build and beautify being; they it is
Who love their neighbours.

—“Lovers of Men.”

అనుకొన్న దానికంటె

నావెండుకల అందము ఎక్కువైనది.

నిత్యము కామినియా నూనె వాడినందున కలిగిన ఫలితమే ఇది.

యదార్థమైన సౌందర్యము...నిగనిగలాడు త్రి మే
రుగు...పహజముగా ఏర్పడు వంపులు...మరియు వెండు
కల రంగు మీదు వాడి నూనెపై ఆధారపడియుండును.
పోషణకు, పెరుగుదలకు, రంగుకు అనుకూలించి
పదార్థము లుండి కామినియా నూనె మాత్రమే మీ
వెండుకల అందమునకు తోడ్పడును.

కొత్తైననూనె మొదలగు నూనెలలో మువాసన
పదార్థములు, అత్తెరు మున్నునువాటిని చేర్చు తదితర
నూనెలకు, కామినియా నూనెకు పోలిక ఏమాత్రము
లేదు. అత్తెరుచేర్చిన నూనెలవలన మీ వెండుకలకు అను
కూల ఫలితముండదు. మీకు మిక్కిలి హాని కలుగును.

విలువగల వసయాలికలలో తయారైన కామినియా
నూనె (రిజిస్టర్డ్) మీ వెండుకలకు తప్పక అనుకూల
ఫలితమును చేకూర్చును. ప్రస్తుతము దీనిని వాడుచుండు
లక్షలకొలదిమంది కిట్టి అనుకూల ఫలితము కలిగినది.

ఖరీదు పీసా గు 1/-; 3 పీసాలు గు 2-10-0.
వి. వి. చార్జి ప్రత్యేకము. నూడు కానులు ప్లాంట్
పండినవారికి సాంపుల్ ఉచితము.

అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ రెమికల్
కంపెనీ, బొంబాయి 2.

సంతమసము

శ్రీ బ్రహ్మజోన్మల శ్రీరామమూర్తి

దారియు తెన్నెంటుంగని సుధాకరచేష్టల వెల్లిబుచ్చు సంత
ధ్యాదుణకాంతి సంగతు లొయారము నొందినమాడ్కి దోషగణ
వారిజ దుఃఖవారి పరివారపరివృత గర్విణీకునో
హరిణి యై సముల్లస విహారములం గొని విశ్రమించెడిన్.

అంబురుహాపు డంత నవరాద్రిని తేరి గుభుల్ గుభుధ్వనీ
చుంపితమైన యల్లి పరిశోధనలం బరిపూర్తి నేయగా
నంబర దిగ్విభాగపుటమందున బొబ్బలు పొక్కినట్టు ల
య్యెం బరితప్తవాద్ధికణ హీనగతి నిరసించు ఆక్కలన్.

శీలములేని భానుతరళీలురకున్ నవనీయకామిని
శీలము లొటతేసి నరనీగుహకాంతయ చందమామయై
నీలరుచిప్రమోద నవనీరదపంక్తుల నడ్డగించి తే
జోలనీతుండు బోయిన యశోరథమున్ వెనుకాడ జూచెడిన్.

తమ్ముల చెల్మికానికిని దాగుడుమూత లనంగదోయచం
దమ్మును దోష మార్గణవిధానమునందున పిల్లకాయ బె
త్తమ్ము నెంటుంగ డంచు కరతాళ కుహళకలరావ వక్షివ
గ్గమ్ముల సాయముం బడసిగాదె తమోభరు డాక్రమించెడిన్.

మాటికిమాటికిన్ మొగులమాటున తేరి రవల్ రగుల్పు సంత
ధ్యాటపు లారునోయని జనాన్వయ మెల్లను తేరి చూచు నా
రాటములోన నదై తిమిరార్పణ మయ్యె గన న్నభోపరి
స్ఫోటకరంధ్రజాలముల బోనియ మించిన స్వర్గసంపదన్.

కంజదళమ్ములం బడి చికాపికలై వరిపొట్టుమాడ్కి ముం
దలజల వేయుచుండిన హిమాశరజాలము ల్కాగహింపగా
మంజుల మందహాసమయ మంజరులం దనరారు తన్మనో
రంజకమూర్తి ఘోషకళకావిధవమ్ముల మాటు తేరెడిన్.

అకసమెల్ల బ్రద్దలయిన ట్లది యున్నతికింప బూసగా
లేక తమోధరాకృతవిలిస్తము గావగజేసి గాయముల్
జీకువడంగ నేరమికి చీల్కెల సున్నపు బొట్లు బెట్టి ప
ద్మాకరమైరిమండలము నల్లదె తారక లాక్రమించెడిన్.

ఆదిజడైన బ్రహ్మకృతి కాన్పదమై ఎటుదిష్టి చేటుగా
బోదనుభంగి మింటిపొలముల్ పెనుపాదులు రక్షనేయ లో
కాది నమస్తనేత్ర చతురంగబలంబుల కుత్తరంబులై
మోదముగూర్చు సున్నముల బొట్లొనగూర్చెడు తారకాత్మతన్.

భానుడు క్రుంగునంతనె ప్రభాకరమార్గము లావరించి తా
రానివహమ్ము లయ్యెడ పరాకును జెందగ శోభనాలయ
శ్రీనిభమైన ప్రాకృత నిశీధినిలో దెగ యిదియిది దుః
ఖానతయైన పద్మినికి నయ్యెడబాటును గప్పిపుచ్చుచున్.

చుక్కలు చంద్రమండలవిశోషితకాంతుల చెల్మినేయ నా
ప్రక్కనె సంతరించిన శరన్నుత సీరదపంక్తులున్ యశో
భాక్కులవోలె బూరుగులపాలిటి వైజగుణమ్ము సూప జెం
పెక్కెడు నాకసమ్ము వనజేప్పితముల్ బదులీయ జూచెడిన్.

సీరము పట్టెమంచ మయి సీరసమూహములైన శారదా
కారములున్ అలంకృత వికారములై తిమిరాన్వయంబు బా
గారపు బామ్మలై యమరగా నరియానని యెంచి శోషితాం
భోరుహ తాపబంధుర నముచ్చయమైన కళంకమూర్తియై.

ఒక తెలిమిట్టు డాసి మటియొక్కట తేరి మొగంబు ద్రిప్పి నే
రొకజలదంబుచాటున మహోత్సవలీలల నాశ్రయించి నే
వకతిమిరాన్వయముల్ గొలువ నచ్చినచో మరలించి యంగజ
ప్రకటితచేష్టుడై భువికిఁ బట్టగ జూచెడు చందరుం డదే.

ఇంచుక సిగ్గులేక నిరసించిన సీరజస్వినవంతి గా
వించిన వీ విరాగ పదవీపీఠవమ్ములనం బయోధరా
భ్యంచితమైన పూతకలశాంబుధిఁ దేలినతెప్పలే నిశా
సంచయహత్యలందు నవసానవిముక్తిని జేయుచుండెడిన్.

మీరు మనోహ రమైన చర్మమును పొంద వచ్చును

చలవునిచ్చు సుందరమైన చర్మమును ప్రతి యొక స్త్రీ పొందవలెను. అయితే స్త్రీయొక్క చర్మమును మనోహరముగా మంచుటకు బాగు నై ఆవసరము. గాలిదుమ్ముసోకుటవల్ల చర్మము మురకగా కళాహీనముగా అగును.

చర్మమున కొత్తగాను, సుభ్రముగా, లేతగా నుండుటకు, ప్రతిదేశములో ఫాండ్స్ క్రిము ను స్త్రీలు వాడుదురు. అది చర్మరంధ్రములలో దూరి, మురికిని, నూసి విశేషమును తొలగించు

ను. వట్టికడుగుట చాలదు. ఫాండ్స్ క్రిము నీహ నుకొనుడు. మీవేళ్ల చివరలతో క్రిమును, మీ చర్మముమీద రాయుడు. మృదువైన గుడ్డలతో దులుపుడు. మరియు కొద్దిగా వేరేక్రిమును లేరి కగాత్రాసి, రాత్రంతయు ఆనాణ్యమైన పొరను ఉంచుడు. ఈమోస్తరగా ఒక పదిహేనురోజు లు రాత్రులయందు వాడుడు. అప్పుడు మీ చర్మము మృదువుగా లేతగా ఆపుతున్నట్లు మీకు తెలియగలదు.

పగలు గాలి, దుమ్మునుండి రక్షించు
టలో శ్రేష్టమైనది
ఫాండ్స్ వ్యానిషింగ్ క్రిము.

ఫాండ్స్ క్రిములు అన్ని గొప్ప స్టోరు లలో దొరుకును, లేక ఫాండ్స్
పిలి 241 బాక్సు 144, బొంబాయి

• వారికి వ్రాయుడు.

ఫాండ్స్ క్రిము

మీ రా బాయి

శ్రీ మంది సరసింహం

గంగాసింధువదులు ప్రవహించు మైదానప్రదేశ మతి విశాలమై, ఫలవంతమై, జనాకీర్ణమై యుష్మ చుండును. ఇదియే వేదశాస్త్రములందు విక్రీతి కొని యాదేబడిన పుణ్యభూమియగు నార్యావర్తము. ఇదియే రామకృష్ణాదిమహాపురుషులు, ధర్మసంస్థాపనార్థ మవ తరించిన పవిత్రస్థానము. ఈ ప్రదేశములకు 'హిందీ' ముఖ్యభాష. ఈభాష సంస్కృత ప్రాకృతవికారము. ఈదేశమందలి జానపదుల పదములందును, పనుపాలురు నుండలు మేళముల బాడుగీతములందును, భక్త్యావేశ పరులు దేశభాషల భగవంతుని ధ్యానించుకీర్తనలందును, సంగీతవిద్యాప్రవీణులు రాజసభాంతరముల నాలాప నమునేయు సుశ్రావ్యగీతములందును, నృత్యగీతవాద్య వికారదలగు వేశ్యలు వినోదసభలఁ బాడుపాటలందును నొక్కవ్యక్తి నామము కలయగఁ జెవిని బడుచుండును. ఆవ్యక్తియే మీరాబాయి. ప్రతీ కీర్తనయందలి చరమ చరణము మీరాబాయి నామముతో నలరారుచుండును.

ఈ త్తరహిందూస్థానమున నెవరినేని మీరాబాయి చారిత్రము నెఱుంగఁగోరి యడిగితిమేనిఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చువావ్యక్తి బాలుఁడుగాని, బాలికగాని, వృద్ధుఁ డుగాని, వృద్ధగాని మీరాబాయి నామము చెవి సోఁకి సంతనే, భక్త్యావేశముతో తల వంచి చెతులు తోడించి యామె యొక మహానుభావురాలని ప్రత్యు త్తరమిచ్చును. మీరాబాయి నెఱుంగనివారు లేరు. ఆబాలగోపాల మామె నెఱుంగుదురు. ఎఱుంగుటయే కాదు, అభిమానముఁజూపెదరు, ఆశ్చర్యము నందిదరు, ఆరాధింపెదరు, దేవతమువలెఁ బూజించెదరు. అట్టిది మీరాబాయి.

ఇందియేకాదు. భక్తురాండ్రలో నీమెను మించినవారు లేరు. కవిత్వమం దీమె యసాధారణప్రజ్ఞఁ జూపినది. భారతదేశమందలి కవయిత్రులలో నీమె

వన్నెకెక్కి యగ్రస్థాన మాక్రమించినది. పౌరుషవంత మగు, రాజపుత్రస్థానమున నొక గొప్పసంస్థాన మేలు రాజపుంగవునకు నీమె పట్టమహిషి. అట్టి మహదైత్య ర్యమును దృఢప్రాయముగఁ ద్యజించి కామయాంబ రముల ధరించి రాజాంశపురమును వీడి యగ్రతంబగు మనోహర దివ్యగీతముల నిష్పదైవతమును శ్రీ కృష్ణనిఁ గీర్తింపఁ జొచ్చెను.

౨

వింధ్యధూధరమున కొకెంత పశ్చిమోత్తరముగ పర్యతాకిర్ణమగు నొకప్రదేశ మున్నది. రాజపుత్రులను నొక క్షత్రియకులమునా రందధికముగ నివసించుటచే, నా ప్రదేశమునకు రాజపుత్రస్థానమును నామము వచ్చి నది. ఈ రాజపుత్రులు స్వాతంత్ర్యప్రియులు, శస్త్రోప జీవులు. నైర్యసాహసాది సద్గుణములు పురుషులందే గాక స్త్రీలయందును గూడ సధికముగ వ్యక్తమగు చుండును.

రాజపుత్రస్త్రీలందఁ గూడ బాల్యమునుండియుఁ బురుషోచితములగు నవ్యాకోహణ గజాకోహణములం దును, విలువిద్యయందును, మల్లవిద్య, కత్తులతోపాటు చేయుట మొదలగు విద్యలందును సుశీల లగుట యాచారము, కానిశ్చిష్ట సమయములందు శస్త్రాదుల ధరించి విజయలక్ష్మిని తమ నాథుల కరారింగనమున కొడఁగూర్చిన వీరవారీములుల లెక్కకు మీరియం దుట చారిత్రపాకకులకు విశదమే.

రాజపుత్రస్త్రీలు ప్రాణముకన్న మానమున కెక్కుడుప్రాధాన్య మిత్తురు. అనమానమును వీరు సహింపరు. అనమాన మానమునునని హృదయకుపా రమున నేమాత్రము సందియము దోచినను, వారు తమ ప్రాణములఁ దృఢప్రాయముగఁ జూచి శరీరము నగ్ని కాహుతి గావించెదరు.

రాజపుత్రులు హింసాధర్మము వాచరించెడి వారు. వేదశాస్త్రపు రాజములును, ప్రస్తావనత్రయమును వీరికి ప్రమాణగ్రంథములు. గృహస్థులకు ధర్మశాస్త్రము లందు విధింపఁబడిన పోదశకర్మలు వీరిచే వాచరితములు.

రాజపుత్రులు స్వారేంద్ర్యప్రియు లగుకలన, నీ దేశమున స్వరేంద్రరాజ్యము లనేకములు వెలసినవి. ప్రతి రాజ్యము నొక రాజపుత్రరాజవృద్ధి పాలనమున నుండెను. వైకాల్యమున నీరాజ్యములలోఁ గొన్ని మిక్కిలి చిన్నవయ్యుఁ బరిపాలనమున, రాజ్యాంగములన్నియుఁ గలిగి పరిపూర్ణతను జూపుచుండును.

3

ధర్మతాకీర్ణముగు రాజపుత్రస్థానమున 'మెంతా నామమునఁ బరంగు నొక చిన్నపల్లియ మీరాబాయి జన్మస్థానము. ఈమెతలిదండ్రులు కుటుంబగౌరవమున నేమి, కులసంప్రదాయముననేమి, రాజపుత్రస్థానమువంటెల్ల గౌరవింపఁబడుచుండిరి. పొరువవంతులగు రాజపుత్రస్థాన రాజ్యములందెల్ల మీరాబాయి యద్వితీయ సౌందర్యరాశి యని పేరొందెను. "చిత్తోరు" ప్రభువు రాజపుత్రమున పార్వత్యముఁడు, వానియంతఃపురము, దేశమందలి మనోహరమగును కోమలాంగులచేఁ బ్రకాశించుట యాచారము. తనను సుముగ 'చిత్తోరు' యవరాజును కుంభసింహునకు మీరాబాయి యర్ధాంగి యయ్యెను. మహారాజామరణానంతరము 'మేవారు'నకు రాజి యయ్యెను.

బాల్యమునుండియు భార్యభర్త లిరువురు వనమాన కవిత్వవికారదులు. కుంభసింహునకు కాళి దాసవిరచిత కావ్యంతలము మహానందముగూర్చు ముఖ్య గ్రంథములలో నొకటి. ఆస్థానపండితులతో వాతించు తీరుచుగా నాత్మప్రకమందలి రసవంతభాగములు జర్పచేయుచు వారి విమర్శఫలితముగఁజేరిన శృంగారాది రసామృతమును గ్రోలుచు వానందపరవశుఁ డగుచుండును. బాల్యముననే క్షత్రియోచితవిద్యల సభ్యకీంచిన వాఁ డగుటచే, యావనావిర్యానమున కావ్యవాటకౌదులందలి రసగ్రహణమునకుఁ దగిన మనఃపాటనము

వాని కచ్చెను. యావరాజవదనియందే రాజ్యపాలనా వైపుణ్యము నలవలచుకొనుటచేఁ బ్రజాపాలనము వాని కెన్నడును క్షిప్తసమస్యలఁ గలుగఁజేయ వయ్యెను. అందుచే రాజ్యవ్యవహారములు చక్కఁజెట్టుకొనినవిదవ మిగిలిన కాలమంతయు పారస్వతవిషయక చర్యలందే గడపుచుండెను. రాజవదవికన్న పారస్వతవర్చయే వానికి విశేషమోదమును గూర్చుచుండెను.

మీరాబాయి చిన్నవాటనే పితృగృహమున నంగీత సాహిత్యముల రెంటియందును బ్రజ్ఞ సంపాదించెను. పండితసహవాసముననో, స్వయంకృషివలననో, ప్రాక్షన ముకృత విశేషముననోగాని మీరాబాయికి మనోహర సంగీతము వశమయ్యెను. గురునన్నిధిని శ్రద్ధాభక్తులతోఁ గావ్యములు పఠించుటంతేని ప్రాథమగు సాహిత్యమీమె కచ్చెను. భర్తృగృహమునఁ బరియనురాగమువలన నీమె సాహిత్యము దోహద మంది ప్రవర్ధమాన మగుచుండెను. ఈమెకు వేదవ్యాసకృత భాగవతపురాణము మనశ్శాంతినిగూర్చు పరమాపదము. అందు దశమస్కంధ మీమెకుఁ బ్రియతమము. గోపీజనవిహారసత్ప్రదగు శ్రీకృష్ణుని చర్యల వర్ణించుభాగముల కుంభసింహునితో నీమె తలచు చర్చించుచుండును. దశమస్కంధ మంతయు భర్తకు శృంగారభూయిష్టముగాఁ దోచుచుండ, మీరాబాయివ్యాఖ్యాన ముర్కీపూజ్య వైరాగ్యమును వెల్లడించుచుండెను. ఆమెమరమున శ్రీకృష్ణుని చర్యలన్నియు శుద్ధవైరాగ్యబోధకములు. సహేతుక మగు నామె వ్యాఖ్యానమును భర్త ఖండింప లేకుండెడివాడు. ఇందుచేర నొక్కొక్కప్పుడు మిథ్యామాత్మర్యమును వహించి కేవలశృంగారరస ప్రతిపాదకమగు శ్లోకముల వ్యాఖ్యానమొకట భార్య కిచ్చుచుండుటయు, నామె సునాయాసముగ నాశ్లోకముల నన్వయించి విశుద్ధవైరాగ్యార్థ బోధము గావించుటయుఁ జూచి యామె మేధాశక్తికి అచ్చెరు నందుచుండెడివాడు. దంపతులు కలిసి పద్యముల రచించుచుఁ గావ్యములఁ బఠింపుచు విశేషకాలము గడపుచుండిరి. కాలక్రమమున వారివారి కవిత్వాపై శిష్యము వేటువేటు మార్గముల వృద్ధిగాఁ జొచ్చెను. రాజపుత్రుని కవిత్వ మైహిక భూమిని, వారిభార్యకవన మాముష్మికాంతరిక్షమునను వ్యాపింపజేడఁగను.

భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణునిగూర్చి యామె విశేషముగఁ జదివెను. బృందావనముందరగోపాలుఁ డీమె కిష్టుడవము. బాలకృష్ణుఁ డంతటను నిండియుండె నని యామెవిశ్వాసము. ఇతఁడే ప్రేమకు గని, ఇతఁడే విశ్వకర్త, ఇతఁడే బ్రహ్మాండమున కధిపతి. ఇట్టి పురుషుని ప్రేమింపనిదే, వానియొడల భక్తిఁ జూపనిదే, మానవు లిహపరమఖములఁ బొందనేరరు. అట్టి సుఖ ప్రదాతయగు శ్రీకృష్ణుఁడు నిజాకృతితో నామెకు గోచరించుచుండెను. ఆమె తా నొక గోకులములోని గోపాంగవయని భావించుకొనుటయేగాక నిశ్చయముని గూడ నమ్ముచుండెను. తదనుగుణముగఁ దాను తాత్పర్యతానందపదవి ననుభవించుచుండెననికూడ విశ్వసించుచుండెను. ఆమె రచించు గీతములన్నియు భగవ దంకితములే. కృతిపతి సజీరుడై వెలయు బృందావన విహారమోహనబాలగోపాలమాదామణిగాని చేతనా రహిత శిలానిర్మితవిగ్రహరూప శ్రీ కృష్ణుఁడు కాఁడు. కీర్తన లన్నియు నిట్టిమాత్రకే యంకితము చేయఁబడెను. ప్రతికీర్తనయు మోక్షమునకు భక్తియే సాధన మని బోధించుచుండును.

౪

ఇట్లు కొంతకాలము గడచెను. మీరాబాయి మహారాణి యయ్యెను. అనురాగముతో ధర్మయు నామె కోరికలకెల్ల వెలవేర్చుచుండెను. ఆమె కెట్టి లోపమును లేదు. దాసదాసీజన మామె కమనస్సుల మెలగుచుండెడిది. ప్రాపంచికసౌఖ్యము లన్నియు నామె కున్నవి. పతియు నేకపత్నీవ్రతుఁడు. ఆతిథుఁ డిగుణీకృతానురాగముతో నామె నాదరించుచుండెను. రాజ్యము స్వత్ర క పరచక్ర ధయము లేక సుఖితుఁడుగ నుండెను. ఇట్టి నిరుపమానసకలసౌఖ్యముల ననుభవించుచున్నను, మీరాబాయివదనము కించిత్తు ఖేదమును నూచించుచుండెను. అట్టి ఖేదమున కామె కారణ మారయలేకుండెను. ఏదియో ఘనకార్యమును జేయ నెంచి, యద్దాని సాధింపనేరక భిన్నుకను బొందిన పృథ్వికరణి నామె గానఁబడుచుండెను.

చిన్న నాటకే రేత త్తి ప్రవర్ధమానముగుచుండిన భక్త్యావేశము క్రమక్రమముగ మీరాబాయినిఁ ప్రాపం

చికసుఖములనుండి దవుదవృత్తగాఁ దీకికొనిపోవుచుండెను. శరీరాలంకారములకెల్ల మఱచెను. గృహ కృత్యముల, వస్తుపానముల మఱచెను. నిద్రమఱచెను. శయాస్థితిసౌఖ్యముల మఱచెను. ఇంతయేల! ప్రాపంచికవిషయముల కెల్ల మఱచెను. ప్రతిదినమును రాత్రింబకల్లు చెలికత్తియలతో భగవన్నామసంకీర్తనము నేయుచుఁ గాలముఁ గడపుచుండెను. ఆమె గీతారచనము నిరుపమానము. కంఠము త్రావ్యతమము. సంగీతవైపుణ్యము అద్వితీయము. ఇందుచేత నీమె గీతములు భక్తివి నెడఁజల్లుచు మృదువగు శోకరసమును ప్రతిఫలించజేయుచు, నామె పృథగ్గతమగు గాథ విరక్తిభావమును బ్రదర్శింపుచున్నది. మధుర గాన లహరి నామెచెలికత్తియలు మునిగిపోయి తన్మయ లయి, యామెపాటుగ నాట నాడుచుఁ బాడుచు బాహ్యమును మఱచిపోవుచుండిరి.

‘చితోరు’ రాజాంతఃపురమున నెంతకాల మిట్లు పరమభక్తురాలగు మీరాబాయి యుండఁగలదు? గాథ నిర్వృధిపనితాంతఃపురము వికసించి పరిమళమును వ్యాపింపఁజేయుచున్న భక్తివి నాలగుగోడలనడుమను బంధింపఁజాలదు. భగవంతుఁ డగు శ్రీకృష్ణునిఁ బాడక ఆమె యుండ లేకపోయెను. పురిలో శ్రీకృష్ణలయ మునకు భక్తియే యామెను దీక్షింపిపోయెను. స్వామి సన్నిధిని బాటలు పొడెను. ఆటలాడెను. ఆవేశమున మైముఱచెను. మూర్ఛఁ కెండెను. చెలికత్తియలు తొందరతో నామెను బట్టుకొని యుపచారములు చేసి పృథ్విక గంగఁడేని యింటికిఁ దోడ్కొనిపోయిరి.

నాడు మొదలు ప్రతిదిన మామె దేవాలయమున కేగుచు, నునోహరగీతముల భగవన్నామమును త్రావ్యముగఁ పాడుచుండెను. ఆమె కీర్తనలు శ్రోతలందు నిజ మగు భక్తిని రగులఁజేయుచుండెను. ఇందుచే శ్రోతలు పదులు, వందలు, వేలుగ నానాదిశిలసండియు వచ్చి కర్ణ పేయముగ నామె పాటలను వినుచుండిరి. ధైర్య సన్నిధిని దారిభజనమందే విశేషకాలమును గడపుచుండుటచేత నంకెపురవాస మామె కరుదయ్యెను. వందలకొలదిగ భక్తు లామెను గమపెట్టియుండిరి. వేల కొలదిజను లామె ప్రఖ్యాతిని భారతదేశ దిశాంతములఁ గూడఁ జెప్పుకొనుచుండిరి.

౫

మీరాబాయి ప్రఖ్యాతి మొగలాయి వర్షా
 గువగూడ పోయి మోలను మండెను, ప్రపంచవిఖ్యాతం
 డగు నగ్నరుచక్రవర్తి ఢిల్లీ నగర మేలయండెను.
 ఈతఁడు జనులను గూడును గ్రహించుటలో మిగుల
 సుఖించెను. కళలాడేమి విద్యలందేమి గూరితేరిన
 పండితు లీతని యాస్థాన మలంకరించి యుండిరి.

మీరాబాయి ఖ్యాతి మొగలాయిచక్రవర్తికి మల
 బ్రవేశించి యామె కంఠమాధురిని జరిగినఁ బురిఁ
 గొల్పెను. చిత్తోరుమహారాజా, మొగలాయి ప్రభువు
 నకు లొంగకపోయినను బద్దలైతము మాత్ర మాత
 నితోఁజెట్టుకొనలేదు. అయినను మీరాబాయి హైందవ
 వారీమణి. సామాన్య స్త్రీ గాదు. ఉదయపురాధీశుని పట్ట
 మహిషి. ఒకమహమ్మదీయచక్రవర్తి పూర్వ యువయ
 పురప్రభుని పద్మినిని గోరి పరాధన మందినసంగతి
 నగ్నరుచక్రవర్తి మఱవలేదు. భారతవారీమణులు -
 అందు ముఖ్యముగ రాజపుత్రస్థానవీరవారీమణులు -
 అవమానముకన్న మరగమే మే లని నమ్ముదురు.
 ప్రాండనాన్నత్యయ, స్త్రీలపాలనత్యయనను, బురు
 షులు వారి యెడఁ జూపు పవిత్రభావమునను నిమిడి
 యున్నది. మహమ్మదీయుని స్వర్గవలనఁ గలిగిన యవ
 మానమును, మానవతి యగ్నిఁ బ్రవేశించి పాపుకొనును.
 పద్మినియుఁ గోటలోని వనిత లందఱును నన్నికాహంతి
 యై లేమరెమ మానములఁ గాపాడుకొనిరని గూడ వారఁ
 డెఱుంగును. మీరాబాయిసంగీతపై పుణ్యము వినుటకు
 వెలివిమ్మని మహారాజా నడుగుట, సమస్త రాజపుత్ర
 స్థానములతో కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్యుల యగును.
 ఆస్థానసంగీతవిద్వాంసుఁడగు “తానసేను”ని తో నీవిష
 యమై యగ్నరుచక్రవర్తి యాలోచనకుఁ జొచ్చెను.

అక్కరు—సంగీతాచార్య! వింటిరా? రాజ
 పుత్రస్థానమున నొక భక్తురాలు సంగీతమంద దనమాన
 పాండిత్యము గడించినదట! ఆమె కంఠమాధురినిఁ
 డనిదితీఁగఁ గ్రోలినవారు తస్కయులై ప్రాపంచికవిష
 యములను మఱచి దివ్యానందపరవశు లగుచున్నారట!

తానసేనుడు—చక్రవర్తి! పగలంతయుఁ దమ
 యాస్థానమున గీతామందిరమునఁ గాలము గడపుచున్న
 వా కెట్లు విదేశవాత్సలు తెలియఁగలవు?

అక్కరు—ఈమగ్ననే మనచారులు సమీపరాజ
 పుత్రరాజ్యములకు వార్తాగ్రహణార్థము, మన విదేశ
 మంత్రిచేఁ అంపఁబడిరి. వారు వివిధరాజ్యములఁ బ్రచ్ఛ
 న్నవేషధాతులై సంచరించి రాజ్యపాలనాసంబంధమును
 వార్తలతోపాటు నివివేషముగూడ మన విదేశమంత్రి
 కెఱింగించిరి. ఆతఁడు నిన్ననే వా కీసంగతి ప్రత
 పఁచెను.

తాన—ఆభక్తురా లేవరు? ఆమెవంశ మెద్ది?
 దేశ మెచట?

అక్క—ఆమెపేరు మీరాబాయియట. రాజ
 పుత్రస్త్రీ యని తెలిసినది. అంతియకాదు. ఆమె
 ఉదయపురమహారాజాను పట్టమహిషియట.

తాన—ఆమెప్రజ్ఞ తమ కెట్లు విశదమైనది?

అక్క—మనచారులలో స్వామిదత్తుడు సంగీత
 విద్వాంసుఁడు. ఆతఁడే ప్రత్యక్షముగ వాయువు గాన
 మాటకొంది, యైహికవైకల్యమును గోలుపొయెనట.
 పోదరచారుడు వానికి వైహికప్రబోధముఁ గలుగఁ
 జేసి తీసికొనివచ్చెనట.

తాన—స్వామిదత్తునిచే గ్రువపఱుపఁ బడిన
 సంగతియుం దసత్య ముండదు. నిజముగ వామె గొప్ప
 భక్తురాలే గాక సంగీతవిద్వానిధియై యుండ
 వలయును.

అక్క—వామానస మిప్పు డీభక్తురాలి గావా
 మృతమును విన నుత్సహించుచున్నది.

తాన—ఉదయపురాధీశ్వరుడు తమ సామం
 తతోడిలోనివాడు కాదు. ఆతఁడు క్రమకొటిలోని
 వాడును గాఁడు. అందుచేతఁ దమ కోరిక నెఱవేఱుట
 దుర్లభ మని నాతలంపు.

అక్క—కుంభసింహుడు సామంతుఁ డైవను
 గూడ మనకార్యము నెఱవేఱుట దుర్లభమే యగును.
 మీరాబాయి సామాన్యస్త్రీ గాదు. ఆమె మహారాణిఁ
 మనపొరితోషికము లచటఁ బనికిరావు. రాజపుత్ర

స్త్రీలపమానమానవతులు, పరమపాపాపికులు, తతివ్రతాతిలకములు.

తాన—కేమరు బహిరంగముగాఁ బోయి యామెపొటవినుట కుపాయము లేదు. సైన్యబలముచే నుదయపురమును జయింపగలరు. మీరాబాయిని చాల పాల నుంచగలరు. కాని యామె గావమును మాత్రము మీరు వివలేరు.

అక్క—నిజమే. వారి రాజ్యమును జయించుట నువవని కాదు. అందుచే కార్యపాఫల్యమునకు వేలు విధ మాలోచింపుడు.

తాన—పరివారరహితముగ మన ముధయలమును ప్రచ్ఛన్నముగ రాజపుత్రస్థానమున కేగి పవ్యాని వేషధారులమై శ్రీకృష్ణలయమున నున్నచో దమ కోర్కె నెఱవేరువచ్చును. ప్రతిదిన మామె శ్రీకృష్ణుని పన్నిధిని గానామృతము వర్షించునని గదా వేసులు చెప్పిరి!

అక్కరు—మంచి యుపాయ మాలోచించితివి. కాని నాకోక్క సందియము కలుగుచున్నది. మహమ్మదీయుఁడవను నేను పవిత్రభావముతోఁ జూడఁబడు దేవాలయము మాటువేషమునఁ బ్రవేశించుటకైన నొప్పుకొందునుగాని, రాజపుత్రస్థానమున మన నిజస్థితి బయలుపడిన ప్రాణహాని గూడ సంభవించవచ్చును.

తాన—రాజపుత్రస్త్రీల నవమానపఱచుటకుఁ గాని, వారి మానభంగముఁ జేయుటకుఁగాని మన మచటికే బోవుట కాదు. పవిత్రభావముతో నామెభర్తరస సంగీతమును వినుటకుమాత్రమే పోవుచుంటిమి. కావున నట్టిభయమున కవకాశము లేదు.

అక్క—భయము వెనుకకు లాగుచుండ, నుత్సాహము ముందునకు లాగుచున్నది. ఉత్సాహము బలీయమైనది. వఃయోసేర్పాటు లన్నియు నీవే చేయుము. రేపే ప్రయాణమునకు సర్వము సిద్ధపఱుపుము. ఊసంగతి మన రాజ్యమునగూడఁ పరమరహస్యముగ నుండ నలయునునుమా!

తాన—దిత్తము. ప్రభూ! ప్రయాణమునకు సర్వము సిద్ధము చేసిదను.

ఈచాలోచనాఫలితముగ చక్రవర్తియుఁ దాన నేనుఁడును హింమాసన్నాస్థివేషధారులై యుడయపుర శ్రీకృష్ణలయమునఁ బ్రవేశించి యచట మీరాబాయి సంగీతమును వినుటకు నిశ్చయించుకొనిరి.

E

మాటునాటి యర్ధరాత్రమునఁ జక్రవర్తియు, సంగీతాచార్యుఁడును ప్రయాణమునకు నలయువస్తువుల వేకరించుకొని యుత్తమాశ్వముల నాలోహించి రాజపుత్రస్థానమార్గమునఁ బోవొచ్చిరి. మాటువేషముల పయనము సాగించుచుఁ గొలఁది దినములలో నుదయపురి నీమఁ జేరఁగలిగిరి. ఉదయపురి నొకస్మతమున విశ్రమించి, వేకువనే లేచి, నాగు కాషాయాంబరముల ధరించి మేన విఘ్నాతి నలది, యరుత రుద్రాక్షమాతికలఁ బొందుపఱచి దండ కమండలువులఁ బూసి, బ్రహ్మలేజము ముఖముల తాండవింపఁ గైలాసవాఘుఁ దిరుమేనులఁ గైకొనెనా యమసందియము చూపరులకుఁ గొల్పుచుండిరి. వా రాగ్రామమున పద్మావ్యూహ గృహము లైదింటి చుఘంకరవృత్తి భోజనాదికముల గ్రహించి స్మతముఁ జేరుకొని ధైర్య మొకమూలఁ బాటవైచి, తమ తోడనే చెచ్చికొనిన యాహారము భుజించి వ్యాఘ్రాజినముల విశ్రమించిరి. ఆరాత్రి శ్రీకృష్ణలయ మందే విశ్రమింప నిచ్చుతో నచ్చటికే జని యందొక మంట పమం దాసీనులైరి.

మీరాబాయియు నలవాటుచొప్పున నాటి రాత్రిగూడ గృహకృత్యములఁ దీర్చికొని చెలికత్తియ లిరువురు వెంటరా నాలయముఁ బోఁచెను. గర్భాలయమునఁ బూజాదికముల నెఱవేర్చి స్వామిప్రసాదమును గ్రహించి మీరాబాయియు చెలికత్తియలును ముఖ మంటపమున నాసీన లైరి. ఇంతదనుక వేతాకమంటపమున విశ్రమించియున్న సన్నాస్థు లిరువురును ముఖ మంటపమున జేరి వారివేషముల కుచితముగుతావులఁ గూరుచుండిరి. అర్చకుఁడును వారికి భక్తితో స్వాగత మిచ్చి, ఉదయపురప్రభృతి స్వామిపన్నిధి భజనగావించుననియు, వివనిచ్చగింతురేని తమ కెట్టి యభ్యంతరము లేదనియు నెఱుకపఱచెను. సన్నాస్థులును నారా

యగయని పలుకుచుఁ దమ యంగీకారమును నూ చించిరి.

సన్నాధులవలన నిట్లు ప్రోత్సహింపఁబడి మీరాబాయియు చేటికనుండి వీణియ వందికొని కొక లను దిరఘ్నరీంచు పంచమస్వరమున కంత మెత్తి పొడఁదొడఁగెను. గానము నిరుపమాన మని చెప్పట పునరుక్తియగును. పశుపత్యైదులేగాక మానవులుగూడ చేష్టలఁ దొఱంగి గానమధను కర్ణద్యయమునఁ గ్రోలుచు నిష్కలంకానందాద్రి నోలలాడుచుండె నని చెప్పట యతిశయోక్తియఁగూడ కాదు. మూలాధారాది ఘట్టక్రంబుల లేవక పూరక మంభకవిధుల వాయు ధారణమున చేదించికొని భూమధ్యభాగంబున నిశ్చల ధ్యానము నిల్పి, సహస్రారమున వెలుంగునఖండవేడివ్య మాన పరమాత్మస్వరూపుని జ్ఞానశీత్రమున పీఠించి యపారానందవారాహి నోలలాడు రాజయోగివిధమున, మీరాబాయిసంగీతాకర్ణనమున మొగలాయీ సార్వ భౌముఁడు బహిరింద్రియవ్యాపారము లుడిసి నిర్వికల్ప భమాధ్యవస్థను చాల్చెను.

ఇట్లు అక్కరుచక్రవర్తియు, సంగీతాచార్యుఁడు ను మాయాసన్నాధివేషముల మీరాబాయిగానమును విని ప్రాప్తమనోరథులైరి. శ్రీకృష్ణలయమునఁ గమ లార మీరాబాయిని జూచిరి. గానామృతమును తెత్తులు దనియఁగ్రోలి తనృయులైరి. భక్తిపూరితగాన వర్ణముచేఁ బరవశుఁడై యింద్రియవ్యాపారమును మఱచి చక్రవర్తియు నామెపాదములఁ బడి మోక్ష మార్గ ముపదేశింపు మని వేడికొనినెను. తాననేనునివలన నంతలో నక్క దైహికప్రబోధమువంది తెలివించెచ్చికొని, తనవస్త్రమునుండి రత్నహారము నొకదానిఁదీసి విషయ పూర్వకముగ నడ్డాని నామె కర్పించి, “అమ్మా! భక్తకోమలీ! దీనుఁడవగు నేనిచ్చు నీయల్పవహు మానమును నీ వంగీకరించి శ్రీకృష్ణనికంతమున నీ పని త్రహస్తములతో నలంకరింపుము” అని చెప్పెను.

మీరాబాయియు నా హారమందికొని, నిమేష మాత్ర మడ్డానిఁ బరిక్షించి మాయాసన్నాధివేషధారి యగు వక్కరుచక్రవర్తితో నిట్లనియె: “యతివరా!

హార మమూల్య మైనదిగఁ గన్పట్టుచున్నది. సన్నాధివీ వగు నీ కలు లిది లభ్యమైనది?”

అక్కరు — తనీ! స్నానకాలమున యమువహా నా కీ హారము దొరకినది. నీ కిట్టదైవమును శ్రీకృష్ణుఁడే దీని ధరింప నర్హుఁ డని నే నిట్లు చేసితిని.

వారి భక్తి త్యాగములకు మీరాబాయి సంత సించి విగ్రహాకంఠమున నా రత్నహార ముంచెను. చక్రవర్తియు, సంగీతాచార్యుఁడును గృతాఢ్యులై ధీస్తీకిఁ బోయిరి. మీరాబాయియుఁ బూజాదికమును ముగించి యింటికిఁ బోయెను.

2

నాఁడు సీతారామచంద్రుల పరస్పరానురాగ భంగమున కొకమాయాసన్నాధివేషములైన కారణభూతుఁ డయ్యెకో, నేఁడుగూడ మీరాబాయి మంభసింహముతో రాకాల పరస్పరానురాగభగ్నము నొనర్చు నీ యక్కరు చక్రవర్తి మాయాసన్నాధివేషమునఁ గారణభూతుఁ డయ్యెను. అమాయకురా లీమె దీని నేమియు నెఱుంగ మండెను.

చక్రవర్తి దయాకుఁడు. స్వయముగఁ గన్జముల ననుభవింప నిచ్చుగించును గాని, తనమూలమున నితరు లకారణముగ బాధ లందుట కోర్వఁడు. ప్రచ్ఛన్న వేషమునఁ బోయి మీరాబాయిపాటల వినుటచే నా యమ కెట్టి హానియు నుండ దని వారియూహ. తన యుద్దేశానుసారము కార్యపరణి నడచిన కెట్టి యపా యము నామె మండకపోవును. తా నొకటి దలంచిన దైవ మొందు దలంచును. రత్నహార మొక్కటియే నోరు లేని జడపదార్థ మయ్యి, సునిశిత బుద్ధిమంతుల కన్న నెక్కుడు నేర్పుతో సన్నాధుల నిజ వృత్తాంత ములను వెల్లడింపఁ గల్గెను. తత్ఫలితముగ మీరాబాయి భర్తప్రేమకు దూర మైపోయెను. ఇట్టి విపరీత ఫలము వచ్చువని యక్కరున కేమాత్రమైన ననుమాన ముండియుండిన స్వగుణమైన విడనాడు నాఁడు గాని, పరులకు వచ్చు నాపదల సహింపనేరని సరళస్వభావుఁ డతఁడు. ఇట్టి విషమఫలము చేపాడునని యాతఁ డెన్నఁడు నూహించలేదు. పొరపా టానరించుట

మానవస్వభావము. అక్కరుకూడ చక్రవర్తియే యయ్యు మానవుడే!

శ్రీ కృష్ణవిగ్రహ కంఠ రత్నహార మీమె పండువంటి కాపురమును భగ్నము నేయ నిజముగ వల్లాయుధమే యయ్యెను. సంసారసౌఖ్యమును తోగొట్టి భర్తప్రేమకు నీమెను దూరము చేసివైచెను. హార మమాల్య మగుటచే, నది యెట్లాలయము చేరి నదియు పలువురు చెప్పికొనుచుండిరి. హారప్రదానము మహారాజాచెవులగూడఁ బడెను. ఆతఁడెద్దానిఁజూడఁ గోరి తెప్పించి పరీక్షకులకుఁ జూపి మాల్యము నెఱుంగఁ గోరెను. చారదాని బరిక్షించి విలువ యొకకోటిరూప్య ము లుండునని చెప్పిరి. పరీక్షకులలో నొక్కఁడు మొగ లాయీచక్రవర్తికి రెండుసంవత్సరముల కిందట నీహార ము నే నొకకోటిరూపాయల కమ్మియుంటినని నిశ్చయ ముగఁ జెప్పెను. దీని యాధారమున సన్నాగ్నుల జాడ నెఱుంగ వేగులవాండ్లను మహారాజా కఠినముగ వాఱ్ఱా పించెను. ఎంతకాలము మాయా సన్నాగ్నివేషమున నక్కరుచక్రవర్తి లోకులకమ్మల మాయఁగలఁడు? ఎంత కాలము మాయ వాఁగఁగలఁడు? మహారాజావలన నీయఁ బడిన గడువు వాటకమున్నే వేగులవాండ్లు సన్నాగ్ని గుల జాడల నెల్ల కనిపెట్టి, వివరము లన్నింటితో మహారాజాకు నివేదించిరి. మఱువాఁ డుదయముననే మహారాజా కుంభసింహుఁడు సింహాసనాసీనుడై మంత్రి పురోహితసేనాపతి దోవారికొది సమస్తరాజోద్యోగి బృందసమేతముగ కొలువు దీర్చి రత్నహారవృత్తాంత మును బహిరంగపథలో వివరించి, సన్నాగ్నుల వృత్తాంతమును వారలక్కరు తాననేను లగుటయు, చారులనిర్ణయమును పండిత పరిషత్తున తెలింగించి, కాస్త్రానుకూలముగ నభిప్రాయ మీయఁగోరెను.

పండితులును దీర్ఘముగ విలరిక్కించి మహమ్మదీయమతధ్ధండగు ధిన్దీచక్రవర్తి యక్కరు మాటువేషమున నాలయము ప్రవేశించి మీరాబాయిచేతికి రత్నహార మిచ్చుటయు, నామె గ్రహింతుటయు చర్చించి, మలకలమునకును, సతీధర్మమునకును, రాజపుత్రమానీసి మణుల యాదర్శప్రాయముగు మానమునకు నీయమ మీరాబాయి చేసిన చర్య భిన్నమని వారి నిశ్చితాభిప్రాయమును చెల్లడించిరి.

అంతటితో సభ చాలించి కుంభసింహుఁ డొక్కఁడే యిట్లు తలపోయఁజొచ్చెను. మొగలాయీ చక్రవర్తియే తనభార్యను జూడవచ్చెననియు, నామె సంగీతము నాకర్ణించి రత్నహారము నామెకు కాన్కగా నొసంగె ననియు, వానిచేతులనుండియే మీరాబాయి స్వయముగఁ బరిగ్రహించె ననియుఁ బూర్తిగ ఋజువయ్యెనుగదా! ఇంక నేమి కావలెను? మీరాబాయి మానధర్మపురా లయ్యెను. అమెకతమన మహారాజావంశ మంతయు నపకీర్తిపా లయ్యెను. మహారాజా కీయవ కీర్తి భరింప తక్యము గాకుండెను.

మీరాబాయి కిరమును చేదింప వెంటనే రాజాజ్ఞ యొసంగఁబడెను.

౮

ఘోరాతిఘోరమగు నీవార్త దహగ్నివలెఁ బట్టెని మంతయు నివేషకాలములో వ్యాపించెను. ప్రజలు మీరాబాయి నెఱుంగనివారు కారు. ఆమె పరమపతివ్రత యనియు, భక్తలోకమున కెల్ల నాయక మణి యనియు, నిష్కలంకచరిత్ర యనియు వారికిఁ దెలియును. ఇందుచేఁ బ్రజలెల్లరు నుజునజ వోపుచుండిరి. వార్తపై వాధారపడి కార్యకలాపము జరుపు రాజులును, బారియనుచరులును, ఎంత మేధాసంపత్తి కలిగినవారయ్యు, యుత్త్రాయుక్త విచక్షణమున సామాన్యజనుల హృదయానుభావమున కప్పుడవ్వదు సాటి రాదు. ప్రజల హృదయాంతస్థస్వాధ్యస్తానమున మీరాబాయి పరమపతివ్రతాశోమణి, భక్తాశ్రేణురాలు, మణిల, సతీమణి.

అందుచే రాజాజ్ఞ నెఱవేర్చుటకు నేనకులలో నొక్కఁడును సాహసించకుండెను. అటు లొకరివెనుక నొకరుగ నందఱు తనయాజ్ఞను మన్నింపఁ దిరస్కరించిరి. తుదకుఁ దనయాజ్ఞను బాలింపఁ దానే సిద్ధమై యొక పాత్రమునిండ విషముఁ గొనివచ్చి తన సమక్షమునఁ గ్రోలువని భార్య కాజ్ఞ నిడెను. మీరాబాయి పరమ పతివ్రత గావున భర్తృనాజ్ఞను మిక్కిలి సంతోష ముతోఁ జెల్లించివైచెను. అపకీర్తి నీవిషముతోఁ గదా కఢిగి కొంటి నని మహారాజా యానందించెను

కాని భగవద్విలాసము కేలుగ నుండెను. ఆమె త్రాగిన విష మామె కమ్మలెటుల్ల మైవడి. నీజముగ నటులే యగుచుండును. సత్యముపై నాధారపడినవారికెల్ల భగవంతుడు సన్నిహితుడై తల్లి విడ్డము గాపాడువగిది, కంటికి రెప్పవోలె సదా రక్షణ మొనఁగించుండును. అందుచేతనే కాబోలు నామె కావిన మమ్మత మైవడి. చేయువదిలేక మరణింపుమని కుంభసించుండు ఆజ్ఞాపత్రమును స్వహస్తమున లిఖించి మీరాబాయి కందఁజేసెను. ఈ దారుణమార్గనిష్ఠమును రాజభటుఁ డొకఁడు కృష్ణాలయమునఁ బూజాదీకమును ముగించి యంతఃపురమునకు మీరాబాయి మరలుచుండు నందఁ జేసెను. దాని నామె చదివినొని ప్రత్యుత్తరముగఁ దా నాయాజ్ఞను శిరసావహించి యాచరించెద నని మాత్రము చెప్పి ప్రత్యుత్తరమందలి ఘోరపమాచారమును దనచెలుల కెఱింగించినచో వారు విషాదము నందెదరని తలంచి యేరికిని జెప్పక, యతిశాంతముతోఁ దన వివాహమున కేగెను.

నాటి యధర్వారమున నామె యొక చిన్న వస్త్రము ధరించి కోటను వీడెను. ఆమె వెడలుట యెవ్వరు వెలుంగరు. ఇట్లామె తిన్నగఁ బోయి యొక నదీతీరముఁ జేరెను. దేశము పర్యతమయ మగుటచే, నది శిరవేగమునఁ బాటుచుండెను.

నిమేషమాత్ర మామె త్రికృష్ణుని మనసార ధ్యానించి, భర్తృపాదముల మానసమున నమస్కరించి, తీరమందలి యొక గండశిల వాకోహించి గంభీర ప్రవాహముం దుతీకెను. తరువాత నేమి జరిగినదియు నామె యెఱుంగదు. పడుటయె రెడవుగ నామె కిహ లోకవైతన్యము వాసిపోయెను. బాహ్యము నామె మఱచెను. స్మృతి దప్పెను. అయినను మృతినందలే దను జ్ఞానముతోమాత్ర ముండెను. అప్పు డొక దివ్యాంగన, లేజోరూపవతి మీరాబాయి నాలింగనముఁ జేసికొని యిట్లు చెప్పెను. “విడ్డా! మహాపతివ్రతపు గాన నీ పఠనియాజ్ఞ నుల్లంఘింపక నదీప్రవాహమునం బడి మరణింప వెందితివి. కాని యంతకన్న నుత్కృష్ట కార్యము నెఱవేర్చుకొంటు నీవు జన్మించితివి. దానిం జేయకతీరదు. పతివ్రతాధర్మమున కది భిన్నముకాదు.

మానవలోకమున కంతటికిని సౌఖ్యము నాపాదించు నుత్కృష్ట భక్తిమార్గమును బోధించి వారిని దరింపఁ జేయు మహానీయకార్యము నీయం దున్నది. ఈ కాల మున జనులు తరింపఁగల మార్గమును భక్తి సూత్రపదేయము నున్నది. లోకమునకు భక్తిమార్గము చూపు ధారము నీయం దున్నది. నీవు కాని నాచరింపుము.”

౯

మీరాబాయి కన్నులు విప్పెను. సూర్యభగవానుడు గగనమధ్యభాగము నలంకరింపుచుండెను. నదీ ప్రవాహ మామె నప్పు డొడ్డునఁ జేర్చెను. చూచుసరికి భయంకరవేగమునఁ బాటునది ప్రవహించుచుండెను. కనుచూపు మేర నామె కెవ్వరును గానరాలేదు. మీరాబాయి లేచి కీర్తనలఁ బాదించు ముందువకు నడువసాగెను. కొంతదూరము నడువనడువఁగొందఱు పసులకాపరు లామెకు గోచరించిరి. వారి నామె పలకరించి పవిత్ర యాత్రాస్థానమగు బృందావనమునకు మార్గముఁ జూపుమని కోరెను. వారామెకు ఊరము లాహారముగ నొసఁగి బృందావనమునకు మార్గముఁ జూప నామెతో నేగిరి. గానముం దెట్టి యాకర్షణశక్తి కలదు? మార్గమందలి గ్రామము లన్నియు దివ్యమాధుర్యమున నొప్పురు వారి నాహుంకితగానామృతముచేఁ బూరింపఁబడుచుండెను. స్త్రీలఁ, బురుషులును వారి వారిపనులను విడిచిపెట్టి మార్గమునఁ బోవుచుండు నావ్యక్తినిఁ జూడవచ్చిరి. బాలబాలికలు వారియాటపాటులఁ గట్టిపెట్టి వారి! వారి! యని కేకలిడుచు నామెవెంటఁబడుచుండిరి.

మీరాబాయి నడచుచునే యుండెను. ఆమె యంగీకరింపకపోయినను కానుక రీయగలిగితి మని కొందఱు రృప్రీతిజెందుచుండిరి. ప్రకృష్ట భోజనపదార్థము లనేకులు భక్తితో నామెకు సమర్పించుచుండిరి. కాని ఊరమదక్క నన్యమేదియు నామె యంగీకరింపకుండెను. కొందఱు స్త్రీలఁ, బురుషులును గృహిణుల వీడి పర్యవ్యయం ద్యలించి యామె వారించుచున్నను, మరలక వెంటఁబడి భక్తిపారవశ్యమున నామెతోఁ జనుచుండిరి. ఈరీతినిక రొకరుగ నామెవెంటఁ జనువారు వృద్ధియై నేలకు మించియుండిరి. కుదకుఁ బుణ్యక్షేత్రమగు బృందావన మామె చేరుసరికి వెంటగడచుచు

సంఖ్య మితిమీరెను. వారిభక్తి యన్యదావస్థకుఁ జేరు
వయ్యెను. భూతప్రమథాదిగణంబులు తన్నుఁగొలువఁ
గైలాపనాథుని యర్ధాంగి బృందావనవిహారఁడను
శ్రీకృష్ణుని నేదెంప వచ్చెనో యన్నట్లు మీరాబాయి
మాపట్టెను.

౧౦

బృందావనమున మీరాబాయి చేరిన సంగతి
జేత మంతటను వ్యాపించెను. శ్రావ్యులను నామె
పాటలు వినుటదని చోటే లేదు. పల్లెటూరి
గుడిసెలలో నామెపాటలే! పగువుల మందలలో
నామెపాటలే! జేవాలయములలో నామెపాటలే!
రాజవీధులలో నామెపాటలే! 'ఎతోరు' రాజ్యమున
నామెతోఁ బరిచయముగలవా రందఱు నామెను జూడఁ
ద్యరగ బృందావనమునకుఁ బయనమైరి. ఆమెతోఁ బరి
చయము లేనివారుగూడ నామెను దర్శించుటకును,
ఆమెసంగితామృతమును గ్రోలుటకును, ఆమెవలన భక్తి
భూర్ణము గ్రహించుటకును చేసేవేలా పుణ్యక్షేత్రమునకుఁ
జేరుకొనుచుండిరి. మీరాబాయి ప్రఖ్యాతమును నుదయ
పుర సామ్రాజ్యమునకుఁ బ్రభివ్ర గాదు. ఆమె యిప్పు
డొకభిక్షుకి. దాధాధూయిత్వమును నీ భూతలమును
స్వర్గతుల్యముగఁ జేయఁగలుగు నొకానొక మహద్వ్యక్తి.

౧౧

బృందావనమున చొక్క యారామునున యాప
గోసాయి నామక భక్తాగ్రగణ్యుడొక్కఁడా శ్రమము
నిర్వించుకొని ముక్తి ప్రదుఁడగు బాలగోపాలుని చింతన
మున కాలముఁ గడపుచుండెను. ఈతఁడు భక్తుఁడేగాక
పరమవైరాగ్య సంపద గలవాఁడు. వేదకాస్త్రముల
నామూలాగ్రముగ నెఱింగిన మహాజ్ఞాని. కాంతాకనక
ములు మానవుని నైహికమునకు బంధించు బలవత్తమము
లైన రజ్జవులనియు, నసంగతీస్త్ర మొక్కటియే వాని
చేదించు సాధనమనియు తరువాతనే భక్తిజ్ఞానములను
రెండు తొక్కల సంపాదించుకొని మోక్షనిధావముఁ
జేరుట కామష్టికాంతరిక్షమున నెగుర సమర్థత వచ్చు
ననియు వానివమ్మకము. దీని కనుగుణముగ నాతఁడు
స్త్రీల ముఖములను, ధనమును విశేషపశుండునట్లు ప్రమా
దము గైకొనెను.

బృందావనముఁ జేరిన కొలఁదిదినములకే యాప
గోసాయిచాత్రము మీరాబాయికి విసవచ్చెను. వాని
వలన భక్తినిగూర్చి వివగోరి దర్శనార్థము గోసాయికి
సందేశముం పెను. తన శపథము ననుసరించి గోసాయియు
నామె ప్రార్థనమును దిరస్కరించెను. అందుపై నామె
యిట్లు వానికిఁ బ్రతిసం దేశ ముం పెను:—“బృందావన
పుణ్యక్షేత్రమున శ్రీకృష్ణుఁడను వాక్కండే పురుషుఁడు
గలఁడు. మిగిలినవా రందఱును స్త్రీలే. ఆ పరమాత్ముని
యం దమితానురాగముతో వారెల్లరును గాలముఁ
గడపుచుందురు. కావున వారెల్లరును గోకులశ్రీకృష్ణుని
కాంతాజనమే! బృందావన మంతయు నా మహా
మహాని యంతపురము. పరపురుషుఁ డందుఁ జొర
రాదు. యాపగోసాయి యాపరమపురుషసంతిపురమున
రహస్యముగఁ బ్రవేశించియుండిన, నాతఁ డాక్షణముననే
బయటికిఁ జోవు టు త్రమము. ఆలస్యముఁ జేసిన గోపాంగ
వలలో నొకరికైన నాతఁడు కనఁబుకపోడు. పట్టు
వడినతోడనే గోపికలు తమ ప్రాణవల్లభుఁ డగు
శ్రీకృష్ణునితోఁ తెప్పకమానరు. గోకులకాంతాబాసర
రతుండును శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డిట్టి యంతఃపుర ద్రోహినిఁ
గ్రమశిక్షఁ జేయక విడువఁడు. ఈ రహస్యమును
యాపగోసాయి ముందుగా నెఱుంగుఁగాక.”

జ్ఞానాత్మకమగు నీ సం దేశ రహస్య మాయాప
గోసాయి గ్రహించి, మీరాబాయి నిరుపమానభక్తా
గ్రహరులా లని తెలిసికొనెను. వెంటనే తపస్థానమున
కామె నాహ్వనముచేసెను. మీరాబాయి వచ్చి వాని
పాదములకు నమస్కరించి జోడించిన చేతులతో
పెనుట నిలిచియుండెను.

యాపగోసాయి—బిడ్డా! నావలన నేమి వినఁ
గోరి నీ విట వచ్చితివి?

మీరాబాయి—తండ్రీ! నీనివాసమున, నీసన్నిధి
నన్నుండనిమ్ము. నీముఖమున సంతతము భగవన్నామము
వినఁగలభాగ్యము నా కబ్బుఁజేయుము.

యాప—అమ్మా! నీ విక్కడనే యుండఁగోరు
టచే నేను ధన్యాత్ముఁడను. దానిగూర్చి నీ సంతగాఁ
త్రార్థింపవలయునే? నీవందిన సం దేశమే నీభక్తిజ్ఞాన
ముల చెల్లిడిచేయుచున్నది. తల్లీ! నన్నుగ్రహించి

భక్తిపూర్వము నా మనదేశింపుము. నన్ను నీశిష్యునిగ నంగీకరించి యుపదేశ మనుగ్రహింపుము. నామొత్తుకొనుము—అని సాష్టాంగపడెను.

తుదకు వా మధ్యయులు నొకరి కొకరు శిష్యులైరి. నృత్యగీతములతో బృందావనమున శ్రీ కృష్ణుని పన్నిధిని బరమానందముతో మీరాబాయి కాలముఁ గడపుచుండెను. వేలకొలది స్త్రీలుఁ బురుషులు నీమఁ తేరి హరిసంక్తి ద్రవముఁ తేయుచుండిరి. మృదు మధురమగు నీమెగానము బృందావనమును స్వర్గముగ మార్చివేసెను. ఈమె పాటలు దేశముఁ దెల్లెడల మాటు మ్రోగుచుండెను. హిమాలయపర్వతముల నీమెపాటలే వినవచ్చుచుండెను. పర్వతమును గంగాయమునలు ప్రవహించు నారాగవర్తమున నీమెపాటలే వినవచ్చుచుండెను. కింధునది ప్రవహించు పొంచనదమున నీమెపాటలే వినవచ్చుచుండెను. గంగాసాగరసంగమ స్థానమున నీమెపాటలే వినవచ్చుచుండెను. తుదకు దక్షిణదిగ్భాగమున నేతుతీరమునఁగూడ నీమెపాటలే వినవచ్చుచుండెను. ఇది యది యన నేల? ఆనేకు హిమచలము బృందావన శ్రీ కృష్ణాలయమంటప ప్రదేశమున మీరాబాయి పాడిన పాటలే వినవచ్చుచుండెను.

౧౨

ఉదయపురసంస్థానమున 'చిత్తోరు'నం దీమె పాటలు వినఁబడలేదని యెవ రనుకొనఁగలరు? చిత్తోరు లోని ప్రతినిధిలోను సందులోను చిన్నదనక పెద్దదనక ప్రతి గృహమందును మీరాబాయి నామాంకిత గేయములే వినఁ బడుచుండెను. మహారాజాయయిన కుంభిసింహుని చెవిని సంతకమును దనభార్య మీరా బాయివామము పాటలయందలి యంకితరూపమునఁ బడుచునే యుండెను. మీరాబాయి సామాన్యవ్యక్తి కాదు. అమానుష కక్తి సామర్థ్యములతో మోక్ష రాజ్యమున విహరించు విశేషవ్యక్తి. అట్టిరాజ్యమున మహారాజాప్రభుత్వము సాగదు. దాని నాతఁ డెఱుఁ గును. మీరాబాయిరాజకుటుంబమున కవకీర్తిఁ దెచ్చిన దని నమ్మి విడనాడిన మహారాజా ఇప్పుడు కన్నులు దెఱచి నిజముగ మీరాబాయి ఘనమగు కీర్తిసే తెచ్చిన దని

తెలిసికొనెను. అగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లాడిన మీరాబాయిని విడిచినవాఁడే యతఁడు. పరమపతివత యగు మీరా బాయిమరణమును గోరి విషము ద్రావించినవాఁడే యతఁడు. విష మమృతము కాఁగా తేయునది లేక తనంతటఁ దానే మృతి నందవలయు నని యాజ్ఞాపత్ర మిచ్చినవాఁడే యతఁడు. నాఁడు శ్రీరామచంద్రుఁడు తనభార్య సీతాచేవిసాధ్యి యని యెఱింగియుఁ బ్రజాప నాదమునకు వెఱచి యెట్లు నిందుమాలారి నట్టడవిలో దిగ నాడెనో యట్లే నేఁడు మహారాజాగూడ మేయ్యఁ డగు నకృపచక్రవర్తి పుర్రు మీరాబాయికిఁ గలిగిన దను నపవాదమును జనులచేఁ బడయవోల్లక ఆమెను విసర్జించెను. ఇట్లు చేసినను జనుల యనురాగమును బడయగల్గెనా? ఈ జనులే యామెభ్యాధివలన నాకర్షింపఁబడి బృందావనమునకు ముమ్మందు పరుగులిడఁ దొడఁగిరి. ప్రపంచధుంతయు నామెను భూషించు చుండ, మహారాజాయొక్కఁడుమాత్రము మీరాబాయి యెడ ననూయా ద్వేషములఁ బ్రకటించుట, లోకవిందకు నుత్తయగుట దప్ప వేఱుకాదు.

ఈసంగతి తెలిసి మాటుచేసమున నొక్కఁడే బృందావనమున కేగి శ్రీకృష్ణాలయ మంటప ప్రదేశ మున వాసీనయై భగవంతుని గూర్చి మనోహరగీతములు వ్రావ్యముగఁ బాడు మీరాబాయిని చూచెను. అప్పుడు వారిరువురకు విల్లు సంభాషణము జరిగెను.

మహారాజా— (మాటుతేవ.మున) పుణ్యాత్మ రాలా! భిక్షము పెట్టుము.

మీరాబాయి — నేనే భిక్షువై నాధారపడి యున్నాను. నీ కెట్లు భిక్ష పెట్టఁగలను? భాగ్యవంతుల గృహముల కేగుము. అచట నీకు భిక్ష లభింపఁగలదు.

మహారాజా — నిజమగు భిక్షుఁడు భిక్షువులనే భిక్ష మడుగును.

మీరా—అట్టియెడ నేను నీ కెట్టి భిక్షఁ పెట్ట గలను?

మహారాజా — ప్రేమ—అని చెప్పచు తన నిజదూషమును ప్రకటించెను.

మీరాబాయి—ప్రాణవల్లభా! నేటికి జ్ఞప్తి వచ్చితివా? (ప్రాణములు పువ్వును నీచమున

మహారాజా—రెమ్మ. భ్రమకు పాటై నిన్ను పెక్కువంతులగుర్చిన పాతకిని నేను. ఏకగ్రీవముగ లోతులు నిన్నకల్పమన నని ప్రకటించినను వినవైతిని. నేనకు లండమును శిరశ్చేదవాఙ్మను తిరస్కరించినను కారణ మారయలేకుంటిని. ఈదకు నిమేషకాలమున ప్రాణాపహరదక్షమగు దారుణవిషము నీచే నానమక్షమునఁ ద్రావించితిని. అయ్యది నివ్రేజమై భగవత్సంకల్పమును నూచించుదున్నను మూర్ఖుఁడవై గ్రహింపలేక పోతిని. కాని భగవంతుఁడు పూర్ణానుగ్రహమును నీయందుఁ జూచి నిన్ను మహోత్కృష్టమగు కార్యమునకు పాఠనముగా నెఱవేర్చియే కాఁజోలు నదివలని యపాయ మించుకంతయు నీకుఁ గలుగకుండఁ గాపాడెను. తుమ నీయం దభికముగఁ గలదు. వాతస్పలవైశించి నన్ను తుమింతు నని నేఁడుచున్నాను.

మీరా—శీవిలేళా! నీదాసినగు నే నీయాజ్ఞల భక్తితో నెఱవేర్చుట నావిధి. ఔచిత్య విధవాడి నన్ను తుమింపు మని నేఁడుట తమకు తగదిపని. నన్నుఁ గష్టములపాలు చేసితిరని నగనకుఁడు. మీయాజ్ఞల శిరసావహించి యాచరించుటయే నా కానందము.

మహా—మీరా! రెమ్మ. పయనము కమ్ము. ఉదయపురమునకుఁ జోదము.

మీరా—చిత్తము. బృందావనవాధుఁడును, నా కిష్టదైవమునగు శ్రీకృష్ణుని దర్శింపకములు టనుచితము.

మహా—అట్లే చేయుదము. పూజాద్రవ్యముల సేకరించి యాలయమునఁ బ్రవేశింతుము.

చెంటనే పూజాద్రవ్యములతో దంపతు లిరువురు భక్తజనముదాయము చెంటరా గర్భాలయములోని కేఁగిరి. నాఁడు శ్రీరామచంద్రునిచే నట్టడవిని విడువఁ బడిన నిండుచూలాలు నీతామహాదేవి పతిపాదముల స్మరించుచు వాత్మకిమహామనియాశ్రమమున నుండి కుశలపులఁగని, వారిఁ బెద్దవారిగఁజేసి తిరిగి భర్తయగు శ్రీరాముఁడు తన్ను యోగ్యుఁడ గొనిరాఁ జునదర్శన మొసంగినపుడు, భూదేవికిఁ దా బిడ్డయగుటచే నెట్లా పరివ్రతను తనలోఁ జోటిచ్చియుంచుకొనెనో, యట్లే యుదయపుర రాజ్యమునకుఁ గొనిరాఁ గుకూహారి యగు మహారాజా సమక్షమునఁ దన భర్తపత్ని, మీరాదాయి శ్రీ కృష్ణునిఁ గీర్తింపుచుండ వానిగ్రహ మామె గావామృతమునకుఁ గరఁగనో యనునట్లు నిలుపున రెండు భాగములుగ వీడ నామధ్య మీరాబాయి ప్రవేశించెను. చెంటనే విగ్రహభాగములు రెండును గలయ నామె యదృశ్య యైపోయెను. భర్తయుఁ బరివారముఁ జూచుచుండఁగనే మీరాబాయి శరీరముతో శ్రీ కృష్ణునియందై క్యమును బొందుట వీరి వాత్సర్యమున ముంచివై చెను. భక్తజనలోక మామెను పరమభక్తురాలుగ సంగీకరించెను. ఆమెకీర్తనలు వేద వాక్యములకన్న పెక్కుడు ప్రమాణములు. ఆమె భక్త మారికలో నాయకమణి.

బాంకులదివాలాలు

(రిజర్వు బ్యాంకు ఇండియను బ్యాంకుల అత్రగారు)

శ్రీ కొచ్చర్లకోట సత్యనారాయణమూర్తి

“పనరంలు జాగ్రత్త పనులకొపరి తప్ప,

ప్రజలు దుర్లయులైన ప్రభువుతప్ప”

—రామలింగేశ శతకము.

నిదుకు, మనం చూస్తూ చూస్తూవుండగా, మన కళ్ళయెదుట, ట్రావంకూరు నేమనలు క్విలాసు బాంకు అనే మహాసౌధం వునాదులు సహితంగా కదిలి నేల కూలింది. ఆటుపిమ్మట దానికి సంబంధించినవీ, సంబంధించనివీ, దగ్గరవీ, దూరావవీ, అనేక బాంకింగు సౌధాలు దడదడ నేలపడ్డాయి. “ఏవడ్డీలేకుండా ఐదు లక్షలు రూపాయలు తమవద్ద డిపాజిట్టు కట్టి పెన్షన్లు స్ట్రీట్లోచేరిన ఇంత పెద్దబాంకు, డీవీతోపాటు ఇన్ని ఇతరబాంకులూ కూలిపోతూవుంటే రిజర్వుబాంకు వారు అట్లా తెల్లపోయి చూస్తారే? ఇట్టి చిక్కు పరిస్థితులలో వారి పూచీ యేమిటి?” అని ఆసేతులు ప్రశ్నించారు “అల్లరి చేయకండి! మేము రావలసిన ట్రెజురీ ముందుండి; ఇప్పుడు గాదు” అని రిజర్వుబాంకువారు అల్లరి అణిచి, ఆ పాంగానూ అంతా సద్దుకున్న తర్వాత ఇండియనుబాంకుల మరామతుకోసం వకచిత్తు చిల్లును తెటపెట్టారు.

“ఇంపీరియలు బ్యాంకు, ఇండియను బాంకుల అత్రగారు” అని విద్యాసాగర పాండ్యా కావోలు అన్నాడు. ఇప్పుడా అత్రగారివడవి రిజర్వుబాంకుకు సంక్రమించింది. అది తన బాధ్యతలను గమనించకుండా, ఇండియను బాంకులనుమాత్రం క్రిరంగనీకు లుపస్య సిక్రూ, వాటిలోపాలను మాత్రమే ఎన్ని, ఆలోపాలను తనకు అనుకూలమైన విధంగా సవరించడానికి పూనుకుంది.

అసలు, రిజర్వుబాంకుకు ఈ అత్రగారిపెద్దనం ఎక్కడనుంచి వచ్చింది? దానికి ఇతరబాంకులకి వుండ

వలసిన సంబంధం ఏమిటి? ఈసంగతులు తెలిసినవారే అరుదు. రిజర్వుబాంకు కూడా ఏదో వకరకం బాంకి అనీ, ఎక్కడో ఏభిట్లలోనో వుందనీ అన్న దూరభావమేగాని ప్రజల నిత్యజీవితానికి ఆబాంకుకి వుండే సంబంధం ఎటువంటిదో ఆసేతులు ఎరగరు. అట్లా ఎరక్కపోవడంలో ఆశ్చర్యంలేదు కూడాను. దేశంలో ఆర్థికపరిస్థితులు ఏదో యథాప్రకారంగా సాగిపోతూ వున్నంతకాలం ఆబాంకుప్రపత్తి ప్రజల కళ్ళరలేదు; అమలులో వున్న ఆర్థికవిధానంలో అది వేలుపెట్ట నక్కరలేదు. ఆర్థికచక్రం సరిగా నడవక కొంత అలజడి కలిగినప్పుడే ప్రజలదృష్టి ఆబాంకువైపుకు మళ్లడం. ఈమధ్య రూపాయిమారకం తగాదాలలో రిజర్వు బాంకుప్రకంస కొంత తెటకు వచ్చింది. తిరిగి ఈ బాంకుల దివాలాలలో రిజర్వుబాంకుయొక్క పూచీని గురించి తీవ్రంగా ఆలోచనలు తెలుచేయాయి. రిజర్వు బాంకు మన వాకరా? లేకపోతే, మనమీద ఒకటో రకం కలకత్తరీ హోదాగల అత్రగారా? అన్న ధర్మ సంజేహాలు కలిగాయి.

ఈ రిజర్వుబాంకువంటి కేంద్రసంస్థలను నడపడంలో అసలుమార్గదర్శి బాంకు ఆఫ్ ఇంగ్లాండు. అది ఎంతో మడి గట్టుకుని అంటూ మైలా తగలకుండా చాలా జాగ్రత్తగా వున్న సంస్థ. ఇంగ్లీషుగవర్నమెంటులో మార్పులూ, పార్టీల కక్షలూ, పార్లమెంటరీ ఎన్నికల అణాపుట్లూ-వీటితో అది ఎంతమాత్రం కరియ జేసుకోదు. హైకోర్టును గవర్నమెంటు అధికారా న్నుంచి సర్వస్వతంత్రంగా వుంచితేనేగాని ప్రజలకు వ్యాఘం జరగదన్నవమ్మకం వున్నట్లే, ఈబాంకుఆఫ్ ఇంగ్లాండును పార్టీ గవర్నమెంటుల మార్పులనుంచి స్వతంత్రంగా వుంచితేనేగాని ఆర్థికచక్రం సక్రమంగా నడవ దని ఇంగ్లాండులో మొనుషికదక్షులు మునిగి

వస్తుకం వుండేది. ఆమధ్య మద్రాసులో సిరీమాలో వకదృశ్యం చూపించారు. న్యూయెజ్ కాలనను రవ్య డావికి సంకల్పించిన కోలాతకథ అది. న్యూయెజ్ కాలనను రవ్యడంకోసం ఏర్పడ్డ కంపెనీలో ఇంగ్లాండుదేశం వాటాలు కొనా లని ఇంగ్లీషు ప్రధానమంత్రి డిప్రేరీ నిర్ణయించాడు. అందుకు కావలసిన పైకం అప్పయింపించి దని ఇంగ్లీషు బాంకు మేనేజరును అడిగాడు. ఇది అంతగా లాభప్రదమైన వ్యాపారమని బాంకు మేనేజరుకు తోచలేదు. “ఎక్కడో యెడారలో వక పిల్ల కాలనను రవ్యంచడంకోసం కొట్లాడి పైకం బాంకులోనుంచి అప్పిస్తావా?” అని ఢిక్కరించి జవాబు చెప్పాడు. ఆ కోలాతలో బాంకు ఆఫ్ ఇంగ్లాండుకు అంత స్వకంఠం వుండేది. కాని ఇప్పుడా పరిస్థితులు పూర్తిగా మారిపోయాయి. ఐరోపాలో నేడు ప్రతిదేశంలోనూ విప్లవం వచ్చిన నిరంకుశాధికారుల కొత్తకొత్త ఆర్థిక కార్యక్రమాలను అమలులో పెట్టడానికి ఈ రిజర్వు బాంకులు మొదటిబండ్లై వాయి. నాజీజర్మనీలో, హిట్లరుపరిపాలనలో ఆ మధ్య పుష్టంగా పెరిగి అయింది. హిట్లరు యొక్క విపరీత ఆర్థిక కార్యక్రమాలకు తల ఒగ్గవని జర్మను ఫెడరలు బాంకు మేనేజరు డాక్టరు హెటు ఎదిరించాడు. తన పనికి రాజీనామా ఇస్తా నన్నాడు. “జర్మను బాంకు ఆధికారిగా వుండి, నా ఆర్థిక నీతిని అమలులో పెడతావా? లేకపోతే జర్మను క్రైలులో? పెడతావా? ఈ రెండింటిలో నీ కేది ఇష్టమో చెప్పు” మని హిట్లరు డాక్టరు హెటును అడిగాడట. జర్మను బాంకు మారిన నాటి నాణ్యతలకు తల ఒగ్గక రిప్పిండికాడు. ఇదేవిధంగా యూరోపులో ఇంచుమించు ప్రతిదేశంలోనూ రిజర్వు బాంకులు కడచిన పక్షంలో ప్రభుత్వాధికారం కిందకు వచ్చాయి. ౧౯౨౧ తర్వాత ఈవర్ధకులమీద కొత్తగా ౧౪ దేశాలలో రిజర్వు బాంకులను స్థాపించారు; ఇది వరకే రిజర్వు బాంకులు ఏర్పాటయిన్న పదిదేశాలలో పూర్వపు విధానం పూర్తిగా మారిపోయింది. ఈ మార్పులన్నిటి ముఖ్య ఉద్దేశం వక్క చే: రిజర్వు బాంకును, అన్ని బాంకులమొత్తంగా కేవలం బాంకు వ్యాపారం చేసుకునే సంస్థగా మార్చే పరిగణించరాదు; దేశం యొక్క ఆర్థికాభివృద్ధిని గురించి అది మనపటికన్న

ఎక్కువ బాధ్యతను వహించాలి అని. ఈ మార్పులను నాలుగురకాలుగా విధించవచ్చును:—

౧. రిజర్వు బాంకుమీద గవర్న మెంటుకు మన పటికన్న ఎక్కువ అధికారం వుండాలి;

౨. వర్తక వ్యాపారాలకి అప్పరిచ్చే బాంకుల మీద రిజర్వు బాంకుకు మనుపటికన్న ఎక్కువ కంట్రోలు, బాధ్యత వుండాలి;

౩. రిజర్వు బాంకు ఇతర బాంకులకు తాకట్ట మీద అప్పరిచ్చే పత్రాల సృష్టావం మారిపోవాలి; ఆ రీటులో ఇదివరకు లేని అనేకరకాలైన కొత్త పత్రాలను కూడా చేర్చి వాటిమీద కూడా అవసరాన్ని బట్టి అది అప్పరియ్యవచ్చును;

౪. రిజర్వు బాంకు చట్టాలను పై పరకులకు అనుకూలంగా మార్చాలి; అని.

ఇప్పుడు ఈ దేశాలన్నిటిలోనూ రిజర్వు బాంకు యొక్క ముఖ్యోద్దేశం, దేశం యొక్క ఆర్థిక విధానాన్ని దేశాభివృద్ధి కనుకూలంగా నడపడము; అంతేగాని ఇతర బాంకులమొత్తంగా తానుకూడా కమన్వెల్త్ థిని ముడిచి పెట్టుకొని కూర్చోని లాభాలు సంపాదించుకోవడం కాదు, అని పుష్టం అయింది. రిజర్వు బాంకుల ఈ కొత్త బాధ్యతల సృష్టావం నిరూపించడంకోసం, కానడా, అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాలు, ఆస్ట్రేలియా దేశాలలో కడచిన పక్షంలో అమలులోకి వచ్చిన చట్టాలలోనుంచి కొన్ని ఉదాహరణలను ఇస్తున్నాను:—

దేశములో వున్న వివిధ పరిశ్రమలకు, బాంకుల వద్దనుంచి, పరపతి పరిగా పుడుతోందో లేదో కనుక్కుంటూవుండి, అందుకు తగిన ఏర్పాట్లు చేయవలసిన బాధ్యత రిజర్వు బాంకుది; వర్తక వ్యాపారాలకు అప్పరిచ్చే బాంకులు, తమ పెట్టుబట్లనూ, డిపాజిట్లనూ, దేశంలో వున్న ఆర్థిక పరిస్థితులకు తగిన లెవెలులో ఉంచుకునేట్లు చూడవలసిన బాధ్యత రిజర్వు బాంకుది; ఆ బాంకులకు ధన సహాయం కావలసినపుడు రిజర్వు బాంకు ఆహ్వానించవలసిన ప్రశ్న, ఆ బాంకులు అందుకు తగిన హామీ ఇచ్చాయా, లేదా, అని కాదు; దేశం యొక్క ఆర్థిక పరిస్థితులను బట్టి బాంకులకు ఎక్కువ

పరపతి ఏర్పాటుచేయడం ఎంతవరకు అవసరం? ఆ పరపతిని ఏర్పాటుచేయడానికి అనుకూలమైన మార్గా లేమిటి? అని; దేశంయొక్క బాంకింగువిధానాన్ని సక్రమమైనపద్ధతులమీద నడపడానికి రిజర్వుబాంకు ముఖ్యమైన సాధనం; “దేశంలో పున్న బాంకులన్నీ ఒకేరకం వ్యాపారానికి పెట్టుబట్టు పెట్టడం అసంభవం కాబట్టి”, ఆమెరికను ఫెడరల్ బాంకు, ఇతర బాంకులకు తాకట్టుమీద అప్పు లియ్యలేక హామీపత్రాల రీపులో తొమ్మిదిరకాలు ప్రత్యేకముత్రమే చెప్పబడి వున్నప్పటికీ, ఇంతమాత్రాన ఇతరరకాలు ప్రత్యేకమీద అప్పులు ఇయ్యగూడదని నిషేధం లేదు అనీ, సమయానుకూలంగా ఇతరరకాలైన హామీలనుకూడా అంగీకరించి అప్పు లియ్యవచ్చుననీ, ఆమెరికను ఫెడరల్ బాంకుచట్టం స్పష్టంగా చెబుతోంది.

రిజర్వుబాంకుల బాధ్యతస్వభావం నిరూపించడానికి యీ ఉదాహరణలు చాలును. ఇట్టి పరిస్థితులలో నిరుడు మనదేశంలో పంథా విందిన బాంకుల దివాలాలలో రిజర్వుబాంకువారు షెడ్యూలు బాంకులైనా ఎంతమాత్రం సహాయం చేయలేదు. అందుకు వారు చెప్పేసమాధానం ఏమిటి? “ట్రావంపూరు నేషనలు బాంకువారి వ్యాపారాన్ని గురించి ఇంకా కొన్ని వివరాలు కావాలని అడిగాము; అవి మాకు రాలేదు; అందుకల్లా మేము ఏవిధమైన సహాయం చేయలేకపోయాము” అనీ. ఆరోజులలో రిజర్వుబాంకుచర్యను హిందూప్రతికలో ఒకరు ఈ విధంగా వర్ణించారు. “తన లాయర్ల సలహామీదనే తాను ఈవిధంగా నడుచుకుంటున్నాననీ రిజర్వుబాంకు చెప్పింది. ఆబాంకు చెప్పేదేమంటే: ఆక్రమకారం మూడునెలలలో చెల్లించవలసిన ప్రోనోట్లమీద తాను అప్పలీయవచ్చును; అడిగిన తక్షణమే చెల్లించవలసిన ప్రోనోట్లు అట్టివికావు. బాంకులు సామాన్యంగా అప్పలీచే ప్రోనోట్లు అన్నీ అడిగిననెలంటే చెల్లించవలసినవి. కాబట్టి వాటి హామీమీద బాంకులకు తాను అప్పు లియ్యాలరు; అంటే కాదు. ధాన్యంకొట్టు వస్తే తల తాకట్టుమీదకూడా అప్పు లియ్యడానికి చట్టం ప్రకారం తనకు అధికారం లేదు. అనగా మనదేశంలో

బాంకులు అప్పలీచే చెండు హామీలమీదా, అనగా మామూలు ప్రోనోట్లమీదా, సరకులకొట్టుమీదా, రిజర్వుబాంకు అప్పు లియ్యరాదు; ఇది రిజర్వుబాంకు తనచర్యను సమర్థించుకుంటూ చెప్పిన వ్యాఖ్యానం. షెడ్యూలుబాంకులకు మిక్కిలి అవసరంగా సహాయం రావలసిన కష్టపురోజులలో రిజర్వుబాంకుమంచి వారి కేవిధమైన సహాయం రాలేదు-అడిగిననెలంటే చెల్లించవలసిన ప్రోనోట్లు మూడునెలలకేర్యార చెల్లించవలసిన ప్రోనోట్ల రకంకిందకు వస్తాయా రావా అన్నది ముఖ్యమైన విషయమే కావచ్చును. కానీ చట్టం అమమానా స్వరంగా పున్నప్పటికీ దేశ కాల పరిస్థితులలో దానిని సమస్యయం చేసి ప్రజలకు నష్టం కలుగకుండా బాంకులకు సాయపడవలసినవ్రాచీ రిజర్వుబాంకుమీద వుంది. రిజర్వుబాంకు ఈవిధంగా తప్పించుకొన చూడడం కంటే తనపైకం సురక్షితం అవునాకాదా అని ఆలోచిస్తే ఇంకా బాగుండేది. ప్రత్యక్షంగా చట్టం నిషేధించవంతకాలం రిజర్వుబాంకు షెడ్యూలు బాంకులకు సహాయం చేయవలసిందే.”

క్రియలో రిజర్వుబాంకు, ఇతర బాంకులకు చేసినసహాయం— బండి సున్న! ఇఖయంపై నా రిజర్వు బాంకు ఈవిధంగా తప్పించుకొని పోదానికి అవకాశం ఉండగూడదని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చును. “అత్త పోగొట్టివది అడుగోటికుంద; కోడలు పోగొట్టివది కొత్తకుండ” అన్నట్లు, రిజర్వుబాంకు తనలోపాలను మరిచిపోయి ఇండియనుబాంకులలోపాలను సవరించబూనడం తనకే చెల్లును.

ఈమధ్య అమలులోకి వచ్చిన ఇప్పుతెన్నుసవరణ చట్టం, కంపెనీల సవరణచట్టం, మోస్తరుగానే బాంకు చట్టంకూడా ప్రత్యేకంగా అవసరమని అందరూ అంగీకరించారు. కానీ మనంచేసే విక్రేయ అసలుకోగాన్ని పెంచరాదు; మొదటికే ముప్పులేరారు. రిజర్వుబాంకు వారు సూచించినట్లుగా, ఏచట్టా లైనా బాంకులో డబ్బు దాచుకున్నవారిని కాపాడ గలిగివుండాలి. అందుకు సందేహం లేదు. కానీ వారుచూచించే సవరణలు ఆ వుద్దేశాన్ని సెరవేర్చగలవా అన్నదే సందేహం.

తగినంత మూలధనం లేకుండా బాంకీలను, బ్రాంచి ఆఫీసుల్ని స్థాపించడం కేవలం పొరపాటు మాత్రమే కాదు; ప్రమాదం కూడాను. విరువేలరూపాయలైనా మూలధనం లేకుండా ఢిల్లీలోను బాంబాయిలోను బ్రాంచి ఆఫీసులు పెడుతూవున్న బాంకుల్ని మనం ఎరుగుదుం. అట్టి ఆకృత్యాల కేకమీదట తావుండ గూడదు అన్నమాట నిజమే. కాని వాటి కుండ వలసిన మూలధనం, డిపాజిట్లు, మొత్తాలను నిర్ణయించడంలో అన్ని బాంకుల్ని రిజర్వు బాంకువారి చట్టంలో నూచింపబడ్డట్లు ఒక్క కొలతబద్ధతో కొలిస్తే లాభం లేదు. అన్నిటి పరిస్థితులూ ఒక్కమాదిరిగా వుండవు. చిన్న బాంకుల కయ్యే ఆఫీసు ఖర్చులు వేరు; పెద్ద బాంకులకు వేరు. చిన్న ప్రదేశాలలో చిన్న బాంకులకే డిపాజిట్లు విరివిగా వస్తాయి; పెద్ద బాంకులకు వడ్డీ తక్కువ అని డిపాజిట్లు రావు. పెద్ద పట్నాలలో పెద్ద బాంకులంటే ఎక్కువ నమ్మకం వుండి రెట్లు తక్కువైనా వాటికే ఎక్కువ డిపాజిట్లు వస్తాయి. అప్పుల విషయంలో కూడా అంతే. పల్లెటూళ్లలో చిన్న సంస్థలకు చిల్లర శ్రమచాలిస్తే; పెద్ద సంస్థలకి అట్టి చిన్న వ్యాపారాలు గిట్టింపుకావు. కాబట్టి సంస్థలనుబట్టి స్థలాలనుబట్టి నిర్ణయంపులు మారుతూ వుండాలి. రిజర్వు బాంకువారి నూచనలు చిన్న సంస్థలను తలయెత్తుకోనీయకుండా అణిచివేస్తాయి అని అనేకులు భయపడుతున్నారు. చిన్న చిన్న వ్యాపారస్థులు, వ్యవసాయదారులు, పరిశ్రమలు వున్నంతకాలం చిన్న బాంకులుకూడా దేశానికి ఎంతో అవసరం. వాటిని నిర్మూలించడానికి ప్రయత్నించడం చాలా సాహసకార్యం. అవి క్రమక్రమంగా ఆభివృద్ధి కావడానికి, ఒకచానితో మరొకటి ఐక్యమై బలం చేహుర్చుకోడానికి మనం తోడ్పడాలి గాని అంత మండించడం భావ్యం కాదు. వాటివిషయంలో ఈవిల్లు తగినంత సానుభూతి చూపడంలేదు.

పైగా ఈవిల్లు చట్టం అయితే అనేక బాంకులు తమ మూలధనాన్ని వక్కపారీగా హెచ్చించవలసి వుంటుంది. అందులో ఎన్నో ఇబ్బందులున్నాయి. అన్నీ వాటాలకోసం వక్కపారీగా మార్చేట్టుమీద

పడితే ఆవాటాలగతి ఏమి కావలసింది? బాంకువాటాలధరలు పడిపోతే అందువల్ల ఎన్నో కొత్తవిక్రయాలు ఉత్పన్నం కాకమానవు.

బాంకులు తమ డిపాజిట్లలో నూటికి కనీసం 30 వంతులైనా లోక్కు రూపంగాను, గవర్న మెంటు పత్రాలలోను వుంచుకోవాలన్న నియమం అందరికీ అందు బాటులో వుంటుందా? ఇంగ్లీషులు బాంకు ఉచితంగానో, లేదా ఏ గిడ్డ వడ్డీతో తన డిపాజిట్లను తెచ్చుకుంటుంది. ఆపై కాన్ని నూటికి 3 రూపాయలు లభించే గవర్న మెంటు పత్రాలలో వుంచితే కడుపులో చల్లకడలకుండా నికరంగా లాభం లేలుతుంది. ఇతర బాంకులు నూటికి 3, 4 వరమా ఇస్తేనేగాని డిపాజిట్లు దొరకవు. వారు నూటికి 3 రూపాయలు మాత్రమే వడ్డీ వచ్చే గవర్న మెంటు పత్రాలలో ఆపైకం వుంచితే వాటిగతి ఏమి కావాలి? అవి తమ వాటాదార్లకి లాభాలు ఎల్లా పంచిపెట్టగలవు? లాభాలు పంచిపెట్టని బాంకులలో డబ్బెవరు వేస్తారు? కాబట్టి ఈనియమంవల్ల అవి వావాటికి షీటింపుకు రాకతప్పదు. దేశకాలపాత్రాదులను గమనించకుండా బాంకులన్నింటికీ ఒకేపరిమితిని నిర్ణయించడం తగదు. బాల్యవస్థలో వున్నవాటికి, యవ్వనంలో వున్నవాటికి, పడితయస్సులో ఉన్నవాటికి వేరేరుమెతారు యుండాలిగాని ఒకేమెతారు పనికిరాదు.

ఈ చట్టం సందర్భంలో, రిజర్వు బాంకువారు ఈ దేశంలో పాతుకుపోయిన విదేశీ మారకం బాంకుల మాట మరిచిపోయినట్లుంది. మన కోస్తాలలో పనిచేస్తూ వున్న విదేశీ వర్తక నాకా కంపెనీలు ఇండియను నాకా కంపెనీలను అగగదొక్కి వేస్తూవున్నట్లే, విదేశ వర్తకంలో ఈ విదేశీ మారకం బాంకులు దేశవారీ బాంకుల్ని తలయెత్తుకో నీయకుండా చేస్తున్నాయి. నూటికొక్క దేశవారీ బాంకు ఏలండనులోనో ఆఫీసు పెట్టుకుని విదేశ వ్యాపారం సమర్థుకుంచామని సాహసించినా, ఈ విదేశ బాంకులు సంఘాలుగా చేరి, ఆ ఇండియను సంస్థను ఎడగనీయడంలేదు. రిజర్వు బాంకువారు ఈ మారకం బాంకుల్ని సమర్థుప్రీతి చూస్తున్నాయు అని వ్రాశారుగాని క్రియలో అది సమర్థుప్రీతి

కాదు వారి చిత్తులిల్లు ప్రకారం, పాంతులు తమ దిపా జట్టలో నూటికి 27 వంతులు రొక్కంగాగాని, గవర్నమెంటు ప్రతాలలోగాని, పానులలో వ్రాయబడ్డ హండిల్లోగాని, ఈదేశంలో వుండవచ్చునట! ఈమరకంపాంతుల వ్యాపారం పానులలో వుంటుంది కాబట్టి వాటికి చట్టం ఎట్టి ఇబ్బందినీ నష్టాన్నీ కలగచెయ్యదు! అవి వ్యాపారం చేసే హండిల్లు, పానులలో ఇండియాలో ఉంటుంది; ఆపానులు మాత్రం లండను లో వుంటాయి ఇటు అట్టి పాంతు దివాలా తీస్తే ఆ దబ్బంతా అదివరకే లండను చేరి వుంటుంటుంది కాబట్టి మన దిపాజట్టల్లకు మిగిలేది 'మృత్తికాచమే' నుట్టి!! ఇండియను పాంతుల దివాలాలను సరించి ఇన్ని కట్టుదిట్టాలు చేయబూనిన రిజర్వుపాంతువారు మారకంపాంతులను తలచెట్టికపోవడం ఎంతో శోచనీయమైన విషయం!!!

ఈచిత్తులిల్లులో రిజర్వుపాంతుకి షెడ్యూలు పాంతులకి వుండేసంబంధం వికదం చేయబడ్డట్లు అగపడదు. పూర్వం కథలో "దేవతావస్త్రాల"లాగ షెడ్యూలులీడ్లులో చేరిన పాంతుల చూడాలా చాలా దృశ్యాదృశ్యంగా అగపడుతోందిగాని స్పష్టంగాలేదు. రిజర్వుపాంతువారు, పాంతులలో ప్రజలు దాచుకున్న డబ్బును సంరక్షించడం తమ ముఖ్యోద్దేశ్యమంటున్నారే! అది నిజమే అయితే తమ ఉపదేశాలు కొంచెం తగ్గించుకొని వారినిసరించి కొంచెం ఎక్కువ శ్రద్ధను వీల తీసుకోరు? తమకు ఎంత కష్టమైనప్పటికీ షెడ్యూలు పాంతుల వ్యవహారాలను తడవతడవకూకనుక్కుంటూవుండాలి; వాటిమీద మునపటికన్న ఎక్కువపూచీ వహించాలి. అది కష్టమైనపని అయితే కావచ్చునకాని ఆపూచీనుంది తప్పించుకోవడం రిజర్వుపాంతువంటి కేంద్రసంస్థయొక్క లక్షణంకాదు.

తాతాచార్యుల ముద్రమోస్తరుగా షెడ్యూలులీడ్లులో చేరడంతోపే ఆపాంతులు అన్ని తప్పిదాలకీ అతీతమైనాయి అని దిపాజట్టకు భ్రమపెట్టడం వ్యాయంకాదు, కొన్ని షెడ్యూలు పాంతులు ఆవిధంగా "మేము షెడ్యూలులీడ్లులో చేరాము, మీడబ్బుకీ భయం లేదు. మాపాంతులో మీడబ్బును దాచుకోవచ్చును" అని ప్రకటిస్తూన్నాయి. "నేతిరీరకాయ" వంటి "షెడ్యూలుపాంతు" అన్న నటనను దంభాన్ని ఇకముందు సాగనియకూడదు, షెడ్యూలు పాంతులలో మన వైకొన్ని నిర్భయంగా దాచుకోవచ్చునన్న ధైర్యం సామాన్యదిపాజట్టకు వైతమా కుదిరేటంత సురక్షితంగా అవి వుండాలి. 'షెడ్యూలుపాంతు' అన్న పదం ప్రజలనమ్మకానికి నురుగు వుండాలి.

అదిగాక, మన పాంతుల దివాలాలకు ముఖ్య కారణాలు మేనేజర్లు, డైరెక్టర్లు, అసమర్థతా, మోసబుద్ధి అని చెప్పాలి. పాంతు మేనేజర్లు డైరెక్టర్లు ప్రజలపాత్రకు గార్డయ్యవంటివారు. వారు తమపూచీని సురైకి సక్రమంగా ప్రవర్తించకపోతే తగినంతకఠినశిక్షకు పాత్రులయేట్లు చట్టంలో నిబంధనలుండాలి. ఆశిక్ష, ఇకముందు అట్టినేరాలు రాకుండా భయం కలుగజేసేటంత కఠినంగా వుండాలి. ఎట్టివారు ఆపనులకు అడ్డులు? అన్నవిషయమై చట్టంలో కొన్ని నియమాలుండాలి.

ఇటువంటివిషయాలు కొన్ని ఈచట్టంలో ఆలోచించవలసినవి వున్నాయి. ఇది చాలా ముఖ్యమైనది. ప్రజలు అందరికీ సంబంధించినదేగాని వీడో కొద్దిమంది ఇంగ్లీషు చదువుకున్నవారికి మాత్రమే సంబంధించినది కాదు. కాబట్టి దీనిని మనవా రందరూ తగినశ్రద్ధతో పరిశీలిస్తారని నమ్ముతున్నాను.

మా తృ వం ద న ము

శ్రీ భీమన

రసదీప్త, మృభిరామధామ, మమృతారామమ్ము, శృంగారకా
వ్యసుమారాధ్యరమాలయమ్ము, మధుగేయ, మృదిరాగేశ్వరీ
రసనారంజిత శింజనీ ఝణఝణ ద్రాజత్పదన్యాస, మీ
వసుధారాణి తెనుంగువాణిచరణద్వంద్వ మ్ముపాసించెదన్.

నీరజ పారిజాతహాసనీ రజనీకుసుమవ్ర జామృత
శ్రీరుచమైన నిర్ఘరుల జేరి కులాసగ నాడు కూతులన్
వారివిచిత్రిత ప్రవవవల్లుల బోల్చుకొనంగ లేక, సాం
ధ్యారుణనేత్రయై వెదకు నాంధ్రకి భక్తి నమస్కరించెదన్ !

కోటల కేళికాటవులొ ? ఘోరగిరీగహనాంతరమ్ములో ?
మేటికుమారవీరులొ ? తమిళ జెరలాడు మృగేంద్రకోటలో ?
నాటికి నేటికి విభజన మ్మొనరింపగ లేక, గాటపుం
గాటుకచూపులగ సుతుల గాంచెడు తెన్లునతిగ స్తుతించెదన్.

శ్యామలనన్యపుష్కలము, స్వాదుఫలాభము, తేత్ర మేమొ ? ల
క్ష్మీమహనీయనాట్యమునుమీ ! చెలియైనది భాగ్యదేవి !! అం
చా మధుమూర్తికొగిట నుచస్సుమనస్సుమనోజ్ఞయైన మా
శ్రీమహి, నాంద్రభూమి, నభిషిక్త నోవచ్చెద నాత్మపీఠికన్.

మబ్బుల నింద్రచాప మన భారతి వీట వసంతబాలగా;
కబ్బములందు గీత, వరగానములందున వాణివీణ, గా;
అబ్బురమా స్వయంప్రతిఫలాకృతదివ్యరుచుల్ వెలార, త
బ్బిబ్బులు పొందు విశ్వకవిబిడ్డ తెలుంగుకు కేలు మోడ్చెదన్.

ఈ వననీమలందె నటియింపగనిమ్ము, నిరంతరమ్ము, శ్రీ
దేవిపదమ్ము, లందియలదే తొలిగానముగా; ప్రభావసం
జీవులు మాతెలుంగుల వసింపగ నిమ్ము, త్వదీయపాదప
ద్మావరణమ్ములో; విలయ ముప్పుడునుగ విడనాడ కీశ్వరా !!

బ ద రీ నా రాయ ణ యా త్ర

శ్రీ మంత్రి ప్రగడ నరసింహం

రెండవ భాగము

గురుకు ఆక్షరములు

[ఏ] - ఒకటవతరగతి మకాం - చట్టి. [బి] - రెండవతరగతి చట్టి. [సి] - మూడవతరగతి చిన్న చట్టి. [పో] - పోష్టు ఆఫీసు. [టి] - టెలిగ్రాం ఆఫీసు. [ఆ] - ఆసుపత్రి. [వై] - వైద్యశాల. [హా-కం] - బాబా కంబళివాళా శర్మశాల.

మజిలీలు

హరిద్వారము : ఇది హిమవత్పర్వతములకు పోవుటకు ద్వారము.

శ్లో. ఆయోధ్యా మధురా మాయా
కాశీ కాంచీ ఆవంతికా
పురీ ద్వారవతీ చైవ,
సప్తైవే మోక్షదాయకాః.

అని చెప్పబడిన మోక్షదాయకములగు సప్తపురములలోను నిది యొకటి. మాయాపురి యని చెప్పబడినదే హరిద్వారము. ఇప్పటికినీ, పట్టణములోని కొంత భాగము మాయాపురి యనియే పిలువబడుచున్నది. గంగానదికి ఒడ్డున నుండుటచే బహురమణీయముగా నుండును. ఇక్కడ గంగాదేవి దర్శనమైవది మొదలు, మవగులో నొక విధమగు ఆనందము జనించును. ఈపురమున, హిందూసాహిత్యధర్మము బాగుగా నిలది యున్నదని చెప్పవచ్చును.

ఇక్కడ, యితరమర్థస్థులు శాశ్వతముగా నివశించుకూడదని, స్థిరవసతి సంపాదించుకూడదని, నియమముకలదట. రీతిప్రార్థనాశీనుకు, రిశిష్టరీతి వచ్చు ప్రతిపక్షములోనూ, ఆయా ఆస్తులను “మతాంతరులకు సంక్రమింపజేయము” అని యొకమరకు తప్పకయుండువని, హరిద్వారము రిశిష్టార్థిగారు వాతోఁ జెప్పి

యున్నారు. ఇంత పెద్దగ్రామములో, నొకమసీదుగాని, క్రైస్తవులవర్చి (Church) గాని కానరాదు. పట్టణ సరిహద్దులలో, మేకలు, గొర్రెలు మొదలగు వాటిని చంపగూడదనియు, పక్షులను కొట్టగూడదనియు, చేపలను పట్టగూడదనియు, సారాయి, బ్రాంది, మొదలగు మత్తు పదార్థములు, అమ్మగూడదనియు నిబంధనహాదా గలదట. పట్టణములో ఒక్కకసాయి దుకాణమైననూ కనబడదు. నదిలోని చేపలు గొప్ప పరిమాణమునకు పెరిగి, వేల కొలది పెంపుచుచేపలవలె, నీటిలో దిగివారి కాళ్ల చుట్టూ నిర్భయముగా తిరుగుచుండును. అహింస యీపురమున యెంత చక్కగా వెలకొని యున్నదో చూడుడు!

ఇక్కడ, శాస్త్రప్రకారము బ్రహ్మచర్యము జరుపు, బ్రహ్మచర్యాశ్రమములు కలవు. వేదాధ్యయనముచేయుచు, బ్రహ్మచారులు - గురువువెంట బోవుచుండగా చూచుట కన్నులపండువుగా నుండును. వానప్రస్థులకు వానప్రస్థాశ్రమ మొకటి కలదు. ప్రాచీన విద్యలను నిలకెట్టుటకు, ఋషికులము, గురుకులము, అనుసంస్థలున్నూ, ఆయుర్వేదకారేణీలు, ఔషధములు శాస్త్రరీత్యా రియారుచేయు ఆలయములుకూడా కలవు. ఎక్కడ చూచిననూ వేలకొలది పాఠువులు కనబడుచుండురు.

పట్టణ మంతయూ, ఆహ్లాదకరముగు మరేసంబంధ వాతావరణముతో నిండియుండును.

హరిద్వారమునకు సమీపముననీ, పూర్వము దక్షప్రజాపతి యజ్ఞముచేసిన యజ్ఞశాల కలదు. దశుని హోమకుండమున, “సతీకుండము” అను పేరున, సతీదేవి నిర్వాణము నొందిన ప్రదేశమును జూపుదురు.

ధర్మశాలలు, సాధువులకు సహవర్తలు, కొద్దెలు యిచ్చు ధర్మసంస్థలు, ఆశేకములు కలవు.

మదరాసీయులకు చాలా పోకర్మమగు ధర్మశాల, "మదరాసీధర్మశాల" యను పేరున, వి. పెరు మాళ్ళ చెట్టి అందు సన్న యొక్క యాజమాన్యము క్రింద జరుగుచున్నది.

వృషీ కేశము: [ఏ] - [హా] - [టి] - [కా. కం] - [ఆ] ౧౫ మైళ్లు.

ఇదియు పోక గొప్ప క్షేత్రము. ఇక్కడ సరస్వతి యను చిన్న నది గంగానదిలో కలియును.

బాబా కంబళిచాలా ధర్మసంస్థలకు కేంద్ర స్థానము. పంజాబీధర్మశాల యను పోక గొప్ప ధర్మశాలయు, యింకా చాలా యితర ధర్మశాలలను గలవు.

గంగానది యొక్కడ బహువేగముగా నుండును.

ఇక్కడ చూడదగినవి: (౧) కామచంద్రమందిరము; బహురమణీయమగు వసినాలయము.

(౨) భరతాలయము: అయిదవ శతాబ్దములో కట్టబడిన ప్రాచీనాలయము.

(౩) స్యర్థాశ్రమము:

(౪) కైలాసాశ్రమము: శ్రీ జ్ఞానానందస్వామి వారి శిష్యులు శ్రీ ప్రణవానందస్వామిచే స్థాపింప బడినది.

మునికీరేకీ: [సి] ౧౩ మైళ్లు. ఇక్కడ, హాలి యేజస్సీలు కలవు.

లక్ష్మణరూపాల: [సి] - [కా. కం.] ౨ మైళ్లు. ఇక్కడ గంగానది పడమటియొడ్డునుండి తూర్పుటొడ్డునకు చాటుటకు, ప్రంభములు లేకుండా ఉక్కుపగ్గములచే క్రేలాడకట్టబడిన గొప్పకం తెస (Suspension bridge) కలదు. హిందూ దేశములోని యిట్టికం తెస లన్నిటిలోను నిది గొప్పదని చెప్పదురు.

గంగ పడమటియొడ్డున మోటారురోడ్డు, తూర్పు ఒడ్డున కాలినడకమార్గము కలవు.

గంగానదిలో స్నానమున క్రిక్కడ చాలా తా నుండును.

ఇక్కడ చూడదగినవి: (౧) లక్ష్మణస్వామి యాలయము, (౨) బ్రహ్మచర్యాశ్రమము.

గరూర్ల చట్టి: [సి] ౨ మైళ్లు.

ఘోర్ వారీ: [సి] ౨ మై.

గులార్ చట్టి: [వి] ౨ మై.

శయీమోహన్: [వి] ౩ మై.

ఇక్కడవరకు రోడ్డు విధానముగా నుండును.

ఇక్కడనుండి మార్గము వాలుగు మైళ్లు యొక్కుదు.

౧. లక్ష్మణరూపాలవద్ద గంగానది

వనోటి బిజానీ: [సి] ౨ మైళ్లు.

బర్ని బిజానీ: [వి] ౧ మై.

కుండుచట్టి: [సి] ౩ మై.

బందర్ ఖోర్: [సి] ౩ మై. గంగయొడ్డుననున్నది.

మహాదేవ: [వి] ౩ మై.

నెహల్ చట్టి: [సి] ౪ మై. రోడ్డు యొక్కుదుగా నుండును.

కండి చట్టి: [వి]-[వై] ౩ మై.

వ్యాసభుట్ట : [లి] - [పో] - [బా. కం.] ౪ మై.

ఇక్కడ నుండి 3౬ మైళ్లు రోడ్డు భట్టి సారా పరకు నివాసముగా నుండును.

ఉంరాసు : [లి] ౫ మై.

దేవప్రయాగ : [ఏ] - [పో] - [టి] - [బా. కం.] - [వై] ౪. మై.

౨. లక్ష్మీగిరియాల సస్పెన్షన్ బ్రిడ్జి

భాగీరథి, అలకనంద నదుల సంగమమున నున్నది. ఇక్కడనుండి యొకరోడ్డు భాగీరథియొద్దను, యమునోత్త్ర, గంగోత్త్రులకుఁ జోవును. ఇంకొకమార్గము అలకనందా నది యొద్దను బదిరీ వారాయణము నకుఁ జోవును. ఈ గ్రామము రెండు భాగములుగా నున్నది. రెంటికి నడుమను నదిపై వంతెన కలదు. పడమట మన్న గ్రామము లెహరీరాజ్యము వారిది. దూర్భాగము బ్రిటిషుగవర్నమెంటుకు చేరినది. సారీద్వారములోగాని, హృషీకేశములో గాని హిందీలు, జోలీలను దేర్పాటు చేసుకొననివారు, యిక్కడ దేర్పాటు చేసుకొనినవారు.

కులాసుపట్టి : [లి] ౫ మైళ్లు.

రాణిబాగ : [లి] ౨ మై.

కొల్ల : [లి] ౧ మై.

రామాపురం : [లి] ౨ మై.

విల్పకేదార్ : [లి] ౫ మై.

శ్రీనగరం : [ఏ] - [పో] - [ర] - [బా. కం.] - [వై] ౩ మై. ఇది యీ రోడ్డుమీది గ్రామము లన్నిటిలోను, పెద్ద గ్రామము. అనేక మేపులు కలవు. అన్ని వస్తువులు దొరుకును. రెండు మూడు భర్తృకాలలు గలవు. ఇక్కడవరకు మెట్రోరొడ్డు స్కీములో లెరుపబడును.

సుకృత : [లి] ౫ మై. ఇది చాలాఉష్ణ ప్రదేశము.

భట్టి నేర : [లి] - [పో] - [బా. కం.] ౩ మై. రేవ ప్రయాగమొదలు యిక్కడవరకు రోడ్డు నివాసముగా నుండును. ఇక్కడనుండి రుద్రప్రయాగవరకు బహుకష్టము. మూడుకొండలు ఎక్కి దిగవలసియుండును. మధ్య కంకారాలో మకాం చేయవలయును. ఇక్కడ చక్కని కొంప నీటిప్రవాహము కలదు.

కంకార : [లి] ౩ మై. చట్టీలకు సమీపమున చక్కని కొండనీటిప్రవాహము కలదు.

నారోట్ట : [లి] ౨ మై.

గులాబరామి : [లి] ౩ మై. ఇక్కడ బహు అను హులముగా నుండును. చట్టీల యొద్ద మామిడి చెట్లు కలవు. నీవగా నుండును.

రుద్రప్రయాగ : [ఏ] - [పో] - [టి] - [బా. కం.] [వై] ౨ మై. అలకనందా, మందాకినీ నదుల సంగమస్థానమున నున్నది. మందాకినియొద్దను నాకరోడ్డు కేదార్ శ్రేణునకుఁ జోవును. అలకనందయొద్దను మార్గము బదిరీకి జోవును. కంబళీవాలా భర్తృకాల బహు జనసమృద్ధము గాను, చీకాకుగాను ఉండును. పాయిఖానా లేదు. నదుల సంగమముకు సమీపమున, స్వామి సన్నిధానందయను జాత్యంధులగు యశీశ్వరీలు, "రుద్రవాధిజీ మందిరము" అని బాటసారులకు, పరిశ్రమకు గడులు కట్టింపివారు. నీటివసతి,

పాయిఖావాహాదా కలవు. వీరు భర్తవైద్యుల కాలఖాదా పెట్టింది.

ఈ ప్రదేశ ముష్టుముగా నుండును.

శివానంది : [వి] ౩ మై.

హరిత్రమం : [వి] ౪ మై. ఇది సదుపాయమును చట్టి. ఇక్కడ దుకాణములో విస్కొక్టు మొదలగు చాలావస్తువులు దొరుకును.

ఖమేరా : [సి] ౩ మై. హరి త్రమమునకు బహు సమీపమున నున్నది.

గోచార్ : [సి] ౩ మై. వాయు విమానముల స్టేషను. ఢిల్లీ నుండి, హరిద్వారమునుండి, వాయువిమానము లిక్కడివరకువచ్చును.

ఛాటువాపీహల్ : [వి] ౨ మై.

కర్ణప్రయాగ : [ఏ] - [పో] - [టి] - [ఆ] - [హ. కం] ౪ మై.

పిందారి గంగ, అలకనంద సంగమప్రదేశము.

కమలగిరి : [సి] ౩ మై.

ఉమ్మట్ట : [సి] ౩ మై.

జయకండి : [సి] ౧౩ మై. నుంచి నీటివసతి కలదు.

సంగాను : (లంగాను) [వి] ౨ మై. ఇక్కడ పెద్దచట్టి కలదు, ముందుకుకాముకు పోవులోపల కొండ యొక్కడు, దిగుడు కలవు.

షోనల : [వి] ౩ మై.

సందప్రయాగ : [ఏ] - [పో] [టి] - [న] - ౩ మై. పెద్దగ్రామము, మందాకినీ, అలకనందానదుల సంగమస్థానము. చాలా దుకాణములు కలవు.

మిట్టను : [సి] ౩ మై.

రోహ్ : [సి] ౨ మై. నందేన దాటిన తర్వాత నుంచి చట్టియున్నా, దానిసమీపమున నుంచి జల ధారయు కలవు.

వమోలి : [ఏ] - [పో] - [టి] - [ఆ] - [హ. కం] ౨ మై. చాలా పెద్దగ్రామము. అనేకమంది ఆఫీసర్లు మకాం.

మల్ కట్టి : [వి] ౨ మై. తోటలుగల చల్లని ప్రదేశము. చమోలికంటే, మకాం చేయుటకు యిక్కడ యొక్కవ బాగుండును. ఇక్కడనుండి అరమైలు రోడ్డు యొక్కడుగా నుండును.

చింకా : [సి] ౧ మై.

బవాలా : [సి] ౧ మై.

సియాగేవ్ : [వి] ౨ మై. ఇది నుంచి మకాం. చట్టిలు బాగుండును.

హోట : [సి] ౧ మై. నందేన దాటిన తర్వాత రోడ్డు ఒక మైలువరకు ఎక్కుడు.

పీనరోటి : [వి] - [పో] - [హ. కం] ౨ మై. చాలా దుకాణములు కలవు. మృగముల చర్మములు, చామరములు అమ్ముటకును.

గరూహగంగ : (గరుడగంగ) [సి] - [హ. కం] ౪ మై. ఇక్కడ నదీస్నానమున కనుకూలముగా నుండును. ఇక్కడనుండి చలి ప్రారంభమగును.

౩. చట్టి : రాణీచాన్

పూలుదుష్టులు భరించ నవసరమగును. రోడ్డు
కొంతవరకూ యెక్కుదు.

తంగాణి : [వి] ౨ మై. మంచివట్టి, భర్తకాల కలవు.
పాతాళగంగవరకూ, రోడ్డు ప్రమాదకరముగా
మందును. వర్ష ముకురి నై కష్టము.

పాతాళగంగ : [వి] ౨ మై. నదీస్నానము బాగుం
డును. కాని, చట్టీలు అసహ్యముగా నుండును.
ఈగలబాధ చాలా యెక్కువ.

గులాబ్ కోటి : [వి] ౨ మై.

ర. పర్యవసరములను అలక్ష్యం వానది

కుంబూర్ : [వి] ౩ మై. చాలామంది బస చేయునుకాం.

ఖనేటి : [వి] ౨ మై.

ఘూర్ కులూ : [వి] ౧ మై. సుమారుగా పెద్దచట్టి.

సింగధార : [వి] ౨ మై.

జోషీమఠం : [వి] - [పో] - [టి] - [బా. కం]
— ౧ మై. ఇది శ్రీరావల్ గారి కితకాలపు
మకాం. బదరియాలయము మూడుబడిన యా
రుమాసములు, వారిక్కడ నుండురు.

ఇక్కడ మఠము శ్రీ శంకరాచార్యులవారు
స్థాపించి, శ్రీ శ్రోటాచార్యులవారిని మతాధిపతిగా
నియమించి రని చెప్పుదురు. అప్పటినుండియు, నేటి
వరకు యిక్కడను, బదరిలోను, మతాధిపతులు
మలయాళం బ్రాహ్మణులు.

గొప్పపదవిగల బాటసారులకు బసయిచ్చుటకు
రావల్ గారిలూకు మంచి బంగారా యొకటి
కలదు. ఇక్కడనుండి బదరివరకు మార్గము కష్టము.
విష్ణుప్రయాగవరకు రోడ్డు ౨ మైళ్లు గొప్పదగుదుడు.

విష్ణుప్రయాగ : [వి] ౨ మై. విష్ణుగంగ, అలకవంద
సంగమము.

బల్ దామా : [సి] - [బా. కం] ౧ మై.

ఘాట్ వట్టి : [సి] ౨ మై. ఇక్కడ చట్టి పుష్టియగు
చున్నది. ఒక పరిశుభ్రమైన చట్టి శ్రాత్రగా
కట్టబడినది. ఇది బాటసారుల కద్దె కివ్వబడునని
చింటివి.

పాండుకేశ్వరము : [వి] - [బా. కం] - [పో] ౨ మై.
మైళ్లు. సుమారుగా పెద్దగ్రామము. మృగముల
చిరములు, చామరములు ఖరీదుకు దొరకును.

ఇక్కడ శ్రీ రావల్ గారిగృహ మొకటి కలదు.
చట్టీలకం పె సదుపాయముగా నుండును.

వినాయక చట్టి : [సి] ౨ మై.

లంబఘర్ : [సి] - [బా. కం.] ౧ మై. భర్తకాల,
చట్టీయహూడా బహు అకుశ్రముగా నుండును.

మానుమాన్ వట్టి : [సి] - [బా. కం.] ౩ మైళ్లు.
ఇక్కడనుండి బదరికి పోవుమార్గములో చాలా
చోట్ల మంచుపై నడువవలసియుండును. మం
చు, గడ్డగా కాక, తడిసిన తెల్లయుతకయిగుక
వలె నుండును. జోళ్లు తొడుగుకొని, చేతికర్ర
అనుకొనుచు, బాగ్ర శ్రాగా నడువవలయును.
రోడ్డు చాలాభాగము యెక్కుదు.

బదరినాథ : (పూరి) - [వి] - [పో] - [టి] - [ఆ] - ౫ మైళ్లు.

మూడవభాగము

నాప్రయాణపు దినవర్ణ (Diary)

౨౬-౪-౧౯౩౯ : మదరాసునుండి, పెమెవర్ ఎక్స్ప్రెస్ లో ఉదయము ౭-౪౫ ఘంటలకు బయలుదేరితిని. నావెంట, కంట్రాబాహుడు సోమన్న మాత్ర ముండెను. నాకుటుంబమువారు, మిత్రులు సాగవలసిరి.

భజవాడలో నాజపేయాశాల గుబ్బయ్య భాగవతార్ కూడా నావెంట యాత్రకు వచ్చుటకు మమ్ములను కలసెను. ఇక్కడనుంచి బదరీయాత్రకు విచ్చుచున్న పడమర్గురు రైల్వేల పొట్టి కూడా రైలు యొక్కరి. వారిలో ప్రేమపురుషులు, స్వర్ణులుకూడా కలరు.

౨౭-౪-౩౯ : ఉదయము ౧౦ ఘంటలకు నాగపురము చేరి, ఆరోజున అక్కడ ఆగితిమి. టి. రాజులు నాయుడుగారు అను యాంధ్రులు, యాపురవాసులు, వన్నుకలుసుకొని, నాకు సదుపాయములను కుదిర్చిరి. రైల్వే రిటైరింగ్ రూములో (Retiring Room) విడిచియుంటిమి. రోజుకు నాల్గు రూపాయలు ఆర్జె. సదుపాయముగానే యున్నది. హోటలు దగ్గరనే కలరు. ఈవగరము వేసవిలో అగ్ని హోత్రముజ్వాలగా నుండును. ఉష్ణము దుర్భరముగా నుండెను. గదిగుమ్మములకు వట్టివేళ్లరడికలుకట్టుకొన సర్వతా వాటిపై చన్నీర్లు పోయించుచు, సాయంత్రం ౫ ఘంటలవరకును గదిలోనే కూర్చొనవలసివచ్చినది. అప్పుడు వగరము చూచుటకు బయలుదేరితిమి. అప్పుడునూ, గాలి అగ్నివలె వీచుచుండెను. హైకోర్టుజడ్జిగారగు ఆంధ్రులు గౌరవనీయులు, నియోగిగారిని చూడవలెనని వారియింటికి వెళ్లితిమి. వారు గ్రామాంతరము పోయియుండిరి.

౨౮-౪-౩౯ : ఉదయము ౧౦ ఘంటలకు తిరిగి రైల్వేకిరితిమి. దారిలో ఉష్ణము దుర్భరముగా నుండెను. మంచినీళ్లకూబాలోని నీరు తూర్తిగా ఖర్చుపడినది.

౨౯-౪-౩౯ : ఉదయము ౮-౧౦ కు ఢిల్లీనగరము చేరితిమి. మిత్రులు సి. వి. నారాయణరావుగారు కలుసుకొని, వారిగృహమున వాత్సల్యమిచ్చిరి.

ఇక్కడనుండి తిన్నగా హరిద్వారము పోవలసితిమి. గిరిజోలామార్గమున, దగ్గరదారిని, పోవలెనని యెంచితిమి. కాని రైల్వే యధికారులు ఆభ్యంతరపరచిరి. నేను, యాత్రకులు తీశానెడు ౩ నెలల యాత్రటిక్కెట్టు (Circular tour ticket) పుచ్చుకొంటిని. దానిలో, ఢిల్లీ నుంచి కురుక్షేత్రము, అక్కడ నుంచి హరిద్వారము, అనియున్నది. "కురుక్షేత్రమునేను వెళ్లదలచుకోలేదు, తిన్నగా హరిద్వారమువరకే, దగ్గరదారిని వెళ్లెదను" అని చెప్పిననూ, వివక, కురుక్షేత్రము మీదుగానే వెళ్లకతప్ప దని! కనుక, కురుక్షేత్రం, అంతాలా, మార్గమున చుట్టుతిరిగి పోవలసి వచ్చినది. మధ్యాహ్నము ఢిల్లీలో రైల్వేకి, ఉదయము ౫-౪౬కు హరిద్వారము చేరితిమి. అర్ధరాత్రినే జంక్షనుబయ్యెద్ద రైల్వే మారవలసి వచ్చినందున నిద్రాభంగము కలిగినది.

౩౦-౪-౩౯ : హరిద్వారములో మదరాసీ ఫిర్కాకాలలో బసచేతిమి. ఇది చాలాసదుపాయమైన భవ్యశాల. గంగానది యొడ్డవనే యున్నందున, అనుకూలము శ్రీ గంగామతదర్శనముచే వాణ్ణాదకరముగా నుండును. పరమపవిత్రముగు బ్రహ్మకుండములో స్నానము చేసితిమి. పెద్దచేపలు మనకొళ్లచుట్టూ తిరుగుచుండును.

సాయంత్రము బ్రహ్మకుండముయొద్ద భజనలు, పురాణకథనములు, చేపలకు ఆహారముచేయుట, సాధుసమారాధనలు చూడతగ్గవి.

౧-౫-౩౯, ౨-౫-౩౯ : హరిద్వారము. వాణ్ణి హిమ లాకరి ప్రేక్షణమీద, హరిద్వారము సబ్ జిల్లాగ్రామము వన్ను కలుసుకొని చాలా సహాయము చేసిరి.

ఋషికులము. గురుకులము, రామకృష్ణసేవాశ్రమము, దక్షప్రజాపతియజ్ఞశాల, మొదలగునవి చూపిరి. ఋషికులములో ప్రధానోపాధ్యాయులు, వేదాచార్యులు, వ్యాకరణాచార్యులను కలసి వారిలో ప్రసంగించితిని.

3-౫-3౫: పారివ్యాసం: ఈరోజున పిండరాధ ము చేసితిమి. ఆనవసరమైన సామానులు, ధర్మశాల మేనేజరుస్వాధీనములో దిగివిడిచి, ముఖ్యముగా కావలసిన స్వల్పసామానులమాత్రము వెంట నుంచుకొని, సాయంత్రం మోటారుబస్సుమీద ప్రయాణ మైతిమి. దేవప్రయాగనుండి, మా వెంట సామానులు మోయబడు యిద్దరు కూలీలను, ఒక్కొక్కడికి ఆరురూ.ల చొప్పున కుదుర్చుకొంటిమి. కాల్సడకనే వెళ్లుటకు నిశ్చయించి, జోలీలు కుదుర్చుకొనలేదు. సాయంత్రం ౪ ఘంటలకు ప్యాడీ కేళము చేరితిమి. కూలీలయేజన్మివారికెర ఫువ నొకరు మమ్ములను కలుసుకొని, "గోపాలకుటి" యను నొక పరిసరమగునిన్న ధర్మశాలలో బస యేర్పరచిరి.

ఈ రాత్రి ౭ ఘంటలకు చంద్రగహణమగుటచే, గంగానదిలో ౭వై ఘంటలకు స్నానము చేసితిమి. వేలకొలది స్త్రీ పురుషులు, గంగానదిలో గ్రహణ స్నానమునకు, చుట్టుపట్ల గ్రామములనుండికూడా వచ్చిరి. నదీతీర చుంగయు భజనలతోను, చామముల గోను, స్నానములు చేయువారితోడను కిబకిబలాడుచు కన్నులపండువుగా నుండెను.

౪-౫-౩౬: ప్యాడీ కేళము : ఉదయము గంగలో స్నానముచేసి, పితృతర్పణములు చేసుకొని, త్రిరామ మందిరము అనునొక చక్కని వహివాలయము, భరతాలయము ప్రాచీన ఆలయము సందర్శించితిమి.

సాయంత్రము, తెహరీరాజ్యపు ఐనుకటి దివాన్ జీకారిని కలుసుకొని, వారివ్యాసా "స్వామి శివానందశీ"యను గొప్ప యశీశ్వరులను కలుసుకొంటిమి. వదిలి అవతలియొడ్డుననున్న స్వర్గాశ్రమము, ప్యాడీ కేళ మునకుమార్గములోనున్న కైలాసాశ్రమమును జూచితిమి.

౫-౫-౩౭: ప్యాడీ కేళమునుండి ౧౧ ఘంటలకు మోటారు బస్సుమీద బయలుదేరి, సాయంత్రం ౭వై ఘంటలకు దేవప్రయాగ చేరితిమి.

హిమవత్పర్వతములలో నలుబదిన్నాలు మైళ్లు మోటారుప్రయాణము బహురమణీయముగా నుండెను. కాని, కొన్నిచోట్ల బహుభయాస్పదముగా నుండును. రోడ్డు మిగుల కొంకరలు గలిగి యుండును. క్రమ

ముగా కొండయొక్కగా, కొన్నిచోట్ల భూమిమట్టము నకు రెండు మూడు వేల అడుగుల యెత్తున బస్సుపోవు నపుడు, దాని చక్రము రోడ్డు అంచుకు ఎనిమిది, పది అంగుళములు చూత్రమే యుండగా, ప్రమాదముచే

౫. చమరీన్యూగము

చక్రము రోడ్డు అంచుకు దాటినచో, యేమి సంభవించునోగదా యని, నుండె ఋషిల్లుమనుచుండును. రెండు గొప్ప కొండలనడుమ, రెండువేల అడుగుల దిగువను నది వంకరటింకరలుగా, త్రాచుపాము ప్రాకు చున్నట్లగు పడుచుండును. పర్వత పార్శ్వములలో నక్కడక్కడ, అత్యున్నత ప్రదేశములలో, చిన్న గ్రామములను, వాటిలో వ్యవసాయమును, కానవగును. ఒక కొండనుండి యింకొక కొండకు దాటి, అనేక పర్వతముల మీదుగా, హిమవత్పర్వత పౌండర్యములను జూచి యానందించుచు, చేసినప్రయాణము, తలంపునకు వచ్చినపు డెల్ల మనస్సున తృప్తోడము కలుగును.

దేవప్రయాగలో మేము కుదుర్చుకొన్న కూలీలు కలుసుకొనిరి. వంతెన దాటిపోయి గవర్న మెంటు దేవప్రయాగలో, కంబళీవాలా ధర్మశాలలో నొక గదిలో బసచేసితిమి. పెరడు లేకపోవుటచే మరుగు లేక యాత్రికులు చాల ఇబ్బందిపడవలసి వచ్చును!

ఆయుర్వేదవైద్యకాల దాక్షిణ్యగారి యాహ్వానమువై, ఆ వైద్యకాలను సందర్శించితిని.

౬-౫-౩౯ : తెల్లవారుజాముననే లేచి, కాలాచితములు తీర్చుకొని ౫ గంటలకే నడక ప్రారంభించితిమి. సాలూరునుండి యాశ్రమవచ్చిన యిరువురు కోమట్లు కూడా మా జట్టులో చేరిరి. కూలీలకు సామానులు యోగి, ప్రయాణము ప్రారంభించితిమి. ఆవల్లని సమయమున, నదియొడ్డుననే నడచుట, యేమియు శ్రమ యని పించలేదు. మా జట్టులో కొందరు వేగముగా నడువలేక వెనుకబడిరి. కూలీలు బరువుల నక్కడక్కడ తింపుకొనుచు వచ్చుచుండుటచే బాగుగా వెనుకబడిరి. నేను, సాలూరు కోమట్లలో నొకరు, కలసి ముందుగా నడచిపోయి, ౩౨ ఫుంటలలో ౩౨ మైళ్లదూరమున నున్న మొదటినుకాం, రాణీబాగ్ ఆనాయాసముగా తేరితిమి. మిగిలినవారు కూలీలవెంట రియ్యార ఫుంటంపావుకు చేరిరి. కూలీలు మావెంట నడువలేరని కనిపెట్టితిమి. అప్పటినుండియు, వాళ్లను విడిచి మేము ముందువకు నడిచిపోవగా, వాళ్లు మా వెనుక, ఘంట, ఘంటం పావుకు బసచేరుచుండిరి.

చట్టిలో బస యిదే ప్రథమము. చాటసారు లొక్కరి పక్క నొకరు వంటచేసుకొందురు. జాతి, మత భేదములకును, దృష్టికోమములకును అవకాశములేదు.

అలకనందానది చట్టికి, ౫౦, ౬౦ అడుగుల దిగువ నున్నది. నదిలో స్నానముచేసితిమి.

దుకాణదారువద్ద కావలసిన సరుకులు కొనుక్కిని, వంటచేసుకొని ఘంటంచి సాయంత్రము ౩౨ ఫుంటలవరకు విశ్రమించి, తిరిగి పయనమైతిమి.

రాంత్రం అనుమకాం ౩౨ మైళ్లు దూరము, సాయంత్రముకు తేరి, రాత్రి యక్కడ విశ్రమించితిమి. దాక్షిణ్యులు, మదరాసు వాస్తవ్యులు, రాజంగారున్నా, వారి వెంట నిరువురు స్త్రీలున్నా, ఒక నాకరున్నా, రాణీబాగ్ లో మేమున్న చట్టిలోనే దిగిరి. ఇంతటినుండి మారెందు పార్టీలున్నా, కలసి ప్రయాణము చేయుటకు నిశ్చయించితిమి.

౩-౫-౩౯ : రాత్రి బాగుగానే నిద్రించితిమి. కాని, మాకు యెదురుగా నున్న చట్టిలో మకాంచేసిన వైరాగులు, తెల్లవారుగట్ల మాదుఘంటలకే లేచి, పాటలుపాడుచు, ప్రయాణ మారంభించుటచే, మాకు మా నిద్రాభంగ మైనది. మేమున్న ౪ ఘంటలకే నడక ప్రారంభించితిమి. మందమగువెన్నెల వృక్షకాఖల సమమనుండి ప్రసరించుచు మార్గమును చూపుచుండ, ప్రయాణికుల యలజడిచే, గూళ్లలో నిద్రించుచున్న పక్షులుకూడా లేచి, మృదుమధుర స్వరములతో గానము చేయుచుండ, నిశ్శబ్దమగు అడవిలో, అలకనందానదీకలకలారావము వీనుల విందుగొలుప, నడచుట పౌదయరంజకముగా నుండెను. ఈప్రాంతములలో ఉదయము ౪౨ ఫుంటలకే ప్రభాత మగును. రాత్రి ౩౨ ఫుంటలవరకూ సంధ్యారాగ ముండును. ఆరుఘంట లగునప్పటికి విలపకేదారము అనుచట్టి చేరితిమి. ఇది నదియొడ్డుననున్న చక్కని చట్టి. ఇక్కడ ఆగక, ౩౨ మైళ్ల దూరమువనున్న శ్రీనగరమువకు నడచిపోయి, ౩ ఘంటలకు తేరితిమి. నెమ్మదిగా నడచువారు ౮ గంటలకు తేరిరి.

(సకేవము.)

కాటకం

(శ్రీ చిలుమామిళ్ల విజయపార్థసారథి

(అనుకృతము)

శిల్పిమలచిన నందిజరవలె
తైలప్రతిబింబంపురూపము
నదిలో నందుల రేవటంచును
నలుగురాడంగా.

దండకాటవి రామచంద్రుడు
తరుణితో తిరుగాడుచుండి
వచ్చి అతిథిగ నుండెను భర
ద్వాజ మామునికి.

ద్వాపరమ్మున పాండవులు తల
దాచుకొనుచు నతినిగూడి
భక్తిమెయి స్నానములు చేసిరి
ముక్తితీర్థమని.

నీతమ్మత్తిల్లి ఆరవేసిన
చీరలంచు ద్రావడమ్ము
కట్టుపుట్టము లంచు నేటికి
గాథ లుండుటచే.

కారుమల్లిన పేరటాండ్రు
కడగివైచి రేవుబండలు
పనుపురాచి బొట్టుపెట్టి
ప్రణతిచేసెదరు.

ఏటవాలుగ సానుతలముల
పాటుచూడగ దూరమునకు
విశ్రమించిన కరులజోలుచు
ప్రేక్షణీయమ్ము.

నాటిఅలకాపురపుగాథ
చాటిచెప్పెడు కొండకొమ్ముల
జలధరమ్ములు విరహిజనులకు
జ్ఞప్తిబొరగను.

పిచ్చపాటితో సాగిపోయె
ముచ్చటలతో వారటుండగ
నడుముకట్టి యమరౌడుగ పా
నకపుబిందియలు.

కావడికి రూపాయ యిచ్చే
కట్టడుండుటచేత రోశయ
ఏటినుండి నీళ్లుమోసెను
శీతలమ్మునకు.

సహస్రనామముతోటి అర్చన
సాగిపోవుచునుండ రోశయ
చేసి సాష్టాంగప్రణామము
చిత్తమర్పించె.

చోద్యముల ఆయాస్థలమ్ములు
హృదయరీతిని తేటపరచుచు
కేలుమోడ్చిన మిత్రురోశయ
కేసిచూపించె.

రక్షిగల్గిన భక్తిమనదీ
భుక్తిలేని భక్తి అతనిది
అంతరంగిక శుద్ధికలిగిన
హృదయ మాతనిది.

అంతలో తీర్థప్రసాదము
లందరికిని అందచేయ
కొండదిగువేళకును గోపిని
కూడ రోశయ్య.

వెల్లిరందరు యిండ్లముఖమై
మల్లియిట్లనె కలసికొండము
ప్రాద్దు గుంకెను చూడు దూరపు
బీటితుమ్మలలో.

కృష్ణబిడ్డన గట్టుచిగురు
కప్టసుఖములు వెళ్లబోసిరి
ఇంతలోన చూస్తుచూస్తు
ఎంత ఆయెనని.

నాడుసంకటములను మించి
సేదుఖన్నత వినుచునుంటిని
ఎట్టులున్నది యింటిగొడవ
ఏమిరోశయ్య.

ఏమిచెప్పెదనండి బాబు
ఎవగుతీర్చ గలారుకష్టము
వెట్టిపోసినవారు గనుకను
ప్రేమ నడిగారు.

కాటికిని కాళ్లారచావిన
కన్నవాండ్రు కొడుకుకూతురు
మనుచునుంటిమి రోజురోజుకు
మడతకుడుములతో.

పూటమానెడు ఉంటెగాని
పొయ్యిమీదికి కుండ ఎక్కడు
చెయ్యికాల్చుక కాచిపోయును
చెల్లిబతకమ్మ.

ఎద్దుమాదిరి నుంటిగాని
ఏమికూలి దొరకడండి
తిప్పలెన్నో పడినగాని
దినముగండమ్మ.

నడువలేర్పడి ఎండకాలము
పడవలన్ని కట్టుపడగ
చెఱువుయెండగ బయటపడిన
చేపవిధ మాయెక.

ముప్పులిప్పినదండి బాబు
అప్పునప్పు పుట్టనందున
తెచ్చితినుటకు బుద్ధిపుట్టును
ఇచ్చుచుండినవో.

ఎల్లా గడిపితి యిన్నినాళ్లు
ఏటిమీదనె పడవ నడపుచు
జీవనాకకు ఎడకాలము
చేటుదలపమో.

కష్టపడి చెమటోడ్చియెన
కపులుభూమిలో బ్రతుకుతామన
కాస్తకూస్తో వెనుకలేనివో
ఖత్తు ఒప్పురుగా.

పడవమీదనె భుక్తిజరిగెను
వయినవచ్చెడు అయిదురూకల
నూకలను కొని యిట్లొ యివ్వగ
నెగ్గె కాపురము.

కూలినాలి రోజుదారికిన
కోర్కెలెన్నో చెల్లుబాటగు
నెంజలితో కృశియించి చిత్తము
సేరునీకాను.

నాన్ననంగతి చూడగా నా
నాటదిగబడి పోవుచుండగ
తల్లినిలుకడ చెడిన మదిగని
తల్లడిలుచుందుక.

మోడుమాకుగ నుండునేమో
ఈడువచ్చిన చెల్లిబ్రతుకు
తెల్లవారుట ఎట్టులోయని
దగులుబుగులొను.

తీరిపోయిన తీరుబెడద
దీనుడను మీదయయె చాలని
బుజముపంచ ముఖమ్ము కప్పి
భోరుమనియేడ్చెన్.

చెమ్మగిలినవి గోపికండ్లు
చేయి అడ్డముపెట్టి నులిమెను
విన్నకొలది తనదుమనసు
వివశమైపోయెన్.

తక్కువేమి ఉన్నదానిలో
తల్లిగండ్రీ నీవుచెల్లితో
కలసియుందుము ఒకరికొకరుగ
కష్టకాలములో.

ఉన్న బెడదలు చాలకండి
ఉపరికర్మము చుట్టకొనుట
ఇతరపోషణ కీడుచేటగు
స్వంతసుఖమునకు.

ఎన్ని చెప్పిన వివవదేమి
చిన్నదానిని యైన పంపుము
పిల్లలందరితోటి పాటు
మెంచుచుంటాము.

చేరికొల్పిన యవ్వడైనా
చేతిచలువ తెలుసునండి
అదవత్రావుడు త్రావలేదే
అన్ని నాల్గైన.

అన్నమిన్నలు అక్కగారు
ఎన్నడైనను నన్నుతలతురె
క్షేమమేకద చదువుకొను మా
చిన్ని బాబయకు.

బిడ్డపాపల నెత్తిపెంచితి
అండదండై నిలచినావు
నీవు నిల్చిన దీపమే నుమి
నిజము రోశయ్య.

నీదు నేవ నీదుయోచన
నీనహాయము కలుపుకోలు
నేటి కింకను గుండె మెదలగ
నిన్నుమరతుమటోయ్.

ఉప్పుపులుసు తినియె చేసేతి
ఉపకృతి యేమున్నదండి
మెచ్చుకొనుటయెగాని పూర్వపు
మిత్రతనుబట్టి.

నెల, వంకకూడ క్రుంకుచున్నది
పెల్లివత్తును శలవొసంగిన
మఱచిపోకుడు ఎప్పుడోకద
మరల దర్శనము.

మామగారికి సుస్తిచేసిన
మాటవిన్నది మొదలుకూతురు
కీడుశంకతో త్రొక్కులాడుచు
భేదపడజొచ్చెన్.

చిట్టినిసుగులతోటి తల్లిని
పుట్టినింటను దింపిరావలె
లేచినెల్లె గృహభిముఖుడై
రేపామాపోయని.

౮

సెగలుపోగ లెగ చిమ్ముచుండి
చెఱగ నిప్పులతోటి గాడుపు
మాదిపో నెనబోయి ప్రకృతి
మండుకాలములో.

గ్రీష్మతాప నిదానువహ్నికి
గీడువడ సంగకములన్ని
ఆరముగ్గిన పండువృద్ధుడు
అసువులను బాసెన్.

చుట్టకాల్చి ఎవరొ వివరగ
పొట్టుగూటి కంచకంపకు
ముట్టుకొనగా నగ్గి రగిలి
చుట్టు నలిమికొనెన్.

క్రొత్తపాలెములోని పూరి
గుడిసెలన్నీ కాలిపోగా
వనటగూర్చి ఆలగోడు
బాలగోడయ్యెన్.

అయ్య పోయెను ఇల్లు కాలెను
అంతుదొరకని ఆర్తిసంప్రము
ఈదుటా నుడిగుండములలో
బుడుగవేయుటలొ.

ఇంటిపేరటి వారలొక్కరు
ఇవలకు రమ్మనగ రోశయ
చెల్లికెత్తికె వారల
చేరగావలసెన్.

ఉండ్రతంగెటి దుంపలన్ని
ఎండకాలము నీళ్లలోపల
వైస కొక్కటి యంచు గుత్తకు
పెల్లగించుచును.

చేయి పొక్కగ గడ్డపారతొ
చిత్తలెండలో శ్రవ్యలేక
దుంపతెగినను పూటగంజికి
దుత్తనింపకను.

సంధ్యవేళను కృష్ణబడ్డున
చట్టువేడిమి తగ్గలేదు
తెప్పనిలపి బయలుకని రో
శయ్యనిలుచుండి.

తల్లిచెల్లిని మనుపలేను
పిల్లపెండిలి చేయలేను
పొట్టకూటికి తల్లడిల్లగ
గిట్ట నేమాయె.

శరీరమొసగి సాకిపెంది
చల్లచూతు నటన్న ఆశతో
ఎదురుచూచిన జననిజనకులు
వ్యథలపాలైరి.

అడవిలోపల క్రూరమృగముల
ఆకలిని దాహమ్ము దీర్చే
రక్షకుడు నాబోటి దీనుల
పక్షమున లేడా.

కీటకమ్ములు పక్షులు పక్షులు
సృష్టిలోపలి జీవరాసులు
బ్రతుకు తెరువు చూపువాడు
బడుగు మనుషండే.

నోరువాయి లేనివాటిని
నేమ మిడకను ప్రోచుచుండి
వాక్కుళ్ళన మొసంగి ప్రజలను
వనటగూర్చుటయో.

పాపపంకిల హృదయములచే
పతితులై బాల్కులగు వరులకు
సంకటము లగిసితి పడవడి
శాస్త్రియాదేవా.

రోయపుట్టితి చిన్నవాడ
రోసివేసితి లోకమును రో
శయ్య లేకున్నంతమాత్రన
జగతి లోపమ్మా.

జన్మసాఫల్యమ్ము లేక
ఉన్ననులేకున్న యొకట
అమ్మనాన్నల పస్తుపెట్టిన
అభిమజన్మంబు.

ఆదిమధ్యాంతములు నీవె
వేదవేద్యుడవయ్య నీవు
ఆదికారణమీనె తల్లిడి
ఆదుకొనవయ్యా.

ఇంటిముందటి గేస్తురాలవు
ఇరుగుపొరుగు నెరుంగుదానవు
కడుపునిడుకొని ప్రోవు తల్లి
కృష్ణ వేణమ్మ.

చెట్టుపైని గూబకూసెను
పిట్టబారెను నెత్తిపైనను
గుఢేలుమని కూలారిపోయె
కృష్ణవాహినిలో.

అంతంత ఆసామి నిలువగ
నీని కాటక మేమిచేసెను
ఏమిచేయగ గలదు రోశయ
కృష్ణపాల్వేసెన్.

చెఱిగిపోవదు త్రువ్వపట్టదు
చెదలుకొట్టదు నీదుచరితము
చంద్రసూర్యుల వెల్లు లల్లిన
చాలకాలమ్ము.

GOLDEN AMLA HAIR OIL

గోల్డెన్ ఆమ్ల హైర్ ఆయిల్

గోల్డెన్ ఆమ్లలో చేర్చబడిన పదార్థములన్నియు ప్రకృతినుండియే వేరుగా తీసుకొనబడినవి. ఇందు చేర్చిన వనమాలికలనుండియే ఈనూనెకు రంగు వీర్చబడితి. ఈ వనమాలికలు చెంద్రుకల పెరుగు దలకు, పోషకము చాల శ్రేష్ఠమైనవి. ఈ నూనె తలపై చర్మమును పరిశుభ్రపఱచి, చెంద్రుకల కుదుగుకు బల మొనంగును. దీనిని వాడిన చెంద్రుకలు దట్టముగాను, నల్లగా మండును. నిగనిగ లాడుచుండును.

స్నానమునకు, అలంకారమునకు
అనుకూలించును

BENGAL CHEMICAL :: Calcutta---Bombay.

మదరాసు ఏజెంట్లు:—యం. దేశాయుగౌండరు అండు కో.,

41, బందరుపిథి, మదరాసు.

సోవియట్ రష్యా విద్యా విధానం

(శ్రీ) ఆకుండి వెంకటేశ్వరరావు

ప్రస్తుతం రష్యాలోని విద్యావిధానము ప్రపంచ మంతటిలోను ఉత్కృష్టమైనదిగా ప్రసిద్ధి పొందింది. పైగా ఈ విద్యావిధానము, సోవియటు రాజ్యాంగ నిర్మాణము, సోషలిస్టు సిద్ధాంతములు ప్రబలంగా వున్న రాజ్యాలలో తప్ప తదితర ప్రదేశాలలో ఆవలంబింప జడలేదని కూడా ప్రసిద్ధి.

అసలే రష్య విద్యావిధానాని కంటే కొన్ని ముఖ్యలక్షణాలు లున్నాయి. (1) విద్యావిధానము జీవితాశయమును పెరవేర్చునదిగా వుండాలి. (2) దేశములోని ఉత్పత్తిని అభివృద్ధి చేయటాని కుపయోగ పడాలి. (3) మానసిక శక్తికి, శారీరకశక్తికి గల భేదమును పోగొట్టి, రద్దారా 'ఏక్కువ తక్కువ' భేదములను నాశనం చెయ్యాలి. (4) ప్రతిపౌరునికీ పేదరాక క్రింది పెంపొందించి, రాజకీయాధిక విషయాలలో పరిజ్ఞానం కలిగించాలి. (5) విద్యాభ్యాసమునకు వారి మత, వర్ణ భేదములను తొలగించాలి. (6) విద్యను పూర్తిగా ప్రపంచ వైజ్ఞానిక పద్ధతులలో వుంచాలి.

టిటివిట్టి విద్యావిధానం అంతా దేశము యొక్క రాజకీయాధి కాభివృద్ధి కనుమరలగా వుండాలనే ప్రధానోద్దేశ్యంగా బోధపడుతుంది. దీనినే పోలి టెక్నికల్ అంటారు. అందుచేత విద్యాల యాల్లోని ఉపాధ్యాయులు, పిల్లలు కూడా, విద్యా భ్యాసముతోపాటు ఉత్పత్తిపరిశ్రమాల్లో కూడా ఏక్కువ శ్రద్ధ తీసికొంటుండాలి. ఈ విద్యావిధానం సర్వ సామాన్యులకు కూడా అందుబాటులో వుండటానికి సర్వజనులకు నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యావిధానాన్ని ఏర్పాటుచేశారు. విద్య సంతమ దేశీయభావలలోనే నేర్పాలని నిర్బంధంచేశారు. దీనివలన సర్వసామాన్యులకు కూడా విద్యాభ్యాసాని కవకాశము తేర్చుడాయి.

అన్ని తరగతులవారికిని ప్రాథమిక విద్య నిర్బంధం చేయడంచేత ప్రస్తుతం ఆ దేశంలో 100% గా విద్యా వంతు లున్నారు. ప్రాథమిక విద్యయే కాక ఉన్నత విద్యాభివృద్ధికి కూడా అనేక ఏర్పాట్లు చేయబడ్డాయి. ప్రతిపిల్లాలోను అధమం ౬ కళాకాలలను, ౩ వ్యవసాయ కేంద్రములను, ౩ వైద్యకళాకాలలను, ౫0 టెక్నికల్ విద్యాలయములను స్థాపించారు. ప్రతిరాష్ట్రంలోను ఉపాధ్యాయులను ఆ రాష్ట్రీయులనే నియమించారు. ప్రతిరాష్ట్రీములోను వివిధ బాతులవారికి వారివారి స్వభావలలోనే విద్యాభ్యాసం చేసుకోటానికి తగిన ఏర్పాట్లు చేయబడ్డాయి. అందుమూలమున రష్య దేశములోని అన్ని బాతులవారును గులభంగా విద్యా భ్యాసంచేసి వారివారి విజ్ఞానాన్ని అభివృద్ధి పరుచుకో టానికి అవకాశములును కలిగాయి. దీనివలన రష్య లోని అన్ని బాతులవారి యొక్క ఆదరాభిమానములను సంపాదించి ప్రభుత్వం మరింత బలవత్తర మైంది. ఈ విధానంవలన అన్ని బాతులవారి మధ్యను రాజకీయా ద్ధిక్షేత్రకర్త, సంఘీభావము ప్రబలం అయింది. మొ త్తంమీద ఈ విద్యావిధానం అంతా 3 భాగాలుగా విభాగింపబడింది. (1) స్కూలుకు వెళ్లకయే నేర్చుకునే విద్య. ఇది ఏనుసంవత్సరముల లోపుతయను వారికి మాత్రమే. ఈవయసు పిల్లలకు సాధారణంగా స్కూలు కు పోవటం అంటే ఇష్టం ఉండదు. వారిదృష్టి ఎప్పుడూ నేర్వచ్చగా ఆటపాటలతో కాలక్షేపం చెయ్యాలని వుంటుంది. అందుచేత వారి నందరినీ, ఉద్యావనముల లోకి, మంచిదృశ్యములవద్దమా తీసికొనిపోయి వారి కుత్సాహశరంగా ఆటలాడించుటూ, పటములను చూపుటూ, ఆయా విషయములను ప్రత్యక్షముగా చూపుటూ విద్యను బోధిస్తారు. దిక్కు మొక్కు లేని పిల్లలకును, నీడవారిని ఉదితపరచుట నేర్పాటుచేసి

అన్ని విధముల ప్రభుత్వమే వారికి రక్షకులుగా వుంటారు. (౨) ప్రాథమిక విద్య — ఇది ౧౦ సం॥ మొదలు ౧౧ సం॥ వయసు వీల్చువరకు ముగిసేది. దీనిలో కఠినతను ఉంటుంది. ఇక్కడ భాషను వదులుట, వ్రాయుట, ముఖ్యంగా నేర్చుకొని వారివారి ఆభిరుచులనుబట్టి చిన్న చిన్న వస్తువులను రాయించేయుట, వానికి సంబంధించిన కాన్పుజ్ఞానమును బోధిస్తారు. ౧౧ సం॥ పూర్తియగు సరికి మాధ్యమిక విద్యాభ్యాసానికి తగినతాత్ప్రీయ జ్ఞానం అలవడుతుంది. (౩) మాధ్యమిక విద్య — ఇది ౧౨ సం॥ మొదలు ౧౭ సం॥ వయసులోని వారికి నేర్పబడుతుంది. ఈ విద్యాభ్యాసానికి రెండు రకాలైన స్కూళ్లుంటాయి. ౧౨ సం॥ మొదలు ౧౪ సం॥ వరకు మిడిల్ స్కూలు. ౧౪ సం॥ మొదలు ౧౭ సం॥ వరకు పెకండరీ స్కూలు. ఈ కాలములోనే ప్రతివారును, వారి భావజీవితమున కార్థరమైన విద్యవంతము గడించుకుంటారు. ఇక్కడ సామాన్యతాత్ప్రీయ విజ్ఞానములు, వృత్తివిద్య మొదలైనవి పూర్తిగ నేర్చుకుంటారు. ముందుముందు తమ జీవితయాత్ర కవసరమైన విజ్ఞాన పంపత్తి అంతా ఇక్కడే అలవడుతుంది. (౪) కళా కాలవిద్య — ఇది ౧౦ సం॥ మొదలు ౨౨ వ సం॥ వరకు. ఇక్కడ విద్యార్థులు వారియభిరుచుల ననుసరించి ప్రత్యేకకళలలో ప్రత్యేకంగా నైపుణ్యం సంపాదిస్తారు. ఇక్కడే వారివారి స్వతంత్రశక్తి, తెలివిబేటలు బైట పడతాయి. ఇక్కడ తమ జీవనాధారమునకు సరిపోవునట్లు ఉత్పత్తి విధానంలో పాల్గొంటూ, శక్తి సుసారం పరిశోధనలను సాగిస్తుంటారు.

పై విధమైన విద్యాలయములు, మొదట్లో బస్తీలు, ఉత్పత్తి కేంద్రాలు మొదలైన ముఖ్య ప్రశ్నలలో వుండేవి. పైగా ౧౯౨౯ సం॥ వరకు ఉచిత నిర్వహణ విద్యావిధానం అమలులో పెట్టబడలేదు. మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళికలోనే, అనేకులను సామాన్య కూలి నారి జనులు కూడా చాలామంది విద్యాభ్యాసం ప్రారంభించటానికి తగిన, కొన్ని ప్రత్యేక సదుపాయాలు చేశారు. తరువాత రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో ఉచిత నిర్వహణ ప్రాథమిక విద్యావిధానం అమలులో పెట్టి ప్రభుత్వంచారు, అనేక మైన చిన్న చిన్న పల్లె ప్రాంతము లలో కూడా చాల స్కూళ్లను స్థాపించారు.

క్రమంగా ౧౯౩౭ వ సం॥ నాటికి అంతకు ముందు వివిధ వర్గములు సమనీహాయి, ప్రజలందరిలోనూ పాఠశ్రామిక రత్వము, సమిష్టి వ్యవసాయ రత్వము ప్రబలింది. అందువలన సోషలిస్టు సమాజస్థాపన సులభం అయింది. ప్రతివారికి విద్యాలయం వదలి వచ్చేసరికి, సోషలిస్టు ఉత్పత్తి విధానము, రాజకీయ చైతన్యము, కమ్యూనిస్టు రత్వము పూర్తిగా అలవడి వుంటాయి.

రెండవ పంచ వర్ష ప్రణాళికలో, ఈ విద్యా విధానానికి ఒక శ్రాత్తవద్ధి అవలంబించారు. దానికే పోలి టెక్నికై తమక అంటారు. దీనిలో మొదటి ప్రణాళికలో ఏర్పరచిన విద్యావిధానము నంతనీ, అంతకంటె తక్కువ కాలంలో పూర్తిచేయటాని కవ కాళము తీర్చుచారు. ఈ విధానము యొక్క ముఖ్య మూత్రములు — (౧) ప్రతి విద్యార్థికిని బాతీయార్థిక నిర్మాణములోని వివిధ కళల వృత్తి విధానమును, వాటి యొక్క కాన్పుపరిజ్ఞానమును నేర్చుట, (౨) ఫ్యాక్టరీ లలో తయారగుచున్న అన్ని వస్తువుల యొక్క ఉత్పత్తి విధానమును, పుట్టు పూర్వోత్తరములను, లాభ వస్తుములను పూర్తిగ నేర్చుట; (౩) ప్రతివాడును విద్యాలయమునుండి బయటకు వచ్చేసరికి, ఏదో ఒక వృత్తివిద్యలో ఆసరేతనవచ్చే ఉత్పత్తి విధానంలో పాల్గొన శక్తి సామర్థ్యములు కలవానిని తయారు చేయుట. ఈ విద్యాభ్యాస కాలములోనే విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు కూడ ప్రతిదినమూ ఉత్పత్తి విధానంలో పాల్గొంటూ, మారత పరిశోధనలు చేస్తుంటారు. ఈ విధానంలో రాత్రి బట్టిపట్టినది ప్రాద్దుటికి మరచి పోటాని కవకాళం లేదు. ప్రతి విషయము ప్రత్యక్షంగా చూసి, చేస్తుండటంచేత అది మరచిపోదా మన్నా వీలేకుండా వంట పట్టిపోతుంది. దీనివలన ఉత్పత్తి యొక్క శక్తి అనేక రెట్లు పెచ్చి దానివలని లాభముల వందనూ సమానంగా అమధించటాని కవకాళం వుంది.

ప్రతి స్కూలూ ఏదో ఒక ఫ్యాక్టరీకి తదితర కర్మాగారానికి చేర్చబడి వుంటుంది. స్కూలులో నేర్పిన ప్రతియంశమును ప్రత్యక్షముగా విద్యార్థులు చూచుటకును, ఆ విషయములను నేర్చుకొనుటకు

శృత్తి పొందక వాటిని ఆచరణలో పెట్టి వాటివలని పూర్ణ లాభమును పొందటానికిని అవకాశము లున్నాయి. సాధారణంగా స్కూల్లో చెప్పే విద్యలో చాలాభాగం శుద్ధివిధానమును సూర్పించేవుంటుంది. కనుక స్కూల్లో నేర్చుకున్న శాస్త్ర జ్ఞానమును ప్రక్క నున్న ఫ్యాక్టరీలో ఉపయోగించుటవలన విద్యార్థి పరిపూర్ణమైన జ్ఞానమును ఆచరణయొక్కంగా నేర్చుకోటం కాకుండా దేశముయొక్క శుద్ధి విధానానికి కూడా చాలా లోడ్పడినవాడవుతాడు. స్కూలు విడిచిన తరువాతకూడా, బయట ఏదో ఒక శుద్ధి కేంద్రంలో ప్రతివిద్యార్థిని పనికి ప్రవేశపెడతారు. దీనిలో పని చేసిన కాలము కూడా విద్యాభ్యాసకాలముగనే పరిగణింపబడుతుంది. ఈకాలంలో తాను స్కూలులో ఎంతజ్ఞానం సంపాదించినదీ, దానిని ఆచరణలో పెట్టగల శక్తిసామర్థ్యము లున్నదీ, లేమిదీ, భావిజీవితంలో తన జీవయాత్రను జేయంగా చేయగలిగినదీ, లేనిదీ విద్యార్థియే ఏ పరీక్ష లేకుండా స్వయంగా తెలిసికొని నిర్ణయించుకోగలడు. ఇటువంటిప్పుడు నిరర్థకంగా విద్యార్థులను పీర్చిపీర్చిచేసి కల్లితండుల ఆస్తుల నమ్మించి చివరకి "అన్నమా రావుచంద్రా" అనిపిస్తున్న మనదేశంలో వలె వృధా పరీక్షలకుగాని, విద్యాధికారుల నిరంకుశ పరిపాలనకుగాని అక్కడ తావులేదు.

ఈవిద్యావిధానములో మానసికశిక్షణతోపాటు శారీరకశిక్షణకూడా అభివృద్ధి అవుతుంది. ఉత్పత్తివిధానములో శారీరకశిక్షణకూడా చాలా అవసరమనియు జీవలం మానసికశిక్షణ అంత ప్రయోజనకారి కాదనియు ఈవిధానంవలన విద్యార్థికి పూర్తిగా బోధపడుతుంది. అదిగాక మానసిక, శారీరకశక్తుల మధ్యనుండే భేదము, ప్రత్యేకంగా వానిశక్తి, ఉపయోగము, రెండింటికీగల భేదము, విద్యార్థికి బోధపడి రెండింటి యందును సమావేశంవడము కలుగచేయును. ప్రతివిద్యార్థిని పిన్నవయసునుండియు జాతీయభావము, స్వయంజీవనశక్తి, దేశభక్తి అలవడుతాయి. కనుక రష్యాలో సోమరిపోతులకు, పనిపాటులయం దయ్యపులకు సానంగాని జీవనాధారంగాని లేకపోవుటచే

కాక, వట్ల వందివనిచేసేవాడికి జీవనాధారానికి లోటుకూడలేదు.

వైచెప్పిన ఈవిద్యాభ్యాసం అంతా ౧౮ సం॥ వయసులోగా, ప్రాథమిక మాధ్యమికపాఠశాలలోనే పూర్తి అవుతుంది. దీని తరువాత ఉన్నతవిద్యావిధానం వుంది. ఇది ౧౮ సం॥ మొదలు ౨౩ సం॥వరకు వుంటుంది. ఇచ్చట విద్యార్థులు తమతమ ప్రత్యేకాభిరుచులను బట్టి ఏదో ఒక ప్రత్యేక శాఖలో పరిశోధనలను చేసి, శ్రాత్తరకపు ఉత్పత్తి పరిశుద్ధి చేయుటకు కృషిచేస్తారు. ఇటువంటి విద్యాలయాలన్నీ పారిశ్రామికమంత్రి అధికారానికి లోబడి వుంటాయి. ప్రతిపరిశ్రమకు కొందరుపరిశోధకులను ప్రత్యేకంగా నియమించి వారి జీతబలైముల నావరిశ్రమల ఆదాయము నుండి యిస్తారు. ఇటువంటి విద్యార్థుల వుపయోగార్థం ప్రతి కేంద్రంలోనూ, ఒకపరిశోధనాలయమున, పెద్ద లైబ్రరీని, మొత్తందేశాని కంఠకి ఒక ఆఫీసుయాని యొక పరిశోధకకేంద్రాన్ని, ఆఫీసు యూనియన్ లైబ్రరీని (లేనికలైబ్రరీ) స్థాపించారు.

పారిశ్రామిక యంత్రాలయాలలోనూ, ఇతర ఫ్యాక్టరీలలోనూ పనిచేయుచున్న కూలీసాలిజనులు, వృద్ధులు, స్త్రీలుకూడ విద్యాభ్యాసము నొనర్చుటకు తగిన ఏర్పాట్లు చేశారు. ఇదే వయోజనవిద్య. ఇటువంటివారి విద్యావిహీనతను పారద్రోలటానికి ప్రత్యేకంగా కొందరు విద్యార్థులను తయారుచేసి వారిద్వారా అన్నిప్రాంతములలోనూ విద్యావ్యాప్తిని చేస్తున్నారు. ఈ వయోజనవిద్యావిధానంలో రాజీయవిద్యాభివృద్ధికి కూడా ఏర్పాట్లు చేశారు. ఇందుకొరకు ప్రత్యేకంగా పరిపాలనాలు, గ్రంథాలయాలు, పత్రికలు స్థాపింపబడి ప్రత్యేకశిక్షణపొందిన విద్యార్థులు బోధకులుగా నియమింపబడ్డారు. ఈ వయోజన రాజీయవిద్యులకు వార్తాపత్రికలు, సినీమారే ముఖ్యపాఠసములుగా ఉపయోగింపబడుతున్నాయి. దేశములోని పత్రికాపరిశ్రమ ఫీలిం పరిశ్రమకూడా ప్రభుత్వాధికారంలోనే వుండడం చేత ఆరెండు సంధులను ప్రభుత్వంవారు తమ యుద్దేశ్యముల కనువుగా ఉపయోగించుకొంటున్నారు.

ఈ విద్యావిధానములోని వివిధశాఖలకు ప్రభుత్వం ఎంతో సహాయం చేసినదీ, ఇటువంటి సదుపా

యములు చేసినదీ, దానివలన ప్రజలకు దేశానికి సంత
లాభం కలిగినదీ, ఆ లెక్కలనుబట్టి పూహించుకో
వచ్చు. ౧౯౧౩ లో వారు ప్రభువులు చేసే అంతరి
విద్యాభివృద్ధికి ౨౪౦ లక్షల రూబుల్లు అనగా
౩ కోట్ల ౬౦ లక్షల రూపాయలు ఖర్చుచేస్తే,
విప్లవానంతరం సోవియట్ ప్రభుత్వం ౧౯౨౫ సం.లో,
౬౪ కోట్ల, ౧౦ లక్షల రూబుల్లు, అనగా ౯౪ కోట్ల
౧౬ లక్షల రూపాయలు ఖర్చుచేసింది. విప్లవానికి
ముందు ట్రాడ్ లా, వాష్కింగ్ మొదలైన కొన్ని రాష్ట్ర
ములలో ౧౦౦ కి ౧౫ మంది, వేయికి ౧౫ మంది
విద్యాభ్యాసం చేసినవారుంటే, తరువాత దేశీయ
భాషలలో విద్యాబోధన ప్రారంభం కాగానే ౧౦౦ కి
౯౯ వరకు విద్యార్థుల సంఖ్య పెరిగింది. ప్రతి
రాష్ట్రములోనూ ఇప్పుడు అగమం ౬ కళాశాలలు,
౨ వ్యవసాయ కేంద్రములు, ౨ చైతన్య కళాశాలలు,
౫౦ టెక్నికల్ పాఠశాలలు వున్నాయి. అవసరమైన
కోట్ల ఒక్కొక్క స్కూలులో ౨౦ వివిధ భాషలలో
విద్యాబోధన చేస్తున్నారు.

ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసం చేస్తున్నవారు
౧౯౩౨లో ౫౨ లక్షలమంది వుంటే, ౧౯౩౩ నాటికి
౧౬౦ లక్షలకు పెరిగారు. మొత్తానికి ౭౫% నిర్బంధంగా
ప్రాథమికవిద్య వర్ణిస్తున్నారు. ౧౯౩౩లో ప్రాథమిక
విద్యాభివృద్ధికి ౨౨౨ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు పెట్టటకు
ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. ౧౯౩౨లో మాధ్యమికవిద్యా
భ్యాసంచేసేవారు ౨ కోట్ల ౧౮ లక్షలైతే, ౧౯౩౩లో
నీరసంఖ్య ౩ కోట్లకు పైగా పెరిగింది. ఈ మాధ్యమిక
పాఠశాలలు ప్రతివర్షంలోనూ స్థాపింపబడ్డాయి. అందుచేత
౧౯౩౨లో గ్రామవాసులు ౧౬౦ లక్షలు విద్యాభ్యా
సం చేస్తే, ౧౯౩౩ లో ౨౩౨ లక్షలు విద్యాభ్యాసం
చేశారు. ౧౯౩౨ లో తలఒకటికి రూ. ౬౦ క్విలు ఖర్చు
పెట్టబడితే ౧౯౩౩లో తల ఒకటికి రూ. ౧౦౦ లకు
పెరిగింది. మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక పూర్తి అయ్యే
సరికి ౭౦% మాధ్యమిక విద్యాభ్యాసంచేస్తే, రెండవ
పంచవర్ష ప్రణాళికనాటికి ౯౫% కు పెచ్చింది.
మొత్తంమీద ౧౯౩౨ కంటే ౩౩ నాటికి, విద్యాభి
వృద్ధి గ్రామవాసులలో ౩ క్వి రెట్లును, పట్టణవాసులలో

౨ రెట్లును పెచ్చింది. ౧౯౩౨లో మాధ్యమికవిద్య తల
ఒకటికి రూ. ౧౭౦ ల ఖర్చు ౧౯౩౩ లో రూ. ౨౬౦
లకి పెచ్చింపబడింది. ఈరకం విద్యాభివృద్ధికి మొ
త్తంమీద ౧౯౩౩ లో బడ్జెటునుంచి మినహాయించిన
౧౬౫౦ కోట్లతో సహా ౧౭౭౦ కోట్ల రూపాయలు
ఖర్చుచేసారు. గతపంచవర్షం విద్యాభివృద్ధికి తల్లుల
సహాయార్థం బడ్జెటులో ౨౮ పాళ్లు, అనగా ౫,౫౦౦
కోట్ల రూపాయలు ప్రత్యేకించారు. గతపంచవర్ష ప్రణా
ళికలో మొత్తంమీద విద్యాభివృద్ధికి ౧౩,౧౦౦ కోట్ల
రూపాయలు ఖర్చుచేశారు. దానిలో ఇంచుమించు
౪౨% ఒక్క ౧౯౩౨ లోనే ఖర్చుపడింది.

౧౯౩౩-వ సం. లెక్కల ప్రకారం ఉన్నత
విద్యాలయాలు ౮౦౦ వరకు వున్నాయి. నాటికి
అనేక ప్రదేశాలలో కాళోపకాఖలు కూడా వున్నాయి.
ఈ ఉన్నత విద్యాలయాల్లో ౧౯౩౦ నాటికి
౧,౯౧,౦౦౦ మంది విద్యార్థ్యాసం చేస్తే, ౧౯౩౫
లో వారి సంఖ్య ౫,౨౨,౦౦౦ కి పెచ్చింది. కేవలం
ఈ ఉన్నత విద్యాలయాల్లో కాస్త్రీయపరిశోధనాభి
వృద్ధికి ౧౯౩౩ లో బడ్జెటునుండి ౧౩౫౫ కోట్ల
రూపాయలు ప్రత్యేకించారు.

వయోజన, రాజకీయ విద్యా కేంద్రాలు ౧౯౩౩-
వ నాటికి ౧౦,౮౭౦, సోషలిస్టు విజ్ఞాన కేంద్రాలు
౩,౦౧౦, రీజింగురూములు ౬౬,౦౦౦. ఇతర రాజకీయ
విద్యా కేంద్రాలు ౪,౯౯,౦౦౦. ప్రత్యేకం ప్రజల
కోరకు ౨౫,౦౦౦ గ్రంథాలయాలు స్థాపింపబడ్డాయి.
ఈ అన్ని సంస్థలకును, బడ్జెటునుంచి ౨౦ కోట్ల రూ
పాయలు మినహాయించారు. ఇదికాక కేవలం విద్యాభి
వృద్ధి కువయోగపడి, నీరీమాలు, నాటకాలలు మొద
లైననాటికి ౩౫౦ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు పెట్టు
తున్నారు.

౧౯౧౪ లో మొత్తం రష్యలో నాటకాలల
సంఖ్య ౩; ౧౯౩౬-వనాటికి ౬౦ కి పెచ్చింపబడింది.
నీరీమా ఫీరీముల సంఖ్య ౪౮; ౧౯౩౬-వ నాటికి
౧౩౯౪ కి పెచ్చింపబడింది. విప్లవానికి ముందు వాక్తా
పత్రికలు ౨౪ భాషలలో ౮౪ మాత్రమే వచ్చేవి.
ఇప్పుడు, సమస్త రాజకీయార్థిక పారస్పర కళా

కాస్త్రములలో 23 భావలలో 3000 పుత్రికలు
వస్తున్నాయి. విష్ణువానికి పూర్వం సారస్వతంలో
20 లక్షల గ్రంథాలుమాత్రం వెలువడితే, ఇప్పుడు
౧3 కోట్లు 30 లక్షల గ్రంథాలు వెలువడ్డాయి.

నిన్న మొన్నటివరకు అసగా జారుప్రభుత్వం
తమవరకు విద్యావూహ్యుడై, ఎవతెరచి లేని కాయ
కష్టమున కోర్చి కడుపునిండు తిండిలేక మలమల
చూడే ప్రతి కూరీ, రైతు ఈజాదు రష్యలో నియ
మిత కాయకష్టముతో అన్నవస్త్రములకు లోటు
లేకుండా హాయిగా కాలక్షేపం చేయటాని కీవిద్యా
విధానమే కారణం. ఈ విద్యావిధానము ఒక నియ
మిత ప్రాంతమునందును నియమిత కాఖిలందును కాక
దేశములోని మాగుమూలయందును సమస్త రాజ్యాంగ
రక్షనాశములందునుకూడ వ్యాపించి విద్యావూహ్యతను
రూపుమాపుటయే కాక ప్రజలలో మారనోత్తేజమును,
జీవాభిమానమును, జాతీయాదర్శములను రగుల్కొలిపి
పాఖ్యసంపదలను పెంపొందింపజేయకల్గింది. ఈ

విద్యావిధానమువలన ప్రపంచ మన్ని దేశాలలో
తీవ్రదూషంతో తాండవమాడుతున్న అల్పజాతి సమస్య
రష్యదేశంలో మాత్రమే రూపుమాపిపోయింది.
ప్రస్తుతం రష్యదేశంలో 30, 40 జాతుల ప్రజ
లున్నారు. కాని అందరూ జాతిమత భేదములు
లేక వీరొకరభావంతో తమతమజాతిని విజ్ఞానమును
అభివృద్ధి చేసుకొంటూ చేయిచేయి కలిసి వస్త్ర
స్తున్నారు. జర్మనీ మొదలైన దేశాలనుండి హింసెంపబడి
లేరిమిశేయబడిన యూదులు, ఆమెలికాలో వడికిధం
లలో ప్రాణాలతో తగులబెట్టబడుచున్న సీగ్సీలు
మాదా రష్యదేశంలో తమతమ జాతీయగౌరవము
లతో సమాన పౌరసత్వపు హక్కులను కలిగి
వ్యేచ్ఛగా జీవిస్తున్నారు. వ్యేచ్ఛకు, పాఖ్యమువకు,
ఆరోగ్యమువకు, సస్యసమృద్ధికి, యంత్ర నిర్మాణము
వకు, నాగరికతకు, సైన్య శక్తి సంపదకు ప్రపంచ మంత
లోనూ రష్య అగ్రస్థానం వహించటాని కీవిద్యావిధా
నమే కారణం.

జీవన్మృత మోష

శ్రీ కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు

మనుమసిద్ధిన్మపాలు మణినభాసుంటికల్
మాగాణి వరిచేల మాటు నుండి,
రాజరాజనరేంద్రు రాణివానవిభూష
లడుసు రా జవికెల యడుగునుండి,
యాంధ్రరాయల నృత్యదసిపుత్రి శిథిలమై
కడఁగూలి పడెడు వాకిళ్ల నుండి,

వీరరుద్రమ భద్రవిజయబృంహిత మోరు
గంటి వీధుల యేడుకములనుండి,
యాంధ్రకవితల్లజల సువర్ణాక్షరములు
పాడు చెడపుర్వు రితగర్భములనుండి
కంచుఘంటలవోలె గావించు ఘోష
నాలకింపవో! నేడైన నాంధ్రపుత్ర !

చాయా గ్రహణం

(వర్ణాశ్రమాలు)

శ్రీ పూర్ణానంద

౧

ఈ యుగంలో పుట్టి వాడి - పోషిస్తు - పోష
లిస్తుగాల్లు తెలియకొంటున్న ప్రతిబుద్ధులూ, భారతదేశంలోనూడా అటువంటి సూత్రసమాజాన్ని ఒకదాన్ని చూడాలని, భావోన్మాదం తిప్పువెరికిగా బయలుదేరుతోంది. ఏ పోషయగమో చేసి, బ్రహ్మ లోకందాకా అంటే చాపలేకపోయినా - కుంఠ లాల్ని తగిలించుకొని 'సభాపతులు' అని అనిపించుకొం దాం అని తపతపలాడించే 'లోకేష్వర',¹ కథాశ్రవ మేధం చేసి ఇంగ్లండ్ని 'తప్పక' అనలేకపోయే పయోన్న, అగమం ఒకటైనాచేసి 'ఏకచ్ఛత్రాధిపతులు' అని అనిపించుకొనేదాకా రాజాల్ని ఏడించే లోకేష్వర, వైశ్యుల్ని లక్షాధికార్లు, కోటీశ్వరుల అని అనిపించే లోకేష్వర, ఇప్పుడు 'లివర్ పిప్ప'గా మారింది. ఎవరికీ అవసరంలేని వేదాంతాన్ని వదిలి, అందరికీ అవసరం ఉన్న 'రామకౌంఠ్య'ల్ని గురించి మాట్లాడే మన చెవులు నిక్కపొదించుకొంటున్నాయి. ఈ విషయం ఆమెద నీయమే. అంటే కాకుండా, రాజాజయచండ్రుడి విషమ విద్యాప ఘోరకరతో చెప్పబడిన, శ్రమంగా తిరుపరి సంభవించిన పరాభవాల్లో జీవచ్ఛవమైన సమా జంయొక్క అత్యుచావలేదనికూడా తెలుపుతోంది. పరిశోధనలు 'పడ్డపాటు' తీసుకొంటూనికి, మఱి పది కథాబ్దాలు పడ్డాడేమో? ఈ సమాజంయొక్క నవ కరీరం ఎట్లా ఉండాలి? అనే ప్రశ్నకు చాలామంది, చాలా జవాబు లిస్తున్నారు. కొన్ని సయిస్తున్నాయి,

కొన్ని సయించటంలేదు. ఈ భావసంఘట్టనా సమ యంలో మాన క్తవాన్ని చూడా, ఒకింత మానీరస తేలిని ద్వారా ఏమి కపరచటం అవ్యాయం కాదు.

పూరిలో జగన్నాధుడికి ప్రతిపంచత్వరం 'నవకథ' బరం' అనే ఉత్సవం జరుగుతుంది; అంటే పైన ఉన్న రంగు మొదలై నవాల్ని తీసేసి, కంకాభాన్ని ఉంచి, ఇంకో కొత్తతోడును తొడుగుతారు. అట్లానే, మన సమాజంపట్లనూడా ఏమో? అయితే ఈ కంకాశం ఏమిటి అనే ప్రశ్న అనివార్య మవుతుంది. వర్ణాశ్రమ ధర్మమే అది. ఈమాట విశేషికి భావకవులు తుజ్జిన ఆకాశంలోకి లేచి, 'మృత-ఘోరయ' (Dead Past) యొక్క పూజా అనిన్నీ, సంఘసంస్కాగులు లేచి, మేమేమో ప్రగతిపైపైన జగద్గుతో పంపం వేద్దాం అనుకొంటుంటే మళ్ళీ 'అచలాయతని' మా అనిన్నీ, పోషలిష్టులు లేచి 'జేవునూ లేదు దయ్యయూ లేదు' అంటుంటే మళ్ళీ 'వేదకాలపుమాటలా? అనిన్నీ అంటారని మాకు తెల్య. కాని, భావతత (Emotion) యొక్క 'తైపు' ఒకింత కుదించుకొని, ఆ సుగత ధూతకాలంలోకి చొచ్చుకొపోతే ఎట్లాంటి చిత్రమగు పిస్తుందో, ఆ చిత్రంయొక్క 'అభావ' ఈ భార్య గ్రహణం. అటు చిత్రమవునే ఇద్దాం అంటే, మన వాళ్లకు 'పరధ్యానం'—అంటే ఈ లోకంసంగతే మర్చిపోయి ఇంకోలోకంకోసం తండవాలాస్తూ, వేళ్లు లెక్కించడమే కారణం అయిపోయి నిఘ్నం కలిగి పొంది. వాళ్లు గ్రీక్, ఇంగ్లీషువాళ్లలాగా 'రికార్డులు' అట్టే పెట్టి పోలేదు; తర్వాత మనలాంటివాళ్లు వచ్చి

1. దాశేష్వర, విశ్వేష్వర, లోకేష్వర: వీళ్లు ఏమనాశ్రయాలు అంటారు వేదాంత పరిభాషలో; వీళ్లు పవీనుడైన వివేకానందుడు 'బంధత్రయం' అని 'కామకాంచనాలు, వామయకాలు'గా వ్యవహరించాడు.
2. డి. కె. ౧౯౧౨.
3. పూరి సమాజాన్ని పరిపూరిస్తూ రవీంద్రుడు వ్రాసిన వాటిక.

‘నఖశల్యపరీక్ష’ చేస్తామన్న ఊసే వాళ్లకున్నట్టు తోచదు. పోతే, వ్రాసినది కొన్ని ‘విచ్చిత్రప్రకారాలు.’ వాటిని అవలంబించే ఒకింత ప్రాస్తావన.

2

శంకరాచార్యులు గీతాభాష్యంలో ‘త్రికృష్ణ దు బ్రాహ్మణత్వాన్ని రక్షించటానికి జన్మించాడు’ అన్నాడు. ఈమాట మనవాళ్లకి నీమ మెరపకాయ కారంలాగా, ససాధానికి అంటుతుంది; దక్షిణాది బ్రాహ్మణు చాదస్తం వదలేక అన్నమాటలా తోస్తుంది. కాని, తర్వాత వర్ణాశ్రమాలు అంటే ‘బ్రాహ్మణ త్వత్రియ వైశ్య శూద్ర వర్ణాలూ, బ్రహ్మచర్య గృహస్థ వానప్రస్థ సన్యాసాశ్రమాలూ, ఏతదంత్యతాలు’ అవటంవల్ల కొద్దిగా తెల్లమొగంవో, తెల్లవారిదగ్గరికి— మఱి మనవాళ్లు అర్థం చెప్పలే చేరుగా— పరుగెత్తాలని వస్తోంది. ‘ఆర్యసంస్కృతి’ ‘మనుసీతి’ మొదలైన పదాల్లో సమాసమా అనిపిస్తుంది, ఈ మాట.

అప్పుడు, అంటే ఆ ఆరీతయంగంలో బ్రాహ్మణ త్వత్రియ వైశ్యులే సమాజంలో బహుళంగా ఉండే వాళ్లు. శూద్రులు ‘మైవారిటి’. అందువల్ల త్రైవర్ణి కంగా అనేక విధినిషేధాలు ఉండటం, చతుర్థవర్ణాన్ని గురించి చెప్పకపోవటం, మఱి చెప్పితే చప్పివట్టు ఉండటం, కనిపిస్తుంది. ఈ ‘కలియంగం’లో వైరం ఏకైకపార్టీ నియంతృత్వ ప్రభుత్వం ఉన్న రమ్య మొదలైన ‘మనర్ల’ చేకాల్తోకూడా—ఈ చేకారే కాదు, మనం మఱి అనుకరించగోరేది—‘స్వల్ప సం భాగిక సంఘాల’ స్వేచ్ఛా జీవనానికి తావులేదు’ అని రావ్యాంగవేత్తలు చెప్పుకున్నారు, ఒకవైపున ప్రశంసిస్తున్నా. కాబట్టి ఇదంతదోషంలో చేరకుదను.

‘వేదకాలంనాటి మనుష్యులు’ అవడంవల్ల వాళ్లకి వేదం అంటే ఇంతా, అంతా అవరాని ‘మమ కారం’ ఉండేది. కాలు తీసి కాలు పెట్టారీ అంటే వాళ్లు వేదాన్ని విప్పి చూశేవాళ్లు, కొందఱు త్రోసిదిద్దుకు గడపదాటారీ అంటే చక్రంవేసేమూను కొని మఱి పెట్టెట్లు. ఏదైనా విషయాన్ని సామాన్య పురుషబుద్ధిద్వారా—ప్రకృష్టబుద్ధికాదు—విచారించటానికి మార్పుంటే, చాలాస్తరాలూ, దిక్కులూ ఉండటంవల్ల, అది ఏకదేశంగానో, మొండివాడవ క్రిందో తయారు అవుతుంది అని వాళ్లు గ్రహించారు. ‘స్మృతి’ కాదులైన గౌతమకజాచాదుల్ని మన్నించాలి అంటే ఈ ‘చావుబాధ’ వచ్చి పట్టుకోవేది. ఇకవేదంలో ‘త్రికాంబాధాతీకం’గా ‘వస్తుతంత్రం’గా, విషయాల్ని ఏంట్లుత్రాంట్లు తరచి అన్నిదిక్కులూ చూసి, ప్రధానాన్నిట్ని దాటి, ఇదిసత్రమత్రాచ్యేహం’ అంటంవల్ల, విడిగేసి చివరకు ‘వేదం’ ఒక్కటే ప్రమాణం అన్నారు; నికృష్టబుద్ధిప్రమోదమైన తర్కాన్ని వాళ్లు ఒప్పుకోమన్నారు. కాబట్టి వేదంలో బుద్ధి (Reasoning) లేదు, అది Reason ని ఒప్పుకోటం లేదు అని భావించటంలో సబబు లేదు. Reason ని తరచి, రాపాడి, ఆస్తరాల్ని అన్నిటిని దాటగావచ్చే ‘మిసహాయింపే’గామలీ వేదం. వేదాంతదర్శనం తర్క హాదంలో ఉన్న పాంఖ్యస్మృతిమూత్రం, తర్కా ప్రతిష్ఠానమాశ్రమా ఈవిషయాన్నే దృఢపరుస్తున్నాయి.

అసలుమాట ఏమిటంటే వాళ్ల దివచర్య అంతా ‘వేదవిధి’ని అనుసరించే ఉండేది. నిషేకం, జాతకర్మ, చాలాల్ని వదలి, వదునదగ్గరకు వర్తాం; ఇది అప్పటి సమాజంలో చాలాముఖ్యమైన పాత్రను నిర్వహించింది. బ్రాహ్మణుడైతే గర్భాష్టమన్నీ, త్రిత్రియుడైతే

4. ‘బ్రాహ్మణత్వస్య రక్షణార్థం వేదక్యాం వసువేవాత్ అంశేన కృష్ణః సంభూతః; బ్రాహ్మణత్వస్య పి రక్షణేన రక్షితః స్యాద్విదికో ధర్మః, తదధీనత్వాత్ వర్ణాశ్రమభేదానామ్.’ —గీ. భా. ఉపకప్రమణిక.

5. వేదం తప్ప రక్షింప సంస్కృతసాహిత్యమంతా ‘స్మృతి’. వేదం శ్రుతి. దాన్ని మహర్షులు ఉన్న శ్లోని ఉన్నట్లే ‘విన్నారు.’ కాబట్టి శ్రుతి. శ్రుతిని అనుసరించి స్మరింపబడిందే స్మృతి. పరస్పరవిరోధం ఉంటే శ్రులే పెద్దతుంది.

పన్నెండవయేటా, వైద్యుడైతే పదహారవయేటా 'ఉప నయనం' చేసుకోవాలి అని వేదవాక్యం - విధి.

ప్రపంచగ్రమంలో ఒకమాట చెప్పాలిసోస్తాంది. 'పదారే' మొట్టమొదట ఉండేది, తర్వాత దేవుడుగారు తమ 'Guide' అయిన వేదాన్ని తెచ్చి, తదనుయాయ 'ఓంభూ' అని భూమిని, 'గా' అని ఆవును సృష్టించాడు, 7 వంభకారుడు 'ఘటం కరోమి' అని అను కొని ఘండను చేసెట్లు. 8 కాబట్టి వస్తువులన్నీ పద + అర్థాలు - పదార్థాలు (Meanings of words) అని వాడిస్తూ, అర్థమపక్షం 'వైదికంగా' 9 వాటి నిత్యత్వాన్ని నిలబెట్టివా 'వాకికం'గా అంటే వ్యవహారంలో అవి నిత్యమారవంగా 'తదేవ రమ్యం రుచిరం నవంనవం' అన్నట్లు తమ అర్థాల్ని మార్చు కొంటూ, కొత్తకొత్త వేదాలు వేస్తున్నారు.

యథా: 'ఉచ్చిష్టం' అనేపదం ఆకాలంలో 'యగం' (హోమం) చేసిన తర్వాత మిగిలిన పురో దాతాదులపరంగా ఉండేది; దాన్నే 'మహాప్రసాదం' గా భజించేవాళ్లు, యజమానీ - అంటే Owner కాదు, యజ్ఞకర్త - ఆయన భార్య; తర్వాత ఇది 'ఏంగిలి' అయిపోయి పోయింది. ఇట్లాగే, ఆచార్య, ఉపాధ్యాయ 'పదవులు' + ఆచార్యుడంటే వేదాన్ని మడంగంలో చెప్పే ఆయన. ఉపాధ్యాయుడు అంటే తక్కువోధ్యాపకుడు. ఇప్పుడిది 'కాలేజీ'పా సెనర్, స్కూలు మేస్టరు లేక బడివంతుల

వేదాన్ని ధరించాయి. మఱి, ఆదేశం ఉపదేశం అనేపదాలు. ఆదేశంఅంటే వేదవిధి, ఉపదేశం అంటే దాన్నే అనుసరించి వ్రాయబడ్డ స్మృతి.* ఇప్పుడిది Order, Advice పదాలు అయినాయి. 'ఏవంవిధి' గా ఉపనయనంకూడా, ఉపనయనం అంటే ఆకాలంలో ఒకమోస్తరుగా 'పలకాబలపం'. సేవగా చెప్పాలిసోస్తే ఉప-సమీపంగా, నయనం=తీసుకోవటం. దేనికి సమీపంగా అనే ఆకాంక్ష అనివార్యం. బ్రహ్మచర్యానికి లేక నరుతులొనికి అని ప్రత్యుత్తరం. బ్రహ్మచర్యం కూడా మల్లీ అదేమాదిరి. 'బ్రహ్మ' అంటే వేదం. 'చర్యం' అంటే దాంట్లో చరించటం. పుస్తకంలో చరించటం ఎట్లా? అదేమన్నా వీధా, సందా? - కాన, 'ప్రకరణబలా'న్ని పట్టి వేదం చదవడం అనే అర్థం ఉపలభ్య మవుతుంది. ఇప్పుడివదం కేవలం Sex - Control పరంగా వాడబడుతుంది. మనమే కాదు, యోగపఠంజలికూడా వాడాడు. కాబట్టి సూత్రయుగంలోనే ఈపదం అర్థం మార్చుకొంది. లేక పెం పొందించుకొంది. భారీ మన దోషమే కాదు.

3

తైర్విగ్గకు దైవ ప్రతివాణ్ణి వాళ్లకు తోచిన 'యుక్తవయస్సు' వచ్చేటప్పటికీ, ఏదో ఒక నరువు గారి ఆశ్రమంలోకి తోలేవాళ్లు. (పశువుల్ని తోలినట్లు) - ద్విజస్యన్ను గా చెయ్యరి అని వాళ్ల ప్రయాస

7. ఇది వేదాంతులు 'లోపాయికారి' (వ్యావహారికం)గా చెప్పేమాట. అసలు వాళ్లకు 'సృష్టి' అంటే బొత్తిగా, నమ్మకమే లేదు.
8. ఇది వైద్యులు తథ్యంగా వమ్మేవిషయం; సృష్టి ఈశ్వరవంకల్పపూర్వకం.
9. మిమాంసకులకు వేదం నిత్యం, అపారమేయం.
- + ఉపనీయ కృత్స్నం వేద మధ్యాపయేత్ స ఆచార్యః; యస్త్యేకదేశం స ఉపాధ్యాయః.

—వా. ధ.

* ఆదేశః శ్రాతో విధిః; ఆదేశస్య సమీపవర్తిత్వాత్ స్త్రోతో విధి రుపదేశః.

—సాయన. భా.

10. వైదిక వాక్యాయ చరిత్రాన్ని (1) ఛందో (2) మంత్ర (3) బ్రాహ్మణ (4) సూత్రయుగాలని వాలును యుగాలుగా 'పాశ్చాత్యులు' విభించారు. మనవాళ్ల కిది గిట్టదు. 'జ్ఞానం నిత్యం, అందులో మల్ల యుగాలూ గిగాలూ ఏమిటి?' అనివాళ్లు వేసే ప్రశ్న.

అంతా ఇంతా కాదు. ఆ ఋష్యాశ్రమాల్ని కావ్య రసంలో వర్ణించకుండా 'రసం పిండి' చెప్పాలి అంటే, అవి అరణ్యప్రాంతాల్లో ఉండేవి, ప్రకృతి వేది శ్రోదంలో. 'ధర్మచక్రాన్ని' రక్షించే రాజే వాళ్ళిక్కాలు మొదలైనవి అంతో ఇంతో 'మట్టతెప్పే వాడు' అన్నపానాదుల కని. ప్రతిఋషికి వసిష్ఠుడి కున్నట్లు 'కామధేనువు' ఉండటం సంభవమా? ఇప్పుడు మటుకు ఇంపీరియల్ బాంకు (Imperial Bank) లో ఆకౌంటు (Account) ఏన్ని సంస్థ (Institution) లకు ఉంది? ఈ ఆశ్రమాల్లో పరివర్తితవాద్యముగంలో వలండా, తక్షణిలా, నాగార్జున కొండలుగా మారాయి. అక్కడికి వెళ్లి వాళ్ళు సురువుగారికి 'కుశ్రూమ' అగపర్చేవాళ్ళు, నేవచేసి. ఈ మాటకూడా ఇట్లాగే వివర్యాసాన్ని పొందింది. ఇప్పుడు 'కుశ్రూమ' అంటే రోగికి ఉపచారం చెయ్యటం, గ్రహచారమా అంటూ. అప్పుడు అజ్ఞాన రోగి అయిన శిష్యుడు 'బ్రహ్మవేత్త' అయిన సురువుగారికి 'ఆదరసత్కారాల్లో' నేవచెయ్యటం. ఈ సందర్భంలో 'నేవయా పరిప్రక్షేప' అనే గీతా శ్లోకమున్ను, 'వాపుష్టే కస్యచిచ్ఛ్చియాత్' అనే మానవవాక్యమున్ను 'ఆచార్యాధ్యైత విద్యా విదిత' పాధిక్షం 'ప్రాపయతీతి' అనే ఛాందోగ్య శ్లోకాన్ని సుర్రుకు వస్తున్నాయి. ఇట్లా, ప్రశంసలో శూద్రత్వాన్ని వరించి—మఱి నేవ శూద్రధర్మమేకదా—ఆశ్రమవస్తువుల్ని 'రక్షించి' అంటే బాగోసల్ని చూస్తూ భైశ్యత్వాన్ని పొంది, బలియమైన మౌక్తశక్తిని సంపాదించి 'ద్రధిపులై బలిష్ఠులై' ద్విజవృత్తిలోకి బాప్తయిజ్ 'Baptise' అయ్యేవాళ్ళు అంటే ఆశ్చర్యపరకగ్లైనారు. సురువులు మహానిర్లిప్తులుగా ఉండేవాళ్ళు, బుద్ధిమంతులు అవటమేకాకుండా. ఎవ్వరైతే నా పోయి

ఏమైనా అడగా లభకుంటే 'యది విజ్ఞాప్యము: సర్వం నా వోవమ్యేషు 11 అని వినయంగా చెప్పేవాళ్ళేకాని, 'మదస్య: క స్సమర్థః' అనేవాళ్ళుకారు. శిష్యులుకూడా విని తుదకు, 'త్వం హి న: పితా, యోగిస్యాక మవిద్యా యా: పరం పారం తారయసీతి' 12 అని కృతార్థులయ్యేవాళ్ళు.

ఇంకోచిత్రం— 'శోత్రియ'డైన సురువుగారి దగ్గరకు తీసుకోవట్లాల్సింది నెలతరం 'Monthly Fee' కాదు—సమిత్తులు. 13 ఎందుకంటే సురువుగారు చోమ ధూమాన్ని లేవదీసి, ఆచుట్టుప్రక్కల ఉన్న చెట్లూ చేమల్ని వల్లవరిచి, తేవమనస్సులో నలుపు లేదని తెలియచెప్పేవాడు, బల్లిగ్రుద్ది. 14 ఇప్పుడు మనం పెద్దల్ని చూడాలి అంటే ఆశో పోశో, పండ్డో పువ్వో పట్టుకోవోమన్నాం, హిలోప బేళంలోని శ్లోకం సుర్రుకు వచ్చి. శోత్రియుడంటే 'బుద్ధివాద్యోన్మాదం' తో 'వేదజకు' చెవికించుకొంటూ, చాదస్తంగా నిప్పును నీళ్లుచల్లి మద్దిపరచే ఆయన కాదు; సమగ్ర వేదాన్ని చదివి, 15 బ్రహ్మిష్ఠుడైన ఆయన. సమగ్ర వేదం అంటానికి కారణం ఏమిటంటే, 'అల్పశ్రుతి ఆయన మనుష్యుడు నన్ను ఏక దేశపరంగా అన్వయించి చంపుతాడని వేదం భయపడుతోంది'ట. ఈ సత్యాన్ని గ్రహించే 'ధర్మ్యాలోపడు' తనరాజ్యంలోని ప్రజలందరూ 'జహాశ్రుతులు' 16 ఏకేషంగా చదివిన వాళ్ళు కావలసింది అని కావించాడు; లేకపోతే సంకీర్ణతా తద్వారా కలహాలూ అనివార్యమని ఆయన అభిప్రాయం. కొంచెం ఆలోచించిచూస్తే కుటుంబకలహాలూ, గ్రామకలహాలూ, రాష్ట్రకలహాలూ, నళకలహాలూ ఈ సంకీర్ణతారీజంమీద పండింపబడ్డవే అని తెలిసికోగలం.

11. ప్రశ్న. ఉ. ౧. ౨.

12. ప్రశ్న. ఉ. ౬. ౮.

13. సురుమేవాభిగచ్ఛేత్ సమిత్పణిః —యండ. ఉ. ౧. ౨. ౧౨.

14. యత్రేవ మరీచతా హవిష్ణుమేషు, నవరీతేషు —కాదంబరి.

15. శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ఠాతః పరబ్రహ్మధిగచ్ఛతి—విష్ణు. పు. - ౬. ౩. ౬౪

16. అశోకుడి ౧౨ - వ శిలాశాసనం.

౪

కొంచెం దిట్టమయిన ఆయన అవుతే శిష్యుణ్ణి ఆశ్రమంలోనే అట్టే పెట్టి ఉర వెయ్యక, నేను తీర్థయాత్రకు పోతున్నాను, నీవు ఈ నాలుగువందల అవున్న తీసుకోవాలి, వెయ్యి అయ్యేదాకా మేలి తీసుకోరా, నీకు చెప్పిల్పింది చెప్తాను అనేవాడు. పెద్ద చెట్టు క్రింద చిన్న చెట్టు ఉంటే పెరగదు—ఈ విషయాన్ని గ్రహించే, వాళ్లు శిష్యులకు అనంతవ్యాకృత్యాన్ని ఇచ్చేవాళ్లు. అప్పుడు, వాళ్లు ప్రకృతిదేవి దగ్గరే పాఠాలు వర్ణించేవాళ్లు, పాఠశాల నాలుగుగోడల మధ్య 'ఉక్కిరి బిక్కిరి' అవకుండా. శ్రీరామకృష్ణ పరమ హంస ఏనుగువుదగ్గర చదవకపోయినా, 'ఉపమానా' కాలిదాసుని దాటిపోయాడు; 'స్వరీసరస్వతి' అని ఆలంకారికులచే దగ్గంపెట్టించుకోగలిగాడు. ఇది నిన్న మొన్నటి మాట. ప్రకృతిలో నేర్చుకోవాలింటి నేర్చుకోని ఆశ్రమం చేరుకోనేటప్పటికీ, నురువుగాదు కూడా తీర్థంమంది తిరిగివచ్చి, 'బ్రహ్మరి దివజై సామ్య భాసి' 'నకించ వ వా నూయ' అని ఉరుకుండేవాడు. ఇట్లా సత్యకామిడు అనే ఆయన హంసముద్గాన్ని ఋషభములమండి బ్రహ్మరిద్యమ నేర్చుకొన్నాడు. హంస అనేటప్పటికీ పరమహంసగాదు కాదు మొగ్గ వగ్గర తెల్లటి కొంగలబారును చూచి, ప్రభుసమాధిని పొందటం జ్ఞాపకంవస్తాంది. ఇట్లా విందుబయట తిరిగి రావడానికే 'సంద్రాజను' అనేవాళ్లు. 17

వాళ్లక్కడ భారీ వేడాన్ని తత్సంబంధమైన పరమార్థ విషయాలే నేర్చుకోనేవాళ్లు అని సరితెచ్చుకొంటానికి వీలేదు. జన్మతః, బ్రాహ్మణులైనా, యాత్ర విద్య వైశ్య విద్య (Warfare and Economics) నేర్చుకోనేవాళ్లు. అట్లాగే శ్రుతియులుగూడా శేవలం యాత్రం కాకుండా బహ్మరిద్య, వైశ్యరిద్యమీకూడా నేర్చుకోనేవాళ్లు. వైశ్యుల పంగతికూడా అంతే. కాకపోతే, బ్రాహ్మణులైనద్రోణ, అశ్వత్థామ, కృపాచార్యులు యుద్ధం చెయ్యటం, శ్రుతియుడైన భీష్ముడు ధర్మ

పరేకం చెయ్యటం ఎట్లా సంభవించాయి? మహా భారతంలోని ద్రోణపర్వం, శాంతి అనుశాసన పర్వాలు ఈ విషయాన్నే దృఢపరుస్తున్నాయి. దశ కుమారదర్శిత్రలో ఒక బ్రాహ్మణుడు వర్తకానికి బయట చేరినట్లు సుద్రు. చేరినప్రతిలో సురభిడు అనే రాజు 'లోకేష్వరా' సంపూర్ణంగా వదల్లేక సావర్ణి అయినట్లా, సమాధి అనే వైశ్యుడు నిర్విణ్ణమనకుండై 'జ్ఞానం వ్రతే' అవటం మరొకదర్శనం. అదీకాకుండా మనువు 'అపద్ధర్మా'లో కృతుల్ని తారుమారు చేశాడు కదా! అచేవక అంతకుమునుపు తెలియకుంటే, అవ లంఘించి తీరనాన్ని పోషించుకోటం సంభవమా? క్షూద్రకర్మలకు గూడా అభావం ఉండేదికాదు. శిష్టానికి ఆదినగువులైన విశ్వ-బ్రహ్మ మయ-బ్రహ్మ లూ, వాట్యకాస్త్రాచార్యుడైన భరతయుని ఈ విషయాన్నే ఘంటాపఠంగా ఉటంకిస్తున్నారు.

మఱి, సుగురులలోంచి తిరిగి వచ్చాక ఇప్పుట్లో ఒకళ్లు మరొకళ్లు, 'ఉద్యోగం' మీద పోటీపెట్టి, 'వన్య సంకరం' (Confusion of Crafts) చేసేవాళ్లుకాదు. 'స్వధర్మే విధవం శ్రేయః, పరధర్మో ధయావహా' (గీ. 3-3౫) 'స్వకర్మణా తమధ్యర్ష సిద్ధిం విందతి మానవః' (గీ. ౧౮-౨౬) అని ఎంచి, తమతమ వర్గా శ్రమవిహితాన్నే అనుసరించేవాళ్లు. బ్రాహ్మణికి ధర్మోపదేశంచేసే సామర్థ్యం ఉన్నా, తన కసాయి స్మృతి విడువని ధర్మవ్యాసుడే ఈ విషయంలో ప్రకృష్టదృష్టాంతం. కాని, అక్కడనుంచి తిరిగి వచ్చేటప్పటికీ వాళ్లకు, సర్వాంగ సుందరమైన (All round) విద్య లభించేది.

సుగురులలోంచి తిరిగి రావడాన్నే, 'సమావర్తన' అనేవాళ్లు, ఇప్పుడు మనం కాన్వోకేషన్ (Convocation) అంటున్నట్టుగా. అప్పుడు స్నానంచేసి ఈ స్నానం చెయ్యటంవల్లనే వాళ్ల వి స్నాతకులు అనేవాళ్లు, ఇప్పుడు మన ఉపయోగం లో ఇవి కాన్వెన్షన్లడం మొదలైన తమాషా (Farce) లుగా మారాయి. అంతేకాకుండా ఈపదాన్ని

మనం డిగ్రీహోల్డర్లు (Degree Holders) పరంగా వాడుకనాము—నరువుకు 'విద్యార్థి' అంటే ఏదో కొంచెం దక్షిణ కృతజ్ఞతానుంచకంగా ముట్ట తెప్పి, చివరి ఉపదేశం విని నిష్క్రమించేవాళ్లు. ఆ ఉపదేశమే, 'సత్యంవద భవంతచర' (తై. ఉ. ౧.౧౧) ఇత్యాది. అందులో పారంపర్యంగా వచ్చిన బ్రహ్మ విద్యను పాఠ్యవిద్యయందల్ల నిలబెట్టుకునేటం, వివాహం కూడా ప్రజారంతువు తెలిపామంటూ ఉండటానికి చేకూరిన ఆ బ్రహ్మవిద్యయొక్క అనుక్రమం అవిచ్ఛేదంగా ఉండేట్లు చూడమని అజ్ఞాపించటం, మూత పితరుల్ని, అతిథిని, ఆచార్యుణ్ణి దేవుడుగా చూడమనటం, భర్తనుండేపాం వస్తే తనకు తోచినట్లు తలచిక్కగా కాకుండా నలుగురితో అలోచించమంటం, వాళ్ల శిలంలో ఉన్న మంచివినుటకు అనుకరించమంటం, వినయాది సుగుణాల్ని అవశ్యం అభ్యసించమంటం విశేషంగా గమనించతగ్గవి. ఇప్పటి మహామహాపాఠ్యములు, పి. హెచ్. డీలు చెప్పే కాన్వేక్షన్ ఉపవ్యాసాలకు ఇదేమైనా తీసికట్టవుతుండేమోమనీ మీరే చెప్పండి.

౫

ఇట్లాంటి విద్య, ఉపదేశం పొందేటప్పటికి వాళ్లకి మమారు పాఠికవిధుల వచ్చేవి. 'బ్రహ్మచారి' గాబట్టి మాంచి 'బలిష్ఠులు ద్రక్షిష్ఠులు'గా ఉండేవాళ్లు. 'విద్యా దవారి విషయం' అన్నట్లు సుగుణాలకి లోపం ఉండేదికాదు. ముగిసితమైన మనోవాక్కాయలతో సమాజంలో అడుగుపెట్టేటప్పటికీ, వాళ్ల నడచటానికి పోలీసుబలంగాని, తాగోసులు చూడ్డానికి అందగా దాక్తున్నగాని అవసరమయ్యేవాళ్లు కాదు.

అప్పటి సాంఘిక-నవల వ్రాయవలసినవచ్చి, ఒకాయన వరావ్యేషణ చేస్తున్నాడు అనుకొందాం. ఇప్పుడు బి. యే. చదివాడా, ఎమ్.ఎస్.సి. చదివాడా అని తలచుటలాడేట్లు, అప్పుడు 'సమాచరన' అయిందా? అని కనుక్కోవేవాళ్లు. అయితేనే పిల్ల

నిచ్చేవాళ్లు. అంటే, సమాజంలో స్థావరం లభించేది. ఇప్పుడు మనం రాత్రిబట్ట, మేజిక్ లాంఠన్లు, టివిమాల, రిఫరే మేటరీలుపెట్టి యెయ్యలేకపోతున్న పనిని-నిరత రాస్యతాదుర్భాగి—వాళ్లు ఈ ఒక్క యజ్ఞోపవీతంపిల్ల, బయించేవాళ్లు అన్నమాట. అందువల్లనే 'యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం' అని చెప్పబంటున్నారు. చిన్నలు నవ్వుతున్నా ఈ 'మూత్రమే' అప్పటి సమాజాన్ని శిథిలంకాకుండా బంధించి నిలిపిఉంచించి. (ఇప్పుడు నామమాత్రంశీలం.)

గృహస్థుడయ్యాక 'అగ్నిధామం'చేసి యథావిధిగా క్రాంతిపార్వతర్తల నన్నింటిని ఆచరించాలిందే; ఇప్పట్లా రెండుసంధ్యల్ని కలిసి ఒకసారే వార్చి, 'బ్రహ్మతీర్థదా' అంటానికి పిలువడేదికాదు. 'పంచమహాయజ్ఞాల్ని చేసి భోంచేలేవాడు అప్పటి తాతయ్య. అతిథి వస్తే ఎడటివారియిల్లు చూపించి 'పీడ వదలిపోయింది' అని రప్పకొనేవాడు కాదు. అతిథికి విష్ణువుగా భావించి 'పాదోదకం భగవతే ప్రభు నాది సద్యః' (మృ. పు. ౫-౨౬) అని 'శిరమువం గీలించి' భోజనవాడులతో సర్కరించేవాడు. అయితే, ఇంక భిక్షుక సమస్యకు గాని రీడలచట్టం (Poor-Laws) కు గాని చోటుండేదా? ఎప్పుడవుతున్నదని 'మేజిస్ట్రే' అవడానికి పిలువడేది కాదు. మమవు అగ్రజాణ్ణి అత్యజాడనినీ, తక్కినవాళ్లని కామజాలనినీ నిర్వచించాడు. అంటే, పుత్రోత్పాదన ప్రజారంతువును నిర్వి బ్రహ్మవిద్యను పరంపరగా రక్షించే మహతాఽర్యమనినీ, కామలాలసతాపూరణపూర్వక మైన కుత్సితకార్యం కాదనినీ వాళ్లమనస్సులలో ఉండేది. కాకపోతే చాందోగ్యంలో పంచాగ్నివిద్యాప్రకరణంలో 'పురుషాగ్ని, యోషితాగ్ని' అని యాచక మొనర్చటం, బృహదారణ్యకంలో ఆ యాచేదజ్ఞాలయ్యే పుత్రులు జన్మించే ఉపాయాలు — ముఖ్యంగా అంత బ్రహ్మోపదేశం వోరుపడే ట్లు చెప్పి—కుడమ పరించటం సంభవ మయ్యేవికావు. అందుమూలంగా సమాజంలో సంతాననిరోధం మొదలైన పాశ్చాత్య

* ఏసమాజంలో కానవాలి ఎంత ఎక్కువగా ఉంటే ఆసమాజయొక్క శరీరం అంత అవాగోగ్య పడితం; అంటేగాని, అవి లేకపోతే, దానికి విల్లుల్ని, ఏళ్లలాచేసే "తిరురపాస్యం" తెలియదు అని.

ఉపాయాలను, అహారం నిరుద్యోగంలాంటి సమస్యల్ని చూపుతూపటానికి అవలంబించాలిని వచ్చేదికాదు.

ఆ సమాజంలో - అది నిర్మొంపబడ్డ మాత్రాల్ని బట్టి చూస్తే - నిరుద్యోగం, కాటకం, జనాధిక్యత (Over-population) ఉండేవే కావా అనిపిస్తోంది. ఎవరిదగ్గరా దబ్బు పోగుచేసుకొని మార్పుండటానికి వీలుండేదికాదు. ఏమంటే సామర్థ్యమంటే, బ్రాహ్మణుడైతే ఏద్యాదశివార్థికమో, క్షత్రియుడైతే ఏ ఆశ్వ మేధమో, వైశ్యుడైతే ఏ కులభారమో చేసి తీరే వాడు తప్పనిసరిగా; ఇప్పుడు చేతులో దబ్బుఉంటే సినిమాలో లేక సీమలో వెళ్లివస్తున్నట్లు. వాళ్లమనస్సు పన్నెండేళ్లు చదివిన వేదపంథులతో సంబంధమై, ఏదో ఒక క్రతువును చెయ్యటానికి ఉద్విగ్నమైంది. విశ్వశక్తు లాంటి యజ్ఞమైతే ఉన్నదంతా దానం చెయ్యాలిని వచ్చేది. అంటే: అర్థమొకటోట పోగుకాకుండా సమాజంలో ఉన్న అందరినీనా సంచబడే దన్నమాట; రక్షణవాళ్లు చేస్తున్న 'లైసెన్స్ ప్రమోగం అవసరం లేకుండా, మడిమెత్తగా, 'సామ్యవాదం' సిద్ధించేది. దీనికి రఘు మహారాజులుంగారు ఆపూర్వమైన ఉదాహరణ. ఎవరోబుడి వచ్చేటప్పటికీ, ఆ క్రితంజనించేసిన యజ్ఞంలో అంతా మైసవ అయి తీరో మిగలటంవల్ల, మృత్యువాదపాత్రలతో అర్హులవాళ్ళాదుల్ని అర్పించటానికి తయారయ్యాట్ట, కొంచెం పంకోచిత్తూ, 'ఎదుట వాళ్ళి మరేమీ అడిగేందుకు వీలులేదు' అని భట్టిత్తూ. మఱి, ఆ నవాయితీలో విజాయితీ కంటుపడకూడదుకా!

అసలు సంగతి చెప్పాలిస్తే ఈయజ్ఞంమీదనే సమాజం ఆధారపడి ఉండేది. అందరినీ అన్నివృత్తిలూ చాన్నే ఆధారం (Centralise) చేసుకొని ఉండేది; (ఇదో పెద్దప్రక్కందపురాణం. భారతి చోటిస్తే మరో తడవ చెప్తాను) భయస్సు అనేవేళ్ళను 18 అవలంబించుకొని, ఆ కాలపు రోములో సర్వవృత్తులు ఉన్నట్లు. పురాణయుగంలోని సభ్యతను దేవాలయసభ్యత (Temple civilisation) అంటానికి ఏమీ అభ్యంతరం లేనట్లు, వేదకాలంనాటి నాగరకను యాక్షిక

సభ్యత (Altar-Civilisation) అంటానికి ఎట్లాంటి అభ్యంతరం ఉండదు, ఈ విషయాన్నే 'సర్వయజ్ఞ మయో సారి' అని నుడిచి 'అధ్వరారత్నక'మైన యజ్ఞ పరాపాయాపాన్ని అభివర్ణించి, 'జగత్తుయొక్క సంస్థాపన'కు కారణమనిచెప్పి తృప్తిపడ్డాడు భాగవత కారుడు. రాక్షసులు ఈయజ్ఞాల్ని పాడు చెయ్యటంలో మాంచి సరదా చూపేవాళ్లు, అని వింటున్నాము. ఇందులో ఒక రహస్యం ఉంది. వాళ్లకు బ్రాహ్మణ, ఋషులు అంటే బొత్తిగా కోపమే ఉండేదికాదు. 'అలుగుటయే ఎరుగని అజాత శత్రువులతో' ఎవరో అలక ఉంటుంది? శత్రుత్వం ఉంటుంది? వచ్చిన చిక్కెమిటంటే ఆ బ్రాహ్మణ, ఋషులూ ఇచ్చిన హామిని భుజించే దేవతల వల్ల బలినేది; అంటే, యజ్ఞగృహమే దేవతల వంటిట్లు మాదిరి. చాన్నే నాశనంచేస్తే, వేయడదీసిన మొలకలూ దేవతలు సమాధిం వాడిపోతారని వాళ్లట్లు చేసేవారు. 'అరుణెల్లు పాము చేసి, మూలమన్న ముసలమ్మని చంపేవాళ్లు' అనుకోకూడదు. దేవతలతోటే వాళ్లకు పరమవిశ్వాసం.

౬

హిందూమతమై, వెరసినవెంట్రుక ఓటి కనపడేటప్పటికీ వాస్తవస్థలోకి తప్పుకోమన్నాడు మనువు. ఇంతకాలం సమాజంలో ఉండి, అది ప్రసాదించిన సుఖాన్ని ఇంతో అంతో అనుభవించావు, ఇక నీ తర్వాతవాళ్లకు చోటువదులు - Vacate your seat అనేవాళ్లు. ఇప్పటి పెన్షన్లు, రీటైరింగ్ మెంట్లు, కట్నూ, చెయ్యలేనివని ఎట్టి ఖర్చులేకుండా ఆనాప్రస్థం చేసేది. వనాగతులకు నిర్విఘ్నంగా సమాజంలో స్థానం దొరికేది. వీళ్లమాడా, సంసారంయొక్క చిందరవందల్లోనుంచి బయటపడి, జీవితంలో చేసిన మంచి చెడ్డను గుఱించి ఆలోచించుకొని, ఆనందంపడటమో అనుతాపంపడటమో అయ్యేది. అంతేకాని, ఆవు వట్టి పోయిందనో, ఎండపెట్టిన మవ్వలు ఆవుదూడ 'ఫలహారం' చేసింది అనో, వడ్డీకాతాలపుస్తకం చెదపుకు

గులు 'గుటకాయస్వాహా' చేశాయి అనో, పంచపాత్ర మాటునీయించాలి అనో దిక్కుమారివతాపత్రయంతో తాదపడేవాళ్లుకాదు. 'Let the dead bury the dead' 19 మృతులు మృతుల సంస్కారంచేసుకోసి, అని బయటపడి, 'కృష్ణా గోవిందారామా' అనుకొనే వారు.

వాసప్రస్థంలో కామ్యుడి కర్మల్ని 20 వదిలి ఒక్కనిత్యకర్మనే ఆచరించేవారు; 'ఆ ప్రయాణాంతం' అగ్నికర్మఉండాలి అని పూర్వమిహంసానియమం కాబట్టి * వైగా, కేదోక్తములైన ఉపాసనల్ని ఆచరిస్తూ మనస్సు దిట్టమైనతర్వాత, అన్నల్ని ఆత్మీయం దాకోపించుకొని 21 — మఱి వాట్ని వదిలమాడదుకాదు—'అభీయం సర్వభూతేభ్యః, స్వస్తి సర్వతేజేభ్యః, అనిచేత దేశాలా తిరిగేవాడు.

వేదముయొక్క సహితాభాగం బ్రహ్మచర్యం లోనూ, బ్రాహ్మణభాగం గార్హ పత్యంలోనూ, ఆరణ్యకభాగం వాసప్రస్థంలోనూ, ఉపనిషద్భాగం సన్యాసంలోనూ చాలా అవసరాలు. బ్రాహ్మణుని సన్యాసాన్ని పారివ్రాజ్యమనినీ, త్రిత్రియుడి సన్యాసాన్ని మహాప్రస్థానమనినీ, వైశ్యుడి సన్యాసాన్ని త్రివేదీగ

మనం (?) అనినీ అనేవాళ్లు. గురుకులంలో ఉండి జ్ఞానార్జన చేసేనిమిత్తం బ్రహ్మచర్య శ్రతగ్రహణ మొనర్చేవాళ్లని 'ఉపమర్యాదులు' అనేవాళ్లు వాళ్లే మల్లవచ్చి, గృహస్థులై సమాజంలో ప్రవేశించేవాళ్లు. మఱి, వైష్ణవ లని ఇంకోరకం ఉండేవాళ్లు. వాళ్లు విద్యాపిపాస తీరవంతువల్ల అక్కడే అట్టే ఉండిపోయి, ఇంకా విద్య సభ్యునించి (Direct) గా సన్యాసం పుచ్చుకొనేవాళ్లు. 22 ఇది విద్యత్, వివిధిమ, ప్రాయశ్చిత్త, ఆశుర, మర్కటాలని ఐదుమోస్తటగా కనపడుతోంది. విద్యల్సన్యాసం అంటే, కాయ పండై చెట్టుమీదనుంచి దానంతట అదే పడేబట్టు మనస్సు జ్ఞానంవల్ల పరిపక్వమై పొందే ఉచ్చస్థితి. దీన్నే పారిభాషికంగా 'ఏషదాశ్రయపుష్కతానము' అంటారు. 'అమృతత్వస్యకునాఽకాస్తి విల్లేవ' (బృ. అ-౨-౪) అని చెప్పి తప్పుకొన్న యజ్ఞచలుకొడి దీని కుదాహరణ. వివిధిమ అంటే బ్రహ్మమును తెలుసుకొందామనే ఉద్దేశంతో పుచ్చుకొనేది; మనకళ్ల ముందర కనబడేవాళ్లలో చాలామంది ఈ శ్రేణిలో వాళ్లు. ప్రాయశ్చిత్త సన్యాసం అంటే సర్వకోషపరిహారంగా అనుతాపపడి పుచ్చుకొనేది; దీనికుదాహ

19. Jesus Christ to his first disciples.

20. వైదికకర్మ ఐదురకాలు: నిత్య, నైమిత్తిక, నిషిద్ధ, కామ్య, ప్రాయశ్చిత్త లని. నిత్యకర్మ అంటే సంధ్యావందన అగ్నిహోత్రాదులు. నైమిత్తిక మంటే కొడుగు పుట్టే చేసుకొనే బాణేష్టి మొదలైనవి. నిషిద్ధ మంటే బ్రహ్మచర్య వగైరాలు. కామ్యకర్మలుంటే స్వర్గానికి పోయే టిక్కెట్టు అయిన 'అపూర్యాన్ని' ప్రసాదించే జ్యోతిష్టేనాదులు. ప్రాయశ్చిత్తం అంటే, 'చేసేపాపం చెప్తే పోతుంది' అని పించే చాంద్రాయణాదులు.

* తం యజ్ఞపాత్రేవ దహంతి — (ఐ. ఉ.శం. భా.)

21. ప్రపంచ మభిలం యస్తు జ్ఞానాగ్నిజాహుయా ద్యుతిః
ఆత్మ స్యగ్ని వసూరోష్య సోగ్నిహోత్రీ న చేతరః.

22. బ్రహ్మచర్యం పరిసమాప్య గృహీ భవేత్, గృహీ భూత్వా ధనీ భవేత్, ధనీ భూత్వా ప్రవ్రజేత్. యది చేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజేత్ గృహోద్వాపనాద్వా. అభిభవ రవ్రతి వా వ్రతి వా స్మారకో వా స్మారకో వా ఉత్సన్నాగ్నికో వా యదహరేవవిరతే తద హరేవ ప్రవ్రజేత్

రగ మహాపండితుడై, 'అద్వైతసిద్ధి'ని చేసిన మధుసూదన సరస్వతి. 23 ఆతురసవ్యాసం అంటే ఆసన్నమృత్యువు పరమార్థవంతతో గ్రహించేది; దీనివల్ల మరణ సమయంలో కుభచింత ఉన్నందువల్ల, 'యంయంవాపి' అని గీతాశ్లోకంలో చెప్పినట్లు, సజ్జవృత్తాప్తి కలుగుతుంది. చివరైన మర్కట సవ్యాసం అంటే, ఎవ్వరి మీదైనా కోపం వచ్చి జంధ్యం తెంచుకొని వదిలో జల పాటు ఇక్కడా అక్కడా తిరిగి, మల్లా ఇంటికి చేరుకోటం. అనాశ్రమి అవటం వేదాంతస్ఫూర్త విభూతాధికరణంలో గర్వింపబడింది.*

ఈచతుర్థాశ్రమియే సంతాన్ని నడిపేవాళ్లు రాజరాజై నా, నియమనిధి (Legislation) వాళ్ల చేతుల్లోనే ఉండేది. దీని కుదాపారణాలు నేటివరకు నిలచి ఉన్న ప్రతులు, 'సన్మాన్' శబ్దాన్ని చూచి భయపడ నక్కర్లేదు. చేదకాలంలో వాళ్లనే ఋషులు లేక మునులు అనేవాళ్లు. వీళ్లే బౌద్ధయుగంలో సన్యాసులుగా మారారు. విరిహాసకంగా చూడాలి సాప్తే ఋద్ధుడేనై డిగ. బౌద్ధ యుగ సంగ్రహంలోని తుది ఋషి - ముని. అసలు ఋషి శబ్దాని కర్థం—ఏవో కొన్ని కొత్త సత్యాల్ని అవిష్కరించినాయన అని. ఋద్ధుడితర్వాత స్వయంగా ఎవరు ఏమి చెప్పారు? అన్న భాష్యాలు, వార్తాకాలు, డీకలు, నిబంధనలేగా మటి. ముని అంటే మనవశిలుడు, (Thinking brain) పిల్లంకా మన భాగ్యాన్ని నిలబడి ఉన్నాడు, అంతర్ధాన మైపోలేదు లకాశంలోకి. ప్రస్తుతం సన్మాన్ విషయం వెలుకారంగా తోస్తే జాతీయ సేవకులు (National Workers) అని వాడుకోవచ్చు. పిల్ల సిద్ధిని పొందాక 'లోకసంగ్రహార్థం' పని చేసేవాళ్లు.

2

ఈ సన్మాన్ ముఖ్యలక్షణం స్థితప్రజ్ఞత్వం, ఏమతాత్రయత్యాగం. చివరికి లేకపోతే దృష్టి సంకు

చిత మవుతుంది. ప్రాతేకర, స్వాధ్యవరత, అవినీతి, వామ యశఃకాంక్ష మొదలైన దుర్గుణాలు లేచి, కార్యాన్ని — ఎంతటి మహత్కార్యమైనా, ఎంత మహిమజ్జేక మున్నా — పాడుచేస్తాయి. స్థితప్రజ్ఞత (Mental Equilibrium) లేకపోతే జగత్తులో ఏపని సాధ్యం కాదని ప్రతిముపలభ్య చులకనగా చెప్పేవకాదు.

'స్వదేశో భువనత్రయం' అని భుగోళ నీమల్ని రద్దుపర్చి, దృష్టిని వికాలం చేసుకొని, జాతి, ధన, పదవులన్నీ వీడి, బ్రహ్మలోకంవలూ ఉన్న వస్తువులమీద వామ ఆశ లేదు, 'సర్వం ఖర్చిదం బ్రహ్మ' అని మౌనయాన్ని విప్పి 'నిర్గుచ్ఛతి జగజ్జాలాత్' పంజరా డివ కేసరీ' అన్నట్లు సేవారంగంలోకి దూకక పోతే ఏపని అవుతుంది, ఎంత అవుతుంది? చాలమంది భావం సన్యాసి 'కర్మ - త్యాగి' అని. కానీ అసలు తాత్పర్యం పదాన్ని తల్లకించులుచేస్తే దొరకుతుంది, 'త్యాగి, కర్మి' అని. ఇతడికి స్వర్గాది లోకాల్లో పనే లేదు; ఆత్మముక్తికై ఈశ్వరార్పణంగా నిష్ఠామ కర్మ చేయాల్సిన అవసరంమాదా లేదు, 'స ముముక్షుర్నైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా' (గా. కా. ౨.౩౨) అని గ్రహించాడు కాబట్టి. కేవలం మిగిలేది, 'ససంత ఇవ లోకహితం చరంతః' దీన్నే శంకరాచార్యులవారు 'యథా భగవతో' వామ దేవస్య షాత్రకర్మ చేప్పితం (గీ. భా. ౨. ౧౦) అని అన్నా, వినిపించుకోకుండా, గీతారహస్యాలు, అపహాస్యాలు బయలుదేరాయి. అసలు ప్రశ్న: ఇట్లాంటివాళ్లు దేశంలో ఎంత మంది ఉన్నారు? పిల్ల లేకపోతే లెక్కల్లు, ఫండ్లు నామమాత్రాలు. అందుకనే వివేకావందుడు, మనుష్యుల లేరి! "Where are men" అని వాపోయాడు.

కర్మత్యాగం అనే అభిప్రాయం ఎక్కణ్ణించి వచ్చిపడింది? అని ఆలోచించేసరికి, శంకరాచార్యులు

28. 'సన్యాసగ్రహణమత్రేవ నతో వారాయతో భవేత్, సన్యాసస్య ఫలపాపప్రాయశ్చిత్త త్యక్తత్యాత్'

—మధుసూదనసరస్వతి తీదితం.

* వైష్ణవులు 'చరమశ్లోకా'న్ని పఠించి 'కామయం పుచ్చుకొన్నా, కిభాయశ్లోపవీతాల్ని వదిలరు; కారణం, వాళ్లు 'జ్ఞాన-కర్మసముచ్చయవాదులు'.

పూర్వమీ మానవకులకు జవాబియ్యటం కనిపించింది. అందులో ఆయన, బ్రహ్మమును తెలుసుకోవాలంటే 'తెలుసుకోటం' తప్ప క్రియాకర్మల్లో అవసరంలేదు; 'అగ్నిజ్ఞానం' కావాలంటే అగ్నిని తెలుసుకోటంకాక మరేమీ చెయ్యక్కర్లేదు, అన్నారు. మళ్ళీ, ఆత్మవిధుల ద్వారా లేక ఉపాసనలద్వారా కొన్ని ఫలాలు సాధింపబడేట్టు ఈ బ్రహ్మజ్ఞానంకూడా 'సాధింపబడదు' అన్నారు. కారణ మేమంటే, బ్రహ్మజ్ఞానం అగ్నిజ్ఞానంమట్లే 'ధూత-వస్తుకిం'త్రం'. అంటేకాకుండా అది ప్రత్యేకాత్మసంబంధీయం. దాన్ని ఉన్నదాన్ని ఉన్నట్టు తెలుసుకోవలసిందేకాని, ఊహించటం లేక ఇంకోమోస్తరుగా అనుకోటానికి వీలేదు. అందు మూలాన, చెప్పాల్సింది ఆయన చెప్పి దేమిటి అంటే, 'బ్రహ్మజ్ఞాని సర్వక్రియాతీతుడు, విధినిషేధాలకునూడా అతీతుడు' అని. కానీ, ఈవాక్యాలు ఆయన తర్వాత, ఇప్పుడూ అర్థంచేసుకోవబడేతీరు చూస్తే, ముక్కుమీద వేలు వేసుకోవలసి వస్తోంది. మన మూలుజీవితంలోనేకానీ, ఉద్యోగజీవితంలోనేకానీ శని ఆదివారాల నెలపుకోసం తల్లెరపదుతున్నాం! తర్వాత ఫింఫను పుచ్చుకొని, జీవితాన్ని కడుపులో చల్ల కడలకుండా, కాలుమీద కాలువేసుకొని మహారాజులా గడపాలి అనుకొంటాం. ఇది మన మనస్సులోని మాట. ఈ భావాన్నే బ్రహ్మజ్ఞానికి కూడా అద్ది, అతడు సర్వోత్కృష్టమూ ఆదర్శ ప్రాయమూ అవటంవల్ల, మనంకూడా ఇంతో అంతో తృప్తిపడటం తట స్తిస్తోంది. ఇంకా:

'బ్రహ్మజ్ఞానికి' కర్తృత్వం లేదు అని ఉండటంవల్ల మనం చటుక్కున వైచిత్ర్యవ భావంలో ఆయనని పని చెయ్యదు, హాయిగా కూర్చుంటాడు, భీక్షులాదిగిస్తూ అని కాదు. కానీ, 'గుణా గుణేషు వర్తంతే'నాహం కళోమి' అని ఆయన భావిస్తున్నందు వల్ల ఇట్లా చెప్పబడిందేకాని, ఆయన ఏమీచెయ్యకుండా రాచిప్పులా కూచుంటాడని కాదు; మావోమనిస్తూ కాదు.

ఇట్లా సన్యాసాన్ని సన్యాసుల్ని అపార్థంచేసుకొని తూర్పార పొయ్యటమో లేక 'సాధన' ఆరంభించి

కొంత బండీ వడదినతర్వాత వైవాక్యాల్ని చూచి, ఆ మట్టుగా చరిత్రలపడటమో మామూలుగా మనకళ్ల ముందర తటస్థ మవుతుంది. అసలు చీమలాట ఎక్కడంటే, శంకరుణ్ణి చదివి అర్థంచేసుకోటంకంటే, చదవకుండా అపార్థం చేసుకోటం!

'విషమోఽయం ప్రపంచః' - ఈసన్యాసన్యాసు చాలించిత్రంగా ఉండే ఏటికి ఎదురీదివట్లు, అంటే రెండుముక్కలు చెప్పాలిపొస్తుంది.

౮

పూర్వం దేవీయరాజు ఉన్నప్పుడు, ఆయనే ధర్మాన్ని నాలుగుపాదాలా నడిపించి, నిర్దుష్టం (Perfect) అని పట్టా (Certificate) పొందేదాకా, నిద్రపోయేవాడు కాదు. సీతావన వాసం, శంకుకథ మొదలైన ఉదాహరణాలు కుప్పలు తిప్పలు. భాగవతంలో శ్రీరామచంద్రుడు 'నమో ఆర్యలక్షణశిలవ్రతాయ' అనేవాక్కుల్లో అర్చింపబడ్డాడు, అవ్యయంగా కాదు. అందువల్ల, ఋషులు, మునులు దూరాన్నుండి తమవని ఏదోతామే చూసుకుంటూ ఉండేవాళ్లు. అంటే దేశం దేశం తిరిగి - పరివ్రాజకులుగా మరి - తాము చేర్చుకొన్న జ్ఞానాన్ని పంచిపెట్టేవారు. ఎక్కడా మూడు కోణాలకంటే ఎక్కువ 'విష్ట' వేసేవాళ్లు కాదు. అందు మూలాన సమాజానికినూడా భారం అనిపించేవాళ్లు కాదు. వర్షాకాలమాత్రం నాలుగుమాపాలు ఒకేచోట ఉండే'చాతుర్యాస్య'నడుపుకొనేవారు. ఇదీకాకపోతే, ఆశ్రమంలోనే ఉండి, వచ్చినవాళ్లకు రెండుముక్కలు చెప్పేవాళ్లు. కనుక, వాళ్ల కంటేగా చెయ్యిచేసుకోవలసిన అవసరం ఉండేదికాదు. పైగా, సమాజంలో ఉన్నవాళ్లు తమదగ్గర తయారైవచ్చాల్సేగా. అయినా రాజు ప్రమత్తు వైష్ణవు కాకి వచ్చి కబురు చెప్పితే చాలు, వచ్చి వడేవాళ్లు.

యథా : పొందేపులజన్మ సంశయింపబడ్డప్పుడు మహర్షులు తమకొంప మంచుకోపోతున్నట్టు, ధృతరాష్ట్రుడి దర్బారులోకి వచ్చి, వాళ్లకు Blrth Certificate అనుగ్రహించి, మరీ ఇళ్లకు వెళ్లారు.

ప్రమాణవాన్ని బట్టి చార్కికి తన ఆశ్రమాన్ని మొదట ప్రసూతి గృహం (Maternity - Home) గాను, తర్వాత విద్యార్థి గృహం (Student Home) గాను మార్చాడు. 'కుశలపుల జన్మ, విద్య' అక్కడే కదా! చట్టం (Legislation) సంగతి ఇంతకుముందే చెప్పాం. ఇంకా వింతైనవిషయం ఏమిటి అంటే: జనకుడికి తానే మహావేదాంతి అన్నగర్వం వచ్చిపట్టు తెలుసుకొని, సులభ అనే 'సన్యాసి' జనకుడిదగ్గరకు వచ్చి, తప్పుదిద్ది మఱీ చక్క పెట్టింది. అయితే, ఈ విషయాలే మళ్లీ అనువర్తిస్తాయి అని ఎందు కనుకో గూడదు! అనువర్తిస్తున్నాయిగూడా ఏమో!

సమాజం కంటిపడుతున్నట్టు కనిపిస్తున్నా, ప్రగతిశీలం. కాని, కళ్లు మూసుకొని తెలిచేలాగా సమాజం పాతాళంగా కృతయుగంలోకి పోవాలి, స్వర్గమయంకావాలి అని ఆకాశవాక్యాలిని నిర్మించు కొని, అట్లా కాకపోవటంవల్ల వైరాళ్యంబాంబే యవకులకి, ఒకమాట: సమాజాన్ని తయారుచెయ్యటం, మాతవదిధానాల్ని నిర్మించటం అనేవిషయమే జోషచారికం. సమాజమే తన అవసరాల్ని బట్టి కొన్ని నియమాల్ని గ్రహించటం, త్యజించటం జరుగుతోంది. ఆసమాజాన్ని విరిచేయకంగా కొన్ని కథాద్రావలు జరిగి వచ్చిన మనం, నిర్మాణం అనుకొంటున్నాం. పాఠ మాధికంగా, సమాజస్థితి ఎవ్వరూ లేరు. నదియొక్క ప్రవాహంమల్లే, దాని కది సమాజమే సద్గుణింతుంది. దాని కఠిరంమీద ఏమైనా మకిలి ఉంటే, అంతో ఇంతో 'ఉనుకెధి'గా కుగ్రం చెయ్యటం అనేనేవ చెయ్యటం మనవంతు - మనభాగ్యం.

ఐ

మైన వర్గించిన వైదికసమాజంమీద వేయగల్గిన నంద ఒక్కటేమాత్రం కనుపడుతోంది. అది హూద్రులను గుజించి, హూద్రులకు వేదాధికారం ఇవ్వలేదని ముయ్యబట్టటం. పరనించే 'గోంగూరపచ్చడి'గా అధ్యైతమైన మనకు, ఈవిషయం చాలా ఇంపై

'మాతృరాణం' మొదలైనవాటిని ప్రసాదించింది. కొంచెం లోతుకుపోయి చూద్దాం; హూద్రులు అప్పుడు 'మైనారటీ' అని మొదటే చెప్పాము.

అది అధ్యయనయుగం; వ్రాయటం అంతగా అమలులో లేదని చాలామంది ఒప్పుకొన్నమాటేగా. ప్రతి వేదమంత్రానికి మూల, పద, క్రమ, ఘన, జటాపాతా అని ఐదుపాతాలు ఉండటం పుత్రపాత్ర పరంగా పొల్లుపోకుండా వర్ణించుకొని రావటం చూస్తే, అసంభవమైన ఆశ్చర్యం కాకపోదు. ఈసర్వ సు ఫీటు(Circus-feat) చెయ్యటానికి కొందఱు ప్రత్యేక వ్యక్తుల ఆవసరం పట్టేది. అందుమాలాన, 'కొందటికి' వేదాధ్యయన-అధ్యాపనాల్ని అప్పజెప్పి, తక్కినవార్లకు దీంతో మీకు పనిలేదని చెప్పింది. మఱీ, అదయూ అందల మెక్కిలే మోసే దవరంట! మనదేశంలో వైదికనియోగి భేదాలు ఇట్లా వచ్చినవే; వైదికు లది మైసని, నియోగిలు మంత్రిత్యము మొదలైనవి చేసే వాళ్లు. అదీకాకుండా, ఒకమంత్రాన్ని అర్థంచేసు కొవాలంటే ఔష, ఛందో, వ్యాకరణ, త్యోతివ, కల్ప, విదుక్తాల అవగాహన లేకపోతే పిలువడదు. ఉచ్చారణలో తొట్రుపడితే మొదటికే మోసం వస్తు దని భయం. ఒకాయవ ఇంద్రసంహారార్థం ఒక కృత్యం సృష్టిద్దాము అనుకొన్నాడు. 'ఇంద్రశకు' అనేపదాన్ని దోషంగా ఉచ్చరించటంవల్ల, ఆకృత్య అతన్నే హతమార్చింది. 24

ఇంత హంగామా, కంగారూ లేకుండా పాఠాన్ని తెలియపర్చేటందుకే మేడేఈజీ (Made-Easy) లైన గీతాది స్మృతులు తయారయ్యాయి. వేదముయొక్క సారమైన ప్రణవముయొక్క ఉపదేశముమూడా పిట్ట! ఉంది. కొన్ని వేదమంత్రాలుగూడా యథాతథం ఉన్నాయి. వేదముయొక్క చరమార్ద్రేక మైన బ్రహ్మజ్ఞానంలోమూడా పిళ్లకు పాటంది. 'జ్ఞాన వైకృతాంతిఫలత్వాత్' అని ఒప్పుకొంటున్నాడు ఆచార్య కంకరులు. 25 మామూలుగా చదవడానికి

24. తె. ఉ. శిష్యవర్గ. శం. భా.

25. వే. మా. ౧-3-3౮. శం.భా.

మాదా స్వృతికాదులు అడ్డం పెట్టుటలేదు; ఇప్పుడు అచ్చుపుస్తకాలుమాదా అరటిపండు ఒలిచి చేతులో పెట్టిపట్టు తొరకనే దొరుకుతున్నాయి. ఇక నిషేధం ఎక్కడ?—భారీ ఉచ్చారణను గురించే, 'ఉచ్చరింప మాడదు, వివమాడదు' అని వైవచెప్పిన తికమకలు ఉండటంవల్ల. ఉపనయన పూర్వకంగా గురువుదగ్గర చదవాలి అని నియమం. ఉచ్చారణ పూర్వకంగా చదివినా అర్థమవుతుంది, క్షారికే చదివినా అర్థమవుతుంది. పోతే, విధిపూర్వకంగా చదవటంవల్ల వచ్చే పుణ్యంమటుకు రాదు, అంటే. ఇదెంతలోటు? ఈఉచ్చారణే ఇన్నిచేల ఏళ్లు వేదాన్ని లుప్తంకాకుండా నిలిపింది. అదీకాకుండా, 'ధర్మచర్యమా జఘనోఽన్యః' పూర్వంపూర్వం వర్ణ మాపద్యతే జాతిపరివృతౌ అని Grade Promotion చెప్పేఉన్నాడు, ఆపస్తంబుడు.

మహాభారతంలో ఈ వర్ణవ్యత్యయూనికి కావలసినన్ని ఉదాహరణలు. తాంత్రికపర్యాపానికి కూర్చుంటున్నాడు.

వైవిషయాల్ని పరికిలిస్తే, ముసపటివార్లకు అర్థకాస్త్రం, పాంఘికకాస్త్రం, మానసిక తత్వకాస్త్రం, సామ్యవాదం చెబుతున్న సూత్రాలుతెలిసే ఉన్నాయి అని అనిపిస్తుంది; మఱిమనకు వార్లని లేజోపంతులుగ చేసిన పత్య, అహింసా, బ్రహ్మచర్యాలు లేవు. ఈ పునాదిమీద, వైష్ణవాల్ని అవలంబించి, పాశ్చాత్య విజ్ఞాన సాహిత్యంతో సూతపసమాజాన్ని నిర్మించవలసి ఉంటుంది.

సమావాచ ఆకృతి స్వమానా హృద గూనినా,
సమానమస్తు పో మనో యయా వ స్వసహాసతి.

సంధ్య

శ్రీ వెంపటి శ్రీనివాసమూర్తి

బ్రాహ్మమూహూర్తమందు నాపగను తేరి
తాలకృత్యము లన్నియు గడసి, సంధ్య
సర్వ్య మిచ్చెడువేళ మార్తాండకీరణ
రక్తకాంతులు పుడిసిట ప్రతిఫలించ
బ్రహ్మతేజస్సు మొగముపై బలిసిపోయె.

దివ్యతేజస్వి కాంతిమద్దేహరుచుల
పుణ్యకాలీన మైన తపోవనాన
ప్రజ్వలితహోమధూమకమ్రంపుఃజాయ
తివుటమై కప్పె సావర్ణదీధితివలె.

గుబురుగా గ్రమ్మి నీట లేగొమ్మ వ్రాల
శ్యామకోమల మైన రసాలసాల
పర్ణపద్మాంతరంబుల ప్రాకి వచ్చు
బాలభాస్కరు కిరణాలు పచ్చనగుచు
నీట వ్రాలిన ముగ్ధలు నీరు గొనరు
పాచి పట్టె నటంచు విభ్రాంతిఁ జెంది.

హిందూమత విస్తృతి : తదావశ్యకత

శ్రీ సి. వి. దీక్షితులు

ఈ నాడు ప్రపంచమున వ్యాప్తిగల ఏమతముతోనైనను హిందూ మతమును పోల్చి చూచినట్లయిన విస్తృతమగు భేద మొక్కటి కన్పట్టక మానదు. క్రైస్తవులును, మహమ్మదీయులును అన్యమతస్థులు నూతన ముగ తమ మతమును స్వీకరించుట కంగీకరించి తద్విధముగా తమ మతమును విస్తరింప జేయుచుండ ఒక్క హిందువులు మాత్రము క్రొత్తవారిని తమలో జేర్చుకొనుటకు విముఖులై యున్నారు; జన్మచేత తప్ప సంస్కారముచే నెవ్వడును హిందువు కాజాల డని మనలో చాలమంది నమ్ముచున్నారు. అందువలన అన్య మతస్థులకు హిందూమతమున బ్రవేశించుట కవకాశములు తక్కువగుటయే గాక, ఇదివరలో హిందూమతమును వీడి, అన్యమతములందు జేరినవారు తిరిగి హిందూమతమున బ్రవేశించుటకు కూడ ఆటంకములు లేకపోలేదు. హిందూమతము బహు సనాతనమైన దగుటచే ఇతర మతస్థులను ప్రత్యక్షముగా నిందు చేర్చుకొను లెప్పుడు మానివేసిో చెప్పుటకు వీలుగాదు; కాని పూర్వ మొకప్పుడు హిందువులు కూడ ఇతరులను తమలో జేర్చుకొనుచుండెడివారనిమాత్ర మొప్పుకొనక తప్పదు. ఏమన ఒకప్పుడు భారత

వర్ష మంతటను వ్యాప్తిగాంచి, బయటనుండి చైనా జపానులవరకును ఎగబాకిన బౌద్ధ మతము¹ తరువాత క్రమముగా క్షీణించి, నామమాత్రావశిష్టమై తిరిగి హిందూ మతమునకు తా వొసంగుటయే ఇందులకు తార్కాణము. కాని ఇట్టి ప్రత్యక్షాభివృద్ధి నిలిచిపోయి ఎంతోకాల మయినది; స్వమత ప్రాబల్యము హెచ్చినవిధవ మనవారు ఏదో ఒకప్పుడు తాము హిందువులై యుండుటక గొప్ప శౌరవమనియు, ఆ శౌరవమున కితరుల నర్దు లనియును దలంచి, ఇతరులను తమలో జేర్చుకొనుట మానివేసి యుండవచ్చును. మహమ్మదీయులును, క్రైస్తవులును మన దేశమున ప్రవేశించి, తమ మతములను విస్తరింపజేయుటకు పూర్వము ఈ నిషేధము వలన నష్ట ముండెడిదికాదు గాని ఈ మత ములరాక కనంతరముమాత్రము హిందూ మతము క్రమముగా క్షీణించుచున్న దని యొప్పుకొనకతప్పదు. క్రొత్తవారిందు చేరక పోవుటచేతను, ఉన్నవారిలో కొందరు మతాంతరులగుచుండుటచేతను హిందువుల సంఖ్య క్రమముగా తగ్గుటయు, వారి ప్రాబల్యమునకు హాని కలుగుటయు తటస్థించుచున్నది.

1. శ్యామశ్ఠానములకు సంబంధించినంతవరకు మనదేశమందలి బౌద్ధ లిప్యడు హిందువులుగనే పరిగణింపబడుచున్నారు.

మన దేశమునందలి హిందువుల సంఖ్య ఈ రీతిని క్రమశః క్షీణించుచుండుట హైందవాధిక్యము గల దక్షిణ హిందూస్థానమునందున్న మన కంఠ ప్రాముఖ్యమగు విషయముగా కన్పట్టక పోవచ్చును గాని, హిందువులకును, మహమ్మదీయులకును కొంతవరకు సమానప్రాబల్యము గల ఉత్తర హిందూస్థానమునందీ యంశము ఆలోచనాపరులందరి దృష్టియు నాకర్షించుచున్నది. ఈ కారణముచేతనే యచట ఆర్యసమాజము శుద్ధి మొదలగు ఉద్యమములు బయలుదేరి మతాంతరులకు తిరిగి హిందూమతప్రవేశ మొనగుటకు యత్నించుట తటస్థించుచున్నది. ఇట్టి ప్రయత్నము లెంతవరకవ సరమో గుర్తించుటకుగాను మన దేశమున హిందువులసంఖ్య ఏ తీరున తగ్గుచున్నదో పరీక్షించ వలసియున్నది.

ఈ విషయమున గత ఏబది యరువది సంవత్సరములనుండి మాత్రమే మనకు సరియగు ఆధారము లున్నవి; అతఃపూర్వపు పరిస్థితులను గూర్చి ఇన విధమని ఏమియును చెప్ప వలనుగాదు. ౧౮౮౧-వ సంవత్సరము మొదలు ౧౯౩౧-వ సంవత్సరము వరకును ప్రతి పదిసంవత్సరముల కొకసారి నేకరించబడు జనాభాలెక్కలలో మతము ననుసరించిన విభజనయు వివరములును గలవు. వీనిని బట్టి హిందువుల సంఖ్య ఏరీతిని తగ్గుచున్నదియు, ఇతర మతస్థులసంఖ్య ఎట్లు హెచ్చుచున్నదియు విశదము కాగలదు. ఈ ౧-వ పట్టికలో ఆయా సంవత్సరపు జనాభా లెక్క

లలో ముఖ్యమగు మతములవారు హిందూ దేశము మొత్తముమీద నూటి కేంద గుండిరో ఈయబడినది.

౧-వ పట్టిక.

హిందూ దేశము

(బ్రిటిషు ఇండియా సంస్థానములుచేర్చి)

జనాభా సంవత్సరము	హిందూ సంఖ్య			
	హిందువులు	మహమ్మదీయులు	క్రైస్తవులు	ఇతరులు
౧౮౮౧	2౪.3	౧౯.౭	.౭	.౭
౧౮౯౧	2౭.3	౨౦.౦	.౮	.౭
౧౯౦౧	2౦.3	౨౧.౨	౧.౦	.౮
౧౯౧౧	౬౯.3	౨౧.3	౧.౨	౧.౦
౧౯౨౧	౬౮.౪	౨౧.౭	౧.౫	౧.౦
౧౯౩౧	౬౮.౨	౨౨.౨	౧.౮	౧.౨
హెచ్చుదల + తగ్గుదల -	-౬.౧	+౨.౫	+౧.౧	+౫

దీనినిబట్టి ఒకవంక హిందువుల సంఖ్య క్రమముగా తగ్గుచుండుటయు, ఇంకొకవంక మహమ్మదీయులును, క్రైస్తవులును ప్రబలురగుచుండుటయు తెలియగలదు. గత అరువది సంవత్సరములలోను హిందువుల సంఖ్య వేయింట ౬౧ తగ్గినది. కాని అదేకాలమున మహమ్మదీయులు వేయింట ౨౫ గురును, క్రైస్తవులు వేయింట ౧౧ గురును, ఎక్కువైరి. ఈమార్పునకు ముఖ్య కారణము హిందువులలో కొందరు పరమతముల నవలంబించుటయే యని యొప్పుకొనక తప్పదు. అస్పృశ్యులనియు, అంత్యకులజులనియు

2. ఈ వ్యాసమునందీయబడిన యంకెలన్నియు ఇండియాప్రభుత్వపు జనాభాలెక్కలనుండి తీసుకొనబడినవి.

3. న్యాయస్థానములకు సంబంధించి వంతెనకు నిక్కులును హిందువులుగానే లెక్కింపబడుచున్నారు.

మనచే ప్రత్యేకింపబడి, కడు నిడుమలకు లోనగుచున్నవా రందరును మహమ్మదీయులచేతను, క్రైస్తవులచేతను ఆదరింపబడి, వా రనాదిగ ఆవలంబించియుండిన మతమందు గాంచని గౌరవమును, మానవ సామాన్యమగు హక్కులను హిందూ మతమును విడనాడిన వెంటనే పడయగలుగుచున్నారు. కాని ఇందువలన హిందూమతము నకుమాత్రము తాత్కాలికముగా కన్నట్టక పోయినను శాశ్వతమగు నప్తము కలుగుచున్నది.

౨-వ పట్టిక.

జనాభా సంవత్సరము	మరింట సంఖ్య			
	హిందువులు	మహమ్మదీయులు	క్రైస్తవులు	శిక్షులు
మ. రాష్ట్రము				
౧౮౮౧	౯౧.౦	౬.౨	౨.౩	
౧౮౯౧	౯౦.౦	౬.౩	౨.౪	
౧౯౦౧	౮౯.౧	౬.౪	౨.౬	
౧౯౧౧	౮౮.౯	౬.౬	౨.౮	
౧౯౨౧	౮౮.౬	౬.౬	౩.౨	
౧౯౩౧	౮౮.౩	౬.౧	౩.౮	
హెచ్చుదల + తగ్గుదల	—౨.౭	+౦.౯	+౧.౫	
ప. స. రాష్ట్రము				
౧౮౮౧	౭.౧	౯౨.౧	.౩	.౫
౧౮౯౧	౬.౪	౯౨.౩	.౩	౧.౦
౧౯౦౧	౬.౩	౯౨.౨	.౩	౧.౩
౧౯౧౧	౫.౫	౯౨.౯	.౩	౧.౪
౧౯౨౧	౬.౬	౯౧.౬	.౫	౧.౩
౧౯౩౧	౫.౯	౯౧.౮	.౫	౧.౮
హెచ్చుదల + తగ్గుదల	—౧.౨	—౦.౩	+౦.౨	+౧.౩

హిందువుల సంఖ్య ఈరీతిని క్షీణించుట మనదేశమందలి ప్రతిరాష్ట్రమునందును జరుగుచున్నది. హిందువులు అధిక సంఖ్యాకులుగా నున్న మదరాసురాష్ట్రమునందును, అల్పసంఖ్యాకులుగానున్న పశ్చిమోత్తర సరిహద్దురాష్ట్రమునందును కూడ ఈమార్పు కాననగుచున్నది. గత అరువది సంవత్సరములలో ఈ రెండు రాష్ట్రములయందును ఆయా మతస్థులవృద్ధి క్షయము లెట్లున్నవో ఈ ౨-వ పట్టికలో హిందువరచబడినది.

మదరాసునందు హిందువుల సంఖ్య వేయింట ౨౭ వరకును తగ్గినది. కాని ఈ తగ్గుదలలో నగమునకు పైగా క్రైస్తవమతమున కుపకరించినది. మహమ్మదీయుల యభివృద్ధి వేయింట ౯ మాత్రమే చూపట్టుచున్నది. ఇక పశ్చిమోత్తర సరిహద్దు రాష్ట్రమునందన్ననో హిందువుల సంఖ్య వేయింట ౭౧ నుండి ౫౯ వరకును పడిపోయినది. కాని ఇందు విశేష మేమన, అదే కాలమున మహమ్మదీయుల సంఖ్య కూడ తగ్గుటయు, శిక్షులయొక్కయు, క్రైస్తవుల యొక్కయు సంఖ్య హెచ్చుటయు సంభవించినది. శిక్షులను హిందువులనుండి ప్రత్యేకించవలసిన యవసర మంతగా లేకపోవుటచే నొక విధముగా ఎంచి చూచినట్లయిన అచ్చటనున్న హిందువులు మిక్కిలి అల్ప సంఖ్యాకులే యైనను స్వమతాభిమానమును నిలుపుకొనుచున్నారనియు, తమకున్న స్థానమును కోల్పోవుట లేదనియు చెప్పవలసి యున్నది. కాని ఈ రెండు రాష్ట్రములలోను కూడ క్రైస్తవమతము చరచర వృద్ధి గాంచుచున్నది. ౧౯౧౧ మొదలు ౧౯౩౧ వరకును అనగా ఇరువది సంవత్సరములలో క్రైస్త

పుల సంఖ్య నూటికి 3౬ పాళ్లు మదరాసు లోను, ౬౭ పాళ్లు సరిహద్దు రాష్ట్రములోను పెరిగినది.

ఈ సందర్భమున ప్రస్తుతము హిందూ మహమ్మదీయసమన్య తీవ్రముగా నున్న పంజాబు, బెంగాలు రాష్ట్రములలో పరిస్థితులను గూడ మన మరసి చూడవచ్చును. అందువలన హిందువుల సంఖ్య క్షీణించుచుండుటవలన అచ్చటిపరిస్థితు లెట్లు తారు మారగుచున్నవో తెలియగలదు. ఈ 3-వ

3-వ పట్టిక.

జనాభా సంవత్సరము	నూరింట సంఖ్య			
	హిందువులు	మహమ్మదీయులు	క్రైస్తవులు	శిక్షులు
పంజాబు *				
౧౮౮౧	౪౧.౩	౫౧.౭	.౨	౬.౬
౧౮౯౧	౪౦.౮	౫౧.౪	.౩	౭.౩
౧౯౦౧	౩౮.౭	౫౩.౩	.౩	౭.౪
౧౯౧౧	౩౨.౯	౫౪.౯	౧.౦	౧౦.౫
౧౯౨౧	౩౦.౮	౫౫.౩	౧.౬	౧౧.౧
౧౯౩౧	౨౬.౮	౫౬.౬	౧.౮	౧౩.౦
హెచ్చుదల + తగ్గుదల —	—౧౪.౫	+౪.౯	+౧.౬	+౬.౪
బెంగాలు				
౧౮౮౧	౪౮.౬	౫౦.౧	.౨	
౧౮౯౧	౪౭.౩	౫౧.౧	.౨	
౧౯౦౧	౪౬.౬	౫౧.౬	.౩	
౧౯౧౧	౪౪.౮	౫౨.౭	.౩	
౧౯౨౧	౪౩.౩	౫౪.౦	.౩	
౧౯౩౧	౪౩.౦	౫౪.౯	.౪	
హెచ్చుదల + తగ్గుదల —	—౫.౬	+౪.౮	+౦.౨	

పట్టికలో మొదట పంజాబునకును, తరువాత బెంగాలునకును సంబంధించిన వివరము లియబడినవి.

హిందువుల సంఖ్య తగ్గుటవలన వారి ప్రాముఖ్యమెట్లు క్షీణించుచున్నదియు వైసంఖ్యలు తెలుపగలవు. ౧౮౮౧-వ సంవత్సరమున పంజాబులో నూరింట ౪౧ హిందువులును, ౭ శిక్షులును ఉండిరి. కాని ౧౯౩౧-వ సంవత్సరమున హిందువుల సంఖ్య ౨౭ మాత్రమే; శిక్షులసంఖ్య ౧౩ వరకు పెరిగినను, మొత్తము హిందువులు శిక్షులును కలసి నూరింట ౪౦ మంది మాత్రమే యుండిరి. ౧౮౮౧-వ సంవత్సరమునం దన్ననో శిక్షులును హిందువులును చేరి నూటికి ౪౮ మంది యుండెడివారు. అనగా మహమ్మదీయులతో కొంచె మించుమించు సమానప్రాముఖ్యము గలిగియుండెడివారన్న మాట. ౧౮౮౧-వ సంవత్సరమున నూటికి ౫౨ నుండి ౧౯౩౧-వ సంవత్సరమునకు నూటికి ౫౭ వరకును మహమ్మదీయుల సంఖ్య పెరిగినది; మహమ్మదీయులు విస్తృతముగా సభికసంఖ్యాకులైనారు. బెంగాలులో పరిస్థితులు కూడ ఈతీరుననే మారినవి. ౧౮౮౧-వ సంవత్సరమున నూరింట హిందువులు ౪౯, మహమ్మదీయులు ౫౧; ౧౯౩౧-వ సంవత్సరమునం దన్ననో హిందువులు ౪౩, మహమ్మదీయులు ౫౫, ౬౦ సంఖ్యల ప్రాముఖ్యమును గూర్చి వేరుగా చెప్పనవసరము లేదు; అది సువిదితము.

మిగిలిన రాష్ట్రములలో ౧౮౮౧ మొదలు ౧౯౩౧-వ సంవత్సరములోగా

కలిగిన మార్పులు క్లుప్తముగా నీ ర-వ పటి కలో నీయబడినవి.

ర-వ పట్టిక.

రాష్ట్రము	గౌరంగ మండి గాంగి వరకు హెచ్చుదల +, తగ్గుదల - (హరింబ)		
	హిందువులు	మహమ్మదీయులు	క్రైస్తవులు
బీహారు, ఒరిస్సా...	- 5.0	+ .5	+ .23
బొంబాయి ...	+ 11.3	+ 2.0	+ .29
మధ్య పరగణాలు			
బీహారు ...	+ 3.3	+ .2	+ .29
సంయుక్త రాష్ట్రములు (యం.పి.)	- 11.0	+ 11.5	+ .30
అస్సాము ...	- 2.2	+ 2.0	+ .2.2

కొబట్టి ఒక్క బొంబాయిలోను, మధ్య రాష్ట్రములలోను ఏదో కొంచెము తప్ప మిగిలిన ప్రతిరాష్ట్రమునందును హిందువుల సంఖ్య క్షీణించుచున్నది. మహమ్మదీయులయు, క్రైస్తవులయు సంఖ్య మొత్తము మీద ప్రతిరాష్ట్రమునను హెచ్చుచున్నది. ఇట్టి మార్పునకు కారణము మహమ్మదీయును, క్రైస్తవులును హిందువులకంటె ఎక్కువ సంతానవంతు లని కొంద రనవచ్చును. అట్టి యూహలో చింతాకంఠ సత్యముండిన నుండ వచ్చును గాని, హిందువుల సంఖ్య తగ్గుటకు ముఖ్యమైన కారణమువారిలో అంత్యవర్ణములవారు స్వమతమును వీడి మహమ్మదీయ మతమునగాని క్రైస్తవమతమున గాని చేరుటయే యని చెప్పకతప్పదు.

ఈ తీరున హిందూమతము క్రమముగా క్షీణించుటయు, హిందువుల ప్రాబల్యము

తగ్గిపోవుటయు మన కళ్ల యెదుటనే జరుగుచున్నది; అయినను ఈ సంగతిని గుర్తించి, యందలి సాధక బాధకములను గూర్చి యాలోచించువారు తక్కువగా నున్నారు. జనసామాన్యమున కి విషయమున ప్రసక్తియే లేదు. విద్యావంతులలో కొందరి కిసంగతి తెలిసినను వారికి ఉదాసీనభావము మొందు. ఇదిగాక మన దేశమునం దిప్పటికిని హిందూమతమే ప్రధాన మగుటచేతను, దానికి బహుళవ్యాప్తి గలిగి, దేశము మొత్తముమీద హిందువుల సంఖ్యయే యెక్కువగుటచేతను, లోతు తరచి చూచిననేతప్ప తెరమరుగునందువలె జరుగుచున్న ఈ మార్పును ప్రతివారును సులభముగా నవగాహన చేసుకొనజాలరు. కాని, ఈ మార్పు సంఘక్రేయమున కరిష్టము. ఇది చేరుపురుగువంటిది; లోలోననే సంఘమును గుల్ల చేయగలదు. అందువలన దీని వరికట్టు టత్యావశ్యకమై యున్నది.

హిందూమతస్థుల సంఖ్య క్షీణించిన కొలదిని, హిందువులు సాంఘికముగను, నైతికముగను కూడ తమబలమును గోల్పోవుదురు; అనాదిగ వచ్చుచున్న వారి వ్యక్తిత్వమునకు భంగము రాగలదు. రాజకీయముగ ఈ మతవ్యత్యాసము లెట్లు హిందువులకు కొన్ని తావులయందు కష్టదాయకము లగుచున్నవో మనము చూచుచు నేయున్నాము. క్రమశః దేశమం దంతటను ఇప్పటి తీరుననే ఆయేటి కాయేడు హిందువుల సంఖ్య తగ్గిపోయినట్లయిన అసతికాలములో హిందువులు లాఘవమునకు బాల్పడక తప్పదు. హిందువులు మతాంతరు లగుటచే హిందూసంఘము రెండు విధములుగ

దెబ్బతినుచున్నది; స్వప్రాబల్య మొకవంక ఊగించుటయు, అన్యమతప్రాబల్య మింకొక వంక హెచ్చుటయును జరుగుచున్నది.

హిందూసంఘము యొక్క ఈ పతనమును నిలువలయు ననినచో చేయవలసిన పనులు రెండున్నవి. అందు మొదటిది హిందువులలో కొందరు మతాంతరులగుటకు గల కారణములను పరిశీలించి సాధ్యమగు సంతకరకు వానిని నిర్మూలించుట; రెండవది ఇతఃపూర్వము హిందూమతమునుండి విడివడిపోయినవారిని తిరిగి వారు వలయు నన్నచో మన మతమందు చేర్చుకొనుట కవకాశ మిచ్చుట. నరియగు పద్ధతులపై నీ కార్యములు నడుపబడినచో త్వరలోనే హిందూమతము ఊగించుట తగ్గగలదని చెప్పవచ్చును. ఏనాడు హిందూ మతస్థులు తమమతమును వీడి అన్యమతములయందు జేరుట మానివేయుదురో ఆనాడే హిందూ మతము మరల ఉచ్చస్థితికి రాగలదు.

హిందువుల సంఖ్య క్రమముగా తగ్గుటకు గల కారణములలో మొదటిది "అస్పృశ్యత." తమతోడివారిని కొందర నస్పృశ్యులని పేరుపరచి, వారిని మ్యూసముగ జూచుట హిందూసంఘమునం దొక గొప్ప దోషము. కులభేదములును, స్పృశ్యతాస్పృశ్యతలును లేని ఇతరమతములు వీరి నాకర్షించుటలో చోద్య మేమియును లేదు. ఈ అస్పృశ్యత పూర్ణముగ నివారించబడినచో ఇప్పుడతి సులభముగ క్రైస్తవమతమును, మహమ్మదీయమతమును స్వీకరించుచున్న నిమ్నవర్ణములవా రందరును హిందూమతమునందే నిలిచిపోవుదురని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును. హిందూమతమునందు వారు పడయజాల

నిదియు, ఇతరమతములు వారి కిచ్చునదియు, సంఘమునందు సమానస్థానము. అనాదినుండియు వారవలంబించుచున్న మతమునందే ఇతరవర్ణములతోపాటు సమానమగు సాధారణ వ్యక్తిగౌరవమును వారు పొందగలిగినచో వారికి స్వమతమును వీడవలసిన యవసరమే యుండదు.

కాని ఇప్పుడున్న, పరిస్థితులలో అస్పృశ్యతను తొలంగించుట వలన మాత్రమే హిందూసంఘము పూర్ణమగునభివృద్ధి గాంచజాలదు. గత ఏబది యరువది సంవత్సరములనుండియు నెందరో హిందువులు స్వమతమును వీడి ఇరమతముల నాశ్రయించి యున్నారు. అస్పృశ్యతాదోషము నివారించబడినచో మతాంతరులైనవారిలో కొందరైనను తిరిగి తమ పూర్వపుమతమున బ్రవేశింప నిచ్చగించవచ్చును. అంతేకాక అన్యమతములవారునహితము, హిందూమతము యొక్క విశాలతను గుర్తించి యందు బ్రవేశింప నిచ్చగించుచో మన సంఘము వారి కాటంకములను గలుగజేయక వారికి హిందూమతధర్మముతో సమంజసమగు గౌరవమైన స్థానము నీయవలెను. హిందూ మతమునుండి యన్య మతమున బ్రవేశించిన పిదప తిరిగి హిందూ మతమునకు రాదలచు వారికిని, అన్యమతమును త్యజించి హిందూమతమున బ్రవేశింపదలచువారికిని అంత విశేషభేద మేమియును లేదని తోచుచున్నది.

ఈవిషయమున మన హిందూ సంఘము మొదట కొంత విముఖత జూపవచ్చును. కొంతకాలమువరకును, సనాతనుల మనుకొనువారు కొందరు, హిందూమతము జన్మతః ప్రాప్తించ వలసినదేగాని సంస్కా

రమువలన లభించదను వాదనతో ఇతరులను హిందూమతమున జేర్చుకొనుటను ఎదుర్కొనవచ్చును. ఇందులకై చేయబడు ప్రయత్నములు ప్రారంభమైన కొంతవరకు 'ఏటి కెదురీత' యగు నని తోచుచున్నది. అయినను హిందూసంఘము అభివృద్ధి గాంచవలె నన్నచో, పరమతస్థులను మన మతమున జేర్చుకొనుటకు మనము వెనుదీయరాదు. ప్రత్యక్షముగ గాకపోయినను ఆచార వ్యవహారములందలి మార్పులచేత నైనను హిందువులు కానివారు క్రమముగా హిందూ సంఘమున కలసిపోవుట చారిత్రక దృష్టికి విశదమే. అంతేకాక ఉత్తర హిందూస్థానమున ఆర్యసమాజోద్యమమువలన మతాంతరులైన హిందువులు తిరిగి హిందూసంఘమునందు చేర్చుకొనబడుటయు, అట్టివారిని సంఘము సాధారణమర్యాదలతో జూచుచుండుటయు నివృద్ధు జరుగుచున్నది.

న్యాయశాస్త్రరీత్యా యోజించినను హిందువులు కానివారు హిందూమతమును స్వీకరించుటకుగాని, మతాంతరు లైనవారు తిరిగి హిందూసంఘమున నభ్యు లగుటకు గాని ప్రతిబంధకము లేవియును లేవు. కాబట్టి హిందూసంఘాభివృద్ధికి కావలసినది బాధ్యతను గుర్తెరిగిన ప్రయత్నముమాత్రమే.

ఇక ముందైనను హిందువులు నిద్రనుండి మేల్కొని తమ కర్తవ్యమును తెలుసుకొనవలెను; సంఘక్షయము నరికట్టి తమ సంఖ్య నభివృద్ధి పరచుకొనిననే తప్ప ఇప్పటి పరిస్థితులలో వారు తీరనినష్టమునకు పాల్పడవచ్చును. హిందూ సంఘమునందలి ప్రతి వ్యక్తియు ఈవిషయమై బాగుగా నాలోచించి నరియగు నిర్ణయమునకు వచ్చుట అత్యావశ్యకము.

ప్రబోధము

(శ్రీ) ఆలసాటి కామేశ్వరరాయ కవి

భృంగమ ! తమ్మిజేనెకయి వేసట జెంది తవీంతు రాత్రులనే
రంగదభంగనంగతి విలాసిత గాన సుధానవంతికా
చంగవిలాసలాలిత ప్రళస్త కళాకలితంబ వయ్యు నీ
కుంగల విట్టి యాధులు నగుంగద యెట్టి వివేకశాలికిన్.

చక్కగ నీవు పాడుదువు సారస మేమి యెరుంగుఁ బాటలో
ముక్కలునుక్కలై యమృతముల్ దిగజారగ గాననంచయం
బొక్కట జేసిచేసియు సముత్సుకతన్ దిరుగాడుచుందువో
యక్కట యిక్కటల్ కలుగు నయ్యయ్య ! రాతిరియున్ వియోగమున్.

కంట్లాక్టరు వీరన్న

శ్రీ చిలుకూరి శేషగిరిరావు

*****

ఆ జిల్లాలో కంట్లాక్టరు వీరన్నను ఎరగనివారు ఎవ్వరూ వుండరని చెప్పారే. కూలినాలి చేసుకొని చాలిచాలని గంజీనీళ్లు త్రాగి ప్రాజాతలను నిలుపు కొంటూవుండే ఈ కష్టజీవులలోళ్లలో అతని నామ మంత్రం నిత్యమూ జపింపబడుతూంటుంది. P.W.D. లోగాని, డిప్టీ ప్రొజెక్టులోగాని మరి ఏయెరక కాళ్లుగాని ఏచిల్లరమకమత్తులు వచ్చినా, ముందు కంట్లాక్టరు వీరన్నను పిలవాల్సిందే! కారణం ఏమంటే అతనితో సమానంగా కంట్లాక్ట పాటపాడేవాడటండదు. అదికాక ఇతనిపూర్వులు తరగని ఆ ప్రిని కష్టపడి నిల్వ వుంచి పోవటంచేత, యిదిడు ఆ ధనప్రవాహాన్ని విని మోగింది, యీ చిల్లరచేపతల కందరికీ నిత్యమైచేద్యా లర్పించి గొప్ప పలుకుబడిని సంపాదించాడు. అందు చేత ఏ కంట్లాక్ట వచ్చినా మారుమాటలేకుండా వీరన్నచేతుల్లో పడింది. అలాంటప్పుడు నిత్యమూ తమకు గంజీనీళ్లకు దారిదూపిస్తున్న యీ వీరన్న నామాన్ని వాళ్లు జపిస్తూంటా రవటంలో ఆశ్చర్య మేముంది?

అసలు వీరన్న పూర్వులది తూర్పుదేశం. అక్కడ వాళ్లకు కడుపుకు చాలివంతగంటి, పొట్టు కప్పకొనేం దుకు చాలినబట్టా కరవవటంచేత, యీ తూర్పుగోదా వరిజిల్లాకు తేరుకొని, మగవాళ్లు కూలిచేస్తాంటే, అడ వాళ్లు సంపన్న బ్రాహ్మణగృహస్థులయింట్లో పొది పనులుచేసి జీవిస్తుండేవాళ్లు. ఇలా వుండగా, రంగంలో కావలసినంతమంది కూలీలు లేరని అక్కడ వని విశేషంగా వుండి కూలి చాల హెచ్చుగా దొరుకుతుందని తెలియవచ్చింది. అప్పుడు ఈ వీరన్న పూర్వులు బట్టా, తట్టా పట్టుకొని రంగం ప్రయాణం కట్టారు. విజంగా రంగంలో కష్టపడివహిసి చేతినిండా డబ్బు దొరికేది. కడుపునిండా తిండి, పొందినిండా బట్టా కట్టగా వాల్లు రూకలు మిగిలేట్టుగానే వుండేది. ధనార్థవయంను ఆశ యున్నవాళ్ళు దానితోసం ఎన్నిపాట్లతో పడతారు.

మనవీరన్న పూర్వులు పొళ్ళుపంచిపనిచేస్తూ పొదుపుగా సంసారం చేసుకొంటూ వొకవదితేల కరకు రూపాయలను కంటజాచి స్వగ్రామాన్ని కేరుకున్నారు. ఆధనంతో వీరన్నతండ్రి భూమిపుట్టా కొని వ్యవసాయంచేస్తూ మంచి మోతుబరిచైతని పేరుపొందాడు.

వీరన్నకు మూడు నలకై ఏళ్లుంటాయి. మనిషి మంచి జమాను, ఆరడుగుల పొడవుండి పొడవుకు తగ్గ జేవాపుష్టిగలిగి చూచుటకు గంభీరంగా కనిపిస్తుంటాడు. పూర్వం, రాజాటా, వెలమదొరలూ మీసం మీద నిమ్మకాయలను నిలబెట్టేవారని చెబుతే అసలు మీసంలేని బొద్దింకమీసాలకు అలవాటుపడ్డవనం వెటకారంగా నవ్వుతాం. కాని ఈవీరన్న మీసాలు చూశాక నిమ్మకాయలే కాదు నారింజకాయలు కూడా నిలబెట్టవచ్చని భవ్యకుంటాము. అతడు చిన్నతనంలో ఘట్టుఫారం ఆనర్పుచదివివా యీ పెద్ద వైద్యగ్రంథాల ప్రావకం వచ్చాక నాలుగుబోట్లైన యింగ్లీషుమక్తలు కూడా మధ్యమధ్య విసరటం చేర్చుకున్నాడు. ఆఫీసర్లతో మాట్లాడేటప్పుడు మామూలు వేమం దర్జాకు లోటని కింకెనుట్టా, బాటూపేటకూడా వేయటానికి అలవాటుపడ్డాడు. ఈ కంట్లాక్టరులో నాలుగు రాళ్లు మిగిలక యింజనీర్లతో సమానగౌరవం సంపాదించాలని కోట్లకొ రొకటి కొన్నాడు. మునుపు వీరన్న అని పిలుస్తుండేవా రంతా యిప్పు డతనిని వీరన్న దొరగా రని పిలుస్తుంటారు.

2

అని ఏ ప్రెలునెలలోని కడపటికోజాలు. డిప్టీ ప్రొజెక్టువారి కోడ్డును బానుచేయిస్తున్నాడు కంట్లాక్టరు వీరన్న. అడవాళ్లూ, మగవాళ్లూ కలిసి మూడు పోవందమంది పనిచేస్తున్నారు. కొందరు మగాళ్లు గునపాలతో కోడ్డునుత్రవ్వతోంటే మరికొందరు

కంకరను జల్లిచేస్తున్నాడు. అడవూరిలో కొందరు చెట్లచారీచాలని వీడలో కంకరను బ్రద్దలుకొడుతుంటే మరికొందరు ద్రమ్మలలోని నీటిని లింజెలతోనించి కోడ్డును తడుపుతున్నాడు. మరికొందరు అడవాళ్లు, మగవాళ్లు కలిపి పాటపాడుతూ కోలరును దొడ్డిస్తున్నారు. మూర్ఖుడు వడినెత్తిపొద కాస్తా తీరంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. పాపం! ఆహారీలు, క్రిందకాళ్లు, వైస మాడూ మా మాడూ చెమటలుకారుస్తున్నా, పెట్టుక్రింద నీడలో కూర్చుండి చుట్టకాలుస్తూ అకారణంగా బండబూసులు తిడుతూ మధ్యమధ్య చేతి మాలచే చింకబడితే అమాయకుల విప్రులమీద బాడుతుండే మేస్త్రీని చూచి గడగడలాడుతూ చురుగ్గా పనిచేస్తున్నారు. చెట్లకొమ్మలకు కట్టియున్న జోలెలలోని లిడ్డలు పాలతోసం 'క్యాగు, క్యాగు' మరి ఏడుస్తున్నా! పాపం! ఆకెల్లులు ప్రత్యక్షమయ్యుడైన మేస్త్రీని చూచి మనస్సు పిల్లలమీదకు లాక్కో పోతాండగా తప్పనిసరిగా పనిచేస్తున్నారు.

సాయింలేం ఆయిదుగంట లవుతుంది. ఆవృజ్ఞీ గూర్ఖుడు కొంచెం కొంకపడి అలసట తీర్చుకోటానికి యింటికి పోతున్నాడు. ఫర్లాంసుమారంలోంచి వీరన్న కాదు పోరను చప్పుడు 'హం, హం' మరి వినిపించింది. అంతరరకూ పొగచుట్టును కాలుస్తూ, ఓహూరి కాన్ని బూతులుతిడుతూ మేస్త్రీ, హారన్ చప్పుడు విడంగానే కంగారుపడుతూ నోటిలోనిచుట్టును పాకేసి ఒకసారి తలపాగా, కోటూ సద్దుకొని కూర్చిందరమా చురుగ్గా పనిచేయాలని వార్మింగ్ యిచ్చిచేతులు కట్టుకొని కంబ్రాక్షరు రాకకోసం ఎదురుచూస్తూ నిలుచున్నాడు.

కంబ్రాక్షరువీరన్న కాదు దిగి పెచ్చరుదిగరును కాలుస్తూ చేతిలోని Hand stick ను పూపుకొంటూ వచ్చాడు. మేస్త్రీ, అతినివయంలో నమస్కరించి ఆరోజుజరిగిన పనివంతా చూపిస్తున్నాడు. ముందు గుసపాలతో కోడ్డును త్రేవుతోన్న కూలీలదగ్గరకు వచ్చాడు. కంబ్రాక్షరువీరన్నను చూడంగానే కూలీలలో భయమూ, చురుకూ పుట్టింది. గుసపాలను ఎత్తి 'ఫక్, ఫక్'మని కోడ్డును త్రేవుతున్నాడు. ఆరోజుకి వాడు

త్రవ్విన ప్రదేశం చూపించివాడు, పని చాలా చురుగ్గా జరిగిందని మనవిచేసుకున్నాడు మేస్త్రీ. వీరన్న మందహాసం చేస్తూ మరి నాలుగడుగులు ముందు తేకాడు. ఆడాళ్లు, మగాళ్లు కలిసి కంకరను గంపలతో ఎత్తి కోడ్డుమీద పోస్తున్నాడు. వీరన్న, వంతా చురుగ్గా జరగటం చూచి మేస్త్రీని మెచ్చుకుంటూ కొంచెం ముందుకు వడిచాడు. అక్కడ మనువాటికి నీళ్లు నిలవయ్యుంచటానికై పెద్దతేవుద్రమ్మలు పాతిక వున్నాయి. ఆ ప్రదేశానికి రెండుఫర్లాంసుల దూరములో నున్న చెరువునుంచి అడవాళ్లు లింజెలతో నీళ్లుతెచ్చి ఆద్రమ్మలలో పోస్తున్నాడు. వీరన్న కిగరుపొగను రింగురింసులుగా వొరుల్తా మూరంతుంచి నీళ్లలింజెలను తేస్తున్న కూలీవాళ్లకేసి తడకదృష్టితో చూస్తున్నాడు.

ఆ అడవూరిలు మూరంతుంచే వీరన్నను చూచి భయంతో చురుగ్గా నడుస్తూ వచ్చి నీళ్లను ద్రమ్మలలో దిమ్మగించి ఏమాత్రం అలస్యం చేయకుండా వల్లపోతున్నారు. మనవీరన్న దృష్టి అందులోని ఒకమంచి పడుచుదవంజోయున్న యువతిపై పోకింది. ఆయువతికి సుమారు యిరవై ఏళ్లుంటాయి. చంద్రలింబలా సుంద్రమైన మొహం. అటుతెలుపూ యిటుపనుపూ కాకుండా దోరబానిసండులా నుంటుంది కరీరపు చాయ. అంతలాపూ, మరీసన్నము కాకుండా వయస్సుకు తగ్గ కండపుష్టిగలదేహం. అవృజ్ఞీ ఆమెలోని యౌవనపుష్పం పరిపూర్ణంగా వికసించుతూండటం చేత కరీరమంతా పరిపూర్ణయౌవనపుభవే మిలమిలలాడుతోంది. కొద్దికొద్దిగా నొక్కులుదీరిన తలకట్టుకు తెలసంస్కారము లేకపోవుటచే ముంగురులు నెదరి ముఖమీద చిరుగాలికి చిందులు త్రొక్కుతున్నాయి. అమ్మితోన్నా ఆమె నెత్తిమీద వింత పెట్టుకొని మందగమనితో వయ్యారాన్ని వొలికిస్తూ వడచి వొత్తాంటే వీరన్న యీ దివ్యమంగళవిగ్రహాన్ని చూచి మోహపరవశుడైపోయాడు. మీసాన్ని వడివేస్తూ తడకదృష్టితో ఆమెకేసి చూస్తున్నాడు. ఆ యువతి నీళ్లను ద్రమ్మలలో వొంపేసి వీరన్నకేసి చూసింది. అలా చూడటంలో ఆమె కొంచెం భయంతో కంపించిపోయింది. ఇంద్రనీలమణుల కాంతులను మించు ఆనీతద్యయంలోంచి భీతిని, బాధని చూ

గ్రక్క చూపును చూచినంతనే వీరన్న పృథ్వీదయంబులదరించిపోయింది. ఆమె తక్కినవారితో కలిసి నీరు నేవటానికి వెళ్లిపోయింది.

వీరన్న దేహంలోని ప్రతి అణువు, ఆమెలోని నిర్వాణ్యతాన్ని గ్రోలాలని విశ్వాంధించి ఆతడిని తలక్రిందులు చేస్తున్నది. అతడు తనకాదులో కూర్చుండి తన వెంటవచ్చి చేతులు కట్టుకొని నిలుచున్న మేస్త్రీని చూచి "ఏమోయి! యిందాక వీళ్లు తెన్నాన్న ఆ అందమైన పిల్లను గురించి ఏమైనా చెప్పగలవా?" అని అడిగాడు. అప్పుడే ఆ పిల్లమీద నీలికన్ను పడిందని పసికట్టాడు మేస్త్రీ. అతడు చేతులు నలుపుకొంటూ "చిత్తం అది వెలమలపిల్లంది. ఇక్కడకు మెలుమూరంలోనే వుంది దానియిల్లు. అదీ దాని మొసకూ యిద్దరూ మనదగ్గరే పనిచేస్తున్నారు. చాలా అందమైంది. ఒక్కొంచి కూలితేగ్గ కష్టం చేస్తుం"దన్నాడు. వీరన్న ఆవందంతో పరవకు డైపోయాడు. మెల్లగా మేస్త్రీ చెవులో ఏదో వూది కాదు ఎదర నిలుచుండి ఏదో రిపేరు చేస్తున్నట్లు వదిస్తున్నాడు.

మేస్త్రీ కూలితదగ్గరకు వచ్చాడు. మామూలుగా ఆడవాళ్లు వీళ్లు మోస్తున్నారు. మేస్త్రీ ఆ ఎర్రటి యువతిని పిలిచి "లక్ష్మీ! దొరగారి కారులో నీళ్లయి పోయావట. ఒక రెండడునీళ్లు పట్టుకెళ్లిపోసిరా" యని హాకుం యిచ్చాడు. లక్ష్మీ నీళ్లు పట్టుకొని బయల్దేరింది. శోడ్డు మరాచుత్తులో వుండటంచేత రెండువందల గజాలదూరంలో వీరన్న కారు ఆగింది. నిజానికి కారులో నీటిఅవసరం లేకపోయినా ఆమెతో మాట్లాడాలనే వుద్దేశ్యంతో యిలా అన్నాడు. పాపం! లక్ష్మీకిదంతా తెలియదు. ఆమె మెల్లిగా నడుస్తూ కారు దగ్గరకు వచ్చింది. వీరన్న నలుచక్రలా ఒక్కసారి చూచి ఎవరూ లేనట్లు కనిపెట్టాడు. అతడుచుట్టూ కారు అదేపనిగా కోరచూపులతో ఆమెకేసి చూస్తున్నాడు. అతడేలా చూట్టం లక్ష్మీకి సిగ్గుపె మొహం వంచుకుంది. వీరన్న మందహాసం చేస్తూ ఆమెతో యిలా మాట్లాడాడు.

"మవ్వు చాలామంచిదానిదనీ, కష్టపడి పనిచేస్తావనీ మేస్త్రీ చెప్పగా విని చాలాసంతోషించాను.

ఇన్నాళ్లనుంచీ పనిచేస్తున్న నీన్న చూడక గొప్పపొరపాటు చేశాను. ఈకారు ఎంత అందంగా వుందో చూశావా? ఎప్పుడన్నా యిలాంటికాళ్లో ఎక్కావా?" అని అడిగాడు. కాని లక్ష్మీ మాట్లాడలేదు.

"అబ్బా! ఎంత అందంగా వున్నావు! రంధ్రలా గుండేదానివి నీటి మాసిన బట్ట లేం బాగున్నాయి? మాలాంటివాళ్ల యిళ్లలోవయితే నగలూ, టెంపువీరలూ, పెంట్లూ, వువ్వులూ ఎంతోగుళుంగా దర్జాగా వుండవచ్చు." ఆమెకేసి తీక్షణంగా చూశాడు. పాపం! లక్ష్మీ సిగ్గుపడింది. ఇతినిమాటలవల్ల ఆమెకు భయం వేసింది.

"చూశావు! ప్రపంచంలో నీలాంటి అందమైన ఆడది యింకొకతే వుండదు. అలాంటివ్వకు ఆమెపై పెధనమ చేసుకొని వాడితోపాటు ఎండకు ఎండుకూ వానకు తడుస్తూ కూలి చేసుకొంటూ అర్ధాకలితో బాధపడటం ఏమీ బాగాలేదు. నామాటవిని ఆ పెధనని వదిలేసి నాదగ్గరకు వచ్చేయి. నీన్న మహారాజిని చేస్తా" నన్నాడు.

ఈమాటలు వివంగానే లక్ష్మీకి చాలా కోపం వచ్చింది. అందులో అతడు తనభర్తను నిందించంగానే చాల బాధపడింది. ఆమెకోపంతో "కారుకి నీళ్లుకానా లన్నారట. ఎక్కడపోయాలో చెబుకో పోసి వెళుతా"నంది. అందులకు వీరన్న వెలిసవ్వు నవ్వుతో "కారుకు నీరూ విప్పు అక్కలేదు. నీ దర్జవంకోసం యిలా రప్పించాను. ఇద్దరమూ కాళ్లో కూర్చుండి కొంచెం నేవు అలా తిరిగిస్తాంరా!" అని ఆమెచేయి పట్టుకొని కాళ్లోకి లాక్కోబోయాడు. కాని లక్ష్మీ కోపంతో చురచురచూస్తూ ఆ రెండోని నీరు క్రిందకుకొంచేసి భారీరించెతో వెళ్లిపోబోయింది. కాని వీరన్న ఆమెను అడ్డగించి ఆమెను బలవంతముగా కాగలించుకొనబోయాడు. కాని మానాభిమానములుగల లక్ష్మీరౌద్రంతో పెనసులాడి వీరన్న గూబకు తెత్తెడు ఘాటైన చపేటాను తగిలించింది. ఇంతలో చూపించించి ఎవరో వస్తూండటం చూచి వీరన్న లాభములేదనుకొని గూబ తడుముకొంటూ కారుచక్రాలకు బుద్ధిచెప్పాడు. నృపదయభారంతో భారీరించెను పట్టుకొని రక్తివవారిని జేరుకొంది లక్ష్మీ.

3.

సహజంగా అడువారిచేతులు మెత్తనివే అయినా మొదటినుంచి లక్ష్మీ కూలినారి మొదలగు కాయకన్యలు లగు పనులకు అలవడుటచేత ఆమెచేయి కొంచెం గట్టి పడిందనే చెప్పాలి. దీనికితోడు ఆమెయందు తీవ్ర మైన క్రోధాన్ని రగుల్కొనటంచేత ఆమె విసిరినదెల్పు వీరన్నకు మాడులినుమలపాటు మాడులోకాలమా చూపించింది. అతడు యింటికి వెళ్లంగానే తనమైవేటు రూములో కూర్చుండి చురచుర ముందుతోన్న చెంపను అద్దంలో చూచుకున్నాడు. ఆమె అయిదువేళ్లూ కాళ్ళ కంఠా వుండేట్లు అతని దవడమీద పుట్టుమచ్చల్లగు నాటుకొనివున్నాయి. అతీవమైన గాయాన్ని, పరా భవాన్ని తలంచుకొనంగానే వీరన్న కిరంంలోని వెత్తురంతా క్రోధదావాగ్నిచే వుడికిపోయింది. వెంటనే తనసామర్థ్యాన్ని ఆమెకు చూపించి తనకని తీర్పుకోవా లనుకున్నాడు. కాని కొంతసేపు ఆలో చించి వీవిధంగానన్నా ఆమెను అనుభవించాలని దృఢ నిశ్చయపర్చుకున్నాడు. ఆగాయం నలుగురికంటా పడుతుందనే భయంతో వీరన్న రెండుకోజలపాటు లోకం కంట పడలేదు.

ప్రతి ఆదివారం కూలీలకు బట్వాడా యిస్తారు. అందుచేత మేస్ట్రీ డబ్బుకోసం వీరన్న దగ్గరకు వచ్చాడు. వీరన్న ఆవాడు తనకు జరిగిన పరాభవాన్ని కప్పివుచ్చి ఆమె తనమాట వినలేదనీ, ఆమెను వీవిధం గానన్నా పోప్పించి తనకు చేకూరుస్తే మంచి ప్రతి ఫలం చుట్టచుటాననీ మేస్ట్రీకి ఆశ చూపించాడు. డబ్బు ఆశ చూపితే ఆమె తప్పకండా లొంగుతుందనీ అందువలన తనకు మంచిలాభం రాక చూనదనీ తలంచి మేస్ట్రీ బ్రహ్మానందభగితు డైపోయాడు.

ప్రతివారం వీరన్న స్వయంగావచ్చి బట్వాడా చేస్తుండేవా డెంచేతో ఆరోజు ఆపనిని మేస్ట్రీకే వప్పజెప్పాడు. ఆరోజు ఏకో మిష పెట్టుకొని బట్వా డా ఆలస్యంగా యివ్వటం ప్రారంభించాడు. ముందు ముగా శ్లందరికి కూలీ లిచ్చేవాడు. మూర్ఖాచైకూనం అనంగానే క్రమంగా కారుచీటి తెరలు లోకనాటక

రంగాన్ని కప్పకున్నాయి. తరువారే మేస్ట్రీ ఆడ వాళ్ల వొక్కొక్కరినే పేచెట్టి పిలిచి వారికూలీ యిస్తాన్నాడు. ఆరోజు బట్వాడా చాలా ఆలస్యంగా అందటంచేత కూలీలంతా గబగబా యిండ్లకు పోతు న్నారు. ప్రతిపాతీ లక్ష్మీపేరు మొదట్లో వచ్చేది. ఆరోజెంచేతో చివరదాకా వుండిపోయింది. పాపం! లక్ష్మీపడే ఆరాటానికి అంతులేదు. ఆమె భర్తవొంట్లో గుస్తీగా వుండటంచేత రెండుకోజలనుంచి ఆతను కూలికి రావటంలేదు. ఇంట్లో యింకా దీపమన్నా వెలిగించలేదు. తాను వెళ్లి బజారునుంచి వెచ్చుంతెచ్చి గంజి కానిపోనేదాకా ఇంట్లో రెండోదిక్కు లేదు. అసలు తానూ కూలికి రావటం మానివేయవలసిందేగాని, ఆరోజు కూలికి రాకపోతే రెండోవారంలోగాని తను కూలి నియ్యరు. మైగా పనితోందరగా జరగాలని వీరన్న తొందరపడుతున్న సమయంలో కూలికి వెళ్లటం మానేస్తే మేస్ట్రీ మల్లీ కూలిలోకి రానియ్యడేమోయని భయం.

ఆరోజు ఆమె ఎంతత్వరగా యింటికి వెళ్లాలను కొందో అంత ఆలస్యమూ అవుతోంది. తనతో సాయం వచ్చేవా లైనయాలేదు. అందరూ కాశీవేపు వెడితే తాను రామేశ్వరంవైపు వెళ్లాలి. ఎప్పుడూ మొదట్లో తన్ను పిలిచేవాడు ఆనేక పిలవకపోవటంచేత కంఠాగు పడింది. కాని పేర్లను చదివేతొందరలో మేస్ట్రీ తనపేరును పిలవటం మరిచిపోయా డనుకొంది. మేస్ట్రీ ప్రతివాళ్ల పేరూ చదివేటప్పుడు తనపేరునూడా చదువుతా డేమో యని ఆక్రంతతో అగ్ని జ్యోతిని వెలిగించే చూపులతో ఎదురు చూస్తోంది.

మేస్ట్రీ కూలీలందరికీ బట్వాడాయిచ్చి లక్ష్మీని చూడవట్టు లేవబోతున్నాడు. ఇనా పూరునుంచే లాభం వేదమకొని లక్ష్మీ చివయంగా “బాబుగారూ! నా మాట మరిచిపోయాడు. నా యిద్దరికూలీ యిప్పిస్తే యింటికి పోయి గంజి కాచుకొంటా”నంది. అందులకు మేస్ట్రీ సంగ్రహాన్ని వటిస్తూ — “అయ్యో! ఎంతపొర పాటు వడ్డాను. పాపం! నీకు చాలా ఆలస్యమైవట్టుంది. అయితే రానున్న రెండుకోజలనుంచి కూలిలోనికి ఎదురు రావలసిందేను?” అని ప్రశ్నించాడు.

అందులకు లక్ష్మీ కొంచెం విచారంతో “అత
గాడికి బాలుగుతోజాలమంచి వొంట్లో నున్నీగా వుం
డండీ! అలాగే రోజు గడవ దనేధియంతో కూలికి వస్తుం
డేవాడు. రెండు రోజులమంచి బొత్తిగా వొంట్లో
పోపికలేకపోవటంచేత కూలికిరావటం మానుకున్నాడు.
ఇంటి కల్లి గంట కాచిపోయాళి. మీరు దయయించి
మాయిద్దరికూలీ యిప్పిస్తే త్వరగా యింటికిజేరుకొంటా”
పని బాలిగా పర్కింది. ఇదేలేగినసమయ మనుకున్నాడు
మేస్త్రీ. ఆమెయం చెంతో ఆదరాన్ని చూపిస్తున్నట్లు
చెబిస్తూ “అలాగా పాపం! ఆ సంగతి ముందే చెప్పి
యన్నట్లుయితే! ముందు మాయిద్దరి కూలియిచ్చి పంపి
నే! యుండేవాణ్ణి. ఆయితే లక్ష్మీ! నీతో ఒకచూట
చెబుతాను విను. మొన్న దొరగారు నీతో నూట్లాడి
వప్పుడు నువ్వు పెంటితనం చెకావంట. అది చాలాపెరి
పని. దొరగారిలాంటివారు నిన్నుకోరారంటే నువ్వు
గొప్ప అదృష్టవంతురాల వన్నమాట. ఆయనకు నీమీద
ఎంతోకోపం వచ్చింది. ఏమంటావు! దొరవారితో వప్పు
కున్నావని చెప్పనా?” అని అడిగాడు.

ఈమాటలు వినంగానే లక్ష్మీ నిశ్చేష్టు రాలైంది.
ఈమేస్త్రీయందాకొడుకుకూడా పేరన్న తరపున
నూట్లాడటం చూచి భయపడింది. కాని కొంచెం
వైర్యంతో — “తాబూ! పెద్దలైన మీరుకూడా
యిలా నెలవీయటం న్యాయమేనా? కట్టుకున్న మొగుణ్ణి
విడిచిపెట్టి కోరివనాడితో అట్లా వ్యభిచరించ
టానికి నేను బోగందాన్ని కాను. మీ రిద్దరూ
నావిషయంలో గొప్ప పొరపాటు పడుతున్నారు.
ఇమానుంచి ఆ ఆశను వోదులుకోండి. ప్రాద్దుపోతోండి.
త్వరగా మా కూలియిప్పిస్తే యింటికిపోతా”నంది ప్రాథ
వాపూర్వకంగా.

తనప్రయత్నం ఫలించలేమో యని మేస్త్రీ
జంకాడు. అయినా ధనాశ చూపిస్తే లొంగుతుం దనే
ఆశ మనస్సులో నీడిస్తోంది—“లక్ష్మీ! నువ్వు పిచ్చి
దానిలా నున్నావు. ఆదొరగారిదర్తా, అయిశ్వర్యమా
చూడకండా చూట్టాడుకున్నావు. నువ్వు ఘోరి అని నీ
అంగీకారాన్ని చెబుస్తే! నీ శరీరమంతా బంగారం
దిగేస్తాడు. చెధవది! రోజుకు పావలా డబ్బుల కూలి

కోపం కోజంతా ముందుటెండలో మాడటం బగులు
ఒక్కసారి అంగీకరించావంటే నిశ్శేపంగా యిల్లు
కదలకండా హాయిగా తిని కూర్చుండవచ్చు. ఇంత
అందమైనదానిని దొరగారిలాంటివారి ప్రాపకం
సంపాదించావంటే అందానికి తగినసుఖం లభించ
గలదు. మరొకమాట! నువ్వు నీమొగుణ్ణి వొడిచియ్య
నక్కరలేదు. అత డెలాగూ బబ్బుగా వున్నాడంటు
న్నావు. అతడు పనిలోనికి రాకపోయినా యిద్దరికూలీ
ముట్టజెబుతాను. నీవుమాత్రం కూలికి రాక దొరగారి
బుగాకొకు వల్లి వస్తుండాలె. ఇదేమీ తప్పుపనికాదు.
మీకూలీవాళ్లలో అంతా మానం అమ్ముకొనేవాళ్లే.
పిచ్చిపిచ్చివట్టుదలబుమానేసి యీఅయిదురూపాయలూ
పట్టుకెళ్లు. మళ్లీ ఎంత కావాలివుంటే అంతా
యిప్పిస్తా” పని అయిదురూపాయలకొగిరిం ఆందించ
బోయాడు. ఈ మాటలు వినంగానే లక్ష్మీశరీరం
క్రోధోద్రేకంపేత కంపించిపోయింది. ఆమె యాదిన
పులిలాగ తోవంతో “అయ్యా! డబ్బుకొసింది శరీ
రాన్ని అమ్ముకోటానికి నేను బోగందాన్ని కానవి
ముందే చెప్పాను. ఆయనకు డబ్బుంటేమాత్రం సంపాద
స్త్రీల మానాలవంతా కొందా మనుకున్నాడా? ఇలా
ఎంతమంది అమాయకులను మోసగించి వారి మానాలను
అపహరించారు? మీ వుద్దేశ్యం ఏంటి? భోగంలా
ధనవంతులు తప్ప తక్కిన స్త్రీలంతా మానం
అమ్ముకొని జీవించే పిచ్చిలంజ లనుకొన్నారా? కూలి
వాలిచేసుకొని జీవించేవాళ్లకు మానాభిమానము లుండ
వని మీ సిద్ధాంతమా? తినుటకు తిండిలేకపోయినా
ఒకలిబాధకు వోర్చుకొని నులనుల మాడుతుంటాము
గాని నుచ్చమైన భాగ్యభోగములకై మానాన్ని
అమ్ముకోము. అసలు అన్ని బాతుల్లామా వ్యభిచారము
పెచ్చుపెరుగుటకు మీ ధనవంతులే కారకులు.
అమాయకులన పేదలకు కపటపుమాటలుచెప్పి, ధనాశ
చూపి వారిమానధనాన్ని కొల్లగొట్టుతున్నారు. ఆయన
అడగమంటే, అడగటానికి మీకు నో రెలావచ్చింది?
ఇవ్వాళ నన్ను మోహించాడు. రేపు మీ పెళ్లాన్నో
లేక చెల్లెలితో చూచి మోహించి వప్పుచెప్పమంటాడు.
అప్పుడు మీచేతులారా మీ పెళ్లాన్ని అప్పగించ
గలరా? అప్పుడు మీ పృథ్వం ఎంత దారు

అసలు సత్యాశ్రయ కందళిలాశాసనం*

పరిష్కర్త: శ్రీ దుక్కిణీనాథశాస్త్రి

శాసనం దొరికినవిధం

అప్పటికీ, నే నింకా ధారాళంగా సిగి రెట్లు తాగుతూన్నాను, మావలేదు. కుతి తీరడానిక్కక్కూర్తివడదమూ లేదు. ఏరా శముగా వాటిమీద పాటలురాశి ప్రచురించి ఎడా-పెడా, మెప్పల్ని, దెప్పల్ని మూట కట్టుకుంటూనే వున్నాను. కొమ్ములు తిరిగిన భావకవికింద చెలామణి బొతున్న రోజులు అవి. నాలో నాకే వేదన, నాలో నాకే సంతోషం, నాలో నాకే దిగులు, నాలో నాకే తబ్బిబ్బు. అట్లాంటి ఉపద్రవకరమైన రోజులు అవి. మా యింటికి పక్కయింటికి ఎదటి యిట్లో వోభాగాన ముసలి పెధవ అవ్వగా రున్నారని వన్నెరిగిన ప్రతివాడికీ తెలుసు. ఆ అవ్వ గారిపేరు ఆ అంధరితోపాటు నాకు తెలీదు. తాని మా అవిడా, నా మరదలూ, మాపాపా (మూడేళ్లున్నర ఈడు మాపాపకు) అంధరూ అన్నట్లు నేనూ ఆవిణ్ణి అవ్వగారంటున్నాను. ఆ అవిడా ఆవిడ చెల్లెలికొడుకూ [పేరు పార్థ సారథి, చెట్టుంతమనిషి, మంచివాడే, పాపం ఆయనకు పడుచుదనంలోనే భార్యపోయింది. మళ్లీ సమ్మంథాలు రామాలేదు. ఆయనా సంసారం జంజాటం, రొంపి అని పెళ్లి చేసు కోలే దంటాడు! చానీ అంకమ్మని బాహు టంగానే ఉంచుకొన్నాడు! మందులు [వశ్యోషధాలు] కక్కించడం ప్రధానవృత్తి.

వైరాగుల్లోకి జంగాల్లోకి తిరుగుతాడు. వైరాగుల కుండే అన్ని ఛండాలపుగుణాలూ ఉన్నై.] యిద్దరూ రోజూ వొచ్చేట్టుగా, మామూలుగా, రాత్రిళ్లు భోంచేశాక వొచ్చే పెత్తనాలకు వొచ్చారు. వొస్తూనే వోకథ ఎత్తుబడిచేసి మరీవొచ్చాడు. వాడిదుంపతెగా, వన్నెలు చిన్నెలుగా, పూసగుచ్చినట్లు ఏం రంజగా చెప్తాడనీ కథల్ని. పక్కనుండి వింటూంటే—ఇట్లా మనం రాస్తే... అని అనిపిస్తుంది. వాడు పెళ్లిపోయాక తీరాచూస్తే అందులో ఏమీవుండదు. వొచ్చి మా అంధరి తోటి కథాకేళి జరిపి, కభుర్లు చెప్పి పెళ్లిపోయాడు. వాడు యివాళ చెప్పిందాంటో వోక కొత్తవిషయం వుంది. పెదపెంటపాట్లో వైరాగులుంటారట. వాళ్లు త్రికాలవేదులట. ఆపన్నార్తిప్రళయన ఫలు లని.

రాత్రి ఫదింబాపు అవుతుంది అప్పటికీ. వైరాగి విరాగిశబ్దభవం. 'వ' కు, 'బ' వొచ్చింది. సరళానికే గనడదవా ౨౨ దేశం. వృద్ధి. వైరాగ్యం, వైరాగ్యం కాలేదు. వైరాగ్యం, విరాగి మాటలు ప్రసవించిన విచిత్రరూపం; అని నాలో నేను తెలీకుండా యింతభాషా చర్చ చేసుకున్నాను.

మావాడు యింతలో యాడవడం, మా ఆవిడ వేళకు తగ్గట్టుగానే భోంచేస్తూండడమూ, నన్ను కాస్త సమదాయించ రాదా

అని కోప్పడమూ నా ఆలోచనకు వాక్యూం
చ్రేకేనేశివై.

తెల్లార్లు పెంటపాడూ, బైరాగులూ,
పెంటపాటి మఠాలూ, లోకసంగ్రహార్థం
రాగ ద్వేషాదుల్ని చంపుకున్న, నన్య
సిందిన, ప్రత్యక్షగోస్వాములూ, హరనాథ
బాబాలూ, గౌరాంగులూ, అవీ ఛెగ
ఆలోచించాను. కునుకు పట్టలేదు. కృష్ణ
శాస్త్రి అన్నట్లు—

పానుపంటని వేడినడక

వేగించాను. తెల్లారఘట్ట అవ్వగారు
భూపాల రాగచ్చాయగా:

“శేకవా యని నిన్ను

వాసిగా భక్తులు

వర్ణింపుతున్నారు లేరా...

వాసవవందితా,

వసుదేవవందవా,

బ్రతుంకపురవాస లేరా...”

అని పాడుతూ పేడ వేటకు బయలు
దేరారు. రైలు కూతేళింది. ఆవిడ మా
యింటిదగ్గరకు వచ్చేప్పటికి —

“మేలుకో ఆకాశగంగా

మేలుకో శివకాశ గంగా

మేలుకో శంభూనిరాణి

మేలుకోవమ్మ

గంగా

మేలుకో!”

అంటున్నారు.

ప్రబోధం అయింది. వెంకనే ఆవిణ్ణి
కలుసుకున్నాను. పెంటపాటి సంగతి ఆరా

తెలుసు. “యిష్టదా? ఆ సంగతి...” అంటూ
కొంచెం వసిగి చెప్పింది గొడవగా.

మల్లీ అవ్వగారు

మేలుకోనవే రాజహంసా

మేలుకోను వైశన్యమా...

మేలుకోనవే శుద్ధనిలయా

మేలుకోనగదవే...

శేవా

మేలుకో...

అంటూ నందు తిరిగి వెళ్లిపోతున్నాడు!
నాచెవుల్లో, నాలో “మేలుకో” గింగురుమం
టోంది. తేలివ శర్యసానం: పెడపెంటపాడూ,
చినపెంటపాడూ అని రొండువున్నైట.
రొండువోట్లా బైరాగు లుంటార్ట. పెడవేగీ
చినవేగీ అని రెండూ పున్నట్లు. విశ్వనాథ
సత్యనాథగారి వేగీత్రంపద్యాలు గుర్తు
కొచ్చినై. నాలో నేనే అలవాటుగా గనక
చదువుకున్నాను. ఆపద్యాలు రాశేష్వడు
అక్కడ సత్యనాథగారు ఎంత ఉప్పూగారో..

అక్కడ రసవాద, భాతువాద, శిలావాద
కాష్టవాదు లుంటారని ఛెగపూసాస్తోంది
మనస్సు.

నన్నయ్యకు పూర్వపువీ, దగ్గరవీ
శాసనాలు కొద్దిగానే దొరికినై. మన మో
రొండు చూడు చులాగ్గా సంపాదించి
ఫలిష్ చేస్తామా, భాషాసేవ ఆపైకొనించి
కూడా చేసినట్లైతుంది. ఉజ్జూత లూగు
తున్నాను.

చేతులో దమ్మిడి లేకపోయినప్పటికీ
అప్పుచేసి² పెంటపాడు బయలుదేరాను.

2. కాటాచీవాడు అప్పు యివ్వకపోవే,
వంటి కాసనాన్ని వేను సంపాదించేవాణ్ణి కాను.
పాటు, ఆ కాటాచీవాడికీ, అప్పు యిచ్చివందుకు

ఈ కాసనాల సంచారం అప్పుట్లో పడేదీకాదు, యిటు
భాషాసేవ జరిగేదీ కాదు. ఆందుకు మారంభా వాలో
కృతజ్ఞత చూపడం మర్యాద.

అక్కడ బైరాగుల్ని కలుసుకుని, తిండి తిప్పలూ లేక, వేళాపాళా లేక, వరసా వాపీ లేని ఆ బైరాగుల్ని ఆశ్రయించి మొత్త మ్మీద నాల్గోనాడు పెదపెటపాట్లో శాసనాలుంటాయని గ్రహించాడు. కన్యాశుల్కంలో బైరాగి, విశాఖపట్నం తీర్థపు రాళ్ల రేవున, కొన్ని నిలువలలోతున, కంచు శివాలయం వుందని చెప్పినట్లుగా, శ్రీ భిక్షానందగిరి [నాకు శాసనాల భోగట్టా తెలిపిన నద్దురిని దీక్షానామం] వారు, చూచాయగా, పుకారుగా, మబ్బులో దోబూదిగా మాటలలో మాటగా, ఊరికి వుత్తరప్పక్కని శాసనాలుంటాయని అన్నారు. వుండలేక అప్పుడే బయలుదేరుదామనుకుని, గురువుగారి అక్కడ కోపవొస్తుందో అని ఆ పూటకు అక్కడే రేపిణివేసి, మర్నాడు పొద్దున బైలుదేరాను. ఎంత వెతికినా శాసనాలు ఏవీ నాకంటి క్కనబడలేదు. శాసనాలు ఛట్టున కనిపిస్తాయా? ఎంతకష్టపడాలి? గిరాం మూర్తి, మానవల్లి రామకృష్ణకవి, కొమర్రాజు లక్ష్మణాపుగార్లు, ఎంతెంత కష్టపడి సంపాదించారో గదా, శాసనాల్ని. కొంత దూరం పోగా, పోగా, తులిశికోటలూ, [శ్మశానం కాదూ మరి] వోచిన్న గుంటా, దాంట్ పనరెక్కిన నీళ్లూ, పక్కని యేట నాలుగా, చాళ్ళగా, బట్టలు వుతుక్కోడానికి ఏలుగా, వోఎరనిరాయీ, కనబడినై...

తిరిగి తిరిగివున్నా నేమో, చాలివొస్తోంది. చేతులో ప్రయాణపుసంచీ, వైతాళికులూ (కవిత్వం పక్కన వుండకపోతే, బతగ్గలనా) ఆరాతిమీదపెట్టి, అట్లాగే ఆరాతిమీద తిష్టవేసి, యింత అలసట తీర్చుకున్నాను.

—యింతలో సిగిరెట్టుదమ్ములు కాశిని తీసి, యిహా లేచిపోదామనుకుంటూండగా, ఆ సాయంత్రం సూర్యుని బక్కకోపపు కిరణాలు ఆరాతిమీద పడ్డై. అంతదాకా తుమ్ముల్లో పొద్దుకూకిన ట్లుండే ఆరాయి ఆకాస్తకే, ఛరుమని ధగాధగా మెరిసింది. చూశాను. యింకేం? లిపి సంజ్ఞలూ గోచరించినై. అమ్మ!

తీరా చూస్తే, వోనిలువుగీతా, (నన్నంగా) వోఎరటిపేదూ (రాయిబహుపాద్వి. శాసనం చెక్కినవాడు అర్రెద్దగా చెక్కివుంటాడు, వీడిదుంప తెగా) కనిపించినై.

కాకతీయులకు వరాహముద్రా, విజయనగరపురాజులకు చిక్కిరిచిక్కిరి అక్షరాలతో శ్రీవిరూపాక్ష, అనీవుంటై. అటువంటిదేమో అని చూచాను. కాదు. ఏదో ఏదో సింబాలిజం!

ఐతే, యేమిటీ- ఈసింబాలిజం?

నాకేం బోధపల్లేదు.

జయంతి రామయ్యపంతులు, రాళ్లభండి సుబ్బరావు, భావరాజు కష్టరావు, మల్లంపల్లి సోమశేఖర శైర్మగార్లకు తెలిచేస్తే— వాళ్లు చులాగ్గా తేల్చేస్తారు. భావకవివైనంత మాత్రాన, నా మనస్సొందర్యం చూడక, మాలకాటణ్ణి చూశినట్లు చూశి, యద్దేవాచేస్తే...

ఛీ, నామదా.

కుర్రకారు హిస్టోరియన్స్, మారేమంజి రామారావు, పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులకు తెలిచేస్తే—అసలు వోకమిటినివేస్తే...

భేష్!

ఏముటీభేషు?, ఆకమిటీ వోలయిదారు నెల్లుతాత్సారంచేస్తూ, చివరికి—“రాయి బహు పాతది. అక్షరాలు తెలిటంలేదు. లోని విషయం బ్రహ్మభేద్యంగా వున్నై. తత్వం బోధపల్లేదు. ఏంచేస్తాం ఇప్పటికి దొరికిన ప్రమాణాలనుబట్టి చూస్తే—రాయిమాత్రం బహు దొడ్డది” అని తీర్మానించి సీట్లు నమిలితే—మల్లీ నామెడని యీచట్టుబండ తప్పదాయె.

స్వే!

వాళ్లు మటుక్కు నాకంటే హేమా హేమీలా? ఎల్లా ఓఅల్లా నేనే తంటాలు పడదా మనుకున్నాను.

మల్లీరాతిదగ్గరికి పోయి చూశాను. అల్లాగే వుంది. ఆలోచించగా, చించగా, స్ఫురించింది. దావకాలాన్ని గుర్తించాడు శిల్పి! ఎర్రటిపేడు కుజగ్రహం. అనిలూపాటి నన్నగీత, అనూరాధ, లేదా, విశాఖ. ఆ గ్రహం ఈతారను వేధించిన సమయం. ఆ మహాపుణ్యసమయాన. అని యింత అర్థాన్ని సింబలైజ్ చేశాడు శిల్పి! వీడమ్మకడుపు కాలా! శాసనాన్ని తూచి బరువు నిర్ణయించడం భారతిలో ఏశాసనం విషయంలోనో చదివాను. సోమశేఖర శైర్యగార్ని అడుగుతే, లోహశాసనాలు అల్లాతూస్తారని, తద్వారా, శాసన కాలికతను గుర్తించొచ్చనీ, వోసారి అన్నట్లు గుర్తు. పెథవ వైచీకబుద్ధి. అప్పుడే శిలాశాసనాల విషయం అడిగానుకాదు.

పోనీ, దీన్నికూడా తూయ కూడదా అనిపించింది ఆ తొందర వుత్సాహంలో.

చుట్టుపక్కల తక్కెడ లేదు. ఉజ్జాయింపుగా అన్నా, చూద్దామని ఎత్తాను ఊతం చేసుకుని. అమ్మో. ఆముక్తమాల్యద (మహా కావ్యం)అంత బరువూ వుంది.

—నేను కెమేరా తీసుకు పోలేదు. చెప్పొద్దా నాకు పోటోలుతీడం చాతకాదు. పోనీ యింత కాటుక మపి, మసి, తీసుకు పోలేదు. మారేడుకాయను చేసి ప్రింటు (Print) తీసుకోదానికి.

ఉత్త ఎమ్మీకొద్దీ వెళ్లానేగాని, ఏం ఏం తీసుకెళ్లాలో గుర్తులేదు. నలుగుర్నీ కనుక్కుని వినా వెళ్లలేదు. నా అవస్త చూస్తే నాకే డాక్టర్ జోట్ గుర్తుకొచ్చాడు.

ఆలోచించి—

గట్టిగట్టి రాగిడిమట్టి—నహం ఎండింది, యింత పట్టుకొచ్చి, దిమ్మగా చేసి, దాన్ని ఆరాతికి అతికించి, దాన్ని పదిలంగా యింకో చోట పెడుతూ, ఆశాసనానికి సకలు ఎత్తు కున్నాను. తరువాత ఆ మట్టిదిమ్మలకు మసి పూసి, దాన్ని కాగితంమీద అద్దకుని, దాన్ని ఫోటో (Photo) చేశి, ఆ ఫోటో కాపీలు (Photo copies) ఆ రాతి దగ్గరకు తీసికెళ్లి సరిచూసుకుని, పరిష్కరించ దలుచుకున్నాను.³

తరువాత వివరణలూ, సవరణలూ రాసిపెట్టుకుని, కిందటిసారి మద్రాసు వెళ్లి నవ్వుడు, మల్లంపల్లి సోమశాఖర శైర్యగారి ద్వారా నాసంచేహాలు తీర్చుకుని, యిప్పుడు ప్రచురించుతున్నాను. నాకు శాసనం ఎలా

3. ఈశాసనాన్ని, కడిపి, కుడిపి, దులిపి, కేపి, ఊపి, చూర్చి, మార్చి, యథాయోగ్యతగల మాటలతో తగుపాటలతో సంస్కరించి, పరిష్కరించి, అరిష్కరించుకూర్చాను.

హరికిందో తెలివర్చాలంటే యంత్రగ్రంథం వుంది.

అదిలో మా ముసిలవ్వగారి చలన, కదా, యంత్రలాభం తెలుక్కి చేకూర్చింది. అంచాత ఆవిడవర్ణన చెయకతప్పిందికాదు.

శాసనం—

శాసనం వోమూల కోనుగా తెగి, విరిగి పోయింది. రాయి బహుపాతదని అనేకదాఖలాలు వున్నై. శాసనంచెక్కిన సన్నాసి, చాలా అశ్రద్ధగా చెక్కాడు. వోవేళశ్రద్ధగా చెక్కినా, చాలకాలం కాడంచాత రాయి పేటురేగిపోతోంది. యింకా డజ్జ సంవత్సరాలు దానికేళి ఎవ్వరూ, యాదృప్తితో చూడకపోతే, చాలాచాలాశిథిలమైపోయేదే. ముసిలవ్వ రూపేణ భగవంతుడు, నా కి సమృద్ధి పుట్టించాడు. నయం.

లిపి—

యిప్పటి లిపి కానేకాదు. ఎట్టా బౌతుంది? మనం రాశే లిపి వేరు, ఈలిపి వేరు. అక్షరాలు పొంకంగా లేవు. ఆరవీటిరాజుల కాలపుపద్ధతి కాదు. కాకతీయులనాటి పద్ధతి కాదు. రేనాటిశాసనాల పద్ధతికాదు. గాంగరాజులపద్ధతి కాదు. చాళుక్యుల పద్ధతికాదు. రాష్ట్రకూటులపద్ధతి కాదు. ఐతే ఎప్పటిపద్ధతి అని నన్ను రొకాయించకండి. నాకుమట్టుకు ఏంతెలుసు? తెలిలేదు గనక, ఎంత తెలియదో అంత ప్రాచీన మని వ్రాహిస్తున్నాను.

తలకట్టు ఏటవాలుగా వున్నై. అక్షరాలు కుదిమట్టంగా లేవు. చ, ఛ, చి, ఛీలు స్పష్టంగా కొట్టాస్తున్నై. ననపలూ, శవర్ణమూ, ఇణీ, పులుముడుగా వున్నై. ఊ, డ, హలూ, మకారమూ, ఎటెటుగా వున్నై.

అచ్చులో: ఎత్వ ఐత్వ బౌత్వాలు మరీ గరినాసిగా వున్నై.

కొన్ని అక్షరాలు నాకు యిప్పటికీ చాలా సందేహస్పదంగా వుంటే—వాటిని కుండలీకరణంలో వేస్తూ, నామార్పులు Foot Notes లో సూచిస్తో, చచ్చి చెడి, సహజమైన ఇబ్బందులూపడి, అడ్డమైన గడ్డికరిచి, యీశాసనాన్ని యీమట్టుకు తేగలిగాను.

భాష—

ఈశాసనంలోని భాషయేభాషో తెమలడంలేదు. నామట్టుకు నేను 'తెలుగు' అని నమ్మి పరిశోధనలు సాగించాను. అందులో శాసనం అంథా సాంకేతికం. 'వ' అంటే వర్జ్యమో, వారమో, తేలదు. 'వి' అంటే విషయమో, విశాఖానక్షత్రమో, తెమలదు. 'వృత్తులు' అన్నమాటకు అప్రభంశరూపమైన 'విర్తులు' ఏమో అనీ అనుమానం.

“చాలాకాలంనించీ బట్టలరాపిడి ఎంత వున్నా, శాసనంలోని విషయం ఉత్తరేయబడినా, అదేంమహత్తో,

“స్వదత్తం పరదత్తం
యో హారేత వసుంధరాం
పశ్చిర్యమపహస్రాణీ
విహాయం జాయతే క్రిమిః”

అనే వ్యాసగీతలు నా మనస్సులో క్కూడ్కామెరుస్తున్నై, యింకేం. అక్కడక్కడ దుర్గమంగానూ, దుర్జ్ఞేయంగానూ వుంటుందాతే అనేక భ్రేమ ప్రెమాదాలకు లోను కావలసి వచ్చింది.

ఉద్దాభాష యేమో అనీ, బ్రాహ్మి లిపి ఏమో అనీ. ఆచారం కిందపాన

గాసిండి, చిత్తచివరకు—ఖరోష్ఠీ లిపి అని తెలుంగుభాష అని నిశ్చయం చేసుకున్నాను.

లక్ష్మణాపుపంతులుగారు, విజ్ఞానసర్వస్వంలో రాశిన 'అక్షరాలు' అనే వాస్యం చదివి, ఈ శాసనం కేళి చూతునుగదా—హయ్యో లక్ష్మణాపుపంతులుగారు యీ శాసనాన్ని చూచివుంటే బావుండునే...అని అనిపించింది. దిగాలుపడి గుండె రాయిచేసుకుని పరిశోధనకు మళ్ళీ పుష్కరమించాను.

కాలం—

శాసన “అక్షరకర్త” ఎవరో అని ఎంత భోగట్టా చేశినా, దీంతప్పలమందూ, ఇంత వరకూ ఎవరూ చెప్పలేకపోయారు.

డా. హుల్లురైస్, బర్మల్ వేణుగోపాల చెట్టి, వొక్కళ్లయినా, యిది ఇట్టాంటి దని అన్నవాళ్లు లేకే? ఏంకతి? ‘వ’ అని వుంది. ప్రకరణం కవికీ, వారానికి సరిపోతోంది. ఎటూ తేల్చలేక ఉక్కిరిబిక్కిరై, పోతున్నాను. పొంకమైన మీసాల్లో, ‘శాసనం’ అంటే మాటలా? అని నవ్వుతూ, గెంగురెడ్డి వీధిలోంచి వొస్తూ సోమశేఖరశెర్మగారు కనిపిస్తున్నారు మనోనేత్రానికి. అంచాత, నేను దక్కిస్తూ, ఆయన్ని గౌరవించడానికి ‘వడ్డ వార’మని, గ్రహిస్తున్నాను. అట్లాగ్రహించడం ఫరంగిపురంశాసనంలోనూ, రెండో తైలపదేవుడి ఆరోశాసనంలోనూ వొస్తుంది. పోతే, కవి ఎవరో తేలలేదు. ఎక్కాల పుస్తకంలాగా, అపారుషేయ మేమో అసీ అనుకుంటున్నాను.

శాసనకాలాన్ని కవినిబట్టి తెలుసుకోవీలు చిక్కలేదు. కాలాన్ని బట్టి కవిని పోల్చుకో లేకపోతున్నాను. వొక్కపద్యం రాశి,

పేరోపేరో అని ఏడుస్తామే—ఈ కుకవిగాడు తన పేరు పోరుపెట్టకుండానే గుటుక్కుమన్నాడు, వీడి తాడు తెగా. ఇందాక, విశాఖనో అనూరాధనో కుజగ్రహం వేధించినసమయం అని అన్నానే అది నిజంకాదు, నాభ్రాంతి. ఐనా ఆముహూర్తాన్ని కూడా పరిశీలిద్దా మని అనుకున్నా, జ్యోతిషంలో, “మీసమేమో చతుర్దశి గోకుంభే చతుర్దశకం” చాటితే నాకు రాదు. జ్యోతిర్వేత్తలయిన నాన్నేహితుల్ని కలుసుకుందామన్నా శ్రీనివాస శిరోమణి (జ్యోతిషం తెలిసిన స్నేహితుడు నాకు ఇత నొక్కడే) ఆ దుక్కుమాలినచన్నపట్టణం ఏధుల్లో, ఊకకూరిన చవకరకం సిగిరెట్లు దహిస్తూ విధికి, ఎదురు, నిలువు ఈత ఈడూతూన్నట్లు నడుస్తాడేగాని, యిట్లాంటి మంచినది అంటే కలిశిరాదు. పైపెచ్చూ, నిరుత్సాహపరుస్తాడు. పోసి ఏలాగైనా బోపీవేద్దామన్నా తప్పకునమన్వయం చెబ్తాడుకూడాను. (అతనికి ఇదోపాడిదుర్గుణం. తిక్కరేగితే, మంధిగానే వుంటాడు. ఇప్పుడు రేచిక్కలో వున్నాడు. పైగా రీసర్చి ద్వేషి అయ్యాడు. మొన్న లక్ష్మదగ్గర కనిపిస్తే నిలేసి అడిగాను. కరవొచ్చాడు. ప్రాలుద్ధం.)

పోసి ఇంకోరికిచూపిద్దామాఅంటే వారు ఈఆధారాన ముక్కట్టుకూర్చుచుని, ముందు దీన్ని (Publish) చేసి కీర్తిని కాజేస్తే—ఎన్నింటికని ఇదవం? అంచాత జ్యోతిస్సు పనికిరాలేదు.

దానకర్తనుపట్టి, ఛందస్సునుపట్టి తేలుద్దా మనుకొంటూన్నాను.

ఇంతవరకు మనకు లభించిన ప్రాచీనుగుళండఃశాసనాలలో, అద్దంకిశాసనం ప్రాచీనం.

తిరువోజలోవుంది, మూడవ భీమమహారాజు శాసనం నీసంలో వుంది. రాజరాజకూతురు సోమదేవిశాసనంకూడా నీసంలో వుంది. దీర్ఘాసిశాసనం కూడా మనకు వాత్సాసి వస్తోంది.

ఇది 'కంద' శాసనం. మీద చెయ్యేయ గానే, చెయ్యిచెయ్యంతా వోటుదురద. తప్ప కుండా 'కంద' ఎతీరాలి.

దానకర్తను గురించి తెలుద్దా మను కుంటు —

'సత్యేశ్వర' అన్నట్లు కనబడు తోంది రాలిపేరు. భారతంలో పేరుకొన్న సత్యాశ్రయని నాటిభాష ఇదికాదు గనుక, వాడితాత సత్యాశ్రయనిదిగా స్వీకరిస్తున్నాను. 'సత్యాశ్రయడు' అనేదానికి 'సత్యేశ్వర' ప్రాచీనపూర్వపదంగా భావించటం మహాపాపం కాదు.

శాసనంలో 'తెతెయ్' అనివుంది చూడండి : కన్నడభాషలోని 'తెతె' అని దానికి, వికృతపు తెలుగురూపం. కన్నడంలో తెతె అన్నగా పన్ను, 'య' సముచ్చయార్థకం. 'య'క్తుప్తరూపం 'య'. 'తెతెయ్' ఇలియట్ గారు సంపాదించిన అహదనకర తామ శాసనంలోనూ, కొద్దిమార్పుతో వుంది. స్త్రీటుగారు ఏం మూట్లాల్లేదు ఇక్కడ.

'కవిశైల' అని యింకోమాట వుంది శాసనంలో, నేటి భాషలోకి అది మార్పా లంటే 'కవియమునకు' అని బొతుంది. కవియమునకు సత్యాశ్రయమహారాజులుం గారు దానం యిచ్చారు అనిగదా తేలింది.

'అరిడగు' అని యింకోమాట.

ఈ రెండు మాటలనూ, కొంచెం వివరిస్తాను—

యమశబ్దభవం జమ. అత్వానికి ఎత్వమై జమ తెమ అయింది. ఇంకోవిధంగా చూస్తే దేవశబ్దానికి, తెలుగు తేజ. దానిలోని ఏకదేశం తే. దానికి మహదర్థకంలో, దుబు. తేడు. శ్రుతికటువుగా వుంటుందాత, తస్తాత్ సాదృశ్యమునుబట్టి, రామాత్ అయినట్లుగా తస్యసాదృశ్యమునుబట్టి, రామస్య అయినట్లుగా, దేముడు సాదృశ్యాన్ని బట్టి, తేముడు, దాంతరవాత తెముడు అయివుండవచ్చు నని తోచుచున్నది. దేముడు శబ్దంబు సుప్రసిద్ధంబు.

"దేముడల్లే లోన

తిరుగుచున్నా దేటా."

—యొంకిపాటలు.

పోతే, కుప్రత్యయానికి పూర్వం నగా గమం రాకపోడంలో, శాసనప్రాచీనత తెల్ల పూతోంది.

ఇది సత్యాశ్రయనితాత విన అనలు సత్యాశ్రయడు (అనలు తామరమందు అన్నట్లు) నాటిది గనుక, ఆనాటిభాష యిట్లాగే వుంటు ప్రాచీన శాసనపరిష్కర్తలగు బ్రహ్మశ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిల వారుప్రభృతులకు తెలింది కాదు.

అరిడగు అంటే: అరి అంటే భూమి పన్ను. వైరు పండితరవాత చెల్లించాల్సిన భూమిపన్నుకు అరి అనిపేరు. అహదనకర తాంరశాసనంలో ప్రభాకరిశాస్త్రిలవారు ఈ అర్థబలాన్నే స్వీకరించారు. డగు అనగా తరుగుదలకై ఇచ్చేదీపన్ను.

కొన్ని కొత్తమాటలు—

సద్గు, నేలె, పాణ ఇత్యాదులు.

అద్దంకి శాసనంలో “త్రిభువనాంకుశ బాణనిలిపి” అని వుంది. ‘బాణ’కు సరియైన అర్థం తెలలేదని శ్రీమల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు అన్నారు. ఇందులో ‘పాణ’ అని వుంది మరి. దీంతెగ్గోయ్యా. ఇదియు శాసన ప్రాచీనతకు తార్కాణ. మంగి యవరాజు లక్ష్మీపుర శాసనంలో : ‘నేల’ అని వుంది. మంచన, మంచన; మాచమ, మాచెమ; అయినట్లు నేల, నేలెకు కొత్తరూపం కా వచ్చేమా? వీణ వీణె వీణియ వీణ్య అనే రూప పరంపర ఈ ఊహకు ప్రోద్బలం.⁴

పాణ అని యింకోమాట వుంది. బాణకు, పాణ. పాణకు పాణ. పూర్వపూర్వరూపము లేమో అనుకోడానికి ఆశ్చర్యం వీలుచిక్కలేదు. చాలా గణితదాఖలా లున్నాయి.⁵

శాసనపుంతులు అన్నీ, వ్యాసగీతలతో నహా పడ్డేనిమిది. శాసనంప్రతిబింబం ఇస్తే బ్లాకులు చేయించడం కష్టం. పంతులు ఇస్తే, మీరు సరిపెట్టుకుంటారా? నేనేదో మార్చాననీ, దూర్చాననీ, ప్రతిబింబం చూపితే — రాయి చూపమనీ, అది చూపితే, ఛెస్, ఇంతేనా? అనీ కాశీగోల చేస్తారు.

పైగా, సంధులూ కీళ్లూ, కారకాలూ, అవీ ద్రావిడభాషా సంప్రదాయానుగుణంగా

వున్నాయని రామకృష్ణయ్యగారూ, కాదు— ఎంతటి తెనుగుమాటైనా, (పీనుగలు (తె) పిడై + గళ్, పిడైగళ్, పిడైగ + ల్ = పిడైగళ్ పీనుగ + లు : యిల్లా), ముందు సంస్కృతం తర్వాత ప్రాకృతం తరువాత తెలుగు అంటూ నారాయణరావుగారూ, అబ్బే — అల్లా కాదు, తెలుగుమాటలు చాలా Sanskritise చెయ్యబడినై (గోరు + అంటు = గోరంటు = కురంటక యిల్లా) అంటూ ప్రభాకరశాస్త్రిలవారూ, మల్లీ ముగ్గులోకి వచ్చి, కీచులాడుకుని బాధపడతారు.

ఎల్లా మరి?

అహదసకర తాంర శాసనం అంతవనీ మల్లీ గిరాంపథంలో జరుగుతుందని ఝాడిసి, శాసనప్రతిబింబం యివ్వక సంక్షేపిస్తున్నాను. నిజం దాచడ మెందు కని మా అంకమ్మా, మా బావమరిదీ (వాడు ఇప్పుడు అయిదోక్లాసు చదూతూన్నాడు) అంటున్నారు. కాని మా ముసిలవ్వగారు, నువ్వు రాయి, కాని యామైనా, అయినవాళ్లకూ కానివాళ్లకూ చూపద్దని కేకలేస్తున్నాను.

నన్ను మీరు తిట్టినా, దుమ్మెత్తినా, దీవించినా, యాగీచేసినా నేను శాసన ప్రతిబింబం యివ్వను. ననేమిరా అంటున్నాను. ఇహ నేను వాళ్లమాట వింటానని జయంతి రామయ్య

4. చిన్నయ్యమారి మహాఅన్నీ తనకు తెలిసినట్లు కోస్తాడుగానీ, బాలవ్యాకరణం అరచిమాడు పక్కపుటలో, ఇరవైయోమాత్రం ఔతలపేటలోని విషయం అంతా కుద్దబోకు. ఈ శాసనాంతమున ఈ విషయం విపులంగా చర్చించగలవాణ్ణి, మా ముసిలవ్వగారూ నిజం అంటే నిజం అంటోంది.

5. శాసనం అంతా పాఠతెలుగులో వుంది. శాసనాన్ని చూస్తే చాకిరేవుబండగానూ, లిపిచూస్తే బుప్పురాలగానూ, భాష ఎలికల యానాదిభాషగానూ వుంది. బినపూటి—తెలుగుగీలాశాసనం గవక, మనకు మన తాత మెలకంటి కోడిరెప్పవలె పరంపరా మాణింబు, పండితుంబు తెలియకముందే

పంతులు, మల్లంపల్లి సోమశాఖరశర్మగార్లని మీరు బాతిసిపెట్టించినా నేను ఈవిషయం లో స్థిరప్రజ్ఞాణి గనక, వాళ్ల మాట నినను. శ్రీనివాసశిరోమణికి ఆవోకే చెప్పను. అతను, సవగ్రహాల్ని పన్నెండుగళ్లలోనూ కట్టిసి నిజం లాగవచ్చు. అమ్మయ్యో-దేవాంతకుడు!

మరోమాట :

క్లీటుడొరా, హుల్ ఓ ప్రభృతులు, దీని క్కాపీలు తీయించి, లండన్ పంపివుంటారని అనుకునేరు. లేదు. సాతానికి సాత్ ఇండియన్ ఇన్ స్క్రిప్షన్ వెలికేరు. దండగ.

ఆరాయమీదనే, ఫది పన్నెండేళ్లనించీ బట్టలు వురికే చాకెత్ 'ద్వగ్గి' అనే ఆమె నన్ను యిట్లా అంది :

“యెక్కెడిగుడ్డి మా రాజవయ్యా? నాకు గ్యాసం వొచ్చినకాణ్ణించీ ఇది చాకలి రాయేగాని చదువులరాయి కాదయ్యా, యేం తంటాలు పడతావయ్యా బ్యాంబడా” అని. రావు బహదూర్ హాసకోట కృష్ణ శాస్త్రిగారుకూడా, నాతో, ఈ విషయమే చెప్పారు. ఇప్పటికీ నిండైన వారివిగ్రహం కళ్ల క్కట్టిన ట్లవుపడుతోంది.

సత్యప్రమాణ పూర్తిగా, గాయత్రీ సాక్షిగా, త్రికరణశుద్ధిగా, పోట్లాటలు పెంచడం అయిష్టంచాత విశ్వశ్రేయహాంక్షి నై యీశాననాన్ని ప్రతిబింబాల్లో ప్రచురించను. పంక్తులయినా యివ్వను.

నేను యిప్పుడు సిగిరెట్లు తాగడం మానేశాను. అయినప్పటికీ, అగ్నిసాక్షిగా (రౌండ్ టానాదగ్గర లాండ్రీలో నిర్భు మండు

తోంది. యిదుగో నేను మనోనేత్రంతో చూస్తున్నాను.) నేను ప్రతిబింబంతో శాసనం చూట్టానికైనా యివ్వనని శవధంచేస్తున్నాను.

నేను రుషితుల్యుణ్ణి గనక (ఏమన్నా అనుమానం వుంటే మా మునిమాణిక్యం సరళింహారావుని అడగండి; అతను 'స్వార్థం' కళ్లు కప్పకపోతే, చాలా మంచివాడు.) నా మాట వినండి. కేవలం దురుద్దేశంతో శాసన ప్రతిబింబాలు ఎగెయ్యడంలేదు. యిహా నేను దస్త్రుంకట్టిపెడుతున్నాను. కథకూడా 'కంచి'కి పో టిక్కెట్ కోసం ఎగ్జూరు వేచనుకు వెళ్లింది.

కుమారి సుజాత

ఆంధ్రయవతి భరతవాట్యమన ప్రావీణ్యం గడించి, బొంబయిలో వాట్యప్రదర్శనారీన్ని ఖ్యాతి గడించింది. త్వరలో ఈ వాట్యబృందంతో ఆంధ్ర దేశం పర్యటన చేయనున్నది.

ఎవరికెఱుక

శ్రీ మేడిచెర్ల ఆంజనేయమూర్తి

ఈ రసమయ ప్రపంచ సంసారలీల జాలువారెడి సెలయేటి కాలువలుగ చీలి యీనవహృదయ విశాలజలధి తేరి నిండినపరిణామ మేరి కెఱుక.

ఈ విచిత్రోదయాస్తమయావళుంత నాంతరుత్ఫుల్ల హృదయసంక్రాంతిశిల్పి వెల్లివిరిసిన పూవిచ్చు చెల్లమర్చి కూరుచున్నట్టి శుభకాల మేరి కెఱుక.

ఈ నవోష్ణల గ్రాగి కంతాన మ్రోగి ప్రళయసమయాబ్ధ గర్భాన్వభావ మెఱిగి ప్రేలు హృద్ధుండుభిజ యాభీలఘోష యెంత యథానువక్తమో యెవరి కెఱుక.

ఈ మనోహరలోకయాత్రామహస్సు లాత్మసాభాగ్యవర్ధనఖ్యాతి కన్య యించుకొను గర్వియీ హృదయశరధి ధీరభాషిత మేమియో యేరి కెఱుక.

ఈ వినిర్మలభావనేచ్ఛావిహంగ పాళికాంకితవిపులసంశీలహృదయ గగనసీమల బాడము నాకాశవాణి నూరిపోసెడి దేమియో యేరి కెఱుక.

ఈ నిరంతరతీవ్రవే గానుబద్ధ విద్యుదస్పందవలయసం వేద్యహృద్య హృదయచక్రమ్ముచలనసంపదల నొడుగు ధార కున్నట్టి మధురిమ లేరి కెఱుక.

ఈ నవోదితభావమం దానిలప్ర చాలితాకంపితాధికాందోళిత మగు నీ నిరాధారహృదయఘంటానినాడ పూరరససిద్ధిసారిము లేరి కెఱుక.

సహజసిద్ధమైన వదార్థము యొక్క అద్భుతవృథావము

14-గవ బాయీ రాజా పరిపాలనలో ప్రాస్తు చాల అభివృద్ధి గాంచి, సిరిసంపదలతో తలకూగుచుండెను. యూరపు అంతా దీనిని చూచి ఆశ్చర్యపడుచుండెను. రోముకు చెందిన సైంటుపీటర్ మాత్రము వీరి ప్రయత్నములను ప్రతిఘటించుచుండెను. రోమునగరము చుట్టు గట్టి గోడలుండెను. గోడల చుట్టు మురదనేల యుండెను. రోమునగరముపైకి చాడిచెడలి వచ్చినవా రందరు దీనికి గురియగుచుండిరి. మలేరియా వ్యాధికలన సైన్యమునకు ఎక్కువ నష్టము కలుగుచుండెను.

ఈ బాధను లక్ష్యపెట్టకుండా బాయీ తన సైన్యమును రోమునగరముపైకి పంపెను. తగిన పరాజయము పొందెను. మలేరియాతో సైనికులు పెక్కుమంది చనిపోయిరి. మిగిలిన కొద్దిమందిని రోముసైనికులు ఓడించిరి. మలేరియా జ్వరములకు క్వివైన్ గుణ మొసంగు నని అప్పటికే రోముపౌరులకు తెలియును. దీనిని వాడినందున ప్రెంచిసైన్యములో కొందఱు మిగిలి యుండిరి. జేమాట్ కార్డివల్ డి లూగో ఈ మందును బీదకారికి, అవాధలకు పంచిపెట్టుచుండెను. అందుచే దీనికి "జేమాట్సు పాడరు" అని పేరు వచ్చినది. ఈ పేరు చాలకాలము వాడుకలో నుండెను.

ప్రస్తుతము మలేరియా వ్యాధికలన ప్రపంచ మున వివిధప్రాంతములందు ప్రతి సంవత్సరము 80 కోట్లమంది బాధపడుచున్నారు. వీరికి క్వివైన్ దేవతాప్రసాదము. ఇది సహజసిద్ధమైనది. మలేరియా వ్యాధి రాకుండ కాపాడుటకు గాని, వ్యాధి నివారణకు గాని ఇది అమోఘముగా పని చేయును.

మలేరియా వ్యాధి చెలరేగిన దినములలో వ్యాధి రాకుండుటకుగాను అందరు దినమునకు 6 గ్రెయిసుల వంతునను, రోగికి మొదటి 5-7 దినములు 15-20 గ్రెయిసుల వంతునను క్వివైన్ యొసంగవలెనని వానాజాలిషమిలి మలేరియా కమిషన్ వారు ఫలహి యొసంగుచున్నారు.

శ్రీ సూర్య రాయాంధ్ర నిఘంటువు

(శ్రీ) వడ్లమూడి వెంకటరత్నము

(గతసంచిక తరువాయి)

నిఘంటువులో నొక్కొక్క శబ్దమునకు పెక్కు అర్థము లుండును గనుక కావ్యమున సందర్భమునకు దగిన యర్థము నేటికొనుటయు నొక్కొక్క పుడు సుకరముగాక యుండును. అట్టియెడ సుపస్థలకున్న యర్థములను వేరుగను, శబ్దములకున్న యర్థములను వేరుగను వ్రాసినచో సామాన్యుల కర్థనిర్ణయము దుష్కరమగును. శబ్దమునకున్నయే యర్థముతో ఉపస్థలకున్నయేయర్థము చేరినచో సందర్భాచితముగా నుండునో ఆలోచించుట సామాన్యులకు దుర్లభము. ఒక్కొక్కమాటు రెండుపస్థలు, మూడుపస్థలుకూడ చేరవచ్చును. అవి వివిధార్థములలో చేరియుండవచ్చును. అప్పు డర్థనిర్ణయము కష్టము గాదా? ఉపస్థలార్థములను, శబ్దార్థములను జూచి, జోడించి సందర్భాచితములను నిర్ణయించుటకంటె ఏయర్థమును జూడక నిఘంటువునే చూడక సందర్భాచితార్థము వాలోచించుకొనుటయే సులభతరముగా నుండును. పరామర్శకు లను నట్లు ఉపస్థలు, శబ్దములు వేరువేరుగ నున్నను ఉపస్థలపూర్వకశబ్దములన్నియు నున్నట్లే యని యంగీకరించినను అది మాటుసంవత్సరముల క్యాలెండరు వలె నుండును. దానియందు రేదులు, వారములు, ఇతర విశేషములు కూడ నుండవచ్చును. అయినను దానిని తెలిసికొనవలయునన్న సామాన్యులకు తలకు మీతినపని. ఆ క్యాలెండరు లేన నిర్మాతయొక్క బుద్ధి వైభవమును జూపవచ్చును. అయినను సామాన్యులు దాని నుపయోగింపక ఆవిషయములు వివరముగ—తెలివారిగ—నున్న క్యాలెండరునే వాడుచుందురు. ఇట్టి నిఘంటువులు సయిత మటులనే యగునేయో యని సంశయము.

నిఘంటువులో లేవని నే నన్న పదముల యొక్క పట్టికలో గ్రంథవాసులులే యుద్ధిరిగిగాని ఆశ్వాస

మును, పద్యసంఖ్యను వ్రాయలేదు. కాస్త్రీగారు ఇది మిక్కిలి యశ్శాస్త్రమునుచు (“ఎడగర”ను గూర్చి) “పదు నెనిమిది పద్యముల మహాగ్రంథములో నీనాలుగు క్షరములపద పెక్కుడ నున్నదో తెలిసికొనుట యెట్లు? ఇట్టి వానిని వెదుకవలయునన్న చాలకాలము పట్టును. ఐనను నేను వీని నన్నిటిని వెదకినాడను. తత్తత్పదముల యొద్ద దత్తత్పద్యములను వాని సంఖ్యారూప జూపియే సమాధాన మిచ్చెదను చూడుడు.” అని తమ పటుతాచక్రవర్తపూర్వకముగా వ్రాసియున్నారు. ఇప్పుడు వీరింతశ్రమ పడకుండ ఏపద మెచ్చటనున్నదో తెలిసికొనుటకు వీరి కవకాశము లున్నవని తలచియే నే నాశ్వాసాదుల మదాహరింపలేదు. నిఘంటు పీఠికలో “వాఙ్మయ మంతయు గ్రాత్రగా జదివి యర్థ సహితముగా నొక్కొక్కశబ్ద మొక్కొక్క కాగితపు ముక్కమీద నెత్తివ్రాసి వీడవ నీముక్కల నన్నింటిని గలిపి యక్షరక్రమముగా విభజనముచేసి” అని వ్రాసి యుండుటచే ఆశ్వాసాదుల నీయలేదు. నిఘంటుకర్త లాపదము లెక్కడ నున్నవో తెలిసికొనుట యొక లెక్కలోనిది గాదు. కాస్త్రీగారు చెప్పినమాట తెలియనివారి కబ్బురము గొలుప వచ్చును. పరామర్శకులు ‘ఈపదములతోఁ జెప్పడు చదివినా’మని చెప్పుచు పీఠికలో నున్న “ఒక్కొక్కశబ్ద మొక్కొక్క కాగితపు ముక్క మీద వ్రాసి” అన్నమాటలపై సందియము గలిగించువటులున్నారు. మొదటనట్లే వ్రాసియున్నచో వీ రిప్పుడం ఒకపదము ఎవట నున్నదో తెలిసికొనుటకు మరల చదువనేల? తమ సామర్థ్యమును ప్రకటించుకొననేల? ఈయంభయవాక్యములలో నేది సత్యము?

ఉమ్మగలరనఁ—

(ఒకప్పుడు పెద్దవలపు గల్గినది. అప్పు డొక పాము దప్పికచేత తహతహలాడుచు చేరుదనున్న

యొక నూతిలో కప్పుల తెకతెకలు విని సంతోషముతో దానిని సమీపించెను.)

క. మంచూకనివాడము విని

నిండిన పంకపముతోడ నీ రుండనితో

నుండ వివి యచట నుడకము

లుండఁగఁజోలు నని మేన నుమ్మసలారకా.

మ. కడియం జయ్యన వచ్చి వాగ మచటకా

గాంధీర్య సంపత్తికా

నుదురై యుండెడి నూయి గాంచి మదిగో

ర్కున్నెడు నేహజతో

వురు వాత్సవ్య బుధుక్కి యివ్వడ వసం

బుత్తుకా...

—శేయూరభాహుచరిత్ర 3. ౧౮-౧౯.

ఇచట 'ఉమ్మసలారకా' అను పదమునకు తాపము కలుగగా అనుట వ్యాయ్యమా? తాపము పెరుగగా అనుట వ్యాయ్యమా? ఉమ్మసలారుటకు వైకంఠపద్మమునందలి పూర్వవృత్తము కారణ మగును గదా! మంచూకనివాడము విన్నయంతనే అపరిమిత సంతోషము గలిగినది. నీ రుండక కప్పు లుండవు గాన నచట నుడకము లుండునని యనుమానముచే నిశ్చయించినది. అట్టిస్థితిలో నావలకున్న తాపము కలుగునా? పెరుగునా? సంతోషము తాపమును రెంచుటకు హేతు మగునా? సంతోషాతిశయమువలన సంతాపాతిశయము కొంత చల్లారు నని చెప్పట సరసముగాదా? అయినచో శాస్త్రీగారు చెప్పినట్లు ఉమ్మ అసలారకా = తాప మతిశయింపగా నని చెప్పట భావ్యమా? 'ఉమ్మసలు = తాపాతిశయము (బహువచన మతిశయార్థదోర్లకము) అరకా=తగ్గగా అని చెప్పట భావ్యమా? రోకులు దేని నభిలషింతురో! ఉమ్మసఅనునది తాపార్థమున నిఘంటువులలో గలదా? యని యనవచ్చును. లేదనియే గదా! నే ననుచున్నది! ఉమ్మస్సు, ఉమ్మసు అను పదములు వ్యవహారములో నున్నవి. కలదిరుదు, అహంకారము నను వర్ణములలో వాడబడుచుండును. ఇచట తాపార్థమున వాడబడినదని శేనగాసింపుచున్నాను. ఈశబ్దమును అకారాంతముగా గంభీర ప్రయోగించెనో! లేక

ఉకారాంతముగా నే ప్రతిలోనేని పాఠము గలదో! ఇక 'చల్లారగా' ననునర్థమున అరకా అనునది లఘు రేఫముతో గలదా యన్న కలదు. అప్పుకీయమును, సర్వలక్షణ సారసంగ్రహమును ఆపదము రెండు రేఫలతోను వాడదగునని సోపాహరణముగా చెప్పియున్నది. శాస్త్రీగారు నన్నిచట వెక్కిరించి నందువలన వారి కీ భావ మసలు తోచనే లేదేమోయని నే నూహించుచున్నాను. తోచినచో రెమయవ్యయమును సమర్థించుకొని యుండెడివారుగాని సరులను హేళనచేసి యుండెడివారుకారు. నాభావము ఆలోచింపదగినదియైన కౌపవ్యుమగాని అపహాసపదగినది మాత్రము కారు. ఆంధ్రభూమిపత్రికాధిపతులు క్రియుతులు ఆంధ్ర శేషవీరావుగారు (పి. పి.) శేయూరభాహుచరిత్రమును గద్యమున వ్రాసినారు. ఈసందర్భమున వారు వ్రాసినది యాడుదు.

"నీరుండనితో గప్ప లుండవు కావున నిచ్చట నీ రుండితీరవలె నని నిశ్చయించి నిండిన పంకపమున ప్రాణములు లేచిరా భయదర్శకము మోసమును గదిసెను." (22-వ పుట)

ఈ 'ప్రాణములు లేచిరా' ననుపదము 'తాపము కొంత చల్లారగా' నన్న నా యభిప్రాయమునకు చేరువగా నుండునో! 'తాప మతిశయింపగా' నన్న శాస్త్రీగారియభిప్రాయమునకు చేరువగా నుండునో సప్యదయు లాలోచింతురుగాక!

ఏకభోగము:—

"ఇక్కడ 'ఏక' 'భోగ' శబ్దములకున్న యర్థముకన్న ఏకేచ్ఛార్థ మేమియును లేదు" అని శాస్త్రీగారున్నారు. యాడుదు—

గ|| ఏకభోగంబుగాగ నే రేలుగరును

గడలిసీమయు గౌరమిగంగ మేర

కప్పురపుగ్రోవి కాక్కిరఖండ మవధి

యేలె విశ్వకుటుంబి భీమేశ్వరుండు."

—భీమ. ౫-౮౮.

దేవేంద్రుడు భీమేశ్వరునకు గొంత ప్రదేశమును దాసముచేసి కాసనము వ్రాయించినాడు. అఘట్టము లోని పదం విధి.

ఈ ప్రదేశముక 'యగ్రహారముగా' నిర్మింపబడి
గ్రంథకర్త చెల్లించినాడు. చూడుడు—

"...జేవర్త, భరణి ఫిమేశ్వరున కిచ్చి భార
పోసి." —భీమ. ౫-౭౮.

"...ఇచ్చితిని భారపోసి ఫిమేశ్వరునకు." —భీమ. ౫-౮౦.

"...ఇట్టిచ్చి భర్తకాపవంటు వ్రాయించె." —భీమ. ౫-౮౫.

ఈయగ్రహార మెటువంటిదో యీ యోగభోగ
పదము చెప్పెను. దానవిషయక పదబాలములో 'ఏక
భోగము' అనునది యొక పారిభాషికపదము. ఒకప్రదేశ
శను చెట్లవర్ణవంశవలయునో యీపదము తెలుపును.
బాలభోగము, జీవభోగము మొదలగుపదము లీపదబాల
ములోనివి. ఏక, భోగశబ్దములను జేటుచేసి యర్థము
చెప్పింపందువలన, నీ పారిభాషికపదము ప్రకటమగునా?
ఈపదమును బ్రాణ్యము గ్రహించినది
చూడుడు.

"ఏకభోగగ్రామము: — A village held by
one owner or tenant,"

ఈ పదము సమగ్ర నిఘంటువున కవసరము
గాదా?

అగ్ర ప్రపంచము:—

"ఇది యపశబ్దమో సుశబ్దమో విమర్శకులు
గ్రహింపలేదు. ఏల యన 'అగ్ర' అనుదానిలో తనర్థ
చతుర్థ వర్ణమేకాని ద్వితీయవర్ణము లేదు. కనుక వీరు
తనర్థద్వితీయవర్ణముతో నిచ్చుట తప్పు." అన్నారు
కాశ్మీరీగారు.

'భ' వ్రాయుటకు మారు ముద్రితపాకమునుబట్టి
'భ'వ్రాసినానని కాశ్మీరీగారు వాదించినారు; దిక్కు
రించినారు. వా వ్రాతయందు లోపములు లేవనిగాని,
అంధవనిగాని నేను సమర్థింపబూనుకొను. వాకాయ
పాంకారముగాని, విక్రాసముగాని లేదు. అయినను
ఇంత చిన్న భేదములనుసయితము పరుల వ్రాతలలో
గమనించుచుండు కాశ్మీరీగారు తమ యాపరామర్శ
వ్యక్తములోకి

"నీ నేడు రగధూమియందు వర్ణమం డొందె"

"నేడు రగధూమియందు అర్థమిదో..."

"అనగా అర్థమడు..."

అని యిట్లు అర్థమడు అర్థమడు అనివ్రాయటనే
మనవచ్చును? మాబోంట్ల ప్రమాదమువలన
లోకమునకు వర్ణము లేదు. కాశ్మీరీగారు మావంటి
సామాన్యుల తెగలోనివారు కాదు. వారు సమగ్ర
నిఘంటువును రచించుచున్న సాహిత్య పరిషత్తు
లోని పండితులు. వారివ్రాత లోకమునకు ప్రమాణ
మగును.

"యద్యదాచరతిశ్రేష్ఠ. స్తత్రదేవేరతో జనః,
స యత్ప్రేమాణం కురుతే లోకస్త దనుకర్తతే "

అని గదా భగవద్వచనము. 'అయినను 'అర్థమడు'
అని కాశ్మీరీగారు వ్రాసినూపము తప్పు అనుటకు నేను
జంకుచున్నాను. ఏ తాటకుల ప్రతిలో నున్నదో!
నేను వారి నిఘంటువులో జడకినాడను. ఆయాపము
కానజడలేదు. ప్రమాదమున విడువబడినదో! మతి
యేదేని శబ్దమునొద్ద చూడవలయునో!

ఆదికపి:—

"ఉ. ...విరించిపండ్లమడు... కనియొక...
సంచిక సత్కృపారసవళంబు వాదికపి వృ
షాకపి " —పాండు ౨-౮౯౦.

"ఇక్కడ 'ఆదికపి' శబ్దము 'వృషాకపి' శబ్ద
మునకు విశేషణము గనుక ఆదిశబ్ద కపిశబ్దములు చూచి
జానిన నిది గతార్థ మగును." అన్నారు కాశ్మీరీగారు.

వృషాకపి యన్న శబ్దమునకు విష్ణువు, శివుడు,
అగ్ని మొదలగు వర్ణములు గలవు. ఆదికపి యన్న శబ్దము
నకు నన్ని యర్థములు చెప్పకొనవచ్చునా? అపద్యములు
వినట శివు డనియే చెప్పవలయునాగాని పెక్కిర్థములు
చెప్పరాదు గావున ఆదికపి యన్న శబ్దమునకు శివు
డనియే చెప్పవలయును అనవచ్చును. అప్పు డది యొక్క
రికే యవ్వయించు యోగరూఢ మగునుగదా! అట్టి
యోగరూఢపదములు సమగ్రనిఘంటువులో నుండ
నక్కఱలేదా? అది యందఱకు నవ్వయించు విశేషణ
సామాన్యము గాదే! అది వదిలవలెను.

నానివంటిది. ఒక్కరికే యవ్వయించునది! అట్టి పదముల నీయవలదా? నిఘంటువులో 'ఆదికవి, ఆది కావ్యము' అను శబ్దముల నిచ్చియున్నారే. ఆదికవి శబ్ద మంతకంటె సులభ మనియో?

ఇంతియ కాక కవి యనగా పెక్కర్థములు గలవు. కోతి, మూర్ఖుడు, ఏనుగు మొదలగునవి. ఇందులో శివుని కన్వయించునది మొదటికోతి యని యో? మొదటిమూర్ఖు డనియో? మొదటియేనుగని యో? ఎట్లు తెలియును? ఇట్టి యసామాన్య విశేష ణములు సమగ్రనిఘంటువునకు గ్రాహ్యములుగావా?

అయ్యలదొడ్డి:—

ఇటు "ఎట్టి విశేషార్థమును లేదు. అయ్యశబ్ద దొడ్డిశబ్దములు చూచుకొనిన వానిలో గతార్థముగను." అన్నారు కాస్త్రీగారు.

దొడ్డిశబ్దమునకు శబ్దరత్నాకరములో ౧. పసులు మేయుకంచె, ౨. పసులకొట్టము, ౩. పెరడు అను పర్థములు వ్రాయబడియున్నవి.

"...ఫలపూప పాయసా

హారములం దమందలచు నయ్యల దొడ్డికి నేల్పుగిడియై.

—పాండు, ౨-౯౮.

ఈ పదము తెలియకపోవునా యని గాని, ఇంత మాత్రమాహించుకొనలేరా యనిగాని తలం పక పాండురంగమహాత్మ్యములో కలిసపదముల కర్థము లిచ్చిన లఘుటీక ఈ పదమునకు—

"అయ్యలదొడ్డికిన్=ఉత్తమజనుల సమాహము నకు" అని యర్థము వ్రాసినది.

ఇక సమగ్రనిఘంటు నేమి తెలుపునో చూడ వలసియున్నది.

అంజలికము:—

ఇది యాంధ్రభారతమున ప్రయోగింపబడి యున్నది. ఈ యంజలిక వర్ణనము పండ్కూరభారత మున కర్థ పర్వము ౯౮-వ అధ్యాయమున ౨౫ నుండి ౫౦ వ్లోకములదాక నున్నది.

వాచస్పత్యముహూడ దీనిని గ్రహించి "అం జలికా: ప్రీ: అంజలిరివ కాయతి ప్రకాశతే, కై-కటాప్." అని వ్రాసియున్నది. తెనుగుభారతములో

అభిమన్యుడు—“వ. విజృంభించి భిక్షాంజలిక క్షురప్రహార్య వర్ణన ప్రభృతి బాణవేణికా వితానం బుల పెగడువలచిన...” —ద్రోణ. ౨-౩౯.

మతియు కీడి—

“కులిశ ప్రస్ఫురణాపహాసవభా

గుచ్ఛంబులం గల్గి యా

కలిమైవచ్చు కృతాంతువక్త్రమన ను

గ్రంభై మురారాతిరు

ద్రులచక్రంబును శూలయుం పెగడుచున్

క్షూరంపు బొప్పారునం

జలికంబైన మహాస్త్రముం దొడివి క

ర్షంబుబ్బునం జేయుచున్”

—కర్ణ. ౩-౩౫౮.

అని సోమయాజి ప్రయోగించియున్నాడు. ఈ పదము నేతరగతిలో జేర్చినారు కాస్త్రీగారు? అనా వశ్యకములలోనా? గృహీతములలోనా? ఇది నిఘం టువులో జేరుట కయోగ్యమైనదా? లేక అనుబంధ ములో జేర్చియుంచినారా?

అహంకరణము:—

దీనిని తిక్కవసోమయాజి తనమహాభారతమున

జేర్చియున్నాడు.

“వెరవరిగాక వీడు కురు

వీరులకుం బొడనూపువాడెయ

వైరు వొకమానిపేరనిట

నేరగనచ్చుచు మన్ననాఁ డహం

కరణము కాని యొండొకటి

గావఁడు.....”

—విరాట. ౪-౯౧.

ఈ యహంకరణము ఆంధ్రమహాభారతమున నున్నను నిఘంటువులో జేరవగ దని కాటోలు మాని నారు. ఇది గృహీతమా? అనావశ్యకమా? లేక అప శబ్దమా?

అర్జుకము:—

“వనములందును బండ్రెండు వత్సరంబు

లలయ కన్జితవాస మేకాద్దికంబు...”

—ఆరణ్య. ౪-౯౮.

అట్టికము ఇవట బహువ్రీహిగాగాని స్వార్థమున కప్రత్యయముజేర్చిగాని ఈ రూపమును జెప్పవచ్చును. అక్షారవాస మొక్కసంవత్సరకాల మని తెలియనివారుండరు గనుక నీపదము నిఘంటువులో నక్కరలే నందురాయేమి కాస్త్రీగారు ?

అనీపట్టిక:—

“వాదరఃజిక్కిన యొముకతునుకలు గోడొడల కైవడిఁ గలిగి రుధిరానులేపనంబున నాభీలం బగుననీ పట్టిక ఘోరాకారయైనరాక్షసి పగతురఁ గీటడలించుటకుఁ దననం దోడువచ్చినతెలుంగున...”

—పా ప్తిక. ౧-౭౭.

ఇట అనీపట్టిక యనగా నడల్పయినకత్తి యను, నర్థ మిచ్చుచున్నదిగా! నిఘంటువులో అనీయొద్దను, పట్టికయొద్దను జూచినచో నేమగునో చెప్పగలరా ?

అకాలకాముది:—

ఈపదమున కర్థము అ యొద్దను, కాలయొద్దను, కాముదియొద్దను జూచిన మలభీముగా తేలిపోవు నని కాస్త్రీగారు రందురు. చూడుడు.

“అనుపమరాజ్యవిధూరిం

దనరి జగద్విజయకాంక్ష కైమ్యులకు ముదం

బానరగ్గ వకాలకాముది

యను నెత్సవ మొప్పఁజేసి రగజీరెబలులై”

—ఆది. ౮-౯౯.

అకాలకాముది యనున దొక యుత్సవ మని యిందు స్పష్టముగా నున్నదిగా! వేటువేటుపదముల యొద్ద జూచినచో నీయర్థము ప్రకటము కాగలదేమా? కాస్త్రీగారు పెరిచియగలరా?

అశోనీవి:—

“...ధర్మరాజు స మృతెంబు నకు వెలచి యగ్గోమరి ప్రాంతికామికి విలుండ నేకవస్త్రయు, నశోనీవియు, సవిరళగళితనలు నోడకలిందు సంబోహ పరిషీద్యమానస్తన పరిధానాంతరయు వును...”

—సభా. ౨-౨౧౩.

“ఏకవస్త్రా త్యశోనీవి రోదమానా రజస్వలా”

—సంస్కృతభారతము, ద్యూత, ౮౯౮, 3౧౫.

నిఘంటు గృహీతములగు నిందలి పదములను బట్టి అశోనీవి యనగా నేమా కాస్త్రీగారు తేర్చి చెప్పగలరా? లేక యీపద మనావశ్యకమందురా? వివరణ నభిలషించునిట్టిపదములు సమగ్రనిఘంటువున కనవసరములా?

అంగవంచనము:—

“క్రమ్యజంగడిసి పలకలుపటియలు గావించి యలుగుల నొడ్డవంటలు నంగవంచనంబులను వ్రేటు పోటుల సవదరింపకుండ గాచికొనునోజ మెలయించుడి విన్నాణంబు తగులున మేమలు మెరసిన మల్ల యుద్ధప్రకారంబగు పెనంకువకుం జొచ్చిరి”

—ద్రోణ. ౪-౨౬౨.

(సాత్వికభూరిశ్రవుల యుద్ధసందర్భమున.)

ఇట అంగవంచన మనగా ‘లాఘవముతోడిమేని యొడుపు’ అనునర్థము సరసముగా దోచుచున్నదిగా! వ్యస్తపదముల యర్థమునుబట్టి ఇట్టిగంభీరార్థము పాశకులకు స్పష్టమగునా?

అనుమత్తి:—

అనుమక్తపదము వాచస్పత్యమున నున్నది.

అభివృత్త్యము.

అభివిష్టము.

ఈపదముల యర్థము తెలిసికొనుటకు ఏయేపదములయొద్ద జూడవలయునో సామాన్యుల కేమిప్రోవచూపినారు కాస్త్రీగారు?

పోవించు. ఈయీ యుపసర్గలమీదనున్న యీ యీ యక్షరములు ఈయీవిధముగా మాటుచుండును గనుక నీయీ యక్షరములయొద్ద జూచుకొనునది యని యేని నూచించినారా? అదియు లేదు. మఱి యెట్లు? అమార్పు వ్యాకరణము చెప్పవలయును గాని యది చెప్పవలసినది నిఘంటువుగాదు అందుడు. అవ్యాకరణ రూపములు తెలిసినవారికే తప్ప నన్యులకు నిఘంటువు పయోగకరముకాదా?

అనని త్త్యము:—

“సత్త్వశ్రయమునఁ బురుషుండు

దత్త్వశ్రయమునను సత్త్వతత్త్వముల విచే

శ్రేష్ఠతవత్వము లన
విత్తము జీర్త్యంబునొందు విశ్వాధారా."

—ఆను. ౪-౨౨౩.

ఇందలి యనవిత్త్యమున కర్థము తెలియుటకు
దివ్యార్థు లే యేపదములు చూతుకో!

అగ్నిచైవత్వము:—

"నాటంగోర కృత్తికలార్థురు స్మృతైవత్వ
మనంబరగు నక్షత్రంబై దివంబున పరింగిరి.

—అరణ్య. ౫-౨౪౫.

అనుపాద్యుడు.

అనుజాతి.

అవపాదితము.

"నాదయిన యాత్రితత్వము

— నన్నర

సాదిత సమ్మోహగాఁ బ్రపాదింపు రగఁ."

—అరణ్య. ౪-౨౬౩.

ఈపదముల యర్థములను నిఘంటువులో భిన్న
భిన్నపదములయొద్ద జూచి తెలిసికొనుటకు సాధ్య
మగువా?

ఉపసర్గాదులు మొదటనున్న పదములను బ్రత్యే
కముగా గ్రహింపనక్కరలేదు. దీనియొద్దను జూచి
యొద్దను జూచిన తెలియును అనువారు ఈక్రిందిపదము
అను నిఘంటువులో నేల యిచ్చికో?

అక్షమ, అకృత్యము, అశేకుడు, అరుది, అర
సికుడు, ఆయోగ్యము, ఆయథార్థము, అమర్యాద, అను
దినము, అనుజాడు, అభియుఖము, అభియానము, అరప
లము మొదలగునవి ఏమీయు విశేషార్థకములు కానే.
దీని నీయవలసిన యవసర మేమి కలిగినదో?

ఇక శాస్త్రీగారు అపకల్పము అని 'ఎడగర'ను
సూర్తి వారు చేసిన చర్చను ఒకింత తిలచి చూడము.

ఎడగర అపకల్పమా?

"మాకు నీపూర్వికములే మేము దీనికి

నీతోడివారము నీవు దిన్ని

యున్నవాడవు నిద్రయునులేక యున్నది

వెడగరపడియె దీయడవిలోన

నెమ్మి దప్పిచేతి నిద్రించి...అడరిన

నరిగణంబు గలుగు వశ్రమమున."

—భార-సాస్త్రి. ౧-౬౦.

అని వాదిల్ల, ఆనందప్రతులలో నున్నది.

"వేసిరపడియెద నేలయింత" అను పాశాంతరము
వాదిల్ల, ఆనందప్రతులు సూచించుచున్నవి. ప్రాతము
దితప్రతులలోను, భారతము లక్ష్మీపతి సోమయాజు
లుగారి వ్యాఖ్యలలోను ఈకడపటిపాశమే యున్నదట!
"ఈ పాశమున నఖండయతి సంగీకరింపవలెను. కవిత్వ
యములో నిట్టి యఖండయతి లేదనియే పాశముల బరి
శీరింపగా చేరినది. కనుక నీపాశము మంచిది గాదనుట
స్పష్టము." అని శాస్త్రీగారు రనుచున్నారు. కాని భార
తమునందును అఖండయతి యున్నదని కీ. శే. మహా
మహాపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ సిద్ధుగు వేంకటరామ
మూర్తిపంతులుగారు, కింక సింగ్రహ్యాది విరుదాంచి
తులు చెల్లపిల్ల వేంకటేశ్వరకవిగారు మున్నగు పండిత
వర్యు లభిప్రాయపడి తమ తమ యభిప్రాయములకు
ప్రబలకారణములు చూపియున్నారు. ఆ విషయమును
శాస్త్రీగారు వేరుగ జర్పింపవచ్చును. ఎడగర ప్రస్తు
తాంశ మగుటచే ఆవిషయమును నేను వదలివై గును.

"తాళపత్రగ్రంథములను బరిశీరింపగా,

"నిద్రయును లేకయున్నేని వెడగరుపడియె దీ
యడవిలోన" అను సాధుపాశము గాన్పించినదట!
ఇట 'వెడగరు' అనునదియే సరియగు రూపమునుటకు
హరినంశములోని

"...వెడగరుపడ్డమోముఁ బటువేదవఁ గందిన
యంతెరంగముతా..." (పూర్వభాగము. ౮-౧౫౫)
అనుపద్యము, పండితారాధ్యచరిత్రములోని "వెక్క
వీగక వెడయరువడక" (దీక్షా. ౯౧ పాఠట) అను
పాదము ఈ మొదలగు సాధకప్రయోగములు కలవట!
ఇది యెంతవరకు సాధకములో చూడము.

భారతమున 'వెడగరు'శబ్దము ప్రయుక్త మను
టకు తాళపత్రప్రతులు సాధకములు గావచ్చునుగాని

యితరగ్రంథము లెట్లు పాఠకము లగును? పెడంగురు శబ్దమితరకవులు ప్రయోగించిననుట కాప్రయోగములు పాఠకము లగును. కాని సోమయాజి తనభారతమున 'ఎడగర' ప్రయోగింపలే దనుటకు పారివంశాదులు పాఠకము లగువా?!

పెడంగురుశబ్దమే సరియగురూప మనుటకు నీగు పారివంశములోని యొకపద్యము సుదాహరించినారు. ఆపద్య మిది.

"ఉడుగక కన్ను నీరఁ గడు

సొప్పటి చాయలు చెడ్డ కన్నులున్,

పెడంగురు వడ్డమోముఁ బటు

వేదనఁ గందిన యంతరంగమున్"

—పారి-పూర్వ. ౮-౧౧౫.

వావిళ్లప్రతిలో నీపద్య మిట్లున్నది.

"ఉడుగని కన్ను నీరఁ గడు

సొప్పటి చాయలు చెడ్డ కన్నులున్,

పెడగఱ వడ్డమోముఁ బటు

వేదనఁ గందిన యంతరంగమున్"

—౧౮౨౬-వ సం. ముద్రణము.

ఇచట 'పెడగఱ' అని కలదు గాని 'పెడంగురు' అని లేదు. 'పెడంగురు' శబ్ద మున్నదని తెలియమినో, ఆశబ్దమున కర్థము తెలియమినో, లేక యది సందర్భాచితము కా దనియో వావిళ్లవారిపండితులే దానిని దిద్దియుందు రని కాస్త్రీగారి సంశయమా? కాక పూర్వపాఠములలో నొకపాఠ మట్లుండియుండును. అని తలంతురా?

౧౮౨౬-వ సం. ముద్రితముయిన శబ్దరత్నాకరమున 'కఱ' అను శబ్దార్థనిచారమున 'కఱ-వై-ది. వలుపు' అని యర్థము వ్రాసి వైపద్యమునే

"పెడగఱవడ్డమోముఁ బటువేదనఁ గందినయంతరంగమున్, బడుగయియున్న మేను..."

అని యుదాహరింపబడియున్నది. 'పెడగఱ' అన్నది యొకపదము కాదనియు, 'పెడ', 'కఱ' అను రెండుపదములు చేరిన సమాసమనియు నీపాఠమునుబట్టి

మనకు తెలియుచున్నది. కానిచో రెండు పదములును వేరుచేసి 'కఱ'కు ప్రత్యేకముగా నర్థమువ్రాయవలసిన యవసరము లేదుగాదా! కనుక కాస్త్రీగారు తమయభిప్రాయమునకు పాఠక మని తలచిన యాప్రయోగము ఇట్లు నిష్ప్రయోజన మగుచున్నది. పారివంశములో 'పెడంగురు' శబ్దమున్నది గడుక తిక్కనసోమయాజి తనభారతములో పెడంగురుశబ్దమునే ప్రయోగించినాడు అని సాధించుటయేగాక కాస్త్రీగారిమీద మఱి యొకబాధ్యతగూడ పడుచున్నది. ఏమన పారివంశము నందు పెడకఱ, పెడగఱ శబ్దములు కాక పెడంగురు శబ్దమే ప్రయోగింపబడ్డ దని నిరూపించుట. ఇప్పుడు కాస్త్రీగారు సంపాదించిన పాఠము ఎచ్చటితో తెలిసి కొనవలసియున్నది. తాటియాకులప్రతులలో నటులున్నదెంతరా? (మా యొద్ద తాటాకుప్రతులు లేవు.)

మఱి శబ్దరత్నాకరమున 'పెడంగురు' శబ్దములేదా యన్న లే కేమి? కలదు చూడుడు.

'పెడంగురుపడు ద్వ. అ. శ్రీ. జడశ్యము నొందు' అని యర్థము వ్రాసి

'ఎడపక శాస్త్రాదు లిప్పుడు వన్ను విడిపించుకొనలేక పెడంగురుపడిరి.'

—ద్విప. భాగ. ౮ స్కంధము.

అని లక్ష్య మీయబడియున్నది.

ఇట్లు శబ్దరత్నాకరము పెడంగురు శబ్దమును గ్రహించియు పై భారతప్రయోగమును గాని, పారివంశప్రయోగమును గాని యుదాహరింపలేదు. కనుక శబ్దరత్నాకరకర్త భారతమునందలి శబ్దము 'ఎడగర' గాని 'పెడంగురు' కాదని తలంచినట్లు మన మాహింపవచ్చును. వారికి దొరకిన పాఠమున 'ఎడగర' యే యుండియుండును.

శబ్దరత్నాకర మీ 'పెడంగురు' శబ్దమును వైకృతదేశ్య మిశ్రపదముగా దలంచియున్నది. పరిమన్ని ఘంటు వేమితలచినదో! అది యొకపద మనియో సమస్త పద మనియో? సమస్తపద మయినచో వైకృత దేశ్య మిశ్ర మనియో? అయినచో వైకృతాంగ మేది? దేశ్యాంగ మేది? కాక యేదియు నిర్ణయింప

జాలక నదలివైచినదా? అదియే సరియగు రూప మన్నారే గాని యెందువలన నదియే సరియగురూప మో కాస్త్రీగారు చర్చింపలేదు.

ఇంతకును 'ఎడగర' అపశబ్దమనుటకు కాస్త్రీగా రేమికారణము చెప్పినారు? ఈశబ్దము నింకెవరును ప్రయోగింప లే దనియేనా?

'ఎడగర' యేకపదముగాక సమస్తపద మనియు, వందులననే యితర ప్రయోగములు కానరాకున్న వనియు నా యభిప్రాయము.

ఎడ+కర అనగా పౌదయమాతీన్యము, డెండ మున లేటలేమి అని యర్థము.

ఈభావమే సంస్కృతభారతమున
"చిరంతే జాగ్రతస్తాతఃస్వస తావన్నిశామిమాం,
విక్రాంతశ్చ వినిద్రశ్చ, స్వస్థదితైశ్చ మావద." అను శ్లోకమున గలదు.

జడత్వము నొందు అను వర్థముగల (శ. ర.) వెడఁ గురుశబ్దమునకంటె నీపదమే సమచితముగా ముందును, అయినను ఇచట శొక సంశయము గలుగవచ్చును. నలుపు అను వర్థమున లఘురేఖముతోడి 'కర' శబ్దము గలదా? అని.

ఎరఁగు, ఎఱఁగు; తొరఁగు, తొఱఁగు మొద లగుశబ్దము లుభయరేఖములుగా ప్రయోగింపబడుచున్న వని చెప్ప వక్కరలేదు. ఇదియు నా తరగతిలో తేర్చ దగినదా? మఱియు కమ్మరులు వాడెడు శొక యినుప పనిముట్టు అను వర్థము నిచ్చు కరవాయి అను నొకమాట గలదు. ఇందలి 'కర' శబ్దమే నల్లని అనువర్థము నొసగు చు 'ఇనుము'నకు మాచకముగా ముండవచ్చును.

వర్ణవిహీనమైన కంపుతొయి అనువర్థము నొసగుకర పక్క అనునొకమాట గలదు. (ఈరెండు పదము లును శబ్దరత్నాకరమున గలవు.) ఇందలి వర్ణవిహీన మయిన అను వర్థమును 'కర' అనుపద మిచ్చు నని నా యుద్దేశము. ఈవిషయమును పండితు లాలోచింతురు గాక!

లేక 'ఎడగం' అని శకటరేఖముతోడ నేమేని పాతము గలదో!

ఎటులయినను 'ఎడగర' పాతముతో ఎరసముగా వర్థము గుడురుచుండగా దీని వపపాత మనచేల? దీనిచే యెవరో వెడఁగురుగా దిద్దియుండరు గదా! ప్రస్తుత పద్యమున నిద్రలేకయున్నచో నీవు జడత్వము నొందు రువు ('వెడఁగురు'వకు శ. ర. బట్టి) అనుట మేలో, నిద్రలేకయున్నచో నీ మనస్సు లేటగా ముండదు (ఎడగర పాతమునుబట్టి) అనుట మేలో రక్షితు లాలో చింపనగును.

దీనినిబట్టి 'ఎడగర' అపశబ్ద మనుట కవకాశము లేదుగదా! అది యపశబ్ద మని కాస్త్రీగారు సాధింప లేదు.

వెడఁగురు పాతాంతర మొప్పికొన్నను ముదిత ప్రతులనుబట్టి 'ఎడగర' శబ్దముతో చదువుకొను భారత పాఠకులకు సమగ్రనిఘంటువేమి తోడుపడగలదు? అది సమస్తపదము గనుక గ్రహింప నక్కరలేదందురా? నిఘంటువున వెన్ని సమస్తపదములు లేవు?

కనుక నెటులైనను ఈపదము విచ్చుటయే మేలని విస్పష్ట మగుచున్నది గదా!

(సశేషము)

వలసపోయిన వృషభవాహనాలు

శ్రీరంగారావు నిస్పాటి

౧౯౨౯-వ సంవత్సరం ఆక్టోబరు భారతంలో వలసరాజ్యాల శిల్పకళ అమరావతీకళ ననుసరించి యున్నదనియు, ప్రక్షాళనలో ఆంధ్రులే ఈ దేశాలనూ, ద్వీపాలనూ పరిపాలించి రనియు చెప్పియుంటివి. కాని ఇటీవల యం. యన్. రామస్వామిఅయ్యగారు బర్నియోద్వీపపు (Borneo) పురాతన వస్తువుల ఆధారమునల్లవచ్చు ఏ సాక్ష్యమూ లేకయే వట్టి భాషాసామ్యమునుబట్టి * ఆద్యక్షమును తమిళసోదరు లాక్రమించి రని వ్రాశారు ¹

నాదరిశోధనవల్ల బోర్నియోద్వీపాన్ని ఆంధ్రులే ఆక్రమించి రని నమ్మకం కలిగినది. ఆంధ్రులు వలసరాజ్యాలను శాంతియుత మార్గాలతో ఏనాడు పరిపాలించిరో ఆనాడే హిందూమత మక్కడ ప్రసరించినది. అక్కడి ప్రజలు లెక్కలేని దేవాలయాలను నిర్మించి విగ్రహారాధనము నల్పుచుండెడివారు. జావాలోని చండిమెందూతు, చంపీశెవు, ప్రంబానాలోను, నయామునందలి ఆంకారుతాం, ఆంకారువాత్ దేవాలయాలునూ, అన్నం

ప్రాంతంలో వుండే మెయిసా, దువాంగు దేవాలయాలునూ అప్పటిలాగే ఈనాటికినీ నిలచియున్నవి. వలసరాజ్యాలలో వైవమత సంబంధమైన దేవాలయాలు మెండు. అచటివారు అగస్త్యుని భట్టరగురు లేక వెలేంగు అని పిలుస్తారు.

జావాదేశస్థులు ప్రస్తుతం మహమ్మదీయ మతావలంబు లైనప్పటికీ హిందూసంప్రదాయాలను విడువలేదు.

౧౯౨౫-వ సంవత్సరమున బోర్నియో ద్వీపముదలి 'రత'నది ప్రాంతంలోని శిథిల శివాలయంలో వాలివీరము, గారి పట్టలేని యొకలింగము, దీపవీరము, నందివాహన మూ ఇత్యాదులు లభించినవి.

అదేప్రాంతంలో కోంబెంగుదొరగారికి మరికొన్ని విగ్రహాలు దొరికాయి. అవి యేవన:—

౧. నిలుచున్నట్లున్న మహాకాల విగ్రహం.

* అసలు 'బోర్నియో' శబ్దము 'బ్రూనేయి'నండి వుట్టినదనీ, ఆబ్రూనేయి తమిళ భాషయందలి నాయకుడనే యర్థముగల 'వీరా' లేక 'వీరా' శబ్దపు అపభ్రంశరూపమనీ యం. ఎన్. రామస్వామిఅయ్యగారి నమ్మకం. వా రీవిషయాన్ని సమర్థించుకోడానికి అనేకకారణాలను చూపిస్తారు.

1. In a Sunday Edition of the "Hindu" 1938.

2. Midden Oost Borneo Expedite - 1925. Uitgave. van het Indisch, Conieté voor Wetenschappelijke On der Zoekingen - G. Kolff & Co. Wellervreden -1927 pp. 391-423.

౨. కూర్చున్నట్లున్న కార్తికేయు గణేశుల విగ్రహాలు.

౩. బ్రహ్మతల.

౪. తలలేని అగ్రస్థ్యవిగ్రహం.

౫. నందివిగ్రహం.

జావాలోనిచండీ బెనా, ప్రంబానా దేవాలయములందును, సిలోను దేశపు పోలన్నరువ యందును, హేగు డచ్చి మ్యూజియము నందును ఉన్న నందివిగ్రహాలు ప్రసిద్ధికెక్కినవి. (క. గ. చ. బ. చిత్రముల చూడుడు.)

క. జావాచండీబెనా నంది.

గ. జావాప్రంబానా నంది.

దక్షిణ హిందూదేశంలో ముఖ్యమైన నందివిగ్రహాలు ఈక్రిందిచోట్ల కలవు: లేపాక్షి, శ్రీశైలం, బల్లారిజిల్లా కురుగోడు, మైసూరుచాముండి, తంజావూరు పంచనాతికులం, మహాబలిపురం.

చ. సిలోను పోలన్నరువానంది.

బ. హేగుమ్యూజియం నంది.

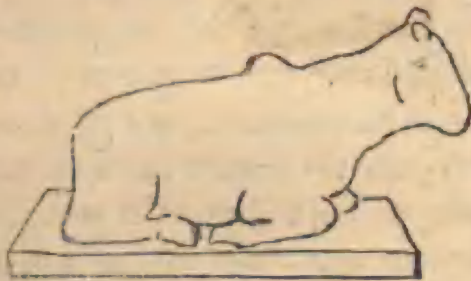
నందివిగ్రహాలు రెండురకాలు: ౧. మెడపైకెత్తుకొని వుండేవి. ౨. మెడపై కెత్తుకొనకుండావుండేవి. హేగుమ్యూజియంలోని జావాదేశపు నందివిగ్రహమూ, పంచనాతికులంలోని నందివిగ్రహమూ మొదటిరకానికి చెందినవి. లేపాక్షి, శ్రీశైలం, ప్రంబానా, చండీబెనా నందివిగ్రహాలు రెండోరకానివి. ఈ విగ్రహాల ఆకారం, కళానాప్రదాయంపట్టి ఏకాలంలో చేయబడినవో చెప్పడానికివీలవుతుంది. మహాబలిపురం నందివిగ్రహమును

తెంబావూరు పంచనాథి కులం నంది.

పల్లవచక్రవర్తియైన మహేంద్రవర్మ నాటి కాలంలో నిర్మించిరని తెలియుచున్నది. పంచనాథికులంనంది చోళులకాలంలోనూ, ప్రం

బోర్నియో కోంబెను దొర నంది

బెనక్ చండీబెనాక్ నందులు శ్రీవిజయ నుద్దావహిత కాలంలోనూ, పోలన్నరువా నంది సింహాళ కళింగులకాలంలోనూ నిర్మింప బడినవని చరిత్రమూలకంగా తెలియుచున్నది. వివిధ దేశాలలో వుండే నందివాహనాలు సరి పోల్చి వాని నేకాలంలో నిర్మించిరో, ఎవరు స్థాపించిరో ఆయాదేశాలకూ మన దేశానికి ఎట్టి సంబంధం వుండెనో తెలిసికొనవచ్చును.

సాధారణంగా నందివిగ్రహాలు కూర్చుని యున్నట్లుండును. ఎడమమోకాలు మడత పడి ఆ కాలినిపై వెనుకటి కాలినిపైతో తగు

లుచుండును. కుడిమోకాలు కొంచెం పాగి గిట్టై భూమిని తగిలీతగలనట్లుండును. తచేక

మైసూరు చామండివంది.

దృష్టితో గుడిలోని ఈశ్వరునియుత్తరువు కోసం నిరీక్షిస్తున్నట్లు చెవులు నిక్కబాదుచు కొని యుండును. గంటలు, గొలుసువసులను మెడ, గంగడోలుమీదను, "ఏవు వత్తైపు"

క్రిలైల నంది.

క్రింది కొనలనుండి పిరుదులమీదనూ, తోక క్రిందుగనూ తిల్చి నిర్మించియుండును. నంది

వాహనము శివుని యుత్పత్తికిని ధర్మమును సూచించునని కొందరి యభిప్రాయము.

డా. బోస్సుగారు బటేవియా మ్యూజియంలోని మహాదేవ (Fig-108 F), నందీశ్వర (Fig-108 G) విగ్రహాలునూ, బోర్నియో ద్వీపములో మెయిడోవూష్ట వారికి దొరికిన విగ్రహాలునూ శిల్పమునందు సమానముగా ఉన్నవనియు, జానాదేశీయులే బోర్నియోను ఆక్రమించిరనియు, ఆ దేశములోని విగ్రహాలను జానాహిందువులే నిర్మించిరనియు, హిందూదేశానికీ బోర్నియోకూ ఏలాటి సంబంధం లేదనియూ నిర్ధారణ చేసిరి. కాని బోర్నియోవిషయక వృత్తాంతం వాయుపురాణం ౪౮-వభాగం, ౧౨, ౧౩ శ్లోకాలలో కలదు. పైగా కొంబెగునంది విగ్రహాలవంటివాటిని ఆంధ్రదేశంలో అనేకచోట్ల నేను చూశాను. ఇక మహానాట్రాంతంలో దొరికిన నందివిగ్రహమూ, లేపాక్షి, శ్రీశైలాల

నందివిగ్రహాలూ అన్నీ వకే మాదిరిగా వున్నాయి. ఎట్టివివర్ధనాలులేకయే శ్రీరామస్వామి ఆయ్యరుగారు బోర్నియోను తమకులు ఆక్రమించిరని చెప్ప సాహసించినట్లు

లేపాక్షివంది.

ఆంధ్రులవలనరాజ్యమని చెప్పజాలను కాని ఈ నందివాహనాల సంప్రదాయం చూస్తే అతిప్రాచీనకాలంనుంచీ ఆంధ్రదేశానికీ బోర్నియోకూ రాకపోకలుండవని తెలియుచున్నది. ఆంధ్రతేజముతోటి ఈవృక్షవాహనాలు వలనపోయా యని నా నమ్మకము.

“అఖిలభారత కళాపరిషత్తు”కు

సూచనలు

౧౯౩౯ నవంబరు భారతిలోని శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావుగారి ‘అఖిలభారత కళా-విజ్ఞాన పరిషత్తు-దాని అవశ్యకత’ అనే ఆకర్షణీయమైన వ్యాసము, దానిమీద వచ్చిన దేశంబరు ‘భారతి’ లోని మాచనలూ శ్రద్ధగా చదివాను. శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుమహాశయులు మాచించిన కాళి అవసరమే. ఇంకా, యజ్ఞ రచయితలమా, శిల్పిలమా కావలసిన ప్రోత్సాహమంతా ఈ ‘పరిషత్తు’నుంచి అశించవలసినదేను.

నేటి భారతప్రజా నాయకులు కోరుతున్న ప్రజాపరిషత్తు (Constituent Assembly) రాజకీయ భారతదేశాని అంత అవసరమో, అట్లాగే, కళా-విజ్ఞాన పరిషత్తు, విజ్ఞాన-సారస్వత వ్యవహారాలకి అంత ముఖ్యం. భారతప్రజా రాజకీయార్థిక, దేశీయ-విదేశీయవ్యవహారాలు ‘ప్రజాపరిషత్తు’ ఏ విధంగా నిర్వహింప సమర్థతనదో, అలాగనే, మన కళా-విజ్ఞాన పరిషత్తు మన దేశీయ సారస్వత కళాపాలలో మనకి సూతసరితిని జూపుతుంది. కాక, ఈ ఏర్పడదోయే, కళా-విజ్ఞానపరిషత్తు ఈ క్రింది ఆశయాలతో కూడా ఉండాలని నా మాచన:—

(౧) ఈ పరిషత్తు కళా, విజ్ఞాన, సారస్వత విషయాలలో భారత భాగ్యోదయ చిహ్నముగా (Symbol of Indian Renaissance) ఉండాలి. దేశంలోని సాహితీ విజ్ఞానపరులనీ, అదర్శవాదులనీ (Idealists), కళానిష్ఠులనీ ఒక కొరికి తెచ్చేయత్నంలో ఈ పరిషత్తు నియోగింపబడాలి.

(౨) The Indian P. E. W. Centre నంటి సంస్థలసహకారంతో, జాతీయ విజ్ఞాన సమ్మేళనా (National Cultural Unity) నిక పాటు పడాలి. ప్రగతి సాహిత్య (Progressive Literature) నిక ప్రోద్బల మియ్యాలి. జానపద సారస్వతాన్ని నేకరించి ప్రచురించాలి.

(౩) దేశంలోని వివిధ సారస్వత, కళాసంస్థల సహకారము, మన్ననా పొంది, తన జాతీయ కళా ప్రయత్నాలను సఫలం చేసుకోవాలి.

(౪) ఈ పరిషత్తు నిర్ణయాలనీ, అన్ని పత్రికలూ, ప్రభుత్వయామాదా శిరసావహించాలి.

(౫) ప్రతిఏటా, దేశంలోని అన్ని భాషలలోని రచయితల, అన్ని ప్రాంతాలలోని కళాశిల్పిల, వివరాలతో ఒక సమగ్రజాబితాను పత్రికలు ప్రచురించుచుండవలెను.

(౬) టాగోరు, ఇక్బల్, శరత్, బంకిం బాబులు, హరీంద్రనాథ్, ప్రేమచంద్, క. మా. మునీ, మునీపతి, సుబ్రహ్మణ్యభారతి, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ, బుద్ధదేవ వసువు, ప్రేమానందమొయిత్రా మొదలైన ఉత్తమ రచయితల అనువాదాలు వివిధ మాతృభాషలలోకి అనువదించి ప్రచురించాలి. అందువలన, భారత సాహితీపరు లంతా గర్విం చే జాతీయసారస్వతం కరతలామలక మవుతుంది.

(౭) ‘కళాకళి’ మొదలయిన దేశీయకళాశీతులకి ప్రోత్సాహ మివ్వాలి.

(౮) టాగోరు, సరోజినీ, రాధాకృష్ణణ్, హరీంద్రచక్రవర్తిపాధ్యాయ, ఉదయశంకర్, డా. కా. రావ్ నాగ్ వంటి విజ్ఞానదూత (Cultural Ambassadors) ల వలన సుస్థిరపడిన భారతవిజ్ఞానప్రతిష్ఠ విదేశాలలో నిలిచే సర్వప్రయత్నాలూ చేయాలి.

ఈ పరిషత్తుగూర్చి నిశ్చితప్రయత్నం జరిగి, కొంత దూరం ఏర్పడాలంటే, కొందరు ఉత్సాహపరులు ఒక (Provisional Committee) గా ఏర్పడి, దేశసంచారంచేసి ఉపవ్యసించి, సాహితీ-కళాపరుల సానుభూతిని సంపాదించాలి. ఈలోగా పత్రికలు తమ విధ్యుక్తధర్మాన్ని నిర్వర్తించాలి. ౨, ౩ మెలల ఏడైతెగని ముదికా ఉపయోగం.

పరిమితు ఏర్పడదానికై తాళిములు గావంచేకారన్న మాట. ఒక రేతాభాసా పత్రికలే కాకుండా, ఇంగ్లీషు దిన, వార, మాస పత్రికలు కూడా పూను కోవాలి. అప్పుడే నిజమైన ప్రచారం అవుతుంది. అప్పుడే సర్. యన్. రాధాకృష్ణన్, డా. పి. గుహా రాహర్ణా, డా. కాళిదాస్ వాన్, శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావు, బాబూ అశులానంద చక్రవర్తిగార్ల స్వపాటు యథార్థాలు కాగలవు! తథాస్తు.

— ఒగిరాల వద్దరాజశర్మ.

సంపాదక మహాశయ!

తమ కార్మికభారతిలో ప్రచురింపబడిన శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావుగారి (అఖిలభారతకళా విజ్ఞానపరిషత్తు—దాని ఆవశ్యకత) అనే ఆకర్షణీయమైన వ్యాసం చదివాను. ఈమధ్యను మరెవ్వరయినా ఇంత నూతనోద్దేశపూరితమైన వ్యాసం చదివినట్లు జ్ఞప్తిలేదు.

జీవిత భీమాకు

సాటిలేదు.

కుటుంబము, ఆశ్రుతులు గలవారందరు వారిపోషణకు తమ కర్తవ్యసారము జీవిత భీమా ఏర్పాటుచేసి, ఉత్తమమైన ఈ రక్షణసాకార్యమును చేపూర్వకరెను. మానవులకు తెలిసినంతలో దీనికి సాటిలేదు.

అందుబాటులో నుండు రేట్లతోను, సరసమైన వరకులతోను, వివిధరకముల ఆవసరములకు అనుకూలించునట్టియు, వివిధ తరగతులవారికి లెగివట్టియు పాలిషీలు “నేషనల్” ఏర్పాటుచేయును. పాలిషీ దారుడుగా చేరినను ప్రతినిధిగా పనిచేసినను చాల లాభించును. పూర్తివివరములకు ఈదిగువ ఎడ్రెసుకు వ్రాయుడు:—

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

(వాడ ఆఫీసు: కలకత్తా స్థాపితము 1906)

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు బిల్డింగు,

862, నైనాబజారురోడ్డు, ఎస్టేట్ నేడు, మదరాసు.

సబ్ ఆఫీసు:

సబ్ ఆఫీసు:

171, న్యూస్ట్రీట్, దేవంగప్యాంతుబిల్డింగు

మధుర. కంపెనీండోర్డ్డు, బెంగళూరుకిటి.

ఇట్టి భారతీయకళావిజ్ఞాన పరిషదావశ్యకత ప్రస్తుతంకంటే ఎక్కువగా ఎన్నడూ గుర్తించబడి ఉండదు. ఏవిధంగా ఆలోచించినా, ఇట్టిపరిషత్తు మనకు చాలా ఆవశ్యకము. దాన్ని సాధించడానికి నేటికి సారస్వతకళానిష్ఠాత లందరూ నడుముగట్టాలి. డా. కాళిదాస్ వాన్, M A., D. Litt., అశులానంద చక్రవర్తి, శ్రీమతి సోఫీయావాడియా, శ్రీ శ్రీ కొంపెల్లి జవార్లవరావుగార్లు చేసిన, చేస్తూఉన్న ప్రయత్నాలు ప్రవనీయాలి. డా. పి. గుహా రాహర్ణా, శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావుగార్ల స్వల్పస్వపాటు ఫలించి పరిషత్తు స్థాపన జరిగిన యెడల, మనము నిజంగా గర్వించవచ్చును. అంతర్జాతీయ విజ్ఞాన సభలలో, భారత పద్ధతినూ, భారత విజ్ఞానాన్ని త్యాగిని చేనోళ్లచాలాలి. పద్ధతజగతిలో మన కళాన్ని త్యాగిని సంస్థాపించాలి.

అఖిలభారత ప్రాచ్య విద్యాపరిషత్తు (తోమ్మి దన సమావేశము!) మార్చి నెలాఖరున తిరుపతిలో

చెవుడు

ఆద్యుక్తమైన కొత్తకాస్త పరిశోధన.

చెవులూ చిముకారుట, పోటు, మంట, ధ్వని, దురద. చెమటకాయలు, చెవులూ గుంయిమును ధ్వనినివలదుట, చెవిలోని ధ్వనిపొరలు సక్రమముగా లేక మాట పరిగా వివరబడకుండుట, జ్వరమువలనగాని, క్విన్కా

సరిగావాడకపోవుటచేతగాని. కలిగిన కొంచెముగాని లేక పూర్తిగాని చెవుడు మున్నగునవి మా బధిర్త హరక నూనెలన పూర్తిగా నెమ్మరించి, కబ్బము తాగుగా వివరవచ్చుచున్నది. నుణము కన్పించనివో సాము వాపసుచేయబడును. ఖరీదు రు. 2.0.0.

AROGYA SADAN,

ఆరోగ్య సాధన,

దుర్గాదేవి పిథి

బొంబాయి 4,

సమావేశం కానున్నది. అందులో ఈముఖ్యవిషయం గూర్చిన తీర్మానం కాబోతున్నదట! ఈసభవారు దేశంలోని విజ్ఞుల, సంస్థల అభిప్రాయాలు కొంత గ్రహించి, ఈ పరిషత్తుత్పాదము ఆలోచిస్తున్నారని విన్నాము. ఈసభవాటికి తగినవిధమైన చర్య జరిగి, సంస్థాపనకు దారిదీయునుగాక అని కోరుతున్నాను.

ఈ పరిషత్తు దేశంలో కళా, విద్యాప్రదర్శనాల ప్రతి యేటా ఏర్పాటుచేసి దేశీయుల హృదయాలలో కళా, విజ్ఞానతృప్తి, మనప్రాచీన సంస్కృతికి గర్వమూ కలిగించడానికి పూనుకోడం ముఖ్యమని నా నూచన.

గ్రంథాలయాలు, Touring Lectures కూడా ఉండాలని ఆమోదించాను.

శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావుగారు సకాలము లో 'భారతి' వ్యాసాపునశ్చరణచేసిన ఈమహాద్విషయం గూర్చి ఇంకా చర్చలు జరిగి త్వరలో ఈసంస్థ నిర్మింపబడవలెనని కోరుతున్నాను. ఆ ఉద్దేశంతో ఉన్న అందరి ప్రయత్నాలు ఏ కోన్ముఖంగా కావాలనీ, 'భారతి' వాటికి దోహద మిస్తుందనీ విశ్వసిస్తున్నాను. ఆవసరమైనయెడల ఈనాల్గింపు తాము ప్రకటించ గోరదను.

— బాహుబలేంద్రుని సీతారామరాజు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్ర వ్యాధులకును శగ (గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యోషధము గో నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టర్)

పుత్రిమయులు చూచి మోసపోకుడు. మందును ఖరీదు చేయునప్పుడు ప్యాకెటుపై గోనోకిల్లర్ షేరున్న 'గో.కె.' నూర్కు సీలునగుమనింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందుల దేశీయబ్రాహ్మణములను పుచ్చుకొనినను సుఖము కలుగనియెడలను, యింజక్షన్లులవలనను వాన్జిన్లులవలననుగూడ లాభము లేకపోయినయెడలను, కవచప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు యెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను వీరకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలైనను పురుషులైనను గోనోకిల్లరు తిప్పుకనుదురు. మూత్రము జారీగా నడలును. మూత్రము పోవుచున్నపుడు కలుగు మంట తగ్గిపోవును. మూత్రవాళిమునందలి వాపు తీరిపోవును, సగవ్యాధి (గోనోకొకను) వలన మూత్రము బొట్టుగాపడుట, పేమిరాగమువలన మూత్రవ్యారము నుండిపోవు తెల్లపు, మూత్రవ్యారముయొక్క వాపు మూత్రవ్యారముయొక్క చుట్టువులకు పోకయొక్క వాపు, మూత్రాశయముయొక్క వాపు లేక మూత్ర తిత్తియుగ్గి వాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకును గూడ గోనోకిల్లరువలన వుడుగును. వీర్యము (సేమము) పోవుట, మూత్రవ్యాధులు చున్నగునవిగూడ దీనివలన వుడుగును, ఖరీదు 50 మూత్రముగల సీసా రు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమ జెందవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. డి. సి. చార్మి ప్రత్యేకము.

ఆద్రమ:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, 15 గాను వెమక రోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay 4.
Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainippa Naick St., P. T. Madras

పుస్తక సమీక్ష

జాతక రాజము

సింగయ్యార్యప్రణీతము. ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలు: శ్రీధర వెంకయ్యగిద్దాంధి, శ్రీధర విశ్వనాథ శాస్త్రిగారు. ఇది తెనాలి దైవజ్యగ్రంథాలా ప్రభుప్రచురణము. ఈ గ్రంథము ౧/౮ క్రాస్ ప్రెజన ౨౪౪ పేజీలు: దీని వెల ౨-౦-౦.

ఈ గ్రంథము కూర్పులోనూ, టీకాతాత్పర్యాలు రచించడములోనూ శ్రీ చేమూరి రామగోవిందశాస్త్రి గారున్నూ, శ్రీ త్రిపురారాధిల్ల పీఠరాఘవస్వామి గారున్నూ ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలకు సర్వవిధములా సాయపడినారు. కైమినియమతాన్ని అనువదించి, తదావిష్కరణమునిమిత్తము రచించిన అనేకస్వతంత్ర గ్రంథాలలో ఈ జాతకరాజము మొకటి.

కైమినిపంథా, పారాశర్యాది మార్గాలకంటే సర్వాత్మనా విశిష్టమయినదీ, విలక్షణమైనదీ. దృష్టివిగ్లయము, కారకవిమయము, దళకల్పనము, ఫలవిగ్లయార్థము గ్రహించిన విధానము—వీటి అన్నిటి లోనున్న ఒక ప్రత్యేకత ఉన్నది.

అటువంటి విశిష్టపద్ధతికి చెందిన “జాతకరాజ” గ్రంథానికి ఆంధ్రములో అర్థ తాత్పర్యాలు రచించి రాస్త్రాభివృద్ధికి పాటుపడ్డ ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలకు ఆంధ్రులు కృతజ్ఞత మాపవలసి వున్నది.

అయితే, ఇటువంటి నూతన మార్గానికి స్వతంత్రముగా గ్రంథరచన చేస్తూవున్న సింగయ్యగారు, అసలు మతానికి—కొన్ని ఘట్టాలలో—విధిన్నముగా వ్రాశారు. అటువంటి అర్థాన్ని కల్పించటానికి మూలమూత్రాలలో వున్న పదాలు ధ్రువపెట్టినా, పరంపర అంగీకరించదు. ఇంకేగాకుండా ఇతరమతాలలో వున్న కొన్నికొన్ని విషయాలను కూడా గ్రంథములో చొప్పించినాడు. ఇది ఎంతవరకు విశేషముగా గ్రహించ తగినదీ అంటే, అది అన్యత్ర చర్చనీయము.

గ్రంథములో అనేక తుదరుక్తాలవంటివి, ఉక్తవ్యాఖ్యాతలవంటివి ఉన్నవి.

పండితులు వెంకయ్యగిద్దాంధిగారున్నూ, వారి తుక్తుకు విశ్వనాథశాస్త్రిగారున్నూ కైమినియ మతానువాదితమయిన గ్రంథానికి వ్యాఖ్యానము వ్రాసినారంటే మూలములో వుండే శిష్టతను తొలగించి మల్లీగ్రాహ్యము చేశారు. అది అంకురిస్తుంది. కాని గ్రంథము చదివి చూచిన తర్వాత కొంత ఆశాభంగము కలుగకపోదు. కాని జాతకరాజమూల గ్రంథములో ఉన్న ౪౨-౪౩ శ్లోకాలవల్లనూ, వాటికి ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిన అర్థ తాత్పర్యాలవల్లనూ పరంపరయా నమ్మావున్న సంప్రదాయానికి వైరుధ్యమున్నూ, అందులో వున్న వాక్యాలనే ఏ విధముగానూ సమన్వయ పరచడానికి నిలులేని శిష్టతయున్నూ సంభవిస్తున్నది. సంప్రదాయము తెలిసిన వారు “పశ్యంతి నికటాంత్యక్తైః పార్వ్యాభిముఖ సంతి తాన్” అనే పాదాలవల్ల వైశ్లేిక భాగాలలో సరియైన అర్థమును ఉపసాహించడానికి అవకాశము ఉన్నది.

తమకు లభించిన మార్కులలో వున్న మూల పాతాలను సరిగానే వ్యాఖ్యానము వ్రాసినామని వ్యాఖ్యాతలు అనేటట్లయితే అమాట అట్టే సమంజసము కావేమో! ఇంత గ్రంథము వ్రాస్తూవున్న సింగయ్యగారు పరస్పర సమన్వయము కుదరని పద్ధతిని రచించి వుంటాడా? కాబట్టి మూలములో కాలాంతరేణ, లేఖకాంతరహస్తాల్లో పొందిన వికారాలను తొలగించి, వాటిని పాతకులకు విశదపరచవలసిన బాధ్యత పూర్వగ్రంథాన్ని ప్రకటనకు తెచ్చినవారిమీద వుండుట సహజమేకదా!

ఒకప్పుడు దక్షిణదేశసంగారముసందర్భములో అక్కడక్కడ పండితులవల్ల తెలుసుకొని సంగ్రహించిన కైమినిపద్ధతితాముకు శ్లోకాలు మూత్రాలలో దృష్టివిషయమున ఈశ్లోకాలు ఉన్నవి:

శ్లో. చరా నాగ.....

.....ప్రపశ్యంతి పూర్ణం.

గంధాంతరే:—

శ్లో. చరా శ్చరగతాః ఖేటాః స్థిరాన్ స్థిరగతానపి,
స్థిరాః స్థిరగతాః ఖేటాశ్చరాం శ్చరగతానపి.
ద్విస్వభావా ద్విస్వభావాం ప్రత్రస్థాప్రత్ర
సంస్థితాన్, పశ్యంతి నికటాం స్త్యక్తౌ
పార్వాభిముఖసంస్థితాన్.

ఈ శ్లోకాలవల్ల సంప్రదాయానికి ఏమాత్రమున్నూ విరుద్ధముగాని జైమినీయ దృష్టలు ఏర్పడతవి.

ఈ జాతకరాజమందు ఇటువంటి వ్యత్యాసాలు అక్కడక్కడ గోచరిస్తవి. పునర్మృద్రణములో ఇటువంటి లోపాలను తొలగిస్తారని ఆశ్చర్యము.

సు. శాస్త్రి.

మూలవ్యాధి

“ఒక యోగిపుంగవునిచే ప్రసాదించబడిన ఆద్యతమగు బైషధరాజము”

రక్తము కారుచున్నను,
కారకపోయినను, నూతన
ముగా కలిగినదైనను, చిర
కాలమునుండి ఉన్నదైనను
పైభాగముననున్నను, లోప
లిభాగముననున్నను. ఎట్టిసీ
తిలోనున్నను ఆర్ష-మూర

ఒకసారి పూసినచో ఆయోగుముగా పవిత్రయము. బా
ధ, దురద, మంట, చిము, నెత్తురుకారుట, వెంటనే ఆగి
పోవును. ఘోషించినములు వాడినంతనే యెంతటిమొండి
దైన మూలకంఘగాని, భగందరముగాని శస్త్రచికిత్స
లేకయే పూర్తిగాకుదురును. వేలకొలదిమందిరోగులు
ఈమందువలన ఉపశమనముబడసి, తదితరులకు శిష్యులు
చేయుచున్నారు. కుదురకపోయినచో సామ్యువాపసు
చేయుదును. ఖరీదు రు. 2-0-0.

AROGYA SADAN,

ఆరోగ్య సాధక, దుర్గాదేవి వీధి, బొంబాయి

తత్త్వమీమాంస

దర్శనాచార్య శ్రీరాజా మంత్రి ప్రెగడ
భుజంగరాయ ప్రణీతము, ఏలూరు.

“తత్త్వస్మర్యకతన కవిత్వము చల్ల బడిపోవును”
అని కీటప్ప వాకొనినాడు. కీటప్ప, మహాకవియే యయ్యు,
గ్రీవకవుల సంప్రదాయమునకు అంజలిఘటించి, ఇంద్రి
యోద్రేకమునే తనకవిత్వకు ప్రధాననిమిత్తము గావించు
కొనినాడు. కాని ఆదర్శకవిత్వము ఆత్మవిభూతికిని,
ఆధ్యాత్మికసంపదకును, ఉదాత్తమైన ఆంతరంగికపరిణ
తికిని సంబంధించినది. ఇట్లని మనప్రాచీనులు గుర్తించిరి.
కావున భారతమహామునుల సంఖ్యనుండియే మహాకవు
లుదయించిరి. పారమార్థికచింత ఆదర్శకవిత్వకు కన్న
తెల్లియమనంశమును పోతననుబోలు కొందఱుకవులు
మాత్రము గుర్తించిరి. ఆధునికయుగమున పిరిసంఖ్య
ఆత్మేచ్ఛము. వీరిలో దర్శనాచార్యులు శ్రీ రాజా

ముఖ్య గమనింపు

స్త్రీల సమస్తవ్యాధులను

నిర్మూలించి

సుపుత్రులను కలిగించి

ధన్యతనొందించును.

ఒక నెలకు సుమారు తులం రు 3-0-0

డాక్టర్

(శివాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

బెజవాడ.

మంత్రిచేగడ భుజంగరావుపంతులుగా రొకరు. వివిధ తాత్త్వికమత సారస్వతములను పరిశీలించిన పండిత కవులు వీరని ప్రస్తుతగ్రంథము చాటుచున్నది. వేద యుగమునుండి పారమార్థిక భావధుని ఎల్లెట్లు ప్రవించుచు వచ్చినదో వీరు పరిశీలించిరి. భారతవైజ్ఞానిక మహోద్యమముల పింహో పలోకనముతో, బహుళతాత్త్వికాశయముల పరిశీలన ముతో ప్రస్తుతగ్రంథ మొప్పుచున్నది. వ్యాసహని బ్రహ్మసూత్రములలోని గూఢార్థము లెట్లు ఆచార్య పరంపరవలన సువ్యక్త మొనరింపబడినవో, శంకర రామానుజమధ్యాచార్యులభావకబలల ఎట్లు ప్రస్ఫుటిం చినదో దర్శనాచార్యులు వివరించిరి. సగుణాద్వైతము, జన్మకర్మములు, మాయామనస్సులు, తిర్యగ్గులు, అహింస, శ్రీరామతత్త్వము, భక్తివైరాగ్యములు మున్నగు తాత్త్వికాంశములను పరిశీలించుతేజి, పలువు రాడిన మాటలనే తామును ఏకరువుపెట్టక శ్రీభుజంగ రావుపంతులుగారు స్వార్థంత్ర్య సాహసములను వ్యక్తి కరించిరి. స్వమతమునే పొగడి, పరమతములను తెగదాచారికి వీరు దూరఘలు. సత్యాశ్వేషణము వీరి జీవితపరమాశయము కావున నితరమతము లందలి మహాత్త్వముపైని మన గుంచి బుద్ధ ఏను మున్నగు మహాప్రవక్తల ప్రబోధములను వీరు హృదయంగమ మొనరించుకొనిరి. బుద్ధుని ఆహింసను, ఏనునిర్మల ప్రేమను ఉగ్గడించిరి. వీరివలె విశాలదృష్టితో సర్వ మతములను పరిశీలించువారు అన్యమతాంగణములందు గూడ గోచరించుచో, అచిరములో భారతభూమి స్వర్ణభూమికి సహపాతి వలె గోచరింపక మానదు.

క్షిప్తమైన తాత్త్వికాంశములను పఠితలకు సుబోధకము లొనరించుటందు వీరి కవితాశక్తి వీరికి మిగుల దోడుపడినది. దృష్టాంత నిర్వచనమువలనను, సాదృశ్య ప్రతిపాదనమువలనను జటిలాంశములు అపలీలగ హృదయము లగును. ఈయంశమును గుఱులించిన మేటిరచయిత కావున ప్రస్తుత గ్రంథకర్త గారు అర్థాంతరన్యాసాలంకారములను ఉపయోగించుకారములను బహుళముగా ప్రయోగించిరి. ఉపమలేని పద్యమును గ్రంథమున కనుకొనుట కష్టము.

ఉపమలందు వీరి వైచిత్ర్యప్రతిభ చక్కగ ప్రకాశించినది. జటిలచ్ఛందోనిబంధనములు వీరు చెప్పినట్లు సంచరించినవి కావున వీరి పద్యరచన కడుంగడు చక్కగ సాగినది. గ్రంథము భావప్రదీప్తమై, సౌందర్యసందీప్తమైనదని వచించుట కానందించుచున్నాను. జిజ్ఞాసువు లందఱును ప్రస్తుతగ్రంథమును కంకణము గావించుకొందురుగాక! పాపనగుణోభిత శ్రీశ్రీశ్రీ రాణీ చిన్నమ్మ రావుగారి పవిత్రస్మృతికి కృతికర్త గారు తమ గ్రంథము సంకీర్తమొనరించుట ముచావహము.

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి.

మాణిక్యం

కర్త: శ్రీ కప్పగంతుల సత్యనారాయణగారు, ఆంగ్లప్రభుత్వీస్, మద్రాస్. వెల నాలుగణాలు.

ఈ పుస్తకంలో ఆరుకథలున్నవి. మొదటికథ పేరే మాణిక్యం. ఈ కథలో మాణిక్య మనే ఇల్లాల సుబ్బన్నతో చక్కగా కాపురం చేస్తుంటుంది. కొన్నాళ్లు గడిచి ఒకకొడుకు పుట్టినతరువాత సుబ్బన్న జీవితంలో తప్పటడుగు వేస్తాడు. దీనిని గ్రహించి మాణిక్యం మండిపడుతుంది. సుబ్బన్న తనతప్పు దిద్దు కొనకపోవడమే కాక మాణిక్యాన్ని తంతాడు. రోమంతో అర్ధరాత్రివేళ మాణిక్యం కొడుకుతో పుట్టింటికి బయలుదేరుతుంది. దోవలో దొంగ లెదురు పడి మానభంగం చెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఆమె పుత్రహత్యకై నా తెగించి మానాన్ని కాపాడు కొంటుంది. భర్త సక్రమంగా ప్రవర్తించనట్టడు సంసారంలో మ్రోందవనారీమణి పడే కష్టాలిందులో చూపబడినవి.

రెండవకథ 'తల్లిప్రాణం', మూడవది 'పెంపుడు కొడుకు' ఇవి రెండును సాధారణంగానే నడచినవి. నాల్గవదైన 'యోగి-భోగి'లో కవి జీవితంలో లోతులు తీచిపాడు. పందొమ్మిదేండ్ల ప్రాయంలో, జీవితంలో మంచీ-చెడూ చూడకుండానే సన్యాసం పుచ్చుకొన్న యోగి సంసారి దివచర్యలో పడే కష్టాలనుజూచి విచారిస్తాడు కాని, మళ్ళీ దినాంతంలో గృహస్థ జీవనం

వింటే భోగాలను జూచి ఈర్ష్యపడతాడు. పడకగదిలో నుండి వచ్చే అగరువత్తివాసనలకు ఉక్కిరిబిక్కిరై పోయి, భోగాలు తనను ఏక్కినవరూరం ఆకర్షించక మునుపే ఇల్లుదాటి వైటపడతాడు. ఈకథలో యోగిని ఆధారం చేసికొని మానవుని జీవితంలో కష్టసుఖాలను కవి చక్కగా చూపించాడు.

కొంచెం చిగువు తక్కువై నా కళ్ళను సులభంగా పొతకులను ఆకర్షిస్తున్నవి. స్వభావోన్మీలనం బాగా వున్నది. భాషలో లోప మేమీ కనపడటం లేదు. కొంచెం శ్రమపడితే కథ లింకా రసవత్తరంగా ఉండ గలవు.

పంచవటి

కర్త: శ్రీమాధవ పెద్ది బుచ్చి సుందర రామకౌన్త్రి గారు, నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, నుంటూరు. వెల అర్థరూపాయి.

ఇది ఖండకౌస్యం. 'పంచవటి'గాక పుస్తకంలో 'రామదూత' 'కవిప్రశంస' అను రెండుచిన్నచిన్నాడ

ఉన్నవి. శ్రీరామకు సీతాలక్ష్మణులపేరుపై పంచ వటిలో అరణ్యవాసము చేసిన సందర్భము నాధార ముగా చేసికొని కవి 'పంచవటి'ని రచించినాడు. పద్య ములు రసవంతముగా నున్నవి. భావవటిను చక్కగా నున్నది. కూర్మణ్యుల తనను పెండ్లిచేసికొనుచుని లక్ష్మణునితో నొనర్చిన సంవాదము ముచ్చటగా నున్నది.

—వెం. శ్రీనివాసమూర్తి.

పత్రికా స్వీకారము

ఇది ఇండియనా? (Is it Indian?)

'ఒక్కచూపులో ఇండియా, మద్రాసురాజ ధానులు' (India and Madras Presidency at a glance) అను నామాంశరంగల సద్విశ్రప్తక. ఇటీ వలనే శ్రోతగా వీర్పశిత 'మద్రాసు పరిశ్రమోద్య మాల సంఘము' (Madras Industrial Association) తరపున ఆంగ్ల భాషలో శ్రీ మాగంటి తాపిసిక్కు

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రీమయిన నూనాసగల తల నూక. మెడకుట చల్లదనమును కలిగించి పెంట్లకలను అభివృద్ధి చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, కూడుపోటు, శిరో చేదీవి, చుండు మొదలగువాటిని పోగొట్టి కన్నులకు చలర జోసంగి పెంట్లకలను బొందుతుపరచి, వల్లగా పెండుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

స్త్రీలకు అనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-8 రు. 0-12-0 8 సీసాలు రు. 4-4-0

కొన్జీ ప్రశ్నోకము.

వి. శి. ఏ. అండు కంపెని,

ఆయుర్వేదనమాజం,

కూచి, నల్లూరుజిల్లా.

ఆర్ధరసాయనశాల

మర్కటకృష్ణ

సెప్టెంబరు 1925

ప్రశస్తియర్హదృఢములు
వనలయము. ఏమందుకావ
లసిననుమానువ్రాయుడు.
సమ్మకమైనవిలభింపగలవ

ఆయుర్వేదభూషా
వేదూరి శంకరకృష్ణమూర్తి
CONSULTING PHYSICIAN

గారి సంపాదకత్వమున వెలువడిన దీప్రచురణము. ఈ పద్యక్తసంఘమువారు గతసంవత్సరం ఆగష్టుమాసంలో 'ది సెంట్రల్ ఇండస్ట్రియల్ మ్యూజియం' అను పేర వక పరిశ్రమోద్యోగప్రదర్శనశాలను స్థాపించి నడుపుతున్నారు. ఇట్టిశాలలూ, సంఘాలూ మనుష్యజీవితానికి వాయువులాగు దేశముయొక్క ఆర్థికసౌభాగ్యవర్ధనానికి అత్యంత ముఖ్యమైనవి. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములునూ, యూరోపునందలి సమస్తరాజ్యములునూ ప్రస్తుతం ఇంత మహోన్నతదశలోకి రావడానికి ముఖ్యకారణం ఇట్టిసంఘాలూ, ప్రదర్శనశాలలే. మన శేశంలాహూడా ఇటువంటివి ఎప్పుడో ఏర్పడివుండవలసింది; కాని విదేశీయప్రభువుల రాజనీతివిధానంవల్ల వీటి కింతవరకూ వెలుగును చూసేభాగ్యం లభించింది కాదు. ఇప్పటికైనా దేశీయులధ్యానం వీటివైపు మళ్లడం ముదావహం- ఇట్టివి దినదినప్రదర్శనశాలలైపోకొక్క పల్లెలోనూడా ఏర్పడాలి.

ఈపత్రికలో మొట్టమొదటనే వున్న ఇండియా, యూరోపులసాదృశ్యం కనుపరచే చిత్రపటం చూస్తే బృదయంగల ప్రతిదేశీయునికీ కళ్లు చెమ్మగిల్లి అనేక వందల సంవత్సరాలనుండి విదేశీయులీరత్నగర్భమీద ఎందుకు కన్నుచేసి గ్రసించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నదీ బోధపడుతుంది. ఒక్క చూపులో ఇండియా, మద్రాసు లను నామాంతరం సార్థకమైంది. దేశం మొత్తంమీదనేగాక జిల్లాలవారీగా జనసంఖ్య, చదువూ సంధ్యలు, వ్యవసాయం, ఉత్పత్తులు, పరిశ్రమోద్యోగాలు, వర్తకవ్యాపారాలు, వృత్తులు - ఇవీ అవీ ఏమిటి - సమస్తవిషయాలను గురించి ఇచ్చిన లెక్కలు అవి ఏస్థితిలో వున్నాయో తెలియపరచి దేశీయుల మనస్సులలో ఒకవిధమైన విచిత్రతను కలిగిస్తాయి. ప్రవీణులూ, అనుభవజ్ఞులూ దేశానితైపులు వ్రాసిన మొదటిభాగంలోని వ్యాసాలు గమనించదగినవి. పరిశ్రమోద్యోగాల విధానం, వాటి సహకారరీతులు, అడవుల సంపత్తి, గ్రామపరిశ్రమలు, ఖనిజ సౌభాగ్యంమొదలైనవి ఇంతవరకు ఎట్టి స్థితిగతులలో వున్నదీ, ఇకముందు ఏలాగు పరివర్తితమై ప్రజాభి

వృద్ధి తోడ్పడవలసిందీ ఈ వ్యాసాల లేఖనలు ప్రార్థిగా చర్చించి నిరూపించారు.

నిజాని కిట్టిపత్రికలు పూరికే పంచిపెట్టవలసినవి కాని ఆర్థికపరిస్థితులనుబట్టి కావచ్చు సాంఘికముల సంచిక వెలరు. ౧-౦-౦ పెట్టారు. ఇట్టి పత్రికలు వారి వారి భాషలలో వెలువడడం మహా అవసరం. సంపాదకులు వాదానం చేసినప్రకారం ఇట్టివి దేశభాషలలో త్వరగా వెలువడునుగాక! 'ది సెంట్రల్ ఇండస్ట్రియల్ మ్యూజియం, ౧౬౬ నూంటురోడ్, మద్రాసు.

గ్రంథ స్వీకారము

ఆంధ్రరాష్ట్రము - గ్రంథకర్త : శ్రీ వారణాసి వేంకటేశ్వరులుగారు. సాహిత్య కుటీరమువారి ప్రచురణము - గొట్టిపాడు, చిలకలూరిపేట పోస్టు. నంటూరు జిల్లా. వెలరు. ౦-౬-౦.

కల్పవల్లికా - గ్రంథకర్త : బొమ్మకంటి నృసింహశాస్త్రి. నృసింహశాస్త్రి గ్రంథమాలలోని మొదటి గ్రంథము. కల్పవల్లిక ఆఫీసు, రామా రావుపేట, కాకినాడ. వెలరు. ౧-౪-౦.

శ్రీ బాలామణీశతకము - గ్రంథకర్త : శ్రీమతి డబ్బీరు కాంతారత్నంగారు. ముద్రాపకులు : రైతాంగముద్రణాలయం, శ్రీకాకుళము.

శ్రీ దీనబాంధవ శతకము - గ్రంథకర్త : శ్రీమతి డబ్బీరు కాంతారత్నంగారు. ప్రకాశకులు : ఉప్పాడ రాజారావుగారు, జలుమూరు. ౦-౨-౦.

దేశభక్తి : గ్రంథకర్త : శ్రీవసం శంకరశర్మగారు. పత్రికొండ, కర్నూలుజిల్లా, సరస్వతిముద్రణాలయమున ముద్రాపితము. వెలరు. ౦-౧-౦.

దయ్యాల పన్నద : గ్రంథకర్త : శ్రీ చెల్లూరి మాణిక్యారావుగారు. ౧౧౧, సుబ్బానుబళారు, వైదరాబాదు, దక్కన్.

శ్రీ సూర్యప్రభు : గ్రంథకర్త : శ్రీ ఆకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు-ఆత్మేశ్వరశ్రమం, కాకరవర్రులేక చేబ్రోలు పితాపురం పోస్టు, తూ. గో. జిల్లా.